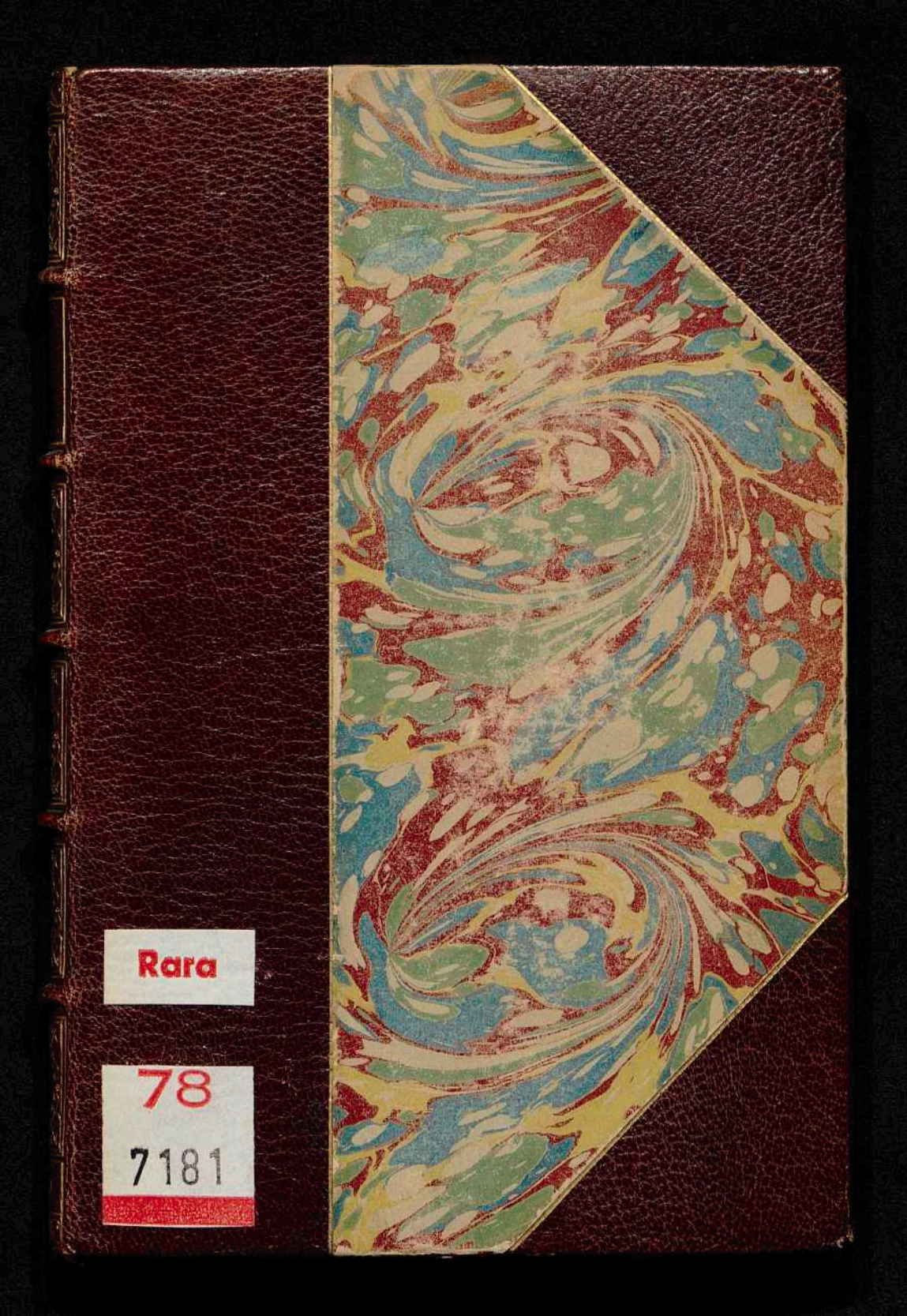

1501

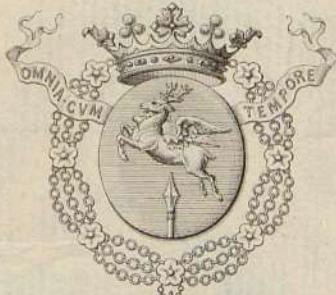
The image shows the front cover of an antique book. The cover is primarily dark brown with a pebbled, leather-like texture. A large, triangular section of the cover is covered in marbled paper, featuring a complex, swirling pattern of colors including green, blue, yellow, and red. The marbling has a fluid, organic appearance. On the left side, the spine of the book is visible, showing several raised bands. Two white rectangular labels are affixed to the lower-left portion of the cover. The top label contains the word "Rara" in red, and the bottom label contains the number "78" in red above the number "7181" in black. A small red horizontal bar is at the bottom of the second label.

Rara

78

7181

48/78/7181(0)

*Ex Libris
René Chopin.*

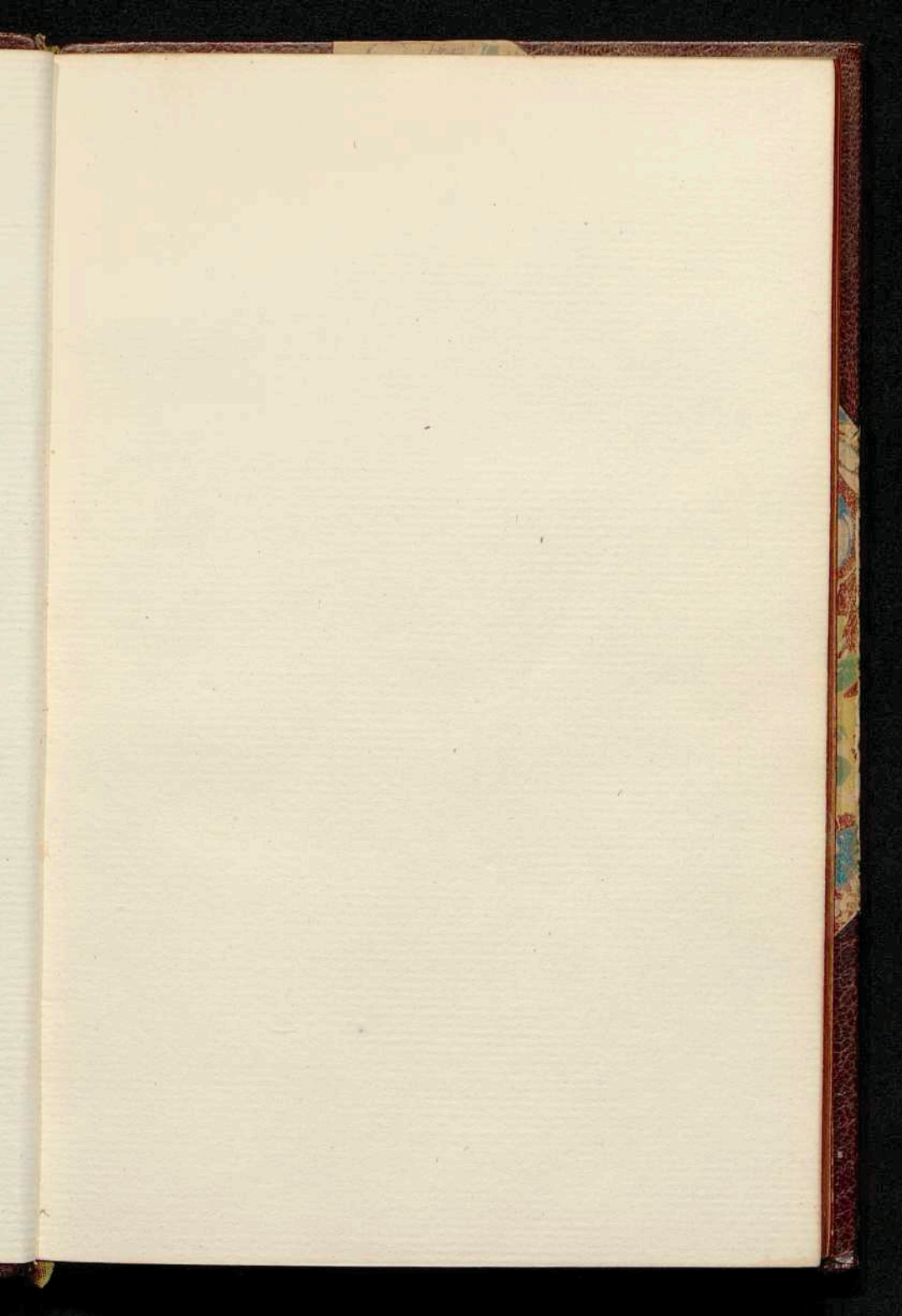
MADE IN FRANCE

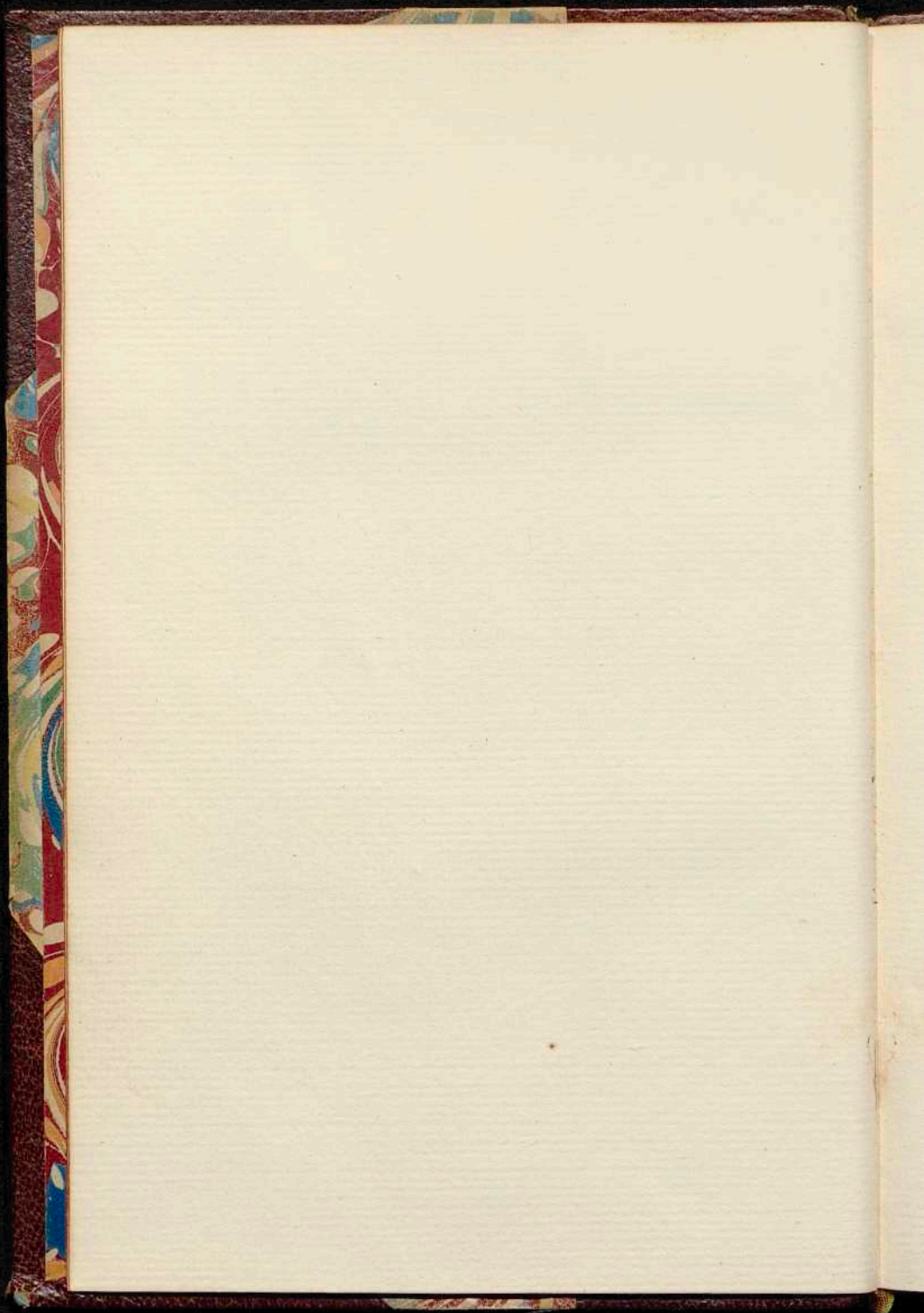

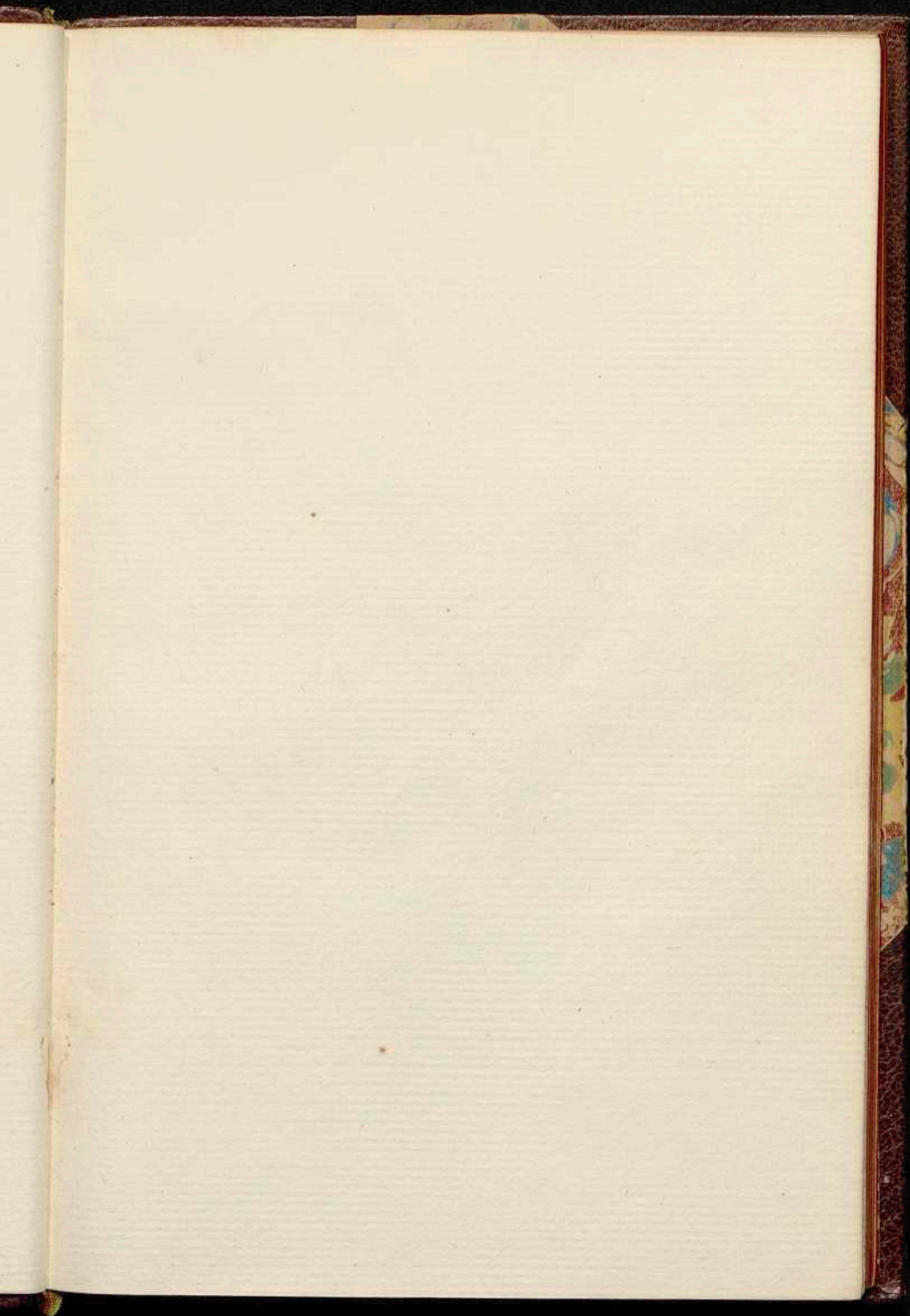
Transportation du cahier A 6.
dans le fichier D.

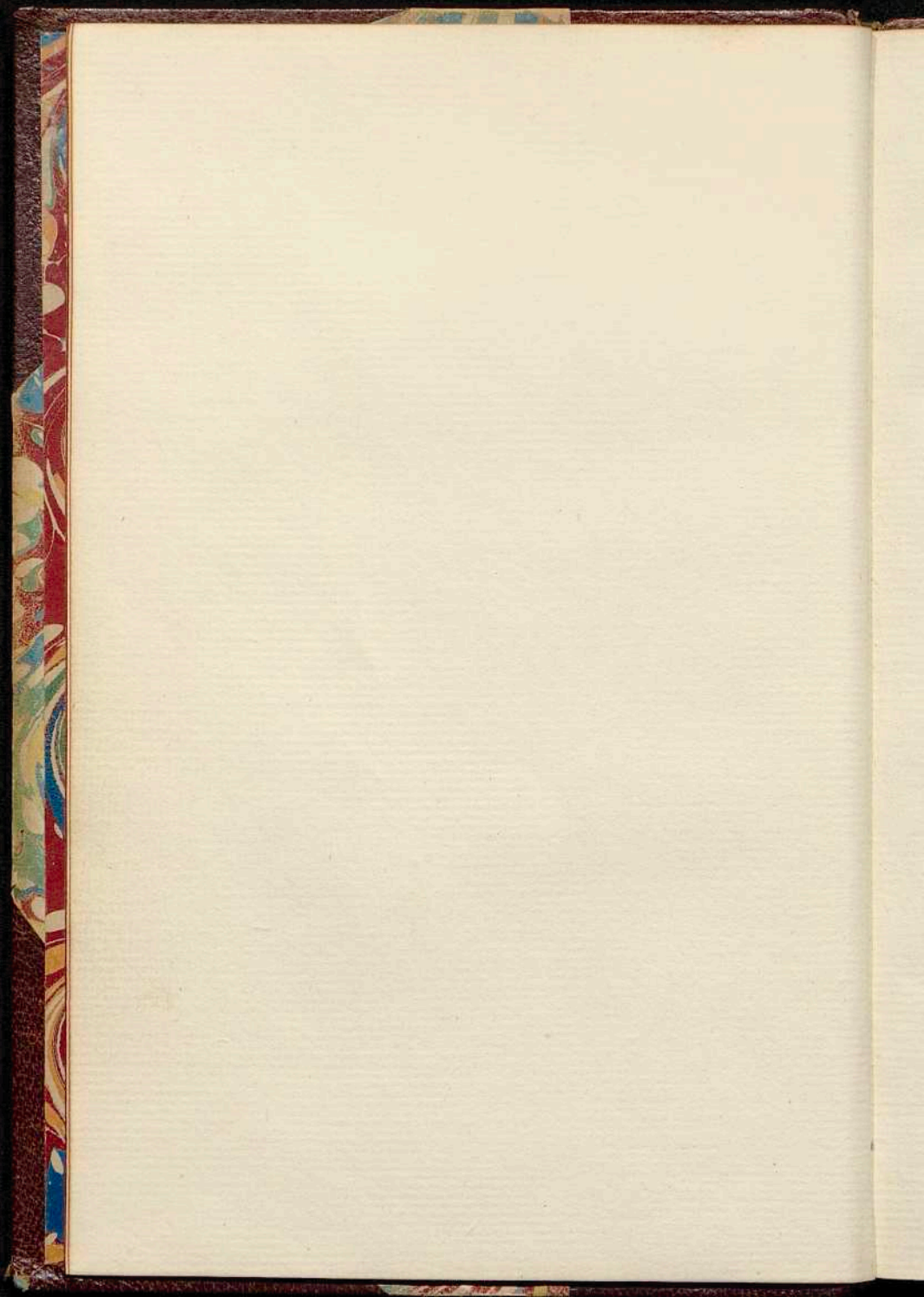
—
1501. —

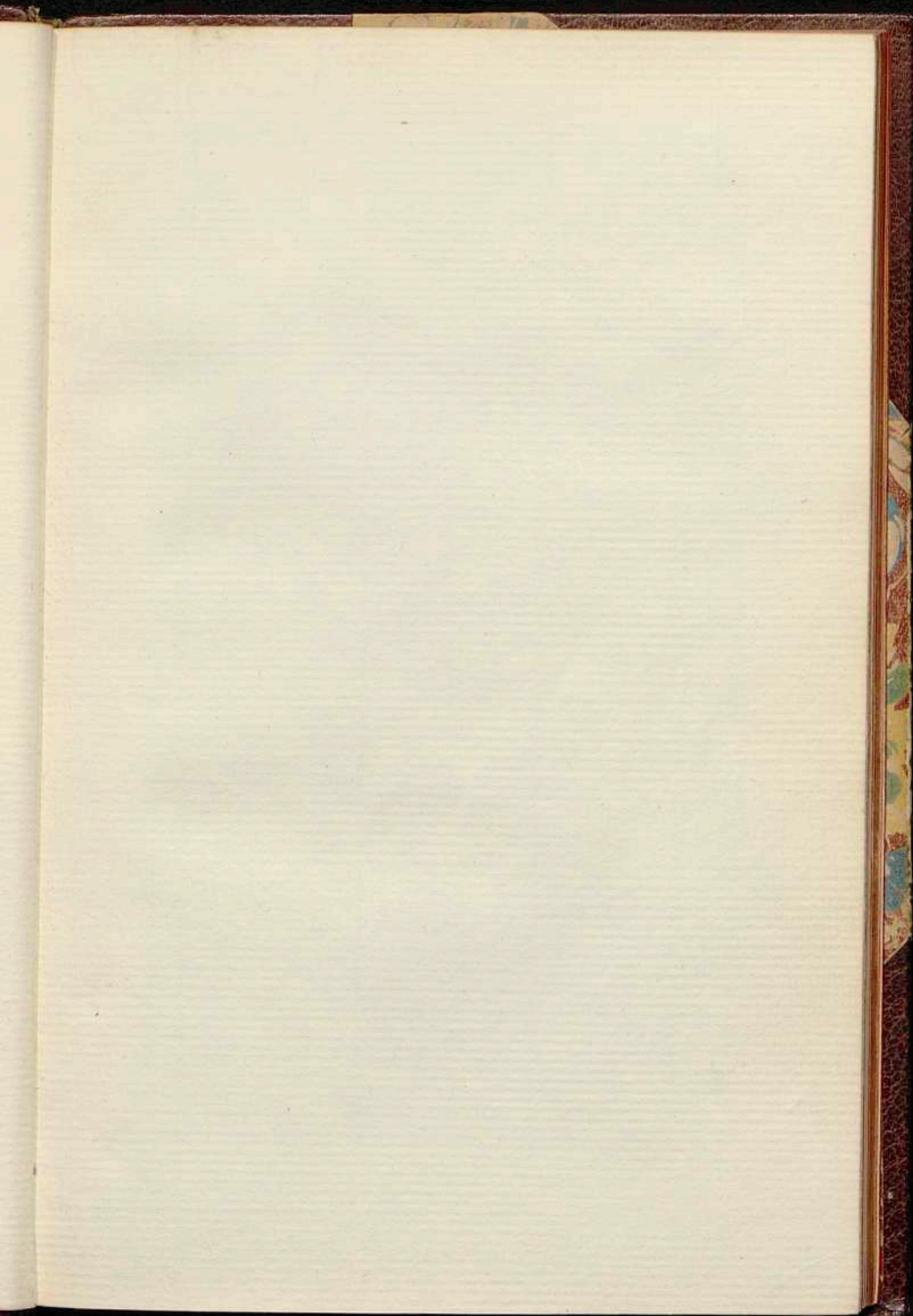
A 6 irrégulier vor E 1 gebunden!

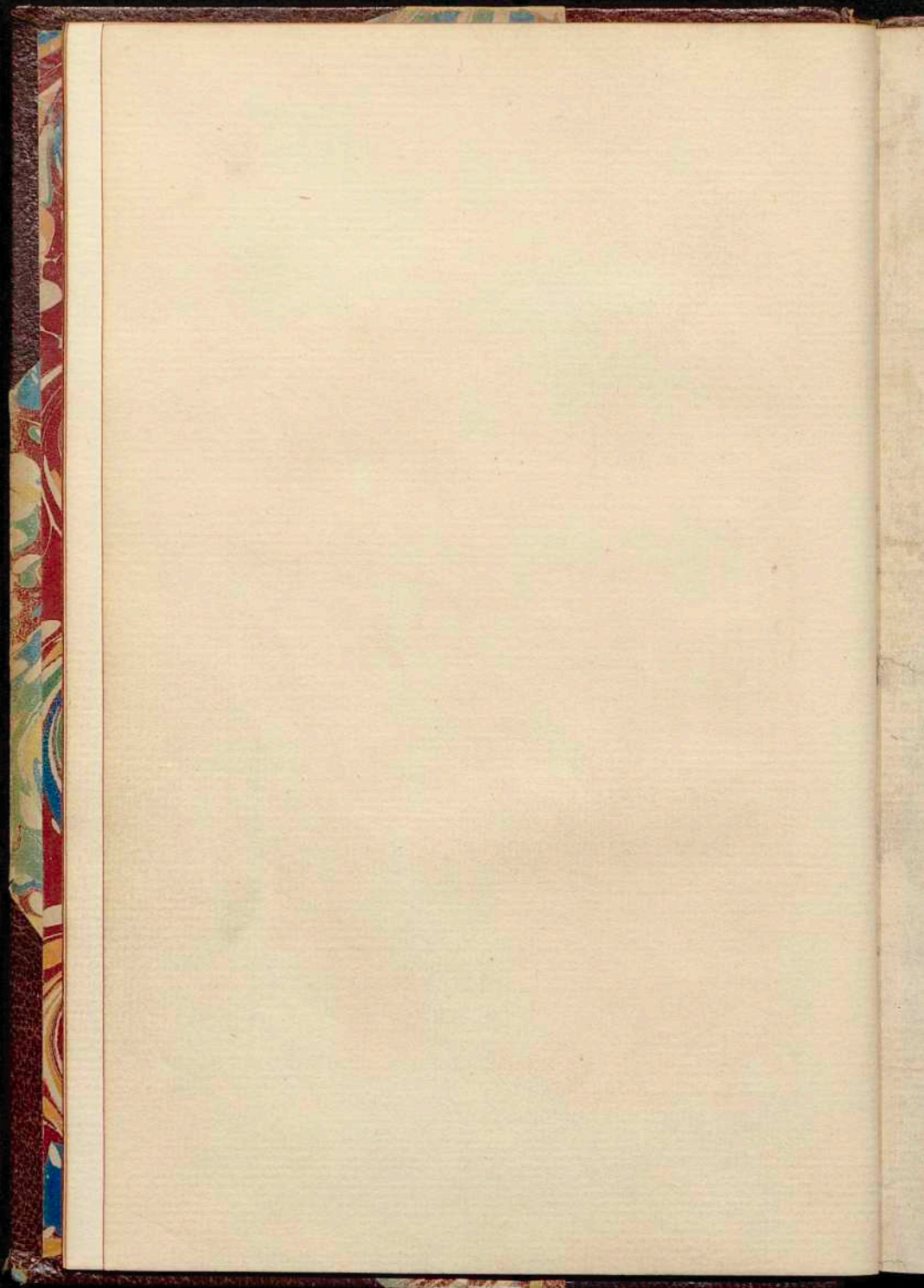

Boetius de disci-
plina scholarū cū notabili cō-
mento Colonia.

48/78/7181(0)

102

Proemium.

Osculetur me osculo oris

Osculetur me osculo oris sui. Verba ista scribuntur Canticoꝝ primo. Quorum mater
ria et intellectus fm aliquos est talis Salomon voluit despo
sari cum filia Pharaonis. et misit nuncios ad eam. Quibus venientibus
sponsa quesivit. quis est dominus vester. Et illi dixerunt. dominus noster
est rex regum. dominus dominantium. rex glorie. rex pacis. Et illa. est eris
am pulcer. Cui nunci. pulcritudinem eius mirantur sol et luna. Et illa. est
etiam dives. Cui nunci. gloria et divitie in domo eius. Et illa. est etiam po
rens. Cui nunci. Potestas eius a mari vsq; ad mare. His au dicit sponsa
sa dixit. Veniat dominus vester et osculet me osculo oris sui. Et talia ver
ba taliter qualiter introducta ad nostrum possunt propositum sic applica
ri. q; ipsa regina seu scientia predives querat de quolibet studente loquens
ad ipm sub hac forma. Osculetur me etc. Et anteq; hoc faciat querit p̄
mo. Quis est dñs vester. id est. quis est studens. verum bonus vel malus
Si bonus veniat ad me et osculetur me. et ducam eum in cellam vinariar
Si vero malus fuerit. elongetur a me. q; in maluolam viam nō introibit
sapientia. Ultra querit. Est etiam dives et potēs. vel pauper et impotēs.
Si potēs et dives veniat ad me. si pauper et impotēs elongetur a me.
quia melius est pauperem dicari q; philosophari. Querit ultra. Est etiā
pulcer. id est. ytrum studens sit formosus et bene dispositus vel deformis.
Si formosus veniat ad me. si deformis recedat a me. Sicuti Boerius p
suadet in textu infra de filio Thimothei. qui fuit loripes. castratus. gibbo
sus etc. vt infra patebit

¶ Istis sic deductis norandū primo fm p̄m p̄mo posteriorū q; scire
est rem p̄ causas cognoscere. soli ergo illi scientias docent q; causas de ipsis
dicūt. Causas igit p̄sentis libri videamus. Cū fm p̄m secūdo physicoꝝ
rū quattuor sunt cause. et designātur p̄ hos versus. Quattuor vt fiantur
multi cause recitantur. Formaq; finalis faciens et materialis. Cū cā ma
terialis d; determinata dispositio discipuli capient; doctrinaz a magistro
vel p̄ dici disciplina scholarū. Causa efficiens dicitur fuisse duplex. sc; mo
uens et mora. Causa mouens erat Marcianus quidā episcopus Boerius
ius. Causa formalis assignatur hic duplex sicut alibi. sc; forma tractandi. et
forma tractatus. Forma tractandi d; modus procedendi. et est proficius
hic. Sed forma tractatus consistit in diuisione p̄sentis libri. vt infra pate
bit. Causa vero finalis est vt scholares disponātur ad recipiendū doctrinā
nam a magistro. Et ergo solet dici q; causa finalis est duplex. sc; intrinseca
et extrinseca. Intrinseca est cognitio eorum que tradūtur in p̄sentī libro
Sed extrinseca est vt scitis his que hic tradūtur scholares melius dispo
ni possint ad scientiam moralis philosophie

¶ Item norandum q; ex quo summum solacium consistit in veritate
cognitōe. igitur homo naturali desiderio inclināt ad veritatis cognitōe

Proemium.

Unde Aristoteles primo metaphysice ait. q. omnes homines natura scire desiderant. hoc est naturali desiderio siue appetitu. Quod comentator eribit rōnib; probat. Quarū p̄ma est. vnūquodq; ens imperfectus appetit suam perfectionem q̄diu imperfectum est. vt materia formam. Res eī p̄fecta pulchra est. imperfecta vero difformis. Verbi gratia. domus q̄diu stat sub imperfectione est difformis. cū aut̄ perfecta est fm̄ formam tūc efficitur pulchra. Sed homo fm̄ intellectum est imperfectus. eiusq; p̄fectio est scientia. ergo omnis homo fm̄ intellectum qui est eius forma impletua scire desiderat. Vnoꝝ patz. qz illud est rei p̄fectio quod est actus ad quez res p̄us erat in potentia. homo aut̄ p̄ p̄us erat in potentia ad sciendum omnia. ergo dum actu p̄fectus est intelligit. Hoc est qd̄ dicit Aristoteles tercio de aīa. Intellectus ante actuale intelligere est potentia omnia. qñs eūq; igitur est actu. videlz quando omnes species actu recipit. tūc p̄fectus est per eas. ¶ Secūda ratio. vnūquodq; desiderat cognitionem sibi des̄terminatam et naturalem. nam operationes procedūt a virtutum potentis. Harū aut̄ summū bonum est naturalis operatio. sicut summū bonū est oculi q̄ videat. et auris q̄ audiat. et intellectus q̄ intelligat. Unūq; q; igitur appetit operationem sibi debitam. sed operatio connaturalis intellectus est scire et intelligere. ergo fm̄ intellectum homo naturaliter scire desiderat. ¶ Tercia ratio est. quia vnūquodq; appetit statum suū excellentem. hūc autem acquirit ex eo q̄ p̄iunctum est et simile suo principio. Verbi gratia. domus statum habet excellentem dum assimilatur cause efficienti fm̄ formam et figuram quam mente preconcepit. sed per scire et intelligere homo p̄iūgitur et assimilatur quodāmodo prime cause. ex eo q̄ scire est species rerum intelligibilium in intellectu recipere. ergo cum homo recipit. in intellectu sunt quodāmodo omnia. Sed prima causa est in qua vt in fonte effectiuo formali et finali sunt omnia. ergo p̄ scire homo assimilatur primo principio. Concludendum est igitur q̄ omnes homines naturali desiderio in intellectu possibili radicato scire desiderant.

¶ Notandum q̄ presens liter est vtilis omnib; hominib;. quia in eo docetur quomodo homo debet seipsum regere in morib;. modo scientia cōsistit in bono regimine. iuxta dictum philosophi tercio politicoꝝ. Velius est ciuitatem regi oprimo viro q̄ oprima lege. Et idē dicit. Felix est ciuitas cuius presides sunt philosophi. Cui concordat Seneca ad Lucillum dicens. Turpe est senem viuere sine morib;. Et idem quid est melius q̄ rerum pericia. ¶ Item notandum q̄ magnum et paruum non proprie attri buūtur intellectui. ex quo non est corporeus sed similis dinarie. Unde ille intellectus dicitur magnus qui plurib; intelligibilibus est informatus. Per oppositum autem ille intellectus dicitur paruus qui paruis siue paucis speciebus intelligibilibus est informatus.

Disciplina scholarium

Feste p̄sens liber diuidit̄ in duas partes p̄ncipales. scilz in p̄ntialem
 et executiuam. Pars executiua ibi (Cum indiseret) Adhuc prima
 diuiditur in quinq;. In prima ponit̄ intentionem suam. In secunda narrat ea q̄
 bus fuit̄ impeditus. quare precib; Martiani potuit̄ cōtradixisse. ibi (Li-
 cet duplici genere) Quid autem faciet̄ in alijs parebit̄ in locis suis. ¶ Di-
 cit̄ igitur primo sic. O Martiane pater mi et domine dilectissime vestra
 pia intendit̄ voluntas. vt compendiosum scriberem tractatum de disciplis
 na scholastica. Utinam ad hoc essem sufficiens. Tentabo tamen amicis

Extra nouit̄ intentio
 de disciplina schola-
 rium p̄pendiosum po-
 stulare tractatū. Uti-
 nam compendiosum

a sp̄s mei paruitate. put̄ facultas sup-
 petit̄ et ingesit̄ decliuitas. erūnarūq;
 tenacitas amicis vestris precibus. o
 Martiane tentabo acquiescere.

¶ Licet duplici genere p̄mentorū
 sim impeditus. nō tamen omnino di-
 uerforū. In qualdā Aristotelis et alio

posuit̄ auisatōem petitiōis. Hic ponit̄ impedimēta siue occasiones p̄ q̄b;
 potuisset̄ tradicere petitiōib; Martiani. vt hoc ostendat̄ petitiōem hui;
 iusmodi esse difficile. Et dicit̄ sic. O martiane p̄ces vestras exaudiri licet
 sim impeditus duplici genere p̄mentorū. nō tū oīno diuerforū. qz forsan
 vnam tangūt̄ materiā Et licet sim etiā impeditus in editionibus quorū
 dam librorū. scz Aristotelis et aliorū p̄horū. Et licet sim attenuatus p̄
 prio studio. et licz sim impeditus cruciatu regis gothorū. quasi diceret. vo-
 lo tamen exaudire p̄ces Martiani

¶ Notandum hic primo. q̄ si mirando hic aliquis peteret. quare au-
 tor hic diuinum non inuocat̄ auxilium. cum tamen ad quemlibet̄ p̄tineat̄
 artificem in operis sui exordio diuinā implorare subuentionem. In xra it̄
 lud poete. Omnib; in factis peragendis siue peractis. Debet̄ p̄poni des-
 us humane rationi. Dicendū q̄ per hoc q̄ dicit̄ (utinā p̄pendiosum) di-
 uinū implorat̄ auxilium. Vult̄ em̄ ipse dicere q̄ dñs det̄ sibi gratiam vt
 p̄pendiosum posset̄ perficere tractatum

vestris acquiescere p̄ces
 cibis pro q̄to mea suffi-
 ciet̄ facultas. et miserias
 rum diuersitas hoc per
 miserit.

¶ Notandus hic q̄ in
 p̄ncipio p̄ntis libri quat̄
 tuor t̄ogunt̄ cause. de quib;
 bus supra. Per hoc q̄ dicit̄
 (Martiane) tangit̄ causā
 efficiens mouēs. Et p̄
 hoc q̄ dicit̄ (tentabo) tangit̄
 ca efficiens mora Et
 per hoc q̄ dicitur (schola-
 rium) tangitur causa fi-
 nalis. Et per hoc q̄ dicit̄
 tur (disciplina) tangitur
 causa materialis.

¶ Prius auroz p̄mis-
 sit̄ intentionem suam sub
 modo petitiōis. et cū hoc

Boetius de

Notandū secūdo q̄ in littera presenti tanguntur quattuor impedi-
menta quibz decenter Boetius poruisset petitiōibz Martiani ꝛradixisse
Prīmū qz tūc ep̄is impeditus erat sup ꝓmētis ylagogariū ac ꝓdicamēto
rū. Aretorelis. Hec autē cōmēta nō sunt oīno diuersa. qm̄ in ꝓdicabilibz
seu ylagogis tradit rō fm̄ quā ordo eorū adinuitē est sumēdus fm̄ subiec-
tione ꝛ ꝓdicatōem. Ordo autē iste actualis tradit in libro ꝓdicamentorū
¶ Secūdū impedimentū fuit corrosio crudelis regis gothorum. Ille em̄
volens expugnare ciuitatē romanam. vbi Boetius erat ꝓcōsul postula-

bat eum sibi presentari
Et cum illum habuerit
cum romanis in tranqui-
la pace viuere promiserat
Hoc enim fecit in dolo.
cum enim Boetius sibi
presentabatur misit euz
in exilium. vbi plurima
patiebatur miseriarū ge-
nera. Habuit enī philo-
sophiam in ꝓsolatricē. que
sibi in specie mulieris pul-
terrine apparebat. Et
sic ciuitas romana Boe-
tīū ꝓuata consilio caruit

rum philosophorū editiones ꝓprioꝝ
attenuatus studio. ꝛ inhumani regis
gothorum cruciatu corrosus philoso-
phico ꝓueniente consolatu. extrema
qz ꝓfunde trinitatis ꝓerspicatione ꝓ-
molitus

¶ Quid enī gymnasiolorum exercita-
tu lucidius q̄ in naturali et artificiali

quare a ꝓefato rege facilliter expugnabatur. Pastore enim ꝓercussio oues
gregis de facili sp̄rguntur. ¶ Tertium impedimentū fuit. quia occupa-
tus fuit. inimo fatigatus quodam modo super compositione libri de philo-
sophico consolatu. quem dum missus fuerat in exilium compilauerat.

¶ Quartū qz ꝓermolitus fuit in ꝓsilacione libri de trinitate personarum
in diuinis. qz cū ipse ad fidem catholicam ꝓuenerat conscripsit librū de tri-
nitate ꝓsonarū ꝓtra hereticos ꝛ infideles.

Unde ꝓsequenter norandū q̄ illa particula textus (ꝓꝓrio artenu-
atus studio) dupl̄ potest exponi. Primo sic. qz studuit in materia q̄ ante
ip̄m nō fuit exposita neqz descripta. Secūdo sic Boetius attenuatus fuit. ꝓ-
ꝓrio studio attendens illud ꝓsolatōis. Felix est hoc regnū q̄ h̄ regē sapiē-
tem. Cū q̄uis est ꝓꝓul romanus. nō tū studere cessauit

¶ Hic boetius ostendit causam quare admittere vult petitiōem Martia-
ni dicens interrogatiue sic Quid est lucidius ꝛ melius q̄ debita cognitio
in ꝓcessu naturali ꝛ artificiali ꝛ q̄ naturalis exhibitio virium intelligen-
te in exercitio studiōrum.

Notandū q̄ duplex est ordo seu modus cognoscendi in qualitate sci-
entia. scilz naturalis ꝛ artificialis. Naturalis est quo ꝓceditur ꝓr causas
et ꝓncipia ad effectus. Et assimilatur etiam nature. qz natura ꝓrius cog-
noscat causas q̄ effectus. Artificialis autē ordo est qm̄ econtra ab effecti-
bus ꝓceditur ad causas ꝛ ꝓncipia.

¶ Item norandū. q̄ gymnasiūm olim dicebatur ꝓmūnis locus lictan-

disciplina scholarium

Et hic autē sumit p̄schola. Sicut em̄ esse fiebat p̄cursus ad gymnasium causa
sa luccandi. sic fieri solet p̄cursus ad scholas causa discendi.

¶ Tres notandū q̄ hec particula (gradualis exhibitio) in textu posita
p̄r dupl̄r exponi. Uno modo sic. gradualis exhibitio. id est debita z ordi
nata applicatio intellectus ad scientias. Alio modo sic. gradualis exhibitio
i. debita processio ad scientias.

progressione debita cognitio. et quid
est lucidius q̄ virum intelligentie gra
dualis exhibitio

¶ Eloquentie em̄ partes decenti na
turalium et artificialium processu et p̄
spicua intelligentie comprehensione no
minis stabili

¶ In primis prima p̄ncipiorū ob
lectamenta sunt p̄libanda ¶ Se
cundo. secunda videlicet qualiter ad

¶ Notandū secūdo q̄ tres dicte scientie ideo dicuntur scientie eloquentie
q̄ sunt de eloquentia seu de sermone. Grammatica q̄dam est de sermone cō
gruo vel in cōgruo Logica p̄o de sermone vero vel falso. Rhetorica autē de
sermone ornato vel inornato. Verū est tñ q̄ grammatica maxime d̄r sermos
cūnalis. q̄ p̄siderat sermonem significatiuū tanq̄ subiectū. Taliter autē lo
gica z rhetorica ipm̄ nō p̄siderant

¶ Itē notādū tertio. q̄ tres p̄dicte scie cōiter dicunt̄ triviales. q̄ s̄ tres
vie in vñū finē tendentes. Hoc tñ minus videt̄ verū. h̄nt em̄ h̄mōi finem
diuersum. Finis em̄ grāmatice est exp̄ssio p̄ceptus mentis Finis logice est
rectificatio actū intellect̄. S̄ finis rhetorice est p̄suasio in bonis z i mal
lis. Alia igit̄ de cā triviales dicunt̄. q̄ s̄ tres vie p̄siderātes vñū diuersimo
de. p̄siderat em̄ sermonem p̄cūtiū q̄strū ad diuersas eius passionē.

¶ Hic ponit ordinē dicendorū. Dicit em̄ q̄ p̄mo vult ponere quedam
facilia documenta quibz pueri p̄mo debent imbul. Secōdo docebit quali
ter supbia scholarū sic subijcienda magistro z scholasticis iūgenda. Ter
cio docebit q̄liter magister resisteret supbie magnorū scholarū. apponēdo
exēpla. Quarto qualiter scholares prudentē facient p̄uisionē Et qualiter
gradatim ad sciāz culmina ascēdēt. Quinto qualiter boni scholares ad
gradū magistralem sunt p̄mouendi. Sexto qualiter se habeat magister
erga scholares suos instruendo ipsos s̄m modum bonum.

Boetius de

Notādū p̄mo q̄ ex ordine dicēdoꝝ apparet q̄ nedū in presenti libro agit de aptitudine recipiendi doctrinā a docente. vey. etiā quō scholares ad magistralē dignitatē sunt pmouendi. z etiā qualiter se regerent magistri circa discipulos

Notandū secūdo. q̄ per ordinem dicendorum hic traditum auditores reddūtur dociles Hoc em̄ fit quādo aliqua eis proponūtur sub viā lucida. qualiter auroꝝ facit in p̄posito

Notandū tercio. q̄ scholares p̄mo sunt imbuenđi documentis facilibus. Valent em̄ iuuenes cerebꝝ valde fluxibile. quare nō p̄nt scientias z differentias sensibilū distingere z certitudinaliter recipere. sꝫ cerebꝝ paulatim exicato cognitio ea dem certior efficitur z distinctior Partz istud. quoniam pueri p̄mo vocāt omnes viros patres. et omnes mulieres matres. Partz idē exemplo Zuisenne de homine a lōgin quis veniēte. p̄mo em̄ apprehenditur q̄ sit corꝝ pus. deinde q̄ sit animal progressiuum. deinde q̄ sit homo. z tandem q̄ sit sores vel Plato. Pari modo innata est nobis viā procedendī a cōmuniōnibus et cōfusioꝝ ad propria. Et pariforꝝ miter pueri. quia ad faciliora documēta sez ad grāmaticalia p̄mo sunt apti. igitur in illis p̄mo sunt erudiendi.

Item notandum q̄ oblectamentū venit ab oblecto as are. q̄ est p̄positum a p̄positōne ob et lacto as are. p̄ mutatōem a in e. Unde oblectare p̄rie est lacte nutrire. et sicut lac est cibꝝ pueris bene p̄ueniens. q̄ est facilis digestioꝝ. sic grāmaticalia q̄ facilia. ideo iuuenibꝝ sunt magis p̄gruentia.

Nic probat formam tractandi eius esse facilem z exemplarem Et probatur rōne sic. Omnis sermo ad rudū informatōem erit facilis z exēplaris. sed iste est h̄mōi. quoniam rudes ingenū leuare nō possunt ad subtilia et difficilia. q̄ opus est eos p̄mo per facile sermonem z exemplarem informari. Et taliter promittit se Boetius facturū. Dicit em̄ se nūq̄ fuisse ysum tam facili filo. Unde d̄t q̄ triplex est stilus dicandi siue compendiandi. sez summus. mediocris. z infimus. P̄mo v̄it Tullius in epl̄is suis. z Boetius in de solatōe philolophica. Secōdo v̄it idēz in hoc libello

adulatorū elatio magistratui est subijcienda. Tercio de eorum elatione reprimenda. et exemplorum cōmendatione distincte cōponenda. Quarto de sagaci p̄uisione scholariuz eozūqꝫ graduali statione. Quinto qualiter scholarium venerabilis z sincera deuotio ad magisteriuz est proferenda Sexto de magistrantium norma. diuisioneqꝫ terna. statūqꝫ eozꝫ erga subditos. modozqꝫ dicendi p̄cognito.

Hec autē ad intelligētie cōmendationē suscepimus peragēda p̄stinū modū

disciplina scholarium

De disciplina scholastica. Et tercio cōiter vniū quicunq; mentis concep-
tum exprimentes y deo mate latino. Processit autem Boetius ordine debi-
to. Quoniam intellectus iuuenum ppter cerebry fluidū est non potens re-
cipere difficilia. scalarim autē ascendit. Primo em̄ facilliorib; imbuif. de in-
de mediocribus. Et tandem perfectioribus ⁊ difficultioribus confortat⁹.
ad altissimorum cognitionem se potest erigere Ad que quidem altissima
humanus intellectus se habet sicut oculus noctue ad lumen solis. vnde
Seneca. Sermo plurimū proficit paulatim in animo recept⁹. ⁊ Boeti⁹
us in libro predicamentoy. Scientia festinata marcescit. mediocriter ve-
ro suscepta augmentatur ⁊ crescit

tractandi fere obmittentes nunq; le-
uiori stilo perusi. Quoniaq; in parte
maiori rudib; informandis est exequu-
tio et tāto dilucidādi leuior trāsactio

De dispositione instruendorum.

Quam indiscreti et impotentis sep-
tennis infantia ducitur ad imbuē-
dum. Videndum est ne membrorum
indecēs sit dispositio. vtpote integra-
lium. vt manuum ⁊ pedum et aeris in

¶ Itē notandū q; hoc
nomē stilus capitur mul-
tis modis. vnde verus.
Clauis materia scribē-
tis ⁊ officii sit Ac instru-
mentum dī esse stilus

¶ Expedita parte proe-
miali. ponit Boetius p-
tem exequutiua. q; diuisi-
dit in duas pres Primo
em̄ ponit impedimēta is-
pedientia apertudinē seu
habilitatē recipiendi do-
ctrinā a magistro. Secū-
do oñdit quomodo pue-
ri in scholis nouit' appo-
siti sunt informandi. ibi.

(In primis figuraz elementa) Adhuc p̄ma in duas sm q; duo sunt in
pedimēta. p̄mū ex pre corpis. scdm̄ ex parte cibi potus ⁊ vestis. secunda
ibi (Libartoy autē) Adhuc p̄ma in duas. p̄mo facit quod dictū est. secū-
do declarat p̄ exēpla. ibi (Legitur em̄ Thimothei filium) Et dī p̄mo sic
quando puer septem annoz apponēdus est scholis cauēdum est ne in ta-
li puero sit indecens mēbroz dispositio. Vēbroz q̄dem p̄ncipalium cu-
iūmodi sunt manus caput ⁊ pedes. ita q; ppter corpis indispositionem
aia nō impediā opando. ¶ Itē cauēdū est etiam ne sit aeris intēperē-
tes ne aeris anīne inabilis red datur ⁊ generet incrementum periculi.

¶ Notādum hic q; infans scholis mancipandus tria in se habebit. vt
delict corpis sanitatem. mēbrozum saltem p̄ncipalium integritatem et
victus p̄petentia ⁊ vestitus. Indigenti em̄ meli⁹ est ditari q̄ philosophari.
Indiget homo cibo ⁊ potu ⁊ reliquo famularu pro corpis sustentati-
one. Insuper habebit discretionem. quoniam sicut sanitas regit corpus
ita discretio regit animam. Disponuntur em̄ pueri ad scientias triplicis-
ter. primo ex natura. secundo ex disciplina. tercio ex sola p̄suetudine. Nō
enim modicum. refert iuuenem sic vel sic assuescere. Comparatur enim.

Boetius de

ánima ad corpus cum sit motrix eius. sicut artes ad instrumenta. Ideo sicut diuersae artes diuersa habent instrumenta. Non enim eisdem vtitur instrumentis ars fabrilis et carpentaria. Consimiliter nec quilibet anima eisdem vtitur membris. Cum igitur corpus et eius partes sint instrumenta anime. per quod suas exercet operationes. Ideo autor docet remouere nocua circa corpus et stringentia. vt anima suas operationes prompte exerceat per corpus tanquam per instrumentum. Ideo autor dicit (Cum indiscreti etc.) Et est indiscretio referenda ad mentem. impotentia autem ad corpus. Et sicut philosophus in principio phisonomie sue. ait sequantur corpora. Ideo si corpus fuerit abile. tunc anima reddit subtilis ad exercendum proprias operationes. etiam acris temperies impedit animam in exercitio naturalium operationum. quia sicut philosophus in libro de longitudine et breuitate vite. vita consistit in calore naturali et humido radicali. Sed per nimium calorem humidum radicale dissoluitur. et per frigus intentum calor naturalis extinguitur. Ideo temperies in medio modo se habente pueri ad imbuedum sunt mancipandi

¶ Prius autor posuit quedam impedimenta. hic declarat ea per exempla Et diuidit hec in duas sicut quod duo ponit exempla. secunda ibi (Sicut militer prois) Et dicit sic. Legitur de Thymotheo qui habuit filium quem erat castratus lepra incutente. Et fuit male dispo-

situs in partibus integralibus. scilicet in capite manu et pede. et ille fuit scholasticus appositus. Et quia inordinatam habuit corporis dispositionem. factus est abiectio plebis. ita quod erat positus in derisione omnium suorum sociorum et persequens nihil profecit. Et est signum quod mala corporis dispositio magni est impedimentum in acquisitione scientiarum.

¶ Notandum hic quod Thymotheus habebat filium leprosum. quem consilio medicorum fecit castrari spe sanitaris. quod castratus non bene fuit curatus. Et fuit idem loripes et gibbosus. quod ad scholas positus plebis erat abiectio et sotorio derisio. unde melius fuisset ipsum non mancipari ad doctrinandum.

¶ Item notandum quod lepra est quedam infirmitas ex nimio calore proueniens. Unde coletici vt frequenter sunt leprosi propter nimium calorem. Et sicut Guicennam duplex est remedium contra lepram. Primum dum uentris percipit lepram diuidere debet vesperilionem. et membro leproso suscipere. Secundo debet remouere testiculos. in illis enim concurrunt

temperies. utpote constringentis hyemis obtusitas. vel comburentis estatis profunditas periculi generet incrementum

¶ Legitur autem Thymothei filium lepra incumbente castratum loripedes gibbo tumentem doctrine mancipatum plebeiam extulisse abiectioem. sociorumque detractionem ridiculosam

Disciplina scholarium

Notandū hic primo q̄ elementū sumit vno modo improprie. & sic
p̄uenit materie p̄me. Unde dicitur elementū quasi eleuamētū. Et ergo mate-
ria p̄ima dicitur elementum quia ipsa eleuat & sustentat quascūq; formas
generabiles & corruptibiles. Sumitur etiam magis improprie. & sic p̄ue-
nit quattuor p̄mis corporib; cuiusmodi sunt ignis. aer. aqua. & terra. Et
tercio sumit maxime improprie. pro illo qd̄ est p̄mū in p̄positione & vltimū
in resolutione. & hoc modo sumitur in p̄posito. Et hoc metaphorice pro

oso certamini multum insistendum est
nec cito vt Senio placet abeundum
Quod si est. in multis promptior & ha-
bilior inuenietur vsus.

Secundum laboriosi certaminis
extat edificium Improbi Didimiq; tra-
ditionib; necnō alioꝝ philosophoꝝ
quos venerabilis p̄mendat auctoritas

Animaduertendus est autem in hu-
iusmodi. vt fidei resolutioni subiaceat
latina traditio. et in discēsis ydiomate
verbotenus explicata

Tūc ibi (Secūm laboriosi) Ostēso p̄mo gradu informationis iuue-
nū hic p̄sequēter ponit secūdu gradū. Et diuidit hęc pars in duas par-
tes. Nā p̄mo auctor ponit secūdu gradū informationis iuuenū. Secūdo ostē-
dit quanto tempore immozandum sit fundamento. de quo p̄sēns. ibi.
(Fundamentū autem tenacitatem) Et primo dicit sic. Pueri post littera-
rum et syllabarū cognitōem sunt informandi in scientia Improbi & Didi-
mi. quasi dicat. Pueri sunt informandi in scientia que tractat de significa-
tis vocabuloꝝ. & delect verborenius exponi.

Notandū hic p̄mo. q̄ scientia de significatis terminoꝝ p̄grue dicitur la-
boriosa. q̄ scata dictionū sunt multa. imo quasi infinita. modo de infinitis
facere certitudinem difficile est & valde laboriosum

Tres notandū q̄ Improbi & Didimus fuerūt duo magistri. q̄ libros
quosdā fecerūt iuuenib; p̄gruos postq̄ cognouerint litteras & eas inuisi-
cem p̄iugere. & de illis loquitur auctor in littera

Tres notandū. q̄ instructio fienda iuuenib; in scatis terminoꝝ p̄grue dicitur
edificiū. q̄ pueri tenere nō possent sine tali fundamento ad apicem sciaꝝ.
Vñ sciendū q̄ puer p̄mo facilius est imbuendus. q̄ declinū h̄z intellectū

Boetius de

et debilem. quare de facilibz gradatim ad difficilia procedet

Item nota circa hoc q̄ in littera dicitur (latina tra ditio) q̄ oportet vt significata vocabulorū debite exponantur. id est fm̄ idiomatis exigentiam. Est em̄ in cognitione sermonis significatiui om̄is doctrine principiū. Et hoc patz testimonio philozophi p̄mo posteriorz volentis qd̄ nois esse p̄ncipium om̄is doctrine

Hic auctor ostendit qd̄ dū sit immozādū secūdo gradui sciētie dīcens sic. Nō est imozādū seu insistendū secūdo gradui sciētie p̄ vnū mensem suū p̄ cursum solis. hoc est p̄ vnū annum. Sed quousqz̄ mercuriū cursum suū cōpleuerit h̄ est p̄ duos aut tres ānos qz̄ in vocabulorū cognitōe opozz ponere fundamētū. Et fiat hoc cum

diligentiā. qz̄ obtusitas cuiuslibet operis mitigatur per diligentiam.

Notandū hic p̄mo q̄ auctor argue dicit (In significatis vocabulorū firmū opozz statuere fundamētū) qz̄ sicut se habet fundamētū in edificio sic se habet cognitio vocabulorū in disciplinarōe. edificium autē h̄z sic se respicit fundamētū sui q̄ sine ipso esse nō p̄t. sic eodē mō h̄c. imo sciam acquirere volens necessario imbuti h̄z in terminorū cognitōe. Dicit em̄ p̄ h̄us in p̄mo elenchozz. Ignorantes virtutes vocabulorū de facili paralogizant. i. decipiuntur. Et ad litterā p̄sens exēplū est. in qua d̄r (Fundamētū em̄ tenacitatē opozz in h̄is p̄stituere) Est autē necessariū duplex. scilz̄ simpliciter dicitū. et ex supposito. modo hic est intelligendū de necessario ex suppositōe. qm̄ supposito q̄ quis sciētiā acquirere intendat. opozz vt significata terminorū cognoscat eiusdem.

Item notandū circa hoc q̄ d̄r in textu (Nec menstruoso saltu phesbes) q̄ menstruū a quo menstruosus a um. feat infirmitatem quā patiuntur mulieres semel in mense. Vel menstruosus p̄r significare euentuz rei in pluribz̄ mensibz̄ vel in singulis. Sed menstruū p̄rie d̄r collectio languinis in matrice mulieris vnde nutrit fetus in vtero matris. Et est talis nature. q̄ si fundat sup radicem arboris alicuius. arbor amplius non crescit. Quia q̄ puer tā vili nutrit fomēro impotētiōr est in iuuetute q̄ in senio. **I**tem nota q̄ p̄ hoc qd̄ dicitur in littera (Intervallo mercurij cōpleto) innuit auctor duos annos vel modico minus. Puer em̄ habet insistere tanto tempore vocabulorum expositioni. **I**tem per hoc qd̄ dicitur in littera (Diligentia cuiuslibet operis) vult auctor ostendere q̄ nullus tam obtusus esse potest quo ad ingenium. quin possit acquirere sciētiā. quoniam volenti p̄ficere nihil est difficile.

Fundamenti autē tenacitatem oportet constituere. Nec menstruoso saltu ephebes abeūdum est. Nec solari cursu tantū confirmandū. Sed expleto mercurij intervallo. eodemqz̄ se re duplicato diligenter immozandū est. Diligentia enim cuiuslibet operis obtusitas permollitur

Disciplina Scholarium.

¶ Hic autor ostendit quō pueri sunt informādi in doctrina poetica. Et est in libris poetarū hic notatim scriptorū. vt exinde capiant notitiā metro- rum z diuersorū vocabulorū dicens. q. in scientijs Seneca Lucani z cere- rozū poetarum in litera ratorū sunt iuuenes imbuedi q̄tum ad p̄mum gradū scientie. z sunt huiusmodi indaganda. i. inquirenda siue ad discēda et cellule memoriali p̄mendanda.

¶ Morandū q. Boetius hic intendit iuuenes effici rhetores. z erudiri in moribus quod summe est oportunū. iuxta illud Seneca in de forma vi- re de quodā iuvene Cū- ctis esto benignus. pau- cis familiaris. omnibus equus. ad miserandū pi- us. ad irā tardus. in ad- ueris firmus. in prospē- ris cautus. ¶ Item legi- tur ibidē de eodem. Esto fugax vicioz ruoz. alioz vero nō scrutator. ¶ Itē

in moribus quod summe est oportunū. iuxta illud Seneca in de forma vi- re de quodā iuvene Cū- ctis esto benignus. pau- cis familiaris. omnibus equus. ad miserandū pi- us. ad irā tardus. in ad- ueris firmus. in prospē- ris cautus. ¶ Item legi- tur ibidē de eodem. Esto fugax vicioz ruoz. alioz vero nō scrutator. ¶ Itē

iuuenes primo instruendi sunt in dictis Seneca. qui multas bonas cōpi- lauit epistolas. in quibz iuuenes exemplariter sunt instruendi. ¶ Secun- do instruendi sunt in dictis Lucani. ipse etiā descripsit tela romanorū q̄ cū Hannibale habuerāt. sed morte p̄uenus nō p̄pleuit ea. Et ad hoc innue- dum dē in textu (Lucani inexplerio). i. imp̄fectio. ¶ Tercio informādi sunt in dictis Virgilij. q̄ multa z p̄lixa cōpilauit de bello troiano z alijs diuersis. ¶ Quarto imbuedi sunt in dictis Statij. qui libzū quēdā cō- posuit de ritu z facetiā. q̄ innuit in textu cū d̄z (Statij vrbānitas) id est moralitas. ¶ Quinto sunt erudien di in doctrinis Flactij. qui alio nomine Horatius d̄z. vt in textu d̄z (dura Flactij trāslatio) Horati⁹ etiā trāslu- lit epistolas in quibz referuat natura gembici. Inuenit etiā in greco quēdā nomine Arcelenū. qui carmen quoddam p̄pilauit contra socium suū qui fillam suaz ipsi promiserat. accamen alteri eam copulauerat. ¶ Sexto do- cendū sunt in dictis Persij. qui libzoz quosdam composuit reprehensorios tam honorū q̄ malozū. quare d̄z in textu (durior Persij editio). i. dig- na etiā reprehensio. ¶ Octauo instruendi sunt in dictis Nasonis. q̄ libzoz multos p̄posuit. et licet p̄ter nasi difformitatem dicebatur Naso. p̄rio tamen nomine vocabatur Quidius

¶ Itē circa hoc q̄ d̄z in textu (Et memoriali cellule p̄mendanda) No- tandū est q. in capite hominis tres sunt cellule. In prima q̄ est in anteriori parte capitis viget sensus p̄munis z phantasia. In secunda viget virtus cogitativa seu imaginatiua. In tertia que est in posteriori parte capitis. vbi reservantur species sensibiles viget virtus memoriatiua seu memoria

Boetius de

¶ Tūc ibi (Ceteroz) Hic ostendit ad quā scientiā sit quarto pcedendū. Et hec pars diuidit in duas. Nam pmo ostendit quō pueri sunt informā di in rherozica. Secūdo ponit notabile. ibi (Lauendum est) Primo dicit sic. Scientiā aliozū phozum nō est p̄mittenda. sed stultiose addiscēda q̄tū suffert habitas intellectus. vt inde vigeat dictaminis serenitas et metrozum iocūditas. Et subdit dicens. Rherozica Tullij summo pere est appetenda

¶ Notandū hic pmo q̄ duplex est rherozica. scilz p̄suasua quaz tradit Aristoteles. que pcedit pbabiliter p̄ duas spēs argumētatois. scz p̄ exēplum et per enthymema. Et illa dicitur quedam pars logice. nec discēda est nisi post logicaz. Alia est rherozica vsualis. et tractat de ornatu loquendi. et illa tradit in poetria noua et veteri. in Laborinto et in alijs libris pluribus. Et cōgrue recōmendat

hic auctor rherozicā Tullij. qz sicut modicū valet viuere sine tene viuere. sic etiā modicū valet loqui sine tene et ornate loqui.

¶ Secūdo norandū q̄ auctor hic omnes poetas appellat philosophos qd̄ tū improprie facit. quoniam philosophi rem considerant p̄ causas. poete vero solum q̄tū ad vsū.

¶ Itē norandū q̄ auctor intelligit p̄ dictamen carmen p̄saice scriptū. p̄ metrum vero intelligit carmen metricē scriptū.

¶ Tūc ibi (Lauendum est) Hic ponit quoddā notabile circa p̄dicta dicens. Nō est immorandū diu nimis scientijs dictozū poetarū. ne pringat vobis vitū qd̄ Jocario pringebat. Unde ipse triginta annis insudauerat dictis p̄fatorū poetarū. nec aduertentiā dederat vllā ad dicta aliozū. Cū autē debuerat p̄esse mediocribz querebat sibi ab vno eozū cuiusvzoz esset Enneas. Et respondebat se nūq̄ inuenisse in libris. quos tū attere studeat. Consultus et requisitus a quodā discipulozū suozū q̄ta esset p̄ima syllaba istius dictōis. magister dixit q̄ acuto accentu deberet p̄ferri. Esset em̄ absurdus q̄ p̄ima syllaba tanti nois deberet abbeuentari. Postea vero de socio ad locum iuit petens ab eis informari.

¶ Et subdit auctor exclamando Ecce q̄tū regis et laboris ille p̄diderat

¶ Notandum hic primo. q̄ quidam sunt qui in veritatis cognitioe non possunt informari. et sunt huiusmodi duplices. Quidam em̄ naturā rater tales sunt. et quidam p̄suetudinaliter. Tū tales a natura hūc cerebri ineptū. ita q̄ habent intellectū depresso et minime eleuātū. et illi nō dū

¶ Ceterozū autē philosophozū pro ut ingenij sufficit capacitas nō sub silentio est pretereūda mortalitas. Ut sic dictaminis sententiosa vigeat serenitas. et metrozū floreat iocūditas. **¶** Tullij venerabilis facunditas summis desiderijs est collocanda.

¶ Lauendū est in huiusmodi ne vt Jocario contigit vobis contingat

disciplina scholarium

possunt cognoscere se nota. Qui autem consuetudinaliter sunt taliter instituti in vna scientia estimantes se in alia scia non posse proficere. quod tamen minus est verum. quia sicut prius dictum est. volenti proficere nihil est difficile. Item notandum quod iocarius est proprium nomen viri qui triginta annis insudabat dictis poetarum. Cum autem scholas regere tentaret. dixit se dubitare cuius vxor esset Eneas. Erat enim rex trojanorum. immo dixit se non inuenisse in serenitate emistigiorum Virgilij. Unde emistigium dicitur ab emi quod est dimidium. et stigos versus quasi dimidius versus

Item nota. pilla fra (dure ceruicis) quod ceruix dicitur vena quedam in collo procedens a cerebro. et terminatur in fine dorsum et dicitur quasi cerebri via siue vis et sumitur hic pro capite siue pro collo. A quo ceruicofolus id est quod superbus.

Ipse vero triginta annis ignorantiam suam predictorum philosophorum gymnasijs tradidit imbuendum. Cum autem dies ut preesset mediocribus aduenisset se cuius esset Eneas vxor. diutius dubitasse asserbat. quod non in emistigiorum virgilij serenitate inuenisset. Requisite autem a suorum quodam prima magistri qualiter versu verti posset. Respondit absurdum est tanti nominis primam breuiari. sed acuto accentu pronunciarum. Ecce quantum dure ceruicis obtusitas teporis perdidit et expense.

Completo autem non huiusmodi indebite gymnasijs rudimento ad maioris inquisitionis scientie lumina

Primo recommendat logicam. secundo ostendit quo ordine sit procedendum ad eam. ibi (Ad huius autem) Adhuc prima pars diuiditur in duas partes. primo enim ponit intentum per modum continuationis. Et cum hoc recommendat logicam. Secundo subiungit causam talis recommendationis. ibi (Quid autem in cognitione vniuersalium dicitur sic. Postquam scholaris perfecte est eruditus in doctrinis facillioribus. nunc procedat

cedens a cerebro. et terminatur in fine dorsum et dicitur quasi cerebri via siue vis et sumitur hic pro capite siue pro collo. A quo ceruicofolus id est quod superbus. Item cotingo vno modo id est est quod tango ut vnus asserit contingit alterum. id est tangit. Alio modo est id est quod euenio. et ita sumitur hic. Item triginta dicitur quasi tragentos. Unde gentos fecit centum quando precedit non. Luz vero non non precedit tunc fecit decem. Exem plum vbi non non precedit. ut triginta quadraginta. vni versus. Si non precedat gentos centum tibi significabit. Si non precedat decem tibi significabit

Hic Boetius ostendit quomodo scholares in formati puerilibus sunt in alijs scientijs. scilicet in logica informandi. Et diuiditur hec pars in duas.

Boetius de

dum est ad scientiam. que maioris eget inquisitionis. videlicet ad logicam que est scalaris domina. et veri falsique indagatrix. que quidem titulo subtilitatis aliarum scientiarum obstat subiecta prebens virtutum incrementa ad ceterarum principia scientiarum

Notandum hic primo quod ex littera trahi potest triplex recommendatio logica. Primo enim recommendatur ex singulari veritatis inquisitione. cum dicitur Inquisitionis. Secundo ab habitus dignitate seu habitus communitate ampliori. cum dicitur Scientie maioris. Tercio ex subtili modo procedendi. cum dicitur. Que penetranti vestium natura

Item nota quod scientia predicta. scilicet de lingua. de litteris poeti. sermone ornata. dicitur indumentum. quia convenit rudibus et novis scholaribus in lumina procedere intendentibus

Ubi notandum. quod logica et alia quedam scientia dicitur lumen intellectus. qui illuminatur per scientiam. Intellectus enim ignorans est sicut oculus in tenebris positus. Scientia enim est perfectio intellectus. Et ideo auctor de in textu lumina. Quidam tamen textus habent lumina.

Ubi notandum quod principia congrue dicuntur lumina. Sicut enim ingreditur ad domum per lumina. nec sine eis fieri potest ingressio. sic nulla aggredi potest scientia sine principijs. Unde philosophus secundo meta physice dicit In foribus quis delinquet

Item notandum quod logica congrue dicitur scientia maioris inquisitionis. Ipsa enim summe est difficilis cum sit de entibus rationis que sunt cognitio difficillime Item cum in littera dicitur logica est indagatrix veri et falsi. non est intelligendus quod in alijs scientijs non sunt veritas et falsitas. imo in qualiter scientia sunt principia et conclusiones ex quibus veritas sequitur et falsitas

Item notandum quod logica congrue dicitur obstat subiecta scientiarum. quia rectificat ea. Ipsa enim via habet ad quarumlibet scientiarum principia

Item notandum quod congrue dicitur domina scalaris. Domina quidem. quia domina subtilius viro emollit. Cum igitur logica subtilis sit investigationis. merito vocatur domina Scalaris autem domina vocatur quia sicut per scalam continuus fit ascensus et descensus. taliter etiam fit in logica. Primo enim ascenditur ad terminos. secundo ad compositionem in propositiones. et tercio ad syllogismos constituendos per compositionem eorum proceditur.

Disciplina scholarium.

Item nota. q. logica similitur vesti. Sicut enim vestis hominem citra tudans regit occulta in ipso. q. celat membroz dispositione. et si difformem. Sic et logica celat occulta. videm? enim maiorē celare p̄clusionē. qm̄ maiorē posita nō statim seq̄tur p̄clusio. Un̄ d̄r p̄hs p̄mo posteriorz. q. maior an̄ recedit p̄clusionē tpe. Sed minorē posita seq̄tur statim p̄clusio. Maior igitur p̄positio celat p̄clusionē. ¶ Itē logica d̄r penetratiua. nā sicut lignū q̄q̄ durum penetratur acutum per cultellūz aut securū. ita et si aliquid fuerit difficile p̄ logicam penetratur. ¶ Item logica stabilit̄ p̄ncipia aliarum scientiarum. Sed hoc aliquis improbare sic. Subiecta scientiarū sunt p̄cognita p̄mo posteriorz. igitur non possunt stabiliri. Rūdetur q. subiecta scientiaz nō possunt stabiliri p̄ eam scientiam cuius subiecta. tñ bene p̄ scientiā comunē. qualis est logica et metaphisica.

¶ Quid enim cognitione vniuersaliuz lucidius. que triuialium est magistra quadruiualium potentia. collateralium autem virtutum plenitudo

¶ Posita recommen- datōne logicę subiungit Boetius causam huius modi recommendarōis dicens sic. Dicitū est p̄us logicam prebere incremēta virtutum ad p̄ncipia

aliarum scientiarum. Cuius ratio est. quia nihil est clarius cognitōne q̄n̄ q̄ vniuersaliū que est magistra scientiarum triuialium. et potētia quadruiualium. et plenitudo virtutū collateralium.

¶ Notandū hic q. vniuersaliū cognitōe. t. mō sciēdi vniuersali om̄is sciētie nihil ē vtilius et lucidius. hmoi ar̄ modū tradit nobis logicę. Quāuis enim logica sit p̄ se et p̄mo scientia sp̄cialis. cōmunis enim yr̄ sit eē non p̄. q. non est de om̄i ente. sed solūmodo de entibz rōnis. Qui tamē aet̄ ratio nis ad om̄ia entia sunt applicabiles. Igitur logica ex consequenti dicit̄ esse scientia communis. Dicitur autem logica magistra scientiarum triuialium. potentia quadruiualium. plenitudo virtutū collateralium. Quoniam in logica est considerare tria. scz q. ipsa est scientia iudicatiua operatiua et inuētiua. ¶ Ipsa sit iudicatiua patet. p̄ quod nouit vnusquisqz sui sciti assignare rationem. per hoc nouit eōuerso certus esse in suo scito. Alii quē vero certum esse in suo scito est ipsum iudicare sui scitum. cum igitur potest quis dare rationem sui sciti per logicam. patet q. logica sit scientia iudicatiua. ¶ etiam sit operatiua patet. quia ipsa docet actus rationis. s. diuidere. definire. arguere. et sic de alijs. Sed fm̄ acutum rationis omnes scientie procedunt. Igitur logica in omnibus scientijs est operatiua. Est etiam inuētiua. docet enim qualiter per notūz deueniat ad ignoti noticiam. Procedere autem per notū ad ignoti noticiam est ignoti noticiam inuenire. ergo logica est aliarum scientiarum inuētiua. ¶ Insuper sciendum q. licet logica in singulis scientijs doceat iudicare inuenire et operari. efficacius tamen et principalius se habet ad vnum q̄ ad aliud. Un̄ fm̄ iudiciū p̄ prius cōparatur triuialibz. scz grammatice et rhetorice q̄ alijs

Boetius de

scientijs Patet hoc. quoniam per illud sumitur iudicium per quod accipitur rei certitudo. sed per logicam accipitur rei certitudo in rebus grammatice et rhetoricalibus. quia per ipsam in grammatice et rhetorice reddere possumus sciri nostri causam. Ergo logica est triuialium grammatice et rhetorice et suspensius iudicatiua. Ipsa autem est potentia. i. principium operatiuum quadruuiales. Loquitur autem hic de potentia actiua que est principium operatiuis et transmutandi alterum in quatuor alterum. et non de potentia passiuua que est principium transmutandi ab altero Est igitur logica quadruuialium scientiarum operatiua potentia. nam potentia operatiua deseruit ad duo scilicet ad formam et instrumentum. Sed in eam ista duo dicuntur operari. Scilicet cum ita est quod logica doceat instrumentum. scilicet actus rationis per quos reddunt omnes scie quadruuiales. Igitur cum instrumenta in quadruuialibus scientijs sint a logicorum potentia operatiua reduci habeat ad instrumentum. sequitur quod logica est quadruuialium scientiarum operatiua. Est etiam collateraliu scientiarum plenitudo quia est scientia inuentiua docens procedere per non ad noticiam ignoti. Et quia sic inuenit ignotum. igitur logica est inuentiua. ut scientie subalternante inueniunt subalternantibus inuentis Subalternante enim posteriores sunt Intelligentiam autem logicam per subalternantem. sed per subalternatas scientias collaterales

¶ Quod huiusmodi autem imperialis domine apicem hoc ordine scandendum est. In primis terminorum intrinseca cognitio. Eorumque in propositione non latens copulatio. propositionumque non indigna connexio sunt aptanda. Terminorum autem determinationes. quas syncategorematica appellamus memorialiter sunt mentis imprimende. utpote que sophistice non parum deseruiunt phantasie. Horum autem noticiam meminimus. Crebratium uix prudente. scilicet non in hoc peritum quasi indignam

¶ Hic ostendit quo ordine sit procedendum in logica dicens sic In logica procedendum est hoc modo. Primo acquirenda est intrinseca cognitio terminorum. ut scilicet sciatur que possunt esse subiecta et predicata. Deinde sciendum est quomodo huiusmodi possunt ordinari in propositiones. et prout quomodo propones ordinari possunt in syllogismos. Deinde diligens fiat inquisitio circa determinationes terminorum. cuiusmodi sunt syncategoremata. huiusmodi enim multum deseruiunt scie logicali prout deducit auctor exemplariter de Crebratio. quod licet in alijs scientijs fuerat peritus. non tamen in illis sufficienter fuit

disciplina scholarium

te imbutus. imo dixit arte sophisticā vir relatu dignam. Quare vice qua
dam disputationis a quodā suoz scholarium in ea confundebatur. et er
go a suoz consortio sequestrabatur. l. dimittebat siue repellebat. Quo fa
cto quod p̄us spreuit postea sociatim mendicabat

Notandum hic q̄ determinatū. p̄cessum facere volens in logica primo
studebit cognoscere terminos logicales puta subiectū 2 predicatū. Nam
sicut littera est primū in gramatica. sic subiectū 2 predicatū in logica pri
ma sunt mensura. Deinde debet scire qualiter sunt huiusmodi adiuices
cōponendi ad propositionū cōbinationes. Deinceps qualiter propositi
ones in formā syllogisticam possunt inuicem cōbinari. Simplicius diligēter
studebit habere noticiā determinatam terminorum vt sunt synecathegore
mata que in paruis logicis. videlicet suppositionibus 2 in alijs tra
ctatib; Petri hyspani habentur. **I**te auctor congrue dicit noticiam ter
minoz addiscendū. notans per hoc perfectā terminoz cognitionē. ne in
primo logicis processu occurrat contingat oberrare. quoniam modicus
error in principio fit maximus in fine. **I**te dicit q̄ terminoz cōpula
tio in propositione nō erit latens. imo manifesta. quoniam in logica diuersa
subiecta 2 predicata inuicē copulantur. **I**te dicit debere cōponendas
in formā syllogisticam. non em̄ queliter propositio cōponi potest cū qua
libet. Quinimo scire oportet quid sit vniuersale. quid subalternās. quid
subalternatum. quid accidens. quid substantia.

scire relatu sub silentio preterijisse. die
autē conflictus adueniente eundē mi
serissime sophisticatione ab his venien
te detentum. et a suoz collegio seque
stratum. Quid vltius pudoris augu
stia confusus. id q̄ prius indignū as
sererat sociatim mendicabat.

Huius autem imperialis here sim
buis dotata. sofisticā petulanti ani
mo confusa nugatorieq; loquacitatis
eulogio perusa fūco mulieris perfusa

sic. Post predictas scientias procedendū est ad scientiā sophisticā. q̄ntia
ipsa est locata in extraneitatibus logice. Et ipsa procedit animo petulan
ti. et fūco mulieris perfusa. respicitq; alias nationes oblique. quā Ale
xander 2 nos p̄mētari sumus. vñ Boetius de se istā scientiā de greco in la
tinū translulisse. Et est magna cū diligentia appetenda.

quid subalternās. quid
subalternatum. quid ac
cidens. quid substantia.
Ite opus est scire syn
cathegoremata. vt sunt
omnis null. 2 sic de alijs.
Illoz em̄ rōe multe sūt
deceptiones. Ignoran
tes enim virtutes voca
bulorum de facili para
logisantur

Hic ostendit quomo
do procedendū sit ad ar
tem sophisticam. Et di
uidit in tres. nā p̄mo fa
cit quod dictū est. scam
do ponit notabile. ibi.
(Ad istoz) tercio remo
uet dubiū. ibi (Si vero
bone scientie) Primo de

Boetius de

Notandū hīc q̄ sophisticā in logicē extremitate dicitur posita. Ipsa em̄ sedet in logicē extremitatibus cum sit sciētia apparen̄s et non existēs. sophisticā enim copiosa est sciētia apparen̄s et non existēs. propterea sophisticā comparatur ad argumentationē veram sicut p̄uatio ad habitū et sicut obliquitas ad rectitudinē. Sicut ergo p̄uatio est posterior habitū. ita sophisticā sequitur logicā. Igitur dicitur esse situata in fimbriis logicē. Est autem sophisticā confusa animo inordinato seu petulantē ad modum meretricis petulantis. Unde peculiari verbum deponentale significat actum venerum exercere. Et in hoc dicit Aristoteles quarto metaphysice q̄ logicā et sophisticā versantur circa idem. differunt tamen desiderio vite. Dialecticus em̄ ordinat vitam suam ad veritatis inquisitionem. sophisticus vero ad apparentiam.

Item notandum q̄ sophisticā dicitur perusa eulogiū nugatorie loquacitatis. Quoniam sophiste arguunt verbaliter et garrulant verā nō curantes sciētiā. quoniam solū apparere desiderant primo elenchoz. Et dicit eulogiū ab eo qd̄ est bonū et logos sermo quasi bonus sermo.

Item sophisticā dicitur perusa fūco. id est colore deceptiuo supposito veritati celande. Quoniam sophisticā vtens nititur decipere reducēdo ad metā propter vanam gloriā acquirendam. Unde fūco est color artificialis supadditus colori naturali quo mulieres deformes perungūt vultus vt videantur speciose. Est autē similitudo. quoniam sicut talis color verum tegit colorem et naturalem. Sic sophisticā veritate tegit ostendens esse quod non est.

Fran sciēdi q̄ sophisticā summa cum diligentia est adipiscenda. quoniam sophisticā docēs vera ē sciā. Discimus em̄ eam vt nobis cauere valeamus per ipsam ne decipiamur a sophisticē arguentibus.

Hic ponit quoddam notabile dicens. Quicūq̄ acquirere vult aliquā sciētiā triplici vtetur recordatione. Quarum prima vocatur vocalis. que scilicet cognoscere docet voces et dictiones in se. non autem vocum significata docet intelligere. Secunda vocatur mentalis. que seorsum docet rem cognoscere sicut est. Siue que docet cognoscere dictionum significata. Notis enim vocibus addit

barbaras nationes obliquo siderere spiciebat. quam commentarijs Alexandri et nostris nouimus decoratam et translatione confectam summopere curandam

Ad istorum et ceterorum perfectionem triplici solemus vti recordatione. Quarum prima vocalis. se cunda mentalis. tertia cōmunis. Vocalis sophisticum facit. mentalis iudicem. Communis si continuata fuerit

disciplina scholarium

ere debet scholarium earum significata. Tercia vocatur comunis. scz qua do habita vocu significatione ⁊ earz expositione fit ipsaz adinueniem applicatio. Subdit consequenter q vocalis recordatio trimodo facit scholariam apparente. Vltimas em proferendo voces fit scholaris apparer sci ens licet non exstat. Sed mentalis recordatio facit ut dicit id est veraces si ue veraciter docti. Comunis autem tam vocalis q mentalis facit intelligentem. Et talis si continuata fuerit perfectu facit scholariam Item vocalis recordatio quandam generat cecitatem. Per hmoi em homo non videt intelligendo. Quis aptitudine habeat ad intelligendum. sed mentalis vera generat scientiam. Et comunis scz vocalis ⁊ mentalis simul vsuz

perfectum facit. **Vocalis cecitatem. mentalis scientiam. communis vsuz vsuz autem magistrum parare festinat. Sicut enim prudentia sine iusticia parum vel nihil prodest. Iusticia vero sine prudentia multum. Sic scientia sine vsu parum vel nihil prodest. Vtus autem sine scientia multum.**

generat et promptitudinem Et per huiusmodi scholaris tandem redditur dignus magisterio. Quoniam sicut scientia virtutum sine virtutum operatione parum prodest aut nihil Est em melius vnam agere virtute vt iusticiam seu aliam q omnes scire ⁊ tutes. ⁊ fuit nullam operari virtuosum fm philosophum primo ethicorum. Sic scientia pariformiter sine eius q

plicatione ad vsuz. vel salte in pmpo habitū. nihil pdest aut par. Quia si at pfecte ⁊ indefineter qsi no deficeret scia. pdest multu absq scientia.

¶ Notandū hic pmo. q recordatio vocalis facit hoiem apparer scire recordatio fm vocu significatōes facit in dictis certitudinē. recordatio at fm ficationes vocu earundēqz vsitationē facit pfectionem.

¶ Item notandū q prudentia in pſenti textu nō accipitur vt est vna virtutum cardinalium. que est recta ratio rerum agibulum. Sic em omnes virtutes morales prudentia dicuntur. Sed accipitur hic pro rei iuste scientia. Unde vult hic Boetius scientiam rei iuste parum valere sine iusticia. Sicut enim medicina parum valet sine corporis regimine bono. Corporis autem regimen bonum absqz medicina multum. Sic etia scientia rei iuste parum valet sine iusticia. Iusticia autem absqz scientia rei iuste multum. Quoniam fm philosophum. multi operantur iuste. sine tamen scientia iusticie. ¶ Item in proposito per vsuz intelligitur actus multociens iteratus. Unde em scientia sine vsu parum prodest. Verbi gratia. scire grammatice non autem loqui grammatice paruz aut nihil valet. Loqui aut grammatice vsualiter. ⁊ grammatice tamen ignorando valet multum. Generaliter ergo scientia sine vsu valet parum. vsuz autem sine scientia multum. Illis em qui emulter in sua facultate efficiat potentem. Quia obrem tenet dicit Victorinus. Natura facit abilem. ars facilem. vsuz vero potentem.

Boetius de

¶ Posito quodā documēto remouet dubiū dicens sic. Dicitum est q̄ ad perfectionē sciētiarū p̄dictarū triplici oportet vti recordatione. Diceret et ego aliq̄s. quomodo hec omnia poterūt cognosci cum sint difficillima ad cognoscendū. Respondet autō dicens sic. Licet tyrcunculus. i. ignarus siue rudis nequeat in p̄ncipio omnia apprehēdere. debet tamen gradatim ascēdere. Ita videlicet q̄ primo vocalē cognitionē acq̄rere debet. postea mentalē et tūc vltērius cōm. Et tandē ex his vnū debet facere continuū.

¶ Notandū hic q̄ oratio in p̄posito sumit p̄ scia. et nō v̄ est dictionū ordinario. Et nō est h̄ aliud oratio nisi doctrina seu scia. q̄ est habitus firmitus et verus per demonstrationē acquisitus.

¶ Item notandū q̄ Boetius in textu d̄t (gradatim) ad denotandū q̄ sciētia successiue acq̄sita nō est tā labilis sicut sciētia cito acquisita. Et causa huius naturalis ē hec

q̄ facilis apprehētio pro-
uenit ex humiditate or-
ganorū. v̄puta cerebrū. i.
pressio em cito fit in hu-
mido. vt notū est. talis
tamen multum est labi-
lis. Tarda autem altius
rei apprehētio et diffi-
cilis. puenit ex organorū
siccitate. Unde in substā-
tia dura et sicca difficul-
ter fit impressio figure sig-
gilit. difficulter tamen hu-
iusmodi remouet. vt ver-
bi gratia. in cera molli et
tō imp̄mitur figura sigil-
li. etiam et cito potest res-

¶ Si vero bone sciētie tyrcuncu-
lus. seriatim totam nequeat comple-
ctere orationem. saltem p̄amam capi-
at pronūciationem. donec gradatim
ascendendo. continuūz producere pos-
sit effectum.

De his q̄ sunt ad cathēgorias nēcartā

¶ His autem sciētijs leuitatum
(de speculatione Porphiria /
na scilicet quinq̄ vn̄uersaliū.) que

moueri. Pariformiter homies habentes cerebrū humidum et organa hu-
mida. cuiusmodi sunt sanguinei et flegmatici cito apprehēdūt et cito ob-
liuiscūt. Hoies vero sicca habentes organa valde difficulter apprehē-
dunt. sed nō cito obliuiscūt. Et hec est causa quare melancholici vt i plus-
ribus meliores fiunt clerici. Quoniā licet rem aliquā difficulter apprehē-
dant. non t̄i postq̄ apprehēsa fuerit de facili obliuiscuntur.

¶ Tunc ibi (His autē) Ostēso mō acq̄rendi grāmāticā. poētiā. rhe-
toricā vsualem et logicā in generali. p̄sequēter ostēdit Boetius modū et or-
dinē acq̄rendi logicā in speciali. Et diuiditur in duas. Nā primo facit
quod dicitū est. secūdo respōdet tacite questionī. ibi (Recdū hec gerunt)
Adhuc p̄uina in duas. nā primo facit quod dicitū est. secūdo in speciali
declarat causas sui intēti. ibi (O quantū vtilitatis) Dicit igitur primo
sic. Postq̄ sufficiēter vtilis fuerit de acquisitione grāmāticę. poētię. etiā
et de modo acq̄rendi logicā in generali. videndū est de modo et ordi-

Disciplina Scholarium

ne acquirendi logicā in speciali. Et est ordo iste. postq̄ puer fuerit sufficīter informatus in predictis documentis. vltterius informabitur specialiter in logica. Et primo audiet librum Porphyrii. in quo habetur materia quinque vn̄uersalium et eorū notitia. Deinde audiet librum predicamentorum Aristotelis. Et ratio est. q̄ liber quinque vn̄uersalium que ab Aristotele vocantur monstra. introductorius est ad categorias predicamentorum. q̄ Boetius hic dicit se bis in commentarijs patefecisse.

ab Aristotele monstra vocantur. attendendum est. ad ipsius categorias necessaria que luce expositionis in commentarijs bis patefecimus. Quātum vtilitatis haberetur si in eis intrinseca cognoscatur notitia

¶ Nonne litteralis suffronici facultas in vicio ē notanda Est in quā nostra quoque volumina stili schemate deco-

erius hic dicit se bis in commentarijs patefecisse. **N**otandū hinc Aristoteles primo posteriorū vocat vn̄uersalia monstra derisorie ad Platonem. et hoc congrue. quoniam Plato posuit ipsa esse ydeas sine re et ratione separatas a singularibus. Posuit enim speciem humanā in aere vel in stella sibi apparere. Illud autē monstrum vocatur quod non generatur ad similitudinem sue speciei vel quod extra naturam nascitur. et per consequens

vn̄uersalia cum sine perpetua oportet ipsa esse alterius speciei a singularibus. huiusmodi enim sunt corruptibilia. incorruptibile autē simpliciter differt specie a corruptibili. **N**otandum quoque monstrum secundo physico dicitur illud quod indeterminate se habet ad sue speciei dispositionem. Ut si homo ser habeat digitos in vna manu. vel si homo sit gibbosus seu bisceps. dicitur esse monstrum

¶ **T**ūc ibi (Dicitur) Hic in speciali resumit seu declarat eam sui interit. Et diuidit in duas partes. primo enim facit quod dictū est. secundo remouet dubium. ibi (Nonne litteralis) Dat ergo eam quare liber Porphyrii est audiendus ante librum predicamentorum et alios libros logicos. Unde sine notitia quoniam vn̄uersalium nulla scia perfecte scitur. quoniam scia est habitus conclusionis. in qua quidem conclusionem propriam concluditur de specie per definitionem ex genere et differentia integratam. Cum ergo putaretur in proemio quinque vn̄uersalium Porphyrii scientia vn̄uersalium sit multum vtilis. immo necessaria ad definitionem. diuisionem. et demonstrationem. sequitur quod acquirenda est nedom ante predicamentorum notitiam. quinimo etiam et ante alias quaslibet scientias. **N**otandū quoque auctor signat dicit (si intrinseca) ad excludendum notitiam vocalem. qualem habuit suffronicus de quinque vn̄uersalibus. talis enim non sufficit. Sed mentalis et communis eorum notitia dicitur tunc sufficiens

¶ **T**ūc ibi (Nonne litteralis) Hic remouet vnum dubium. dictū est enim prius quod postquam scholaris sufficīter fuerit informatus in grammatica. informandus est in logica. Etiam dictū est quod scholaris primo audire debet Porphyrium. et

Boetius de

deinde librum predicamentorum Aristotelis. **Q**uereret ergo aliquis cur
diuersi ordinauerint diuersa. et describerint diuersimode circa predicabilia
Porphyrii et predicamenta Aristotelis. cuius ergo illorum opinioni stabit scho-
laris. **H**oc dubium remouens de quo scholaris informatus in logica non
descenderet dicitur Suffronici. sunt enim homini inuicilia et uicio notanda Lu-
lus causa est. quia suffronicus tamen uocalem habuit notitiam predicabilium
Sed stabit scholaris di-
ctis nostris. et precipue
dicitur ipsius Aristote-
lis. licet enim illa uoce. sint
tediosa. sententia tamen
sunt utilissima

Tunc ibi (Malui
vero) Hic respondet ta-
cite questioni. Et diuidi-
tur ista pars in duas par-
tes. primo facit hoc quod di-
ctum est. secundo ponit
quoddam notabile. ibi.
(Nec dum hec geruntur)
Primo dicitur. dicitur est
doctrinam Aristotelis fo-
re obscuras. diceret ergo
aliquis. **B**oetii transla-
tor fuit Aristotelis de
greco in latinum. quare non
fecit doctrinam eius sa-

ris planam. Respondet dicens. ego malui seruire fideli translatore quam ali-
quid noui apponendo temeritate arrogantie forsan reprehendi. **I**n Boetius
translulit doctrinam Aristotelis sicut eam inuenit. quare et sub Philo-
stultit eandem. Et huius signum est. quod uicium non poterat inuenire latinum gre-
co correspondens ibi posuit dictum grecum. **E**t subdit. quid uerius
est et preclarus lucidius ueritate Aristotelis. quasi dicit. nihil

Tunc ibi (Nec dum) Hic ponit unum notabile dicens sic. Scholaris
tempore informatio sue in logica oculum semper habebit ad grammatice. ne ipsam
obliuiscatur. quam scientie cuiuslibet possessio per eam commendat. Etiam rhero-
rica ad audienda predica non est omittenda. immo prius acquirenda Et
omnibus his acquisitis insudandum est scientiis quadruualibus. cuiusmodi
sunt musica. arithmetica. geometria. et astronomia. Causa est. quia studij
continuitas in eis generat florem. et flos producit fructus. et hoc si dubita-
tio admira fuerit tempestiua. Dicit enim philosophus in predicamentis. Dubi-
tate de singulis non est uicium. **N**otandum hic quod grammatice fructuositas
ea de causa non est obliuenda. Quoniam grammatica (ut Alanus dicit
in antiochiano) docet tenellos infantes loqui. et ad loquendum instru-
it. Item dicit idem. sicut logica dirigit intellectum ne aberret ratiocinan-
do. sic grammatica dirigit intellectum ne aberret sermocinando **E**t sic gram-

rata. non sunt omittenda. Aristotelis
enim tota succincta breuitas. uoce licet te-
diosa sit. non tamen est infructuosa

Malui uero fideli seruire transla-
tioni quam arrogantie deprehendi teme-
ritate. Quid enim Aristotelis lucida ue-
ritate serenius

Nec dum hec geruntur gramma-
tice fructuositas est obliuenda aliquo
modo. Per eam enim cuiuslibet scien-
tie commendabilis redditur possessio.

Disciplina scholarium.

matica docet feata vocabulorū expr̄mere. ⁊ sermonem prolatum intellex̄ gere. igitur fructuositas eius non est obliquēda. ¶ Irem Seneca d̄r de gr̄matica. Nec est scientia qua aperta omnes alie scientie aper̄iuntur. qua clausa omnes alie scientie claud̄ntur. ¶ Irem dicit Eusebius de eadē. qui querit alias scientias sine gr̄matica querit terminū sine via. introitus domus sine ianua. puerū sine matre. huiusmodi autē sunt impossibilia. quare et impossibile est aliis

Rhetorice quidem lep̄os. quadrūvia/
lium quoq; honos. studij acquisita cō/
paratione nō habent obmitti pro posse
In his autē studij proteruitas florem
generat. fructumq; parturit. si p̄mixta
fuerit dubitatio et tempestiua

¶ De subiectione scholarium
erga magistros.

Usis scholarium rudimentis et
virtutum incrementis. Nunc de
eorū subiectōe erga magistros breuiter

re et impossibile est aliis
acquirere scientias si-
ne grammatice. Unde
concluditur. q̄ eius fru-
ctuositas nullatenus est
obliquenda. ¶ Irem Al-
phorabius dicit in de or-
tu scientiarū de gr̄matica
ca sic. Grammatica est
perfectiua veritatis ⁊ to-
tius cognitionis ianua.
omniūq; linguarū erran-
tium et metrorū mensu-
ra. ¶ Irem notandum
q̄ quinq; sunt ab inquisi-
tione scientiarum nos re-
trahentia. Prīmū est vi-
ta voluptuosa cōsistens
in delectatione s̄m gustū
et tactū. dedit em̄ sensū
alibus nō dantes operā

intellectualib; testij sunt conformes. Unde Hermes trimegistus antiq̄
quos ydeotas vitam sensualem diligentes increpans ait. Tales em̄ nul-
li humanorū operam dederunt. sed more pecorū vitas suam expenderunt.
¶ Scdm̄ est vita ciuilis. q̄dam em̄ intantū se negocijs secularib; imiscene
q̄ ad studij penitus sunt inepti. ¶ Tercū est defectus necessariorū. vñ
phus secūdo thopicozū d̄r. Licet philosophari sit melius q̄ d̄tari simpli-
citer. nō tñ indigenti. Preterea p̄meta. d̄r. q̄ acquisitis vite necessarijs an-
tiqui sacerdotes egypti. p̄ter ammirari inceperūt philosophari. Paucis
tñ phus indiget. paucis em̄ minimisq; natura preta est. ¶ Quartus est
negociatio. que maxime detestanda est. cum bonū anime precedat bonum
corporis. Homines em̄ pro bonis corporalib; maximos sufferunt labo-
res. potius tamen pro bonis anime esset laborandum. sicut em̄ anima nos-
bilior est corpore. sic ⁊ bona anime bonis corporalib; sunt meliora ⁊ nobi-
liora. ¶ Quintum est desperatio de scientia consequenda. cum em̄ intellex̄
et us noster de sui natura sit imperfectus. eo q̄ se habeat a principio sue cre-
ationis tanq; tabula rasa in qua nihil est depictum. depingibilis tamē sci-
entij et virtutib;. Cum ergo omne p̄fectibile natural̄ inclinē ad suam
p̄fectōem h̄mōi aut̄ inclinatioem nō frustrari firmiter tenendū est. nec quo-
cūq; modo desperandū est de ea.

Boetius de

Habito modo acquirendi scientiam a discipulo. hic sequēter determinat Boetius de subiectione et obedientia discipulorum erga magistrum suum. Et dividitur hec pars in tres. In prima ponit intentum. In secunda dicit causam sui intenti. ibi (Quoniam qui se non novit ponit impedimenta quibus impeditur discipulus a studio. ibi (Non sit autem discipulus) Primo dicit sic. Determinato de modo recipiendi scientiam a magistro. sequēter determinānduz est de obedientia et subiectione scholarium ad magistros. Et ponit causam sui intenti. quoniam quicumque scholaris non subiecerit se magistro suo ille nunquam efficiet magister. Miserum enim esset eum fieri magistrum qui nunquam se novit esse discipulum. Et subdit quod scholaris subiectio consistere debet in tribus. prout etiam vult Tullius secundo rhetorice. videlicet in attentione, docilitate, et benivolentia. ut per hec tria possit scholaris ad scientiarum fructum pervenire. Debet igitur scholaris esse attentus in exercitio attendendo dicta magistri sui cum diligentia. Unde exercitium est actus multotiens iteratus vel exercitium habitum inducens. ¶ Erit etiam scholaris docilis. unde ille dicitur docilis. qui de facili recipere potest scientiam suam vel cognitionem. Et differt a docibilibus. unde illud dicitur docibile quod cito potest doceri. ponitur tamen unum pro altero. ut ibi (Erunt omnes docibiles dei) id est dociles. Unde docilitas causatur in discipulo quoniam sibi lucida et levia preponitur. unde Lucida cum brevibus dociles sunt reddere nata. ¶ Erit et scholaris benivolus. scilicet ad retinendum audita a suo magistro et intellecta. Quoniam in malivolam animam non introibit sapientia. Et pro tanto continue studebit et attente. Sicut enim testis philosopho primo ethicorum. una hirundo non facit verum. nec una dies calida facit estatem. Ita nec una operatio virtuosa facit virtuosum. Sic etiam unicum exercitium scholaris non producit ad fructum scientiarum. Et ob hoc dicit philosophus alibi. Scientia festinata marcescit. mediocriter autem sumpta augmentatur et crescit. Insuper ergo scholaris diligenter studio suo. et attente frequenter laborando. ¶ Erit etiam scholaris docilis ingenio. Unde ingenium dicitur quedam virtus anime qua defert se aliquis ad intelligibilia. Per tria enim premissa potest scholaris pervenire ad scientiarum culmina.

Disciplina scholarium

Hic ostendit quodam impedimenta debita subiectionem scholarium erga magistros impediencia. et sunt quatuor. scilicet discoloria. violentia. luxuria. et incostantia. Primo docet de discoloria. secundo de violentia. ibi (Non sic etiam discipulus violentus) tercio de luxuria. ibi (Luxurie feruore) quarto de incostantia. ibi (Tu autem discipulus) Primo ponit interpretationem discolori in greco. secundo ponit eius descriptionem. ibi (discolorus autem est) et tercio.

De impediendis discipulus a studio. Et primo de discoloria

Non sit autem discipulus discolor diuisus. Scholan grece dicitur vacatio latine. inde dicitur discolor quasi a vacatione diuisus Discolorus autem est qui discurrit per vicos et plateas. per tabernas et meretricum cellulas. per publica spectacula. per pompas et coareas. per comestiones et per publicas cenas. et hoc oculis vagantibus. effrenataque lingua. petulanti animo. vultu incopposito. Omnibus istis schola postponitur. Quodam vero tempore cum causa sanitatis recuperande et ob aeris intemperiem. ritusque gallorum factos. matronarumque pios affatus nos ad galliam transtulissimus mul-

rim me ad franciam propter aeris intemperiem. Etiam propter faciem gallicorum et pios affatus dominarum (ut recolo) videbam multos discolos in ciuitate parisiensi. Etiam in eadem ciuitate aliquos vidi scholares diligentes sed paucos. Etiam quod non profecerunt ea de causa. quod non aderant fideliter eos instruentes in philosophia. quod eorum magistri debilitate fuerunt fundati. Vidi etiam aliquos flavos byzontes romam pergentes causa melius proficiendi ibidem. quod magnas incur-

ostendit per exemplum. ibi (Quodam pro tempore) Primo sic. Scholar non sit discolor. quod discolorus interpretatur quasi se parat a scholis Et schola dicitur a scholan grece quod est vacatio. id est intentio latine. Dicitur ergo discolorus quasi diuisus a vacatione scholastica. id est separatus a continuo labore et scholastico exercitio.

Tunc subdes descriptionem discolori dicit. Discolorus est qui discurrit per vicos et plateas. per tabernas per domuculas meretricum. per publica spectacula. per ludos. per subbas societates. per coareas. per comestionum frequentationes. per turpes et publicas societates. et hoc vagantibus oculis. irratiomabili appetitu. effrenata lingua. luxurioso et incostanti animo Ex quibus habitis schole postponitur

Tunc ibi (Quodam vero tempore) Hic declaratur quod dixit per exemplum dicens sic Tu autem sanitate recuperande transtul-

terit expensas et frustra. quibus grauiter condolui. Sciebam enim quod romis non tam valens erat studium sicut parisiis. licet studium atheniense ex-
 celebat studium parisiense. ad quod tamen se non transfererunt. imo si tales
 prius mansissent in partibus et meo vix fuissent consulto et dimisissent inus-
 itata Lucree volumina. cum non erant nisi fabule inuiciles. non tantum
 temporis perdidissent et expense. Etiam in eadem ciuitate vidi paucos al-
 ternos titulo magiste-
 ri in titulari. Etiam vidi
 aliquos hybernos in sel-
 entis prohibitis magistra-
 ri. scilicet in nigromantia. ge-
 omantia. pyromantia. ydro-
 mantia etc. Etiam videbam
 ibidem in ciuitate roma-
 na postmodum aliquos
 de scholaribus lippientes
 et fluentes oculos habentibus.
 Sed que dicta sunt
 de predicto exemplo suffi-
 ciant

¶ Tunc tibi (Non sit etiam)
 Hic ponit secundum impedi-
 mentum determinate
 subiectionis scholarium et
 ga magistros suos. dis-
 tensa sic. Scholaris non
 debet inferre magistro suo
 opprobrium. sicut fecit Al-
 binus filius Albei. qui mul-
 tum erat dilectus a paren-
 tibus suis. potest tamen erat per-
 cursor iniquitatis. Cum enim
 magister suus Gallus les-
 geret balbutiendo iniecit
 tunc ipsi manus violenter in
 caput eius. venerabile ma-
 culando canticum fecit. i.
 curpi pedum suorum accessit.
 Subdit causas huius
 quod Albinus totum prope-
 hendere non potuit quod
 magister suus legebat quod
 bonam non habebat faciem
 diuinam. Concludendo dis-
 cit. heu quantum dedecus.
 quantumque malignitas ac-

tos discipulos ut meminimus visu per-
 cipimus in ciuitate Julii cesaris que
 parisiis nuncupatur. multos autem
 artes medicare perspeximus. nullis eis
 pocula philosophie ministrantibus. Fla-
 uos vero britones studij precio romam
 peruenientes quibus grauiter condoluimus
 atheniensium scintillis minime pasce-
 bantur. cum gallica facetia grecari ince-
 perunt. Sed si aliud quam tortuosa Lu-
 crecij volumina in partibus suis inuenissent
 consilio nostro non tantum perdidissent
 temporis. Germanicifurozis paucos
 insperimus intitulari. Magice autem
 illusionis hybernie magistrari multos
 vidimus De nostris autem lippientibus
 patet et conuulsis Sed hec hactenus
 sufficiant de discipulis

De violentia

Non sit etiam discipulus violentus contra magistrum Violentie autem
 Albinus Albei filius in exemplis pater-
 at. qui cum esset filius dilectionis magis-

disciplina scholarium

Uellus discipuli in caput sui magistri. Gaudeat igitur Nero de tā scelerato herede. scz Albino. z Auius de tam coinquinato gaudeat successore Billius gaudeat appetitu Seneca cum socrate. ¶ Subdit ille nō est dignus scientia qui scientie offendit preceptorem

¶ Notandū hic. qd violentia que hic ponitur terminare subiectōis desuiri non potest nisi per

tamen iniquitatis precursor. magistro suo Billio quandoq; balbutienti manus iniecit violentas et sceleratas. ca. nam ac venerabilem eius caniciem se de pedum maculauit accessu. Que tanti sceleris causa. qd ad p̄mā aeris ipresionem totam nequit cōprehendere cōstitutionē. Proch dedecus. proch infelicitas discipuli in caput felicitatis excessus. Tam scelerato Nero gaudeat herede. ¶ Tam coinquinato suo Auius successore Billi? vero cuz socrate

potuit intelligere in prima p̄olatione. quare ipsum inuasit venerabilem eius conculeādo caniciem. Et hoc potest exponi dupliciter. vno mō quia Billius actu erat senex z canus in crinibz. Alio mō quia fuit homo discretus sicut canes esse solent

¶ Item notandum qd Nero (vt recitat Boetius in tercio de solatio ne philosophica) fuit homo nephandus z criminofus. Unde quadā vice magnum cupiens videre ignem ciuitatem romanam incendi fecit. Itē videre volebat locū in quo requieuerat in vtero matris. quare z matrem suam fecerat interfici. Item scire affectabat q̄tum doloris p̄teretur mulieres tpe partus. ideo fecit vocari medicos vt eorum p̄silio halere posset illius experientiam. vnde medici am ministrabāt ipsi portionē ex qua generabatur rane. Et sic in ventre magnos partebat dolores. a quibz tpe modo dico afflicus literari voluit. quare medici ministrabant ei potōnem. vnde ad vomitū puocabat. z sic ranas euomit. Cui sciscitanti vñ. puenisset ipsum ranas euomuisse. medici dixerūt qd fetus nōdum ad maturū tps puenisset. z sic natura p̄duxit id qd melius potuit. ¶ Itē occidit Seneca magistrū suū eo qd sepe corripiebat eū de virijs. quadā em vice dixit sibi. et getibi mortem quā subire malles. Seneca vero sciens se euadere nō posse

Boetius de

eligebat disponi in balneo. et ibi fecit se minui in mediana. et sic exspiravit. et ergo dicitur seneca quasi se necans

Item notandum quod Anticus etiam erat homo malignus. unde ipse erat discipulus Socratis viri christiani unum verum deum contentis. Ipse autem cogere volebat eum ad sacrificandum diis. quod dum recusabat. accusabat eum coram rege. qui fecit eum vocari ad suam presentiam. et fecit eum bibere venenum in nomine dei sui quod cum fecisset nihil sibi nocebat. Postea vero fecit eum bibere venenum in nomine ydolorum. Quo facto intoxicatus exspiravit

Dieponit tertius impedimentum subiectio nem scholarium erga magistrum suum impediens quod est luxuria. Et dividit in duo. nam primo dividit luxuriam in tres species scilicet plequitur ponendo exemplum ibi. (Columelioso coitus appetitu) discens.

Discipulus volens proficere in scientiis cavet sibi a fervore luxurie quam diviserunt satyrici in tres species. Prima consistit in ornatu vestium. scilicet in coitu. et tertia in supfluitatibus cibi et potus. Tunc reddit eam quare scholaris se abstinere a luxuria dicens. Videmus enim multos luxurie subiectos tandem incidere in rabiem. **N**otandum hic quod scholares ea de causa cavent sibi a luxuria. quia proficere volentes in scientiis quietam habent mentem. ita quod rationem habent constantem. Etiam erant absoluti a passionibus corporis. sicut scilicet amor. timor. et odium. Luxurie autem insistentes animum habent inconstantem. et passionibus corporis sunt occupati. Huiusmodi autem corporis passionum cum luxuria mentem faciunt inquietam et animum inconstantem. quare scholaris proficere volens abstinebit se a luxuria.

Item notandum quod luxuria secundum sanctum Thomam est ex immundis desiderijs proveniens lubrica mentis et carnis prostitutio. Vel aliter sic definitur. Luxuria est libidinose voluptatis appetitus. appetitus quidem qui est ex consensu rationis. talis enim appetitus est peccatum mortale. dum ratio non cohibet huiusmodi appetitum. cum tamen possit cohibere. Sunt autem luxurie octo species siue differentie. Prima est fornicatio simplex. et est soluta cum soluta. Secunda est meretricium. et illa fit dupliciter. scilicet aut per vanam libidinem cum diversis sectando. aut cum publica peccando. Tercia est adulterium. quo conjugalis thorus violatur. Quarta est stuprum. quo virginalis integritas corrumpitur. Quinta est sacrilegium. quo continentia deo sacrata leditur. Sexta est incestus. quo vinculum sanguinitatis. affinitatis vel copaternitatis corrumpit. Septima est peccatum contra naturam siue zodo

Seneceque gaudeat appetitu. Non est ergo dignus scientia qui scientie insurgit preceptorum.

De vitiatione luxurie

Luxurie fervore quibus discipulus studeat se alienare. quare triplici diviserunt satyrici partitione.

Quandam in ornatu vestium dicentes consistere. aliam in coitu. tertiame

disciplina scholarium

nia quo naturalis vsus cocundi peruertit. Est aut omne peccm contra natura species. **¶** Unde notandū. q peccatorum aliud ē cōtra naturā generis aliud contra naturam speciei. Secundo modo omne peccatum morale est contra naturam. Quia in rationali parte sinderitis omni peccato remurmurat. sed primo modo peccatum 3o domie est contra naturā. Non solū em in homine. sed etiam in bestijs sunt diuersi sexus qui in coitu conueniūt. Et si alio modo contingit. contra naturā generis est. **¶** *De* rana species luxurie dicitur esse libidinosus coitus conjugalis. hic autē multiplici accipitur. Qui

gulositatis assidricem. Cuiuslibet rabie fetulenta frequenter nouimus labozare subiectos

dam em est licitus. alius fragilis. al' impetuofus. Licitus est triplex. vt quādo fit causa prolis ad cultū dei. Vel causa reddendi debitum. Vel causa fornicationis vitandē. nō in se. sed in coniuge. Primus est pietatis fecidus iusticie. tertius vero cautele. Et is nullū dicit esse peccatum. Fragilis coitus conjugalis est dum fit causa delectationis. Et est distinguendum. qd vel amor ipsius delectationis preponit deo. et sic morale peccatum est. Aut postponit deo. et sic veniale est. Sed impetuofus conjugalis ē qui ex sola libidine proueniens meras honestatis et rationis transcendit. Et sic quinque modis. Primo modo cum fit causa satiandi libidinem per meretricia blandimenta. Secundo cum fit contra naturalem modum. Tercio cum fit tempore prohibito. Quarto cū fit loco prohibito. Quinto cum acceditur ad pregnantem vicinam partui. vel que est in fluxu mēstrui. Sed vt antoz innuit in littera. satyrici hoc est reprehensores vitiorum diuiserunt luxuriam in tres partes. Quandam in coitu de qua dicitur cum est. Quādā in vestitū ornatu. Et tertiam in gulositate dicentes consistere. Unde satyricus dicit a satyra. et est arbor qdā calida libidinis exsiccatina. Inde satyricus. i. libidinosus aut libidinosorum reprehensor. Hec autē luxuria pro qualiter eius specie seu parte est determinare subiectionis scholarium erga suos magistros ipeditiua. quare p̄cipue a scholaribus est vitanda. **¶** Item luxuria nocet corpori et anime. Homine em debilitat. vires eneruat. animū impedit. corporis consumit dispositio nem. bona exteriora annihilat. etiam nocet oculis. quoniam luxuriosi frequenter habent oculos rubicūdos et lippientes Et tangunt proprietates predie in his metris. Femina corpus. opes. animam. vin. lumina. voces Destruit. annihilat. necat. eripit. orbat. acerbat. Item. Ingeniuz mores. animam. vin. sensus. honores. Tor perdit vere bona clericus in muliere. Item dicitur in textu (fetulenta rabie) et conuenienter. quoniam fir medicos nimia luxuria causat debilitatem cerebri. et sic homo debilitatur in capite. et sic qui frequēter vituntur luxuria sunt dementes et fumbundi. quare a luxuria abstinendū est. Unde philosophus in quadam epistola ad Albinū sic inquit. O clemens imperator nō inclina te ad coitū. quia est p̄teritas porcorum et actus b̄utorum. Scio enim q est corpus destruy

Boetius de

etio. vite breuitatio. virtutum corruptio. legis transgressio. malorum morum generatio. Etiam per nimium coitum impeditur digestio nutrimenti. Etiam consequitur inhabilitatio siue organorum indispotio. et principaliter cerebrum. Et luxuria bene dicitur proprietates porcorum propter eius immundiciam. quia si natura tantam non apposuisset delectationes ad actum luxurie. nullus talem perficeret.

Item notandum quod ornatu vestium siue gulositas non dicitur ac luxurie formaliter vel essentialiter. sed casualiter et dispositiue. homo enim pulchra habens vestimenta. et singulis in membris dispositus ad luxurias instigatur. Et mulieres in tali potius delectantur quare et talem sepius allicitur. Etiam gulositas disponit et causat luxuriam. Iuxta illud commune dictum. Luxuriat raro non bene pasta caro. Et sic oppositum homo crapulosus sepe committit luxuriam.

Lucibi Contumelioso. Hic per exemplum confirmat dictum suum quod scilicet nullus exerceat acutum libidinis dicens sic. Tota ciuitas romana defleuit filium Lucretij qui fuit sanguineus. ortus de parentibus nobilibus. et habuit corpus bene dispositum. et erat facundus et ingeniosus. Numis enim insitebat luxurie consumendo bona parentum suorum cum meretricibus et rapillis illicite sic quod tandem a consortio suo destituebatur. quando scilicet amplius expendere non valebat. et quotidie vexabatur a creditoribus suis. tandem

Contumelioso coitus appetit sanguineum Lucretij filium Zenonis discipulum omnis roma fleuit inuoluitum. Qui tam clarissimis ortus natalibus. quantitatis procer. qualitatis sanguine. mire siquidem eloquentie. perspicacis ingenij. Sed quotidianis et ultra debitum nature nuptijs gaudebat. patre penam differente patrimonium parentumque census illicito consumebat. Lunctisque zelotipijs immunebat. aleis autem et meretricum cellulis semper inhiabat. propriisque non destitutus pruritu postea a parentibus eiectus. ab amicis et consortibus destitutus. Creditoribus undique fatigatus. notis et ignotis furtim studuit assistere. a crucis angustijs creberime a patre redemptus est. Ultimo cum parentis penuria redemi non potuit. eundem ad se lachrymis venire compellebat. osculibus ab eo voce que

disciplina scholarium

Verò nō potens plura acquirere. furari incepit. imo pater suus ipsum a patibulo multociens redemit. Patre vero eius totaliter depauperato per ipsum. & ex consequenti per illum amplius redimi non potuit. Adducit tandem ad patibulum. voce querula osculum a patre suo penebat. Et patre suo ex pietate moto paterna. osculumq; preterite morū acutissimo secuit eius nasum in hec prorumpens verba. Pater quare non correxisti me tempore errorum meorum puerilium. quare me non permisisti docu-
mentis magistri mei obedire. & quare te non prohibente socios meos contempsisti. quasi dicat. hec omnia mihi prouenerunt ex quo non correxisti me tē-
pore determinato. Ad dandum igitur alijs exemplū vt corrigant filios excessiuos amputauit vobis nasum vestrum. Subdit autor. Inesse ē pas-
trem intendere correctioni filiorum suorum. & magistrum suos discipulos moribus bonis informare. **N**otandū hic q; vt pater in textu
necesse est patrem intendere correctioni filiorum suorum. Ratio est. quia
teste philosopho Nō parum differt puerum sic vel sic assuesci. Pueri enī
per correctionem a prauis moribus reuocari quendam sibi assumunt ha-

bitum boni. Incorrecti vero in vicia se declinan-
tes habitum acquirunt
vicij. Quod poeta atre-
des horatur patres ad
correctiones filiorū hoc
modo Lucretij casus pa-
ter hore. non sine natū
Incastigatus. si non vis
perdere nasum.
Tunc tibi (Ecce q;)
Prius docuit autor
fugam luxurie. Hic profe-
quendo intentum docet
fugam meretricis dicens
sic. Ecce. quanta mala
proueniūt de meretricis
accessibus. Et describit
meretricem sic. Meretrix
est nonaria. ianua infer-
ni. via iniquitatis. scorpio-
nis percussus viscariū
sceleris. & putens interitus. Addit autor q; sit aliq; alia spēs luxurie. q; se-
non est in coitu viri cum muliere. s; solū in coitu viri cū viro. illa est deteris-
or. quoliter petō. qd p luxuriā fieri p̄t. Subdit q; nocumētum pueniens
scholarib; a luxuria que in coitu p̄sistit. p; de Facinctino & Jouino viris
prudētissimis. q; pot̄ volebāt mori q; vitio p̄dicto succūbere
Notandū h̄ p̄mo. q; meretrix p̄ t̄to d; nonaria. q; antiq; meretrix
copare nō potuit in loco cōi ante nonā. Itē p̄grue meretrix dicit ianua
inferni q; p̄uersans cū meretricib; bona negligit oga. Et iō talis ad un-

Ecce q; detestabilis meretricū ē
incurfus. Est enim meretrix nonaria
inferni ianua. via iniquitatis. scorpionis

sceleris. & putens interitus. Addit autor q; sit aliq; alia spēs luxurie. q; se-
non est in coitu viri cum muliere. s; solū in coitu viri cū viro. illa est deteris-
or. quoliter petō. qd p luxuriā fieri p̄t. Subdit q; nocumētum pueniens
scholarib; a luxuria que in coitu p̄sistit. p; de Facinctino & Jouino viris
prudētissimis. q; pot̄ volebāt mori q; vitio p̄dicto succūbere
Notandū h̄ p̄mo. q; meretrix p̄ t̄to d; nonaria. q; antiq; meretrix
copare nō potuit in loco cōi ante nonā. Itē p̄grue meretrix dicit ianua
inferni q; p̄uersans cū meretricib; bona negligit oga. Et iō talis ad un-

Boetius de

femina habet inclinationem per eandem. quare meretrix congrue dicitur via siue ianua ducens ad infernum. Item dicitur via iniquitatis. quia nunquam suadet ad bonum. sed potius ad mala queuis peragenda. Item dicitur scorpionis percussus. Unde scorpio dicitur quoddam animal ore lingens et cauda veneficia pungens. pariformiter et meretrix lingit. id est dulcia profert verba. quibus secum conuersantes decipiuntur. Pungit autem cum cauda. quia ducit homines ad multa pericula. sic quod homo nedum destruit corpus. veriteriam et totam suam consumit substantiam. et tunc hoc amittit honorem. Item congrue dicitur puteus interitus. quia est fouea mortis. Unde cum meretricibus continue conuersantes cadunt frequenter ad foueam mortis. nedum corporalis. veriteriam et perpetue.

Item notandum. quod Jacinctus et Iouinus cogi non poterant ad actum luxurie. imo potius mori voluerunt. quod intelligi debet de actu luxurie sodomitice. Item per alios Jacinctus et Iouinus moriebantur. quia non coierunt. Unde coitus quandoque necessarius est vite. quia superfluitates per ipsum remouentur.

Hic persequitur de secunda specie luxurie. Et diuidit hec pars in tres. In prima ostendit quomodo prima et secunda species luxurie habent se adinuicem correspondere. In secunda remouet quoddam dubium. ubi (Vinum autem modice sumptum) In tercia facit exclamationem ad ebrietatem ibi

(Que pestis consorte vinoso) Et dicit sic. secunda species luxurie consistens in diuersis crapule generibus gaudeat permutatum cum prima ratione causa ad causatum. quoniam ebrietas fit relative propter coitum. Et etiam propter variorum vitiorum genera. Notandum hic quod comesatio dicitur versus illicitus et immoderatus ciborum et potuum.

Item notandum. quod prima et secunda species luxurie pro tanto dicuntur se habere sicut causa ad causatum. quia ebrietas est propter coitum. et e contra. Unde Symon expositor dicit quod comesatio maximum inducit calorem. Ille autem calor dissoluit materiam que est in iuuenibus. seu dissoluit materiam quam inuenit. Et illa materia sic dissoluta emittitur per coitum. ita quod ebrietas est dispositio ad coitum. ut causa se habens ad coitum tanquam ad causatum. Item notandum. quod duo decim sunt species

percussus. viscarium sceleris. puteus interitus. Et si qua est alterius luxurie ignominia qualibet alia grauior scelestis deterior. Interitus autem Jacinctus cunctis patet et Iouinus

De comesationibus et ebrietatibus vitandis

Comesationibus autem et ebrietatibus secunda species luxurie dotata permutatum cum predicta tanquam causa ad causatum gaudet sustineri. Propter enim coitum fit ebrietas relative. nec non ceterorum vitiorum

Disciplina Scholarium

ebrietatis. vii^o. Bis sex credatis species sunt ebrietatis. Est vilis primus sapiens est alter optimus. Ternus multa vorat. quattuor sua crimina plorat. Quintus luxuriat. sextus per omnia iurat. Septimus attendit. octauis singula vendit. Nonus nil celat. qd̄ habet sub corde reuelat. Somnia den^o amat. vndenus turpia clamat. Et cum plenus vomitum parat duodenus. Vel sic. predicte species alijs continentur metris. Ebrius atq; satur his ecce modis variatur. Hic canit. hic plorat. hic est blasphemus.

genera. **U**inum autem modice sumptum acuit ingenium. vel intellectui videtur conferre acumen. Non autem modice sumptum rationem perturbat intellectum hebetat. memoriam enervat oblivionem immittit. errorem infundit. et ignorantiam inducit. Vbi enim ebrietas. ibi furor dominatur. vbi furor ibi nulla sapientia. sed desipientia preuagatur. De huiusmodi vero quotidianiana nobis patent exempla. et virtutum decrementa

dolor. Uinum dat festum. frigus pervertit in estum. **U**inum quoque reddit honestum

Tunc ibi (Uinum autem) Hic remouet quoddam dubium. diceret enim aliquis an ne scholaris possit sumere aliquem potum inebriatum. Hoc dubium remouens dicit. qd̄ scholaris bene potest sumere vinum quod solet inebriare dicitur sic. vinum moderate sumptum subtiliat ingenium. et intellectui profert acumen. Si vero sumatur immoderate profundit rationem. hebetat intellectum. eradica memoriam inducit oblivionem. dat errorem. et amministrat ignorantiam. Et subdit eam dicens. vbi enim ebrietas ibi commotio animi videtur habere dominium. et vbi commotio animi ibi nulla discretio seu sapientia. sed potius regnat ibi stulticia. Etcludit sic dicens. qd̄ quotidiana exempla hominum ebrietatis et virtutum damna parent. p̄ quod excusat se de exemplorum assignatione

Notandum hic qd̄ ea que in textu dicuntur super recommendationem vini de bono vino sunt interpretanda et subtili. grossum enim vinum et vile nocuum tunc inducit intellectui et rationi. quocumque etiam modo sumat. vii^o. Uinum subtile facit in se cor iuvenile. Sed vinum vile. dat cor iuvenile senile.

Frem notandum qd̄ vinum ea de causa dicitur genere ingenium

hic orat. Hic est pacificus. hic est nullus amicus. Hic saltat leuis. hic est sermone facetus. Ille loqui nescit. hic respicit. ille pigrescit. Hic est clamor. hic est verbum viscosum. Disputat hic. ille currit per computa velle. Hunc decium iactat. solium feriendoque macrat. Hunc feruit veneri. somno vult ipse teneri. Hic vomit. huius vorat. sic bacchi turba laborat. Unde dicit ipsemet. Bacchus loquens de proprietate vini hanc metra ponit. Sum deus atque color. nam dum per guttura color duratur color. cedit a corde

Boetius de

Quomodo modice sumat. qz virtualiter est calidū. z ericeat spūs subtilēs scilicet vitales in homine aperies venas p quas mouentur spūs z spēs intelligibiles ad intellectū. Unde vini nō requirif ppter intellectū. intellectus em in singulis hoibz est eque subtilis. qz nō est p mixtus pimis qualitatibz. sz tū requirit ppter sensus z organa eiusdē. qui possunt subtilari.

¶ Item norādū qz vini immoderate sumptum ea de cā dī enervare me moriam z intellectuz hebetare. qz grossi vapores ex vino immoderate sumi pro replēt venas per qz species intelligibiles de ferri deberent ad memoriam. Unde intellectus in sua opatiōe dependet a virtutibz inferioribz. cuiusmodi sunt phantasia. et virtus cogitativa. Et ille p immoderatam vini sumptiōem impedūtur et p sequēs intellectus in sua operatione

¶ Item norādū qz memoria residēs in vltima capitis parte sicca est res seruans spēs rerū sensibiliū. Unde quando illa nimū humectatur p grossos vapores cerebri humefactiuos z organoz sensitiuozū redditur homo obliuiosus

¶ Item norādū. qz vini immoderate sumptū p turbat rōnem z memoriā hebetat. qz pars p similitudinē platonica. Unde plato assimilat humanū intellectū flammē viridiū lignozū. talis em est obscura et lucens minime. Per rarefactiōem vero viridiū lignozū z desiccaciōem eozūdem flāma efficitur lucens z clara. Pari modo intellectus humanus per nimiam potus resumptiōem p fusus efficitur et obscurus. Comparat etiam idem intellectum hominis sobriū flammē siccorū lignozū z rarefactorū prout ex pmissis sufficienter porest colligi

¶ Tūcibi (Que pestis zc.)

¶ Hic Boetius facit exclamaciōem ptra ebrietatem dicens. Que pestis est deterior qz socius ebrius. Nam si ipsemet nō vult studere. alios a studiis impedit z puocat ad discordiā. Et si quādoqz pcuria pugnīs ppter suam ebrietatem. rogat alios vt sibi assistant suam vindicando lesionem. **¶** Ptra stulticia generatur etiā consortē ebriū. Quilibet igitur prudens scholaris abstinebit se a consortio vinozū. amouens ipsos vinosos ab integritate consortij. z hoc ordine irregressibili et tempore determinato. **¶** Subdit qz hec secūda spēs luxurie quādoqz pcedit primā. sicut cā causatiū. z quādoqz sequit terciā. **¶** Tūc exclamādo dicit. **O** q̄tum est

Disciplina Scholarium.

rozis immittit ebrietas. nisi freno sobrietatis ad plenum corrigatur.

Notādū. q̄ sobrietas maxime est desideranda. vñ? Sobrietas flos est. sua merces optima dos est. Et p̄ sequens ebrietas est maxime fugiēda. vñ? Ebrietas frangit quicquid sapientia tangit. Unde d̄t Symon expositoz in actibus Alexandri regis magni. q̄ eius natura fuit de facili in-

tina **O**stium erroris immittit ebrietatis in mentem. nisi freno sobrietatis castigetur ad vnguem

De concupiscentia detestanda.

Tercia vero species luxurie est concupiscentia. que ornatibus inbiat. potentumq; progeniei maritata consistit. Quibus paupertatis tuta sa-

tu appellas tūc maiorem scis iudicē. cū tamen nullus sit super me. Luz autem miles deberet suspendi dixit iterū. Domine rex ego appello. Cui rex dixit. ad que appellas. Miles vero dixit. dñe rex ego appello ab Alexandro ebrius ad Alexandri nō ebriū. Tūc rex motus fuit alia rōne ⁊ sibi inductas vsq; in crastinū diem dedit. Tūc sequenti die venit miles ad regem. et q; passiones fuerūt tūc sedate in rege. ipse insperit militis sapientiā. ⁊ d̄t militi eū viuere. **U**n̄ manifestū est q̄ hō sobrius nobilitas est ebrius.

Item notandū. q̄ castigare ad vnguem est p̄fecte intrinsece seu vltima te castigare. sicut faciūt lapicide volentes tene lapides planare in dicant p̄ vnguem. ⁊ p̄ hoc vident vtrū sit tibi aliqua toruositas vel nō. Et similit̄ ter in pposito est faciendum.

Item notandū q̄ ebrietas multipliciter p̄t remediari. Primo p̄ somnū. qm̄ s̄m naturales p̄hos optimū est ebrijs remediuz vt dormiant. Sic em̄ supfluitates melius p̄sumūtur. in somno em̄ optima celebratur digestio. Secūdo p̄ comestione. scz modicum comedendo in qd̄ agat potus. Tercio ponendo testiculos ebrij ad aquam frigidam.

Expedito de duab; sp̄s luxurie. hic p̄sequitur de tertia. Et diuīditur hec pars in tres partes. Primo em̄ ostendit q̄ sit tertia sp̄s luxurie. Secōdo p̄ suas p̄rietates eaz notificat. ibi (Hec autē sp̄s gaudet) Tercio declarat eam p̄ exēpla. ibi (Cū quondā) Et d̄t primo sic. Tercia species luxurie p̄sistit in concupiscentia. que intendit ornatuz vestitū. ⁊ est p̄iuncta progeniei potentum ⁊ diuitib; pauperib; autē est aliena. licet pauperes sint iuiri. Unde non vult Boerius aliud in p̄ri littera nisi q̄ tertia

Boetius de

Species luxurie consistit in ornatu vestimentorum.

Notandū hic q̄ tertia species luxurie magnū facit impedimētū p̄f̄tere volentibz in sciētijs. q̄āqz em̄ affectat̄ vestiū diuersitate z ornatuz sp̄ incendiū cām placendi populo. Volentes aut̄ habere cognitōem veritat̄ destruere debent oēs dleccatōes seculares. siue sint in cibarijs. siue in vestiū ornatu. siue in coitu
vt d̄r p̄ba i lib. de p̄mo

Tūcibi (Hecantes)
Hic notificat tertiā spe-
ciem luxurie p̄ suas p̄p̄ie-
tates dices. **N** gaudet
frequēti variatōe vesti-
um et earū sigillatōe de
membro ad mēbrū. **G**au-
det etiam faciē perfunde-
re fūco. gaudet etiam flo-
rum diuersitate. gaudet
etiam continua rasura.
gaudet etiā diuersis mo-
ribz z cingulis partho-
rum. etiam gaudet vesti-
um partes speciebz odo-
rifer̄ adimplere solet etiam
incedere collo monili-
bus ornatu. gaudet etiā
incedere calceis rostrat̄
ad modum regine. z in-
cedere collo elato. guttu-
re inflato. supercilio mu-
tularo. oculo impudico.
Gaudet etiam incedere
semicirculariter. et solet
seruientibus loqui pro-
terue. Solet vexare vi-
cios p̄bis p̄timeliosis
Et addit q̄ hec species
multū nociua est acqui-
rere volentibz scientiam
et doctrinam. Inhiātes
em̄ isti specie raro solent
esse in scholis. sed potius
fugiūt a scholis.

Tūc Boetius fa-
cit exclamationem cōtra

cultas cedit licet inuita. **H**ec au-
tem species gaudet vestiū frequēti va-
riatione. earumqz in sigillatione mem-
bratim pectinis beneficio cesariē poli-
re. et calamistri tortuositate florumqz
diuersitate serratim lasciuire. facies fu-
co perfundere. Flouaculeqz frequen-
ti castigationi inbiare. sinum aromati-
bus implere. gēmat̄qz colla monili-
bus ornare. parthorumqz cingulis
ventrem castigatum plebi ostendere ro-
stratis tabulat̄qz calceis vt regina in-
cedere collo elato. gutture inflato. mu-
tularo supercilio. oculo impudico. fa-
stidio soqz incessu semicirculariter pro-
cedere gaudet. Raris autēz parumqz
modestis sermonibz ampullare. appo-
sit̄qz cibarijs om̄ia fastidire. litibz ser-
uiens p̄bris. affines ignotosqz crucia-
tibus affligere **U**ltimo raroqz scholis
interesse. parum p̄desse p̄mo. eisdemqz
abesse festinat. **Q**ualis z q̄sta vicioz
est p̄mixtio **Q**ū quondā me athe-
nis discendi cā recepisses **S**animedem

disciplina scholarium

istam spem. **O** qualis et quanta est permixtio victorū cōtingēs et ornata vestium. Tunc tibi (Cum quodam me etc.)

Hic declarat tertiam spem luxurie per exemplū dicens sic. Cū tempore quo dā transulisset me athenis causa studij. vidi quēdam q̄ vocabatur Sanimedes laborantē oib; p̄ditionib; predictis tercie sp̄i luxurie. Ipse em̄ q̄nq; incessit calcetis lūnbaris. et q̄nq; caligis maculatis. et tibijs cedrinis. aliq̄ nudus p̄pter vestium breuitatem incedere videbat. vt videre

dictatoris filiū in omnibus p̄dictis laborantem insper̄i. q̄ q̄nq; pedulis limbaris. et quandoq; caligis maculatis per horamq; cedrinis tibijs elatus nudus processit. Ariopagūq; vt semper stomachatus impet̄it. Cauteq; sepissime me prouidi. ne mihi insurgeret. qz alienigena eram. Quid plura dicam. Deuenit in tantam (licet inuitus) inopiam. qz ea que prius fastidiēdo p̄tēpsit mendicus corrogando composuit fortune meatu permutato. Sed hec bac tenus dicta sufficiant.

De inconstantia vitanda

Quam autē discipulus ad perfectionem tendere teneatur effectiuam perfectionis causam vtpote continuitatis constantiam prout facultas superpetit menti dinoscatur imprimere.

de quarto scz inconstantia. Et diuiditur hec pars in duas. In prima docet autor inconstantiam a scholaribus vitandam. In secunda ponit naturam inconstantie. tibi (Quid in dilectionis opusculo) et tercio ponit

tur longas habere tibijs as diuersimode ornatas et dum intrauit Ariopagum habuit se tanq; iaturatus extenso et irato animo procedendo nos et ignotos vilipēdendo. Ego igitur qz eram alienigena cauebam mihi a societate sua ne mihi insurgeret. Subdit sic dicens. Quid plura dicam de isto Sanimede postq; ipse cōtinuauit sic p̄dicta per aliquod tempus. ad tantam deuenit (licz iuoluntarie) paupertatem p̄pter suas dilapidationes qz ea q̄ prius supbiēdo cōtempserat. post societatem medicus rogatus bar fortune meatu pmutato. Consequēter Boetius se excusat dices has sufficere condiciones pro exemplis. cum in principio p̄sentis libri pmiserat se processurum sub breuiloquio

Axpeditis tribus impedimentis de terminare subiectionis discipulorum. videlicet discoloria. violētia. et luxuria. psequitur Boetius

Gortius de

emplum de inconstancia ibi (Cum in gymnasijs) Dicens primo sic discipulus perfectum facere volens processum in scientia & clericus fieri pfectus debet esse constans. scz tamdiu vnam discendo scientia donec funditus eam intellexerit. Tunc ibi (Quid in dilectionis)

Hic ostendit naturam inconstantie dicens. Quid clarus est et lucidius constantia in opere dilectionis. immo a scholare quolibet summe est attendenda. & per oppositum inconstancia est vitanda. Constantia enim facit scholarem intelligentem. inconstancia vero facit eum prius scitorum obliuisci Item constantia

facit pcessum in scientia inconstancia autē retrocessum facit & obliuionē in eodem Item constantia colligit fructum scientie. inconstancia vero dispergit eundē

¶ Notandum hic. q̄ auroz congrue dicit. Cum discipulus teneatur ad perfectionem tendere effectum Dicit enim propheta. ve vobis qui de numero bestiarum estis cōputati. hoc relinquentes diuinum quod est in vobis. scz scientiaz ¶ Item notandum. q̄ inconstancia congrue ponitur impedimentum dētermina resubiectionis discipuli. quoniam vt supra patuit discipuli subiectio consistit in tribus. videlicet attentione. leniuolentia. & docilitate. Inconstans autē scholaris nec attentus est ad audiendum. nec doctus ad intelligendum. nec leniuolus ad retinendum

Quare per inconstanciam dēterminata discipuli subiectio impedit. Cū constantia vt hic accipitur est studij inchoati plena adeptio. & inconstancia ē studij inchoati corruptio. & alterius profectio Tunc ibi (Cum gymnasijs insudare &c)

¶ Quid in dilectionis opusculo lucidius constantia. Quid inconstancia nequius. prima parit. secunda parata dissoluit. prima procedit. secunda retrocedit. prima colligit. secunda collecta dispergit

¶ Cum gymnasijs insudare decreuissimus. magistratus quoqz vicem obtinere dignum duximus filium in constantie. vel vt verius dicam ipsam inconstanciam fortuna nostris assignabat preceptis imbuendum. Quis a tyrzicis inhiabat atramentis mensurus historiographis persepe diurnus elegiacis animus. ratione vero differendi Aristotelis lamentabatur nocturnus editionibus philosophicis duodecim tabellarum compilationibus. quasi instantaneus omnibus siquidem in breui extiterat fastiditus. Si

Disciplina scholarium.

Hic ponit Boetius exemplū de inconstantia dicens sic. Cū decreuisset inuadere studijs causa acquirendi scientias. postq̄ adeptus fuerat magisteriū direxit ad me fortuna quedā scholarē imbuendū q̄ nimis p̄ter sui inconstantiā p̄ficere nō valuit. Cū scholaris ille p̄ inuasiū studiuū carō mina satyrica p̄ die historias. p̄ annū libros elegiacos. et lamētabatur de libris. Bresto. de mō arguendi tractantibz. p̄ spaciū vniū noctis scire nitēbatur oēs libros logicales Bresto. q̄si p̄ tempus instantanciū studiuū cōp̄ilationes duo decim tabellarum. in quibus romē scripte erant leges romā norū. de q̄bz oibz breuiter fuit atrediatu. et si p̄ horā se p̄mendasset multos incepisse libros. nullū tamē (licet breuissimū) finiūisset. tandem voluit esse mercator. et insisteret nauigio marino p̄ mercantiā exercēda. p̄ma ve-

vero libellozū inspectioni eoz scriptu-
re aliquū indulcisset q̄ plures p̄ horam
incepisset. nulliq̄ licet breuissimo ma-
nus iponere perficiētes. Tandē merca-
tozū incepit instare nauigio. primo ve-
ro noctis spacio in nauise biatu sentina
cogēte p̄uocat. et deide pōti inuadāt
insultu p̄territ. ortulanē esse cupiebat
Deficiēte p̄o legumie militie se trāstu-
lit exercitū. Uisus at hostiū icursibz fu-
ge p̄m̄ terga p̄mēdabat Eratonisq̄
studijs tunc inhiabat Cui semicirculi
capacitas multis formidabat q̄stioibz
superioris p̄o circuli latitudo formata
sodiaci planicie dragmis arnisē septē
plicibz. q̄. Prima vero trālis p̄tractio

merat q̄stiones scriptas in sede Eratonis. et p̄mo septē in superiori dēscriptas circulo. sc̄do nouē in medio circulo dēscriptas. ibi (Ultima semicirculi) Prima itaq̄ q̄stio ē hec. an dñatio celi empyrei terciratis p̄cipe natura possit offuscari. Ista q̄stio p̄ vno mō resolut. an dē dñatio celi empyrei frenā naturā videlicet humanā absq̄ diuine nature inhabitatōne possit assumere. Et si hūc intellectū respōdet p̄merator. q̄ naturalē nequaq̄s

ro nocte ad nauiseaz p̄uocatus p̄ter immūditias nauales. Et postea timens submergi ortulanus fieri volebat. legumine at deficiente trāstulit se ad militiam. Uisus at hostiū incurribz et uulribz primo cepit fugam. et voluit se uicēuersa studijs applicare et applicūse studijs Eratonis. ibi em̄ erat magis tut. uoluitq̄ studere q̄stiones difficiles scriptas in sede Eratonis rotunda ad modū semicirculi multaq̄ depicta q̄stionibz. Latitudo em̄ superioris semicirculi ad modū sodiaci dēspōsita p̄tinebat i sua superficie septē q̄stiones Et i sc̄do circulo sedis eius dē nouē scripte erāt q̄stioes q̄ p̄mo ordinē in textu oēs patebūt. Tūc ibi (Prima vero trālis)

Hic Boetius enu-

Boetius de

possibilis em esset hoiem fieri a sinu. q̄ deum fieri hoiem nisi miraculos
se. Sed fm veritate 7 fide dicitur est. q̄ ex quo deus est omnipotens omnia et
sunt possibilis. q̄ sue non derogant potentie. Sed natura diuina 7 huma
nam vniri nullatenus derogauit sue potētie. Ratio. quia nihil aliud ē di
uinam naturam vniri humane nature in vnitate suppositi q̄ diuinā plo
nam que ab eterno fuit hypostasis respectu diuine nature. et hypostasin
respectu hūane nature create in tempore. Hoc autē non est indecibile vel
impotens. quia per hoc circa diuinam personam nulla ponitur ignobili
tas. licet em deus sit summe bonus 7 fuit ab eterno. in nullo derogatur
bonitati eius. qm̄ est causa bonitatis create in tempore. licet hec bonitas
sit longe inferior bonitate increata. Sic conformiter cum persona filij sit
hypostasis increata ab eterno. in nullo derogatur si sit hypostasis increata
in tempore absq̄ mutatione. Vel sicut deus de non create facit creatis
nulla mutatione facta in se. sed in creatura. sic persona que non erat hypo
stasis humane nature facta est hypostasis eius nulla mutatione facta in
se. sed solūmodo in natura assumpta. sicut etiam deus est in omnib; crea
turis absq̄ dependentiā ad eas. quinimo creature dependeant ab ipso.
sic etiā cū deus sit in natura rationali per vnionē hypostaticā non depen
det 7 habet substantificari in hypostasi diuina. ergo hoc modo theologice
questionē primā intelligendo ex dictis patet responsio

¶ Alter potest intelligi seu proponi hec eadem questio prout est physice
considerationis. vtrum scz intellectus diuinus ex eo q̄ intelligit ista infes
riora ignobiliter. Questio em̄ rationabiles habet causas. quia bresto
teles habet in de anima. q̄ dum anima agit circa vilia vilescit. sed fm q̄
operatur circa sublimia extollitur. Quia igitur actus anime circa vilia fa
cit eam vilescere. 7 actus anime circa sublimia que sunt speculationis sub
tilis facit eam extolli. Ideo rationabiliter queritur an hoc circa actiones
dei contingat. cuius actio super omnia extenditur. Ad quod dicendum.
q̄ diuinus intellectus ex speciebus intelligibilib; nec nobilitatur nec igno
bilitatur. Ratio est. quia diuinus intellectus omnia tam nobilia q̄
ignobilia non fm suas species. sed fm propriam essentiam intuetur. Et
det em̄ diuinus intellectus omnia 7 se 7 alia a se per propriam essentiam
Non sic est de intellectu angelico 7 humano. Intelligentia scit se per pro
priam essentiam. alia vero a se per species. non quidem acquisitas. sed si
bi concreateas. Sed humanus intellectus scit se. 7 alia a se per species ac
quisitas. Non igitur offuscatur intellectus diuinus actionibus vel cog
nitionibus. licet extendatur per omnia quadam spiritali extēsiōne. nulli
tamen cōmissetur tanq̄ essentia vel pars essentie rei

¶ Notandū circa hoc quod dicitur celi empyrei. q̄ fm theologos to
ta corpalis machina cōsistit in duobus. videlicet in natura celesti. 7 in na
tura elementari. Celestis distinguit in tres celos principales. scz in em
pyreum. crystallinum. 7 firmamentum Infra firmamentū quod est celum
stellatum continentur septem orbis septē planetarum. qui sunt. saturnus
iupiter. mars. sol. venus. mercurius. 7 luna. istozum orbium natura est q̄
omnes mouent. excepto celo empyreo. qd̄ est detū. S; natura elementaris

disciplina scholarium

In quattuor sphaeras principales diuiditur. scilicet. ignis. aeris. aque et terre. Sphera ignis habet tria intersticia. supremū vocatur igneum. mediū ac infimū vocantur olūmphum. Similiter aer tria habet intersticia. supmū vocatur ethereum. mediū ac infimū vocantur aereum. In supremo est calor: et lux. propter solis p̄p̄nuitatem. Et similiter in infimo propter radio-

quesiuit. vtrum empyrei celi domina
tio aliqua terreatatis natura particeps
posset obfuscarī

¶ Secundo vtrum spirituum vita

rum de terra repercussio-
nem Sed in medio inter-
sticio. ad qd̄ repercussio ra-
diorum p̄tingere nō pos-
test ē frigiditas et obscu-
ritas. in quo demones
dicunt habitare detenti
in hoc caliginoso aere

¶ Item notandum
quo ad hoc qd̄ dicitur (particeps) q̄ summū bonū a nulla creatura formalit̄
participari potest. sed bene s̄m aliquā similitudinem. non tamen s̄m simi-
litudinē generis vel speciei propinque. quoniam ipsum summū bonū ē spe-
ciei. ad quam nulla creatura potest attingere. sed s̄m similitudinē p̄por-
tionis creature possunt esse p̄ticipes p̄mi bonū. quia ista bona secūdaria
leges habent innatas a natura. in quib̄ sunt p̄cepta. proportionalia. et
s̄m similitudinē p̄portionis similia. Ex notatis p̄ duplex intellectus ques-
tionis. Tunc ibi (Secūdo vtrū spirituum)

¶ Secūda questio sedē Eratonis in latitudine superioris circuli in signi-
ta ē. Atq̄ spirituum vitalis seruitus terrene fecis ambitu queat nature sub-
sidio denigrari. Hec questio duplit̄ potest intelligi. Vno mō sic. an intel-
ligētē et demones corpora possint assumere. Secūdo sic intelligi potest.
an animē humane ex p̄iunctione earum cum corpore obumbrentur. Des-
nes p̄mū intellectum questionis dicendū est q̄ intelligentia seu angelus
nō potest sibi assumere corpus. sic q̄ corpus sit p̄ncipium materiale. an-
gelus vero formale. Ratio. quia illud est impossibile quo posito sequitur
impossibile. vt patet ex p̄mo p̄or. sed angelus habet naturā p̄fectā. etiā
est plenus sp̄ebus intelligibilib̄. Si aut̄ hoc modo corpus humanū ac-
ciperet. tunc ignorās̄ imp̄fectusq̄ p̄ficeret. sicut et homo in p̄ncipio nati-
uitatis. Sed hoc est falsū et impossibile. ergo et illud ex quo sequit̄. ¶ Se-
cūdo dicendū q̄ angelus nō potest suscipere corpus humanū. sic q̄ ex an-
gelo et corpore humano fiat vnū suppositū. Ratio est. q̄ ea que differunt
plus q̄ genere in vna specie p̄uenire et conformari nō possunt. Sed ange-
lus et homo plus q̄ genere differunt. q̄ angelus est incorporealis et incor-
ruptibilis. homo aut̄ corporealis et corruptibilis. Corruptibile vero et incor-
ruptibile plus q̄ genere differunt. ergo et c. Sed si intelligat̄ angelū susci-
pere corpus humanū ad suum officium explendum. illo autē expleto cor-
pus derelinquendo. sic quidem potest suscipere corpus. ¶ Ad hoc potest
p̄mo assignari talis ratio. finis supponit ea que sunt ad finē. ordinata.
angelus autē est nomen officij. Unde Gabriel fuit missus ad virginem.

Boetius de

Maria salutanda dicens. Ave gratia plena. Et similiter angelus Thobiam visitavit. eumque in terram mediorum deportavit. quod facere non potuisset. nisi corpus humanum assumpsisset. ¶ Imaginandū igitur ē. quia sicut se habet cyrotheca ad manū ratione frigoris remouēdi. sic angelus ad corpus aliquod officium exercendo. sed manus est abilis cyrothecam induere in frigoris expulsiōne frigoreque remoto cyrothecam exuere. Sic et angelus rōne officij potest corpus induere. illo autem expleto. iterato corpore exuere.

lis seruitus. terrene fecis ambitu que
at nature subsidio denigrari

¶ Quo ad secundū questionis intellectum dissensio est inter philosophos precipue inter Platonem et Aristotelem. Vult enim Plato animā humanā ante corporis ingressum esse dispositam in cōpartibus stellis. et scire omnia. inibique tanquā in proprijs domicilijs residere. et virtutibus relucere. humano autem corpori infusa inclinata est crathere lacteo. videntur licet dulcedine carnis. et exinde oblita tortius celestis armonie quam videntur in cōpartibus stellis. scilicet omnium virtutum et scientiarum. Sed per studiū et assuefactionē omnia recolligere. et ad actum omnium pertinere. Unde sicut lapis preciosus luto inuolutus nihil exercet naturalis bonitatis. sed cum abstergitur ab eo impurū. tunc micat puritas naturalis. Sic vult animā per studiū neque exercitiū vel assuefactionem virtutes aut scientias de nouo acquirere. sed potius impedimenta remouere. ¶ Contra hoc docet Aristoteles terciō de anima. Anima in principio sue creationis ē quasi tabula rasa non depicta. sed virtutibus et scientijs depingibilis. ¶ Ad hoc etiam videtur Augustinus in libro suo de spiritu et anima dicens quod anima increando corpori infunditur et infundendo creatur. ¶ Respondendū igitur est et tenendū cum Aristotele. quod anima non habuit aliquod esse ante corporis coniunctionē. indiget tamen corpore. quo ad sui inceptum. licet non quo ad eius permanentiam. Exemplū. volens transire mare indiget nauī. sed postquam mare pertransierit in suo esse permanere ac subsistere potest nauī corrupta. Sic corpore corrupto non oportet quod anima corrumpatur. Nec illud est intelligendū sicut Pythagoras intellexit. videlicet quod sicut nauta vniuersas potest intrare naues. quod sic anima vna multa potest intrare corpora migrando de corpore in corpus. Sed corpore cui anima vniuersa fuit corrupto non eodem aliud corpus ingreditur. sed in proprio esse subsistit incorrupta. Est enim anima in horizonte duorum mundorum scilicet eternitatis et temporis. Eternitas quidem a parte post. quia incorruptibilis finem non habens durationis. Ad hoc est Aristoteles secundo de anima dicens. Separatur autem hoc ab hoc. scilicet anima a corpore tanquā perpetuū a corruptibili. Anima igitur primo corpori infusa est in potentia ad intelligibilia. Et propter nimiam corporis ruditatem seu ineptitudinem ac imperfectionem statim intelligere non potest. Sed quanto magis et magis corpus perficitur. tanto vis cognoscendi anime plus et plus maiusatur. ¶ Tunc ibi (Tercio an iudice rē.)

disciplina scholarium

¶ Tercia questio. vtrū tantū vnum sit celum sicut voluit Aristoteles. an sint tres. sicut iudei & egyptij volunt. Posuit em̄ Aristoteles vnum celū videlicet stellatum. septem spherarū celestium ipsorum septem planerariū contentiuū. Iudei autem & egyptij triplex celum posuere. videlicet stellatum quod est stellarum contentiuū. Et crystallinum. non quidem ab humiditate. sed a perspicuitate. Et empyreum. id est igneum. non ignee et ardentis nature. sed resplendentis ad modum ignis.

¶ Tercio an iudaice terne diuisioni polorum. an Aristotilice simpliciac/ quiescendum sit partitioni.

¶ Quarto si iudaice an termini ex ipis sunt. vel in ipsis. an quolibet sigillatim

diuisioni iudaice consentiunt. quartum celum et immobile addentes. In quo thronus veri Salomonis immobiliter continet. Nam ad thronus veri Salomonis per dñ decim gradus ascenditur. Primus est terre. secundus aque. tercius aeris.

quartus ignis. quintus lune. sextus mercurij. septimus veneris. octauus solis. nonus martis. decimus iouis. undecimus saturni. duodecim⁹ celum stellatum. tredecimus celum crystallinum. decimusquartus celū empyreum. super quo celestis curia.

¶ Notandum hic qd celum a beato Thoma sic describitur. Celum est corpus primum nature simplicissimū. incorruptibilitate solidissimū. q̄sitate maximū. qualitate lucidum. dyaphaneitate perspicuū. materia purissimū. figura sphericum. locali situ supremum. amplitudine creaturariū omnium in se contentiuū. Iste proprietates tam celo empyreo q̄ primo mobili conueniunt. Sed preter has celum empyreum est beatorum spirituum habitaculū & specialiter sedes dei nuncupatum. Sed primo mobili specialiter conuenit qd est motu velocissimū. & in hec inferiora virtutis influxiuū. Voluit igitur Aristoteles mundum sensibilem terminari ad firmamentū. ita qd vltima spherarū est sphaera stellarum fixarū. Unde dici potest fin eundē qd non est nisi vñū celum. quibus diuersi sint ortes. Sūt autem octo ortes seu sphere celestes fin Aristotidem. vt patet in his versibus. Octo sunt sphere quas sic poteris reperire. Celū stellatū. saturnus. iupiter. & mars. Sol. venus hic. sequitur mercurius. vltima luna.

¶ Tunc ibi (Quarto si iudaice etc.)

¶ Quarta questio incidens ex tercia est. Dato qd tres sint celi sicut iudaica vult opinio. an igitur sint continui aut contigui. Sūt em̄ continua quoz vltima sunt vnum. id est non distant. Sed contigua sunt quoz vltima sunt simul. non tamē faciunt vñū sicut continua. Exemplum primi. si cut cutis & caro. Exemplū secūdi. sicut cutis & carnis. Si vero consentanius Aristo. ponēri vñū celum. tunc alia emergit q̄stio. videlicet ex quo partes celi mouent localiter. & ipm totū celū localiter moueat. tenendo opinionem iudaicam dici potest. qd illi celi sunt contigui nō cōtinui. Dicit tamē

Boetius de

commentator de hoc ponere solutionem fore ridiculosum. Et cum ibidem peruenit celosq; inspererit. solutionem dubij seu. questionis positurum. Sed quo ad secundā dubij partem. videlicet tenendo viam Arestorelis. vnicum celum ponendo. Cum partes illius mouentur localiter. videtur totum celum eodem moueri motu. ¶ Ad hanc partem dubij dicunt quēdam q; totum celum non mutat locum. eo q; extra celum non est locus. pmo celi. partes tamen celi locum mutare possunt. sicut videmus in motu lune & aliorum planetarum. Distingunt tamen hi duplicem motum localem. Nam quidam est motus fm locum. vt si quis procedat de vno loco in alium locum contrariuz. Alius est motus circa locum. vt si rota alē qua volueretur circa aliquod rotundum. Dicunt igitur q; licet celuz nō moueatur fm locum. scilicet de vno loco ad alium locum contrariū. Mouetur tamen celum localiter motu circulari. quia circa locum fm quē motum locatum est sibi ipsi locus. ¶ Aliter responderi potest fm Auerroym q; primum celum est in loco per accidens. quia centrū eius est in loco per se. & tamen mouetur in loco per se. Est enim motus primi mobilis ab intelligentia. vel anima nobili. & nō a natura tanq; ab aliqua re mobili motum illū producete. Consequenter de Auerroy. q; omne q; sic per accidens ē in loco. sicut primum celum mouetur fm situm & formā. & nō fm subiectū. Nam subiectū quod est substantia spherē non exit a loco suo. S; forma eius est dispositio ipsius quā ipm habet circa conuexum centri quod est terra. Hec autē forma variatur omī hora de vno conuexo rotunditatis in aliud. Nam aliud puerū rotunditatis habet ad polum aqilonis. & aliud ad polum austru. ¶ Tūc ibi (Quinto cū elemētoꝝ)

Et si Arestotilice cum ptes totius localiter moueantur. quare non totum

¶ Quinto. cū elemētoꝝ cōtinua fiat trāsmutatio. an eadez que pmo an alia

¶ Quinta litteralis protractio quesuit. cum elementorum p̄tinua fit at trāsmutatio. an igitur eadem sint elementa que fuerunt primo in esse producta.

¶ Notandū hic pmo q; Arestoteles in pmo de generatione & corruptōne dicit elementa a diuicem agere & pari. & inter se generari & corrupti. generatio em̄ vnus est corruptio alteri. Est igit̄ questio an adhuc eadez sint elemēta que in p̄ma mūdi fuerant creatione. ¶ Ubi p̄siderandū q; duplex est actio. vna fm quam totū agit in totū. alia fm quā pars agit in partem. Elementa igitur agunt inter se. & patiunt non fm actionem totū in totū. sed fm actionē partis in partem. Ratio est. nā elemēta agunt inter se fm q; se contingūt. Sed nō contingūt se nisi fm suas sup̄ficies et fm eas se trāsmutant. Et ideo eadē elementa sunt fm substantiam. licet alique partes eoz sint mutare fm formas. fm substantiā dico p̄cipue naturalē. Huius opinionis est. Boetius in terciō de consolatione. metro p̄mo. Qui perpetua mundi ratione gubernat. Est igit̄ vez q; per

disciplina scholarium

omnes vene corporis. Quare in eis est calor intensissimus qui repelcit te-
sticulis abiectis. Hinc est q̄ castrati non barteſcunt. ¶ Hora loripes diſ-
citur ille qui habet pedem tortuosum seu pedes tortuosos. ita q̄ vn̄ pen-
deat circa alium cum corrigia. Et dicitur loripes a nomine lorum vel a
nomine loza re. quod est corrigia pendens in collo equi. Et d̄: loripes q̄
si habens pedem ligatum cum loro. ¶ Item gibbus bi dicitur tortuosus
tas quā habet aliquis in dorſo. que cauſatur ex materia terreſtri. ⁊ ex aliq̄
ſuperfluo. Et de hoc nihil ad propoſitum.

¶ Similiter pretoris suburbani fi-
liolum canicula inſtigante litteris vi-
dimus mancipatum. Cum autem ſo-
lita non gauderet ymbacula propria
virtute deſtitutus bictricie pena per-
mollitus. et vitalibus tandem ſpiri-
tibus attenuatus lymphaticis mor-
bis occubuit. Ecce quantum diſſi-
cultatis membroꝝ indecens diſpo-
ſitio et aeris inabilitas puerili con-
tulerunt ingenio. ¶ Ubarioꝝ

¶ Hic ponit exemplum
de ſecundo impedimen-
to. ſcilicet q̄ pueri nō ſunt
litteris apponendi in aeri-
ſis intemperie. Et dicit
ſic. Quidam pretor erat
rome habens filium quem
in diebus canicularib⁹
litteris appoſuit. Et cum
illenon poterat ire ad lo-
ca ymbroſa. ſic romani
ſolent facere ne nimia ca-
liditate grauentur. in di-
eb⁹ illis incidit in hietrici-
am. Et primo debilita-
tus in ſpiritibus vitali-
bus moriebatur hydro-
picus. Tunc vltra facie-
do exclamationem dicit.

Quantaz difficultate

intulit iſtis pueris mebroꝝ in diſpoſitio ⁊ aeris intemperies

¶ Notandū hic q̄ pretoria fuit rome dignitas quedam. Et qui illam
habebat dignitate dicebatur pretor. nō q̄ fuit pre alijs torquens. ſed ma-
gis alijs precipiens. Hec Hugutio. ¶ Item hietricia d̄: quidaꝝ morbo
proueniens ex nimia calefactione epatis. per que hō redditur glaucus et
croci coloris. Et dicunt medici q̄ poſt pualeſcentiam illius ſequitur hy-
diopſis. Unde hietricus dicitur ille q̄ patitur talem infirmitatez. Et de
riuaſ a nomine hietrix eis. quod eſt nome autis glauci coloris. ¶ Itē canicula
dicit quedā ſtella apparens in fronte leonis. Et igitur ſole in tali ſig-
no exiſtere viget calor multum intenus. quia tunc ſol eſt in propria ſua do-
mo. Et a tali ſtella dies vocantur caniculares. ⁊ tñc tpa ſunt multū mor-
bidofa. q̄ corpa morbo afficiunt. Et medici philene tunc minuire ſan-
guine. ⁊ etiā facere coitum cum mulierib⁹ illo tpe. Nam tunc omnia cito
putreſcunt. ¶ Item ſpūs vitales ſunt qui ſolent venire in venis corpo-
ris. ⁊ faciunt motum ſanguinis. qui ſpūs per modum ſumi exalant.
¶ Prius poſuit Boetius quedā impedimenta ex parte corpis vitanda.

Boetius de

hic remouet q̄dam impedimēta corpori adiacētia. sicut cibus potus r̄e-
stis. Et dicit sic. Puerō litteris apposito dēbet eē facultas cibi mediocris
similiter ⁊ potus. Vestitū autē penuria. i. inopia absit sibi longe

Notandū hic q̄ ea de causa puero scholis apposito mediocris est fa-
cultas cibarioꝝ. Cū em̄ pueri yrunt̄ superfluitate cibarioꝝ. tunc fit in eis
pulsus q̄dam seu motus ad cerebrū. ⁊ p̄ n̄s discretio impediāf in eis.
ita q̄ p̄tus cogitatio ⁊ s̄ist̄ memoria in ipsis ipedit̄. Quicūq̄ em̄ fuit̄ mo-
tus isti in cerebro. tūc virtutes p̄dicte debilitant̄. ⁊ ab istis virtutibꝫ depe-
det discretio intellectus. vt p̄z plane ex tercio de aia. Et rō nō est alia nisi
q̄ cerebrū est p̄turbatū. eo q̄ fiunt̄ multi motus intellectus discretionē im-
pediētes. Idcirco pueris mediocris erit copia cibarioꝝ. Etia alia est rō.
q̄ pueri fortē nō habēt calorē valentē digerere cibū fortē. Videmus em̄ in
pueris q̄ post prandium vel cenā obliuiscūtur lectionē. ⁊ de mane cū mes-
morā fuerit purgata eiusdem recordantur

Item notandū. q̄ potus pueri scholis appositi eadem de causa
erit tenuis. Nam si fortē biberit potum destrueretur in ipso iudiciū
seu discretio intellectus. eo q̄ ex potu tali multi vapores grossi ascen-
dentes ad cerebrum. vnde cerebrum p̄turbaretur

Item notandū. q̄ vestium penuria aterit puero scholis apposito ea
de causa. q̄a tpe h̄yemali
indiget vestibꝫ. ne frigus
excellēs corrūpat propor-
tionem calidā cum hu-
mido. Similiter et tem-
pore estiuāli ne excellens
calor ipsam distemperet.

autem mediocris sit facultas. potus au-
tem tenuis eiusdēq̄ parcitas. vestium
simul absit penuria;

De ordine procedendi.

In primis figurarum elementa re-
presentantium est imp̄nenda di-
lectio coniungendarumq̄ non parus
artificiosa coniunctio. Nec tali labori

Quando autē posuit
quedā impedimēta ad
sūū p̄positus valētia. hic
proleq̄tur sūū intentum
Et diuidit̄ hec ps in du-
as. Primo em̄ ostēdit̄ q̄
litter pueri sunt in forma
di in sciētijs facilibꝫ. Se-
cundo qualiter in sciētijs subtilibꝫ. ibi (Completo autē) Prima ad huc di-
uidit̄ in quatuor. Primo em̄ ostēdit̄ qualiter pueri sunt informandi in
orthographia. Secūdo qualiter in sciētia que est de significatis vocabu-
loꝝ. ibi (Laboriosi) Tercio quō in scia poetica. ibi (Seneca autē traditō)
Quarto quomodo in sciētia rhetorica. ibi (Ceteroꝝ autē) Dicit p̄mo
sic. pueri primo debent procedere ad orthographiam que est sciētia de cōs-
tunctione litterarum ⁊ syllabarum. Et q̄ diu non est immorandum illi-
nec etiā cito ab ea recedendum. sed mediocriter sibi est insistentium. Et
si hec sciētia reperiat̄ in aliquibus bene dispositis ad sciētiā. erit in
eis processus abilioꝝ promptioꝝ et facilioꝝ

Disciplina scholarium

subtiliatione trine ex terra generatur aqua. et contra per densationem ex aqua fit terra. Et sicut est de terra et aqua. ita est de alijs elementis. hoc dempto q̄ in habentibus symbolum facilior est transitus. Nam per rarefactionem et subtiliationem transmutando ex vno pugillo terre sunt decem aque. et ex vno aque decem aeris. et ex vno aeris decem ignis sunt. Et per consequens ex vno pugillo terre mille ignis et centum aeris sunt. Sed per

elementa consistant. ¶ Sexto cum vno contrariorum elementorum. ut aqua accidentalē accipiat qualitatem. ut caliditatem. Quare ignis non recipiat accidentalem qualitatem ut frigidita-

viam condensationis ex mille pugillis ignis sunt centum aeris. decem aque et unus terre pugillus

¶ Tunc ibi. (Sexto cum vnum etc.) Sexta questio est. Cum vnumquodque quatuor elementorum duplicem habeat qualitatem. vnam essentialē.

aliam accidentalem. Verbi gratia. frigiditas est qualitas essentialis aque humiditas autem est accidentalis qualitas ipsius. Similiter ignis duritas habet qualitates. caliditas enim est qualitas eius essentialis. siccitas vero est qualitas eius accidentalis. Est igitur questio. cum aqua possit mutari a sua qualitate essentiali. quia potest calefieri. quare ignis non possit transmutari a sua qualitate essentiali ut possit frigeferi. Videtur enim quod quicquid conuenit vni secundum qualitatem essentialē quod et alteri conueniat. Si vero aqua que frigida est naturaliter possit calefieri. videtur quod etiam ignis possit frigeferi per naturam. ¶ Circa quod notandum est quod de caliditate respectu ignis diuersę sunt opinionēs. Videtur enim velle Philosophus hyspanus caliditatem non esse in igne ut accidens in subiecto. immo secundum ipsum est in eo ut substantiale. Dicit enim quod ignis non est subiectum caliditatis. sed materia ignis est subiectum ipsius. Est ergo caliditas in igne secundum ipsum essentialiter. Sed mirum videtur. cum forme substantiales corporum non habeant contraria. quare tunc ignis et aqua secundum caliditatem et frigiditatem possunt contrariari. ¶ Sed quidam doctor in quodam commento iohannis (ubi querit an qualitates sint forme elementorum substantiales ipsorum) sic distinguit. Dupliciter contingit loqui de elementis. vno modo quod ad ipsorum substantias et absolute. et sic qualitates elementorum non sunt forme substantiales ipsorum. Sed Alterius magis in postpredicamentis dicit. quod caliditas est accidens ignis. et est naturalis proprietas essentialis ignis. et per consequens nec est pars ignis. quia pars non potest esse id quod est. consequens perfectum et totum esse rei. ¶ Ad dubium igitur dicendum est prout dicit Aristoteles quarto meteororum. quod inter elementa solus ignis est formalis. et omnia alia elementa sunt alterius generis. Ideoque quod radicatur in igne profundius radicatur alijs elementis. Ideoque ab alijs elementis precipue ab aqua et terra separatur sue qualitates secundum actum ipsi non manentibus in substantia. Sed remanent secundum radices. videlicet in potentia res

FRIBERG UNIVERSITAT
BERLIN
UNIVERSITÄT
BERLIN

Boetius de

Et sic ad actum quando alterans cessat ab alteratione. Et ideo aqua calefacta cessante calefaciente p seipsam efficitur frigida. Sed ex quo ignis est rariissimus. et vbiq; infrigidatorem infrigidantis recipiens in profundum sui. et est valde formale. statim cum infrigidatur in spissatur a sua substantia et forma corrumpitur. Et ita proportionaliter dicendum est de aere. Sed non est ita de terra et aqua. quia illa elementa spissa sunt. et non ita in profundum sui sui sciunt alterationem eorum quibus mutantur. Et ideo aqua bene potest calefieri. sed ignis non potest infrigidari manente eadem substantia. Et per hoc fundari potest hanc esse in materia naturalis ignis est calidus. hanc vero in materia composita tingenti. materia aque est frigida.

¶ Tunc ibi (Septimo si alia re) Septima questio fuit. An sit aliqua alia plaga a nostra habitabilis. Et si sic. que primaeva natiuitas habitatiui ibidem fuit. quis accessus recessusq; a nostra ad illam. et e contra.

¶ Notandum q in sphaera quinq; distinguitur circuli qui paralleli appellentur. quorum vnus est parallelus arcticus. et est circa polum mundi inferiorem. Et sunt paralleli vocati tropici. quorum vnus est hyemalis. alius vero estiuus. inter quos duos parallelos mediat parallelus equinoctialis. et insuper alius circulus zodiacus. quem sol semper suo motu describit. et ille a ceteriori parte scilicet superiori vltra equinoctialem eleuatur. in parte vero inferiori deprimetur. Et ibi tangit tropicum hyemalem superius vero estiualem tangit tropicum. Poli vero arcticus et antarcticus multum vltra zodiacum eleuati sunt. Plaga igitur terre circulo equinoctiali subiecta inhabitabilis est propter nimium calorem. eo q sol continue decurrat inter duos tropicos circa equinoctialem circulum Plage etenim subiecte polis mundi. scilicet arctico et antarctico inhabitabiles sunt propter nimiam frigiditatem. quoniam sicut zodiacus ab ipsis est remotus. sic et sol qui zodiacum describit ab ipsis maxime remouetur. Sed iste due plagae quarum vna mediat inter tropicum estiualem et circulum poli zodiaci arctici. reliqua vero mediat inter tropicum hyemalem et circulum poli zodiaci antarctici habitabiles sunt. quia sunt temperate calide et frigide. Sonna vero torrida circulo equinoctiali subiecta que inter duos tropicos mediat propter nimium calorem inhabitabilis dicitur. Hoc notato que rit questio. An aliqua alia regio a nostra sit habitabilis. Et patet responsio. Quia est ex parte temperate caliditatis et frigiditatis non esse repugnantiam. quia sicut plaga que est inter tropicum estiualem et circulum poli zodiaci arctici est temperata calore et frigore. sic et plaga que est inter tropicum hyemalem et circulum poli zodiaci antarctici. etiam est temperata.

Disciplina Scholarium.

Figore et calore. Unde quidam dicunt ibidem homines habitare vocant
res eos antipedes. ab anti grece quod est contra latine. et pes pedis. quia
pedes suos habent contra pedes nostros. **¶** Quare autem queritur de pri
meua natiuitate. physice loquendo non videtur habere locum. Ponit enim
philosophus rerum generationem procedere in infinitum. nec aliquem ad
signat primum generatorem. **¶** Quantitatem etiam accessus et recessus
nullus dimensus est. eo quod non potest esse transitus et accessus a nostra ad
illam. nec e converso. eo quod zona torrida mediat que circulo equinoctiali sub

uenaria oculos intuentium detine
bat inspectione Quarum prima zodi
acilitudinem modificantem circulo
rum qualitatem inspectione. coluro
rum terminos definitiue. totiusque for
me quantitatem progressiue. Secundo
an stelle fixe sint in suo celo superiori.

secta est. que propter nim
mum calorem inhabitabi
lis est et intransibilis.
Transitus autem a nos
tra ad illam et e conuerso
necessario fieri haberet
per regionem equinoctia
li subiectam

nitur. sed per modum descriptionis. habet enim sibi inscriptam latitudinem
zodiaci seu obliqui circuli modificantem mensurando et distinguendo ip
sum. qualitatem autem dispositionem caliditatis et frigiditatis sibi excess
sum et defectum aut temperamentum respectu habitationum circulis sup
positarum. Vocatur etiam zodiacus circulus obliquus. quia in vna par
te superius eleuatur ad virtutem cancri. et ibi est magna caliditas. In
alia vero parte superius deprimitur ad virtutem capricorni. et ibidem
viget maxima frigiditas. Circulus vero equinoctialis medius est. Unde
de in plaga equinoctiali circulo supposita maxima et excellens viget calidi
tas. Istam igitur qualitatem circuloz sibi excessum defectum vel tem
peramentum caliditatis et frigiditatis continebat prima descriptio inspe
ctionem. Insuper continebat terminos seu fines coluroz defectiue seu per defi
nitionem. Coluri namque definiuntur per ea quibus determinantur. Sunt
autem duo coluri in celo. videlicet equinoctialis. et solstitialis. Equino
ctialis terminatur in capitibus arietis et libe. Solstitialis vero termina
tur in capitibus cancri et capricorni. Sic igitur definitiones coluroz
per suos fines detinebat etiam prima questio. Ulterius etiam contine
bat totum ambitum celestis spherę progressiue. videlicet progressionem
solis a signo in signum. zodiacus enim totam spheram oblique circuit. Di
uiditur autem zodiacus in duodecim signa. quodlibet etiam signum tri
ginta continet gradus. quilibet gradus sexaginta continet minuta. et quod
libet minutum sexaginta secunda tenet. et sic de alijs fractionibus. Ergo
quam scripta definitio continebat mensuram et quantitatem totius spherę
quod ad progressum solis a signo in signum

¶ Tunc sibi (Circu
li vero mappa etc.) Pri
ma questio secundi circ
li. non quidem per mos
dum questionis propo

Boetius de

¶ Tunc ibi (Secundo an stelle fixe zc.) Secunda descriptio querebat an stelle fixe in octava sphaera vise sint illi infixe, ita q̄ moueantur motu octauae sphaerae. An habeat proprios epicyclos et differentias quibus moueantur motu proprio, sicut stelle erraticae. **¶** Pro dubio notandus, q̄ s̄m Aristotelem duplices distinguuntur stelle. Quedam dicuntur fixe, cuiusmodi sunt ille de quibus querit questio. Alie sunt erraticae, quia habent proprios circulos in quibus mouentur, qui dicuntur epicycli. Dicendum ad questionem, q̄ stelle fixe in octaua sphaera vise non proprio motu sed motu orbis mouentur. Dicitur enim fixe, quia materiae habent fixam, ideo mouentur s̄m motum octauae sphaerae. Huius signus est quia stelle fixe quandoq̄ faciunt quandam figuram videlicet figuram crucis vel hominis vel alterius imaginis. Figura autem illa semp̄ manet incorrupta, quod designat ipsas per se ipsas esse immotas. Si enim quilibet illarum se moueretur, in vno momento huiusmodi corpus rumpetur figure. Sic autem non est de septem planetis, nam vnus eorum velocius, alter vero tardius suum perficit cursum. Verbi gratia, saturnus in triginta annis, luna vero infra mensem, iupiter in duodecim annis, sol vero in vno anno, quia igitur planetae perficiunt motum tempore inequali, ex hoc patet q̄ proprijs motibus mouentur et diuersis.

¶ Tunc ibi (Tercio an comete zc.) Tercia questio est, an comete prodigialiter rufescentes moueantur circulariter cum ceteris planetis, ita q̄ sint de natura celesti, an sint create destructiue et in suum chaos reuertantur, ita q̄ sint nature separabilis, generabilis, et corruptibilis. **¶** Pro dubio notandum est, q̄ de cometa varie fuerunt opiniones. Vna fuit q̄ cometa fieret ex coniunctione plurium stellarum vacantium in eodem arcu, licet non in eadem altitudine arcus. Sed hec opinio est falsa, quia cometa bene apparet sine planetarum coniunctione. Similiter etiam planetae bene sunt coniuncti sine cometarum apparitione. Præterea planetae non tam diu manent coniuncti, sicut cometae apparent. Alij dixerunt, q̄ cometa est quidam planeta raro apparens, quia frequentius est in radijs solaribus. Et dum radios solares egreditur nobis apparet. Item hec opinio est falsa, quia tunc cometa appareret sub figura spherica. Præterea tunc essent plures planetae q̄ septem, quod est contra astronomos. **¶** Tercia opinio fuit, q̄ cometa sit quidam planeta comans seu caudam a vaporibus sursum eleuatis accipiens, aut saltes ab aere circumstante. Sed hec opinio iterum falsa est, quia tunc cometa sine cauda et coma appareret quando nulli vapores essent eleuari. Præterea non videtur quomodo hec materia sic eleuata regulari ter eorum planeta possit moueri et continuari. Nec potest dici planetam habere comam ex parte aeris inflammari, eo q̄ aer nimium distat a planeta, et ita cum eo continuari non potest. Alij dicunt comeram esse stellam de nouo in celo impressam

Disciplina scholarium

iam ad futura mala pñciandū. vt vitam nostram emendemus. Recitat
am Allertus magnus fm Johānem damascenū z Senecam solimodo
ex parte dei prouenire. z quedam futura designare presagia. Sed qz ques
rimus causam naturalem ipsius comete. dicamus fm sententiā Zuzenne
Arzachelis Pcholomei z Alberti. qz cometa nihil aliud est qz vapor ter
reus grossus z p̄pactus. cuius partes multū p̄iacent. ascendens ab infer
ori parte aeris ad superiorem eiusdē. vbi p̄cingit sphere ignis et ibi diffus
sus inflamnatur. Est em vapor terrestris z grossus. qz si esset subtilis et
to euaporaret z dissiparetur. Partes etiam ipsius sunt multū coadiacens
tes. quia vapor iste est bene cōmixtus z viscosus. Durat autē cometa per
totum tempus quo durat suus thesaurus. scilicet materia exalationis sue.
Designat autē cometa precipue tria mala. scz caristiā. pestilentiā. z giger

in suum cabos reuertatur nature per
missione naturantis. ¶ Quarto an
inferioris nature complexionata virtu
tem siue eclipsim contrahant ex plane
tis. an ex primis generantibus. Si ex

animalibz exrrahit. z sic mors subsequitur. eo qz vita omnū uiuentū cōst
sit in humore radicali z calore naturali. Designat etiā p̄lia futura. qz dux
caliditas z siccitas multū durat. tūc colera accendit z augmentat. Sed
qz colera humor est prouocans lites z discordias. hinc est qz colerici sunt
magis litigiosi qz qui alijs p̄plexionibz p̄plexionant. Et sic cometa pluriū
malorū est designatiuus. Et de hīs comete significatōibz sic ait quidam
metrista. Fiat. siccet cometa necat. et tempora carat.

¶ Tūc ibi (Quarto an inferioris zc.) ¶ Quarta questio est. Utrū
complexionatum seu generatum nature inferioris. scilz sphere actiuorum
et passiuorum plus contrahat naturam vel virtutes bene operandi. z eclis
psim eiusdem ex planetarum influentijs. an ex generantibz. Si quidez ex
planetis. an igitur fm respectum planetarum ad ipsius rei natiuitates. an
fm euentum natiuitatem consequentem. Si vero ex generantibus. scz ex
patre z matre. cum igitur vnum generatiuum sit album z reliquum nigrum
quare igitur genitum non apparet nigrum z album. Quare igitur gene
ratum in extremitatibz. vt in manibz z pedibz quandoqz assimilatur patri
in ceteris vero membris. scilicet quo ad complexionem et dispositionē par
turiēti assimilatur. quandoqz vero neutri generantium. scz nec matri nec
patri assimilatur. quandoqz vero vtriqz assimilatur. Ad questionem
dicendum est. qz generata contrahant suam complexionem a planetis z et
am ex ipsis generantibus. Unde quidam philofophus nomine Demof
genes voluit in veritate et absqz dubio sic esse. qz inferiora superioribz. z su
periora inferioribz correspondent. ita qz natura inferiorū esset portio

Boetius de

ta z adequata nature superiorū. Dixit em q̄ operator miraculorū vn̄ q̄
ius est a quo descendit omnis bona operatio. et hoc est q̄ natura p̄ducit
mirabilia cuius pater est sol. mater vero luna. que portant ipsam p̄ auram
hoc est in vtero. Sol em cōfert caliditatem. luna vero humiditatem. z sic
solem dixit esse patrem. lunam vero matrem. ex q̄b̄ qualitatis oīa inferiora
p̄ducūt. z sunt parentes nature. natura em omnia inferiora p̄ducēs
habet esse in superiorib̄. His z absurdis huius philosophi obmissis dicen
dum est. q̄ hec inferiora complexionata suam complexionem z naturalem
inclinacionem ad bona vel ad mala opera. et a planetis z a parentib̄ suscipi
unt. Unde natura producit hec inferiora virtutem generatiuam p̄
mo planetis z superioribus corporib̄ cōmendat. Hec vero vltimus vir
tutem formatiuam in hec inferiora transmittit seu influat. Verbi gratia
patri z matri. quib̄ vtitur tanq̄ instrumentis. Simile huiusmodi est. si
vellem de ferro p̄ducere cultellū. ad hoc vrerem manu. Ad hoc autē q̄ ma
nus formam illam ab intellectu pratico sibi influxam ferro induceret. q̄
non immediate posset explere vltimus virtutem operandi metallo comen
dat. Sic natura forma
tiuam virtutem et gene
ratiuam p̄mo superio
rib̄ corporib̄ cōmendat
sed superiora vt ipsam
his inferioribus influat
p̄mo in patrem et ma
trem transfundit. Ideo
secūdo physicorum scri
bit. q̄ homo generat ho
minem z sol. Sol q̄dem
tanq̄ agens vniuersale z
formale. homo vero tan
q̄ agens particulare. et
quodāmodo instrumen

planetis. an fm natiuitatē. an fm enen
tum. Si ex generantibus. cum vnum
generatiuum sit album z reliquum n̄
grum. quare tūc generatum nō album
et nigrum. Et quare generatum quan
doq̄ in extremitatibus assimilatur pa
tri. in ceteris parturicti. quādoq̄ neu
tri generantium]

te. Concedendum igitur est. q̄ generata fm aspectum planetarū ad
ipsorum natiuitatem accipiunt complexionem et virtutem ac virtutis defectū
tum. mores. formā. figurā. fortunā. colorē. z sic de alijs. A parentib̄ etiaz
vel genitorib̄ aliquantulū hec contrahūt. quia in semine a parentib̄ decisio
virtus formatiua derelinquitur. z hoc modo est in semine sicut forma in
materia. vt opinabatur phisus dicens semen esse paruum animal a parentib̄
bus decisum. Sed potius formatiua virtus est in semine sicut artifex in
artificiario. Si em virtus formatiua inuenit dispositionem in semine ad
vnum sexum. videlicet masculinū. tunc ex ipso producit masculū. Et si in
uenit in ipso dispositionem ad sexum femininum. producit femellaz. Nā
si in semine magis dominatur caliditas. per hoc disponitur vt potius fiat
masculus q̄ femella. sed si predominetur frigiditas. tunc magis dispositū
est ad generationem femelle. Masculus em z femella non differūt fm spe
ciem. sed fm materiam. Nam si semen decisum abundet calore. tunc dispo

disciplina scholarum

fitum est ad masculi generationem. Si vero frigore dispositum est ad femelle generationem. ergo calidum et frigidum diuersitatem in materia faciunt. Quod autem fetus quandoque patri magis. quandoque matri magis assimilatur. ad hoc diuersitas spermarum viri et mulieris in modis et dispositionibus qualitatearum multum operatur. Habet autem sperma viri se finit Constantinum sicut operatio. artifex. et substantia radicalium membrorum. Sperma vero mulieris se habet tanquam ab assumptis in supplementum. Unde sperma viri coagulo. mulieris vero sperma lacri comparatur. Viri enim sperma omnia facit per virtutem formatiua in eo existentem. sed in mulieris spermate hoc fit tanquam in materia apta ad recipiendum operationes naturales spermatis viri. Unde hec duo spermata recte se habent sicut sigillum et cera. sperma namque viri calidum est et siccum. vt moueat et excitet. mulieris autem sperma frigidum est et humidum. humidum quidem vt recipiat. frigidum vero vt retineat

¶ Quinto que proportio motus ad motum per planetas. et que connectio eorundem

¶ Ubi notandum. quod saturnus suum complet cursum in triginta annis. Iupiter vero in duodecim annis. Mars in duobus vel circiter. Sol in vno anno. Venus autem et Mercurius minus quam in vno anno. Luna in mense. Planetas namque sic situauit Plato. nam infimum dixit esse lunam. secundum dixit solem. Sed non sunt sic ordinandi secundum enim post lunam est mercurius. et post mercurium est venus. deinde sol. in medio sex septem planetarum consistens. tres habens planetas supra se et sub se. videlicet Luna mercurius venus et sol mars iupiter saturnus. Vel in hoc merito. Post summum sequitur vltima luna subest. Ubi per qualiter litterarum harum duarum dictionum sum et sum vni planetarum intelligendus est. scilicet. s. id est saturnus. i. id est iupiter. m. id est mars. s. id est sol. u. id est venus. m. id est mercurius. Ex quo patet ordo septem planetarum. Sed que sit proportio motuum iam visum est per tempus quo quilibet eorum proprium perficit cursum. Vni planete proportionant ad inuicem in suis motibus recte. sicut numerus proportionat numero. Ubi gratia. saturnus et iupiter habent se in proportione dupla sesquialtera. Vni proportio sesquialtera est quam maius semel trinet minus et eius medietatez. vt tria et duo. sex et quatuor. Sed dupla sesquialtera est quando maius bis continet minus et eius medietatem. Et sic est in proposito. nam tempus motus saturni. videlicet triginta annorum bis continet tempus motus iouis. scilicet duodecim annorum et medietatem eius. sex annorum Iupiter vero ad marrem se habet in proportione septula. Et sic de alijs planetis suo modo dicendum est.

¶ Tunc ibi (Sexto cum saturnus etc) Sexta questio querebat cum saturnus sit planeta seussimus. venus autem benignissimus. an malignitas ipsius saturni venis benignitatem temperet. et e contrario benignitas veni

Boetius de

neris malignitate saturni retardetur. **N**otandū q̄ nullus planetarū malus est naturaliter quo ad suam naturam. Sed bene dicuntur planetę mali quo ad influxum z effectū. Cū igit saturnus virtualiter sit frigidus et sicus et p̄ sequens horū in hec inferiora influxiuus. Hec autē duo contraria sunt vice. que consistit in calido z humido. Sed venus est planeta virtualiter calidus z humidus caliditatis z humiditatis influxiuus. que ad vitam saluandam sunt necessarie. z ideo benignissimus dicitur. Coniunctus duorū planetarū quorū vnus per influentiam est tenuioli. alter vero maliuoli. se mutuo quo ad influentiā in hec inferiora temperant z mitigant. Nam sicut ex calidi z frigidi concursu z cōmixtione fit mediuz temperatū. v̄p̄p̄ta repidum. sic ex cursu planetarum tenuioli z maliuoli maliuoli quidem malicia p̄ benignitatem tenuioli obtemperatur. Ecōtra benignitas tenuioli per malignitatē maliuoli retardatur. **T**ūc ibi (Septimo cū corus zē)

Septima questio est cum corus venus septētrional' inter fauoneuz et septētrionez medians septentrioni p̄p̄quior naturaliter sit frigidus z sicus. quare est dū ad nos p̄uenit q̄ appareat calidus z humidus. Ad hoc dicendum q̄ licet naturaliter sit frigidus et

sicis. qz tamen ad nostram habitacionem non peruenit nisi prius zonam torridam pertranseat. ratione cuius frigus quod in ipso erat depellitur. z caliditas a loco originis imprimitur. Etā anteq̄ ad nos peruenit p̄ maria inter locum sue originis z nostram habitacōem interposita oportet qz pertranseat exinde humiditatem suscipiens. Licet ergo corus naturaliter sit frigidus z sicus a loco sue originis z a sua natura. tamen rōne locorum p̄ que fiat humiditatem z caliditatem sibi cōtrahit. quod exprimitur in ventis cōtrarie dispositōis sibi. qui sunt humidi z calidi. Eo em̄ qz pertranseunt regiones siccas. siccitas in eis regeneratur. Et qz pertranseunt montes frigidis perpetue frigidi apparent.

Tūc ibi (Octauo que) Octaua questio est. que sit elementorum p̄portionabilis p̄p̄tio. **U**bi notandū. qz elementuz fm̄ Constantinū est simpla z minima pars corporis cōpositi. minima quidem quo ad nos q̄ sensu nō percipitur. Est em̄ p̄ricula minima z vltima in corpis resolutio. ne. sicut sunt p̄ma in p̄positōe. Dicit autē simpla. nō qz simplex sit elementū sine aliqua p̄positōe. sed qz nō habet aliquas partes p̄ponentes ipsum specie et numero differentes. sicut habent corpora mixta. sed est vnum totum homogeniuz. cuius pres idem sunt cū toto. q̄libet p̄ aeris est aer. z sic de

disciplina scholarium

alijs. Et dicitur elementū quasi ylemētum fm Hicloruz ab yle grece qđ est materia latine. eo qđ omnū corporum est materia 2 quasi primitiuum fundamentum. S; ^m alios dicitur quasi eleuamentum siue alimentum. eo qđ omnia alia corpora aluntur qualitatibus elementaribus 2 augmētantur. Sunt autem quattuor qualitates elementares. quarū due sunt actiue. scilicet caliditas 2 frigiditas. 2 due passiue. scz humiditas 2 siccitas. Unde talis est elementorum conuexio qđ semper duo elementa in

conuexio proportionalis

¶ Nono. quis solis luneq; meatus

elementa pueniūt in caliditate. qđ ē igni essentialis 2 aeri accidentalis. scz differunt in duob; alijs qualitatib;. scz humiditate 2 siccitate. quia aer est humidus. ignis uero siccus. Similiter est de aere respectu aque. Cōueniunt em̄ in humiditate que est aeri naturalis uel essentialis. 2 aque accidentalis. Sed differunt abinuicem in frigiditate 2 caliditate. sicut etiam se habet aqua respectu terre. Conueniunt em̄ in frigiditate. que est aque naturalis. terre uero accidentalis. sed differunt in siccitate 2 humiditate. Terra enim est sicca. aqua uero frigida 2 humida. Elementum autem primum 2 tertium. secundum 2 quartum in nulla qualitate conueniunt. sed in ambabus habent contrarietatem. Ut ignis in ambobus qualitatibus contrariatur aque. 2 aer terre. Inter hec autem quattuor elementa duo sunt melioris 2 purioris substantie ac etiam leuioris. Et ideo naturaliter mouentur sursum. 2 trahunt nobilitatem suam quo ad operationes et substantiam suam ex uicinitate orbis celestis. a quo recipiunt influentiam nobilitatis 2 uirtutis. Nam uirtus celestis primo influit sup spheram ignis. 2 post ignem super aerem. Et ideo hec duo elementa sunt ceteris sublimiora quo ad situm. abilioza quo ad motum. subtiliora quo ad subiectum. clarioza 2 magis perspicua quo ad formā. magis uigorosa qđ ad actū. Sed reliqua duo elementa. scz aqua 2 terra alijs sunt grauiora motū a circūferentia ad centrū habentia per aggregationē partium 2 cōspactionem. spissa 2 obrusa. alijs duob; grossioza 2 materialioza. plus habentia de materia qđ de forma. quodlibet autē horum habet suū ornatum. Verbi gratia. ignis sidera. aer uolarilia. aqua natatilia. 2 terra gressibilia. Tunc ibi (¶ Nono quis solis lune zc.)

¶ Nona questio quesuit meatum 2 effectum solis 2 lune. ¶ Ubi notandum quo ad motus planetaruz. qđ quilibet planeta duplici motu mouetur. scz naturali 2 ppro. ab occidente in oriens ptra motum firmamenti. Et motu alieno. scz ab oriente in occidentem ex raptu firmamenti. Cuius uolentia singulis diebus ab ortu ad occasum rapiūtur. In motu autē naturali quo nituntur contra firmamentum. quidam tardius. quidā celerius. cursum suū perficiunt. Et hoc propter circuloz suozum dispositō

Boetius de

ne et quantitate Nam iupiter moratur in quolibet signo per annum vnu Et sic in duodecim annis complet cursum suum. Mars moratur in quolibet signo quadraginta diebus. et perficit cursum suum in duobus annis. Saturnus moratur in quolibet signo per triginta menses. et complet cursum suum in triginta annis. Sol aut moratur in quolibet signo triginta diebus et decem horis et semisse. et perficit cursum suum in tricenis sexagintaquibus diebus. et quadrante. Mercurius moratur in quolibet signo septuaginta octo diebus et sex horis. Et complet cursum suum in tricenis et quadraginta octo diebus.

Venus moratur in quolibet signo viginouem diebus. Et pplet cursum suum in tricenis et quadraginta octo diebus. Luna moratur in quolibet signo duobus diebus et dimidio. et sex horis et bisse vnius. Et coplet cursum suum a puncto vsq ad punctu in triginta septem diebus et octo horis

sit et effectus

Secundo notandū. q sol fm Isidorū dicitur quasi solus lucens. eo q sit fons totius luminis. cuius radiatione superiora et inferiora illustrantur. Est autem sol fm astrologos planeta fortunatus fm se. Sed per cōiunctionem aliquando fit malus diurnus calidus siccus. et sic de alijs. Unde sol omnia viuificat. et rebz omnibz vitam speciem et formā amministrat. Sol aut omnibz luminaribz celi maior est quantitate dignitate et claritate. Et magis calcatus et expressus est luminis. et etiam maior est potestate et officij multiplicitate. ac motus vniuersitate. Nam mouetur semper per directo motu in circulo proprio sub zodiaco. medium semper tenens locū. transit em recte circulis suis per mediā lineam zodiaci. cuius metas et terminos non transcendit. Et ideo motus solis in circulo suo proprio est vniuersalis. Quis in respectu aliorum dissimiliter mouere videat. Circulus vero solis sicut etiam zodiacus describitur per duodecim signa siue signa. quorum quodlibet continet triginta gradus. et quilibet graduum sexaginta minuta. Unde sol recedendo ab vno puncto circuli sui. et reuertendo ad eundem transit per duodecim signa. Et transitus illius circuli annus vocatur. Nec in die naturali perfecte transit gradus vnum sed transit sexaginta nouem minuta et octo. ita q de illo sexagesimo minuto remanent duo signa impertransita. Intantum igitur deficit q in vno die naturali non perficit gradum vnum. Sol igit motu suo ordinato et imperturbato cursu ordinat et perficit vniuersa. Unde Ambrosius sic virtutes solis describit. Sol est oculus mundi. iocunditas diei. pulchritudo celi. mensura temporum. virtus et vigor omnium nascentium. dominus planetarū. decore et perfectio omnium stellarū. Preterea sol est fons mentis. id est memoria. rationis principium. lucis origo. rex nature. In medio mundi fulgor olympi. moderatoz fundamenti. Ideo em mouetur contra motum firmamenti. vt moderet et temperet motu suū. Ideo dicitur splendor olympi. qz dicit Macrobius in libro Ciceronis. Definitio fuit Platonis. omnium spheraz lunen esse a sole. Dicit em Plato in thymeo. Inges

disciplina scholarium

uiait deus rex conditor lucē clarissimā. quā solem vocamus. cuius splē-
dore celum z omnia illustrant. vt numerus existat omnū animantium.
Et Aristoteles in libro de elementis ait. Sol habet lumen propriū. stelle
vero z luna lumen a sole acquisitum. Sicut quando a candela speculuz
ei opositum illuminatur. ¶ Item notandum de luna. q̄ luna dicitur
tū quasi luminis vna. id est principalis z maxima. Est em̄ corpori sola

Ultima semicirculi planicies p̄-
ponebat. Cur tremor est in terris

sed a plenitudine solis mutans. Luna em̄ fm̄ appropinquationem vel
elongationē a sole formā suscipit z figurā. Carēs igit̄ pp̄io lumine a pun-
ctuali plenitudine solis lumē recipit. Est em̄ dicit Aristoteles in libro de el-
ementoz. luna semp̄ mediate a sole illuminat z lumē receptū reflectit in ter-
ram. Habet em̄ luna naturā similem speculo. q̄ pp̄io colore caret. z reci-
pit colorē ab alio. Et quāto plus soli appropinquat tanto plus de lumis
ne suo perdit ex pte terre. Sed claritatē quā pdit ex pte inferiori. nullare-
sū perdit ex pte celi. imo tanto plus ex parte superiori illuminat. Tū qm̄
soli p̄iugitur nihil luminis ad terrā dirigit. Sed ex parte celi imples illu-
minatio pmanet. z conuerso qm̄ soli oponit tota ad terrā z nō ad celum
illuminat. vt dicit Beda z Macrobius. Et ē luna inter planetas bre-
uissimo tpe sui t̄pis impletua. breuissimū em̄ h̄z circulū. z ideo inter spaci-
um v̄iginti octo diez p̄ oia signa zodiaci vagat. vt dicit Ptholomeus. Est
aut̄ luna planeta frigidus cū excessu. femineus z nocturn⁹ zc. Horat̄ at̄
in quolibet signo duobz diebz et sex horis z bisse. Inter omnes em̄ stellas
erraticas luna est magis incerti z vagi motus. Nam propter breuitatem
sui cursus. nunc sub sole. nunc supra. nunc ante. nunc retro euagatur. Nam
cum sol circuit per circulos australes inferiores. z luna peragrat circulos
boreales superiores. tūc luna suprema est. vclut nauicula habens cornua.
Et qm̄ est sub sole tūc habet cornua versus terram declinata. qm̄ vero des-
cendat tūc est erecta. vt dicit ipse venerabilis Beda.

Tunc ibi (Ultima semicirculi)

¶ Prima questio vltimi semicirculi est. que sit causa terremotus. Ad
dubium dicendum breuiter. q̄ terremotus ex eo causatur q̄ in terra vapores
calidi sunt inclusi. Sol igit̄ per radios suoz reuerberationem ad ter-
ram superficiem terre calefacit. Vapores inclusi agitates viscera terre cō-
cutientes z perentes exitū. cū terra in superficie sit constricta resistit diuisio-
ni vapores extrē hō p̄mittentes. vapor ergo inclusus calore tandem celsus
fortiter terram agitat. z ex terre resistentia tremor quidam causatur. qui tre-
mor quādoqz maior est. qm̄qz minor est fm̄ q̄ vapores inclusi ascendentes
et extrē volētes sunt plures aut pauciores. Et fm̄ etiā q̄ terra in sua suz

Boetius de

perficie est magis vel minus contracta. Tunc ibi (Cur concrepat aera)

¶ Secunda questio est. que sit causa tonitruū. ¶ Notandū q̄ tonitruū est impressio generata in nube aquea propter vaporis calidi r̄ sicut agitata tionem. huc r̄ illuc fugientis contrarium ab omni parte coarctati. r̄ ex h̄ inflammari. sed tandem in nube extinguens r̄ ipsam rumpens. Vel ge/neratur tonitrus ex col/

lectione nubium quan/ do a ventis contrarijs nubes agitate adinuicē collidunt. ex mutua em collisione adinuicē fit cō/ cussio in aere et strepi/

¶ Cur concrepat aera fulgur

¶ Cur maris exundet rabies

¶ Gustusq̄ malignus.

tus. que ab antiquis tonitrus nominatur. Dicitur autē tonitrus vel tonitruum a terrore. eo q̄ sonus terreat audientes. Unde interdum tā gra/ uiter percudit vt omnia discepisse videatur. Nec mirari super hoc quis debet. cum vesica q̄uis sit parua tam magnum sonum efficiat si vento sit repleta r̄ violenter fracta. Cum tonitruo frequenter simul fulgur enitrit sed fulgur celerius videtur q̄ tonitruum auditur. Ratio. quia sensus visus subtilior est q̄ auditus. Unde prius homo vidit icū hominis arborem incidentis. q̄ ipsum sonū audiat. Unde phus dicit. tonitrus est strepitus ventorum in sinu nubium receptus. q̄ virtute nobilitatis sue qualiter partes nubis interrūpit. r̄ fragorem tonitruū introducit. Unde fm Aretorem in libro meteororum. tonitruum nihil aliud est q̄ extinetus ignis in nube. Vapor enim sicus eleuatus r̄ calore aeris inflammatus quando a nube aquosa intercipitur subito extinguitur. ex qua extinctio/ ne strepitus tonitruū generatur. Sicut quando extinguitur ferrum ignis tum fit sonitus r̄ stridor. Tunc ibi (Cur maris)

¶ Tercia questio est. Cur rabies maris exundet. Vbi sciendum. q̄ luna aquarum maris est attractiua. sicut adamas attrahit ferrum. sic luna mouet r̄ attrahit post se oceanum. Unde in ortu lune intumescit mare r̄ crescit ex parte orientali. sed decrescit ex pte occidentali. Et ideo quando luna est in occasu tunc mare ex parte occidentis crescit. sed decrescit ex pte orientis. Scdm igitur q̄ luna plus vel minus proficit in suo lumine. sic plus vel minus in suo flumine mare se extendit. vel ipm mare retrahit vt Macrobius refert in libro Liceronis. Oceanus em̄ in decrenēto lune retinet istū modū. Nam pmo die crescit lune fit copiosior solito. r̄ abundat in summo. sed secūdo die minuitur. r̄ sic descendit vsq̄ ad septimum die. Deinde iterū crescit per septem dies. ita q̄ in quarrodecimo die ē tres r̄ plenus in summo. Unde in nouilunio semp mare est plenissimū. r̄ etiam in plenilunio. Tunc ibi (Gustusq̄)

¶ Quarta questio est. cur gustus malignus. hoc est q̄ est causa falsedis/ nis maris. Ad hoc dcm. q̄ duplex huius est cā. Vna q̄ transit per loca calida. Calidi em̄ sunt due opationes quantuz ad ppositum sufficit. scz adurere r̄ atterere. Calidum igitur humores adurit. ex qua adustione

Disciplina Scholarium

In ipsis amaritudo requiritur. hoc modo mare per diuersa loca trāsles amaritudinem recipere potest. Preterea cum mare sit valde latum et diffusum virtus caloris solis dulcior et subtilior pars aquarum marinarum ab ipsis attrahi potest et sic grossiores relinquuntur. que cum faciliter euaporari non possint calore solis aduruntur. quā adustione amaritudo sequitur.

¶ Tūc ibi (Que natura pennatorum etc.) Quinta questio quesitue de natura auium. Cur scilicet quedam aues tempore hyemali a nobis alienantur

¶ Que natura pennatorum estiualem in hyeme deficientium et puerum

¶ Quid grandinis rotunditas. ¶ Quid niuis prolixitas

seruare. Sūt enim quādam pennata tam modici caloris naturalis quam propter frigidum brumale in locis frigidis sustentari non possunt. Et ideo hyeme adueniente quedam eorum ad calidas regiones mundi trāsnuolant. vt videmus in cycconijs. Quedā loca paludinosa perit. vt hyridines. Quedā etiam plumis cadentibus in aliqua cauernula terre vel in arbore cōcaua in suis plumis se recipiunt vsque ad tempus vernale. et tūc calore veris redeunte fortificatur eorum calor naturalis. qui procreat in corpore plumas iterato. et sic reuolunt ad nos redeūtes. vt cuculus

tempore vero estiuales redeunt. Ad quod dicitur per quod hoc contingit propter diuersitatem temporum. quod non omne tempus ad earum seruationem est habile. et ideo recedendo et redeundo motu illo se nitunt

¶ Tūc ibi (Quid grandinis rotunditas) Sexta questio quesitue quod est grandinis rotunditas. **¶ Ubi** notandum. quod dicitur Aristoteles primo meteororum. grando est impressio generata ex vapore humido et frigido a frigore fugato. et ab interioribus nubibus propter dominium calidi circumstantis. Generatur autem in nubibus a terra longinquis. et ideo causa generationis eius est vapor frigidus et humidus in penetrare nubis receptus. qui ex frigiditate aeris condensatur. Nam partes humide et frigide fugientes calorem aeris se recipiunt in interioribus nubibus. et ibi inuenientes vapores partes eius aggregant et in substantiam grandinis congelant. Unde vehementer calor estiuales grandinis generationem impedit. quia dissolueno vapores eius partes aggregatas pariter non admittit. Similiter nimirum frigus in hyeme. quod tūc non est caliditas in aere. quam fugiens frigus se recipit intra nubem. Et ergo dicitur philosophus. quod vltimo sunt grandines in reparationibus locis. Grando autem parua et rotunda descendit ex supremis locis. vt dicit Aristoteles. Causas autem paruitas et rotunditas ex mora eius in aere ex longo tempore. Unde ex resolutione diuturna rotundatur. et calore aeris partes eius aquee resoluntur et minorantur. Sed in grandine in locis vicinis terre generata accidit perarium ex causa contraria

¶ Tūc ibi (Quid niuis prolixitas) Septima questio querebat per quod est niuis prolixitas. **¶ Ubi** notandum. quod nix est impressio ex vapore frigido et humido generata. et in infima parte medij intersticii aque

Boetius de

Vis congelate a medio cri frigido respectu pruine propter admittionē caliditatis. que quidē caliditas inclusa in eius substantia. z nō statim deus eta a frigore circūstante rarefacte eius substantiam et qualificat ipsam respiciens albedinem in colore ppter victoriam frigoris in fine. atq; ppter expansionem z dispersionem partū nubis. seu propter frigus debilitatū a calore frangitur in partes tantas ad modum lane carpte. Nix em generatur in nube minus frigidā q̄ est illa in q̄ grandis congelatur. quod vt restatur mollicies caliditatis nūis admixta nubibus ph̄ter pres eius cōprimi adinuicem z ve

hemētius aggregari. Nix ergo aqua est durior z siccior ex frigore circūstante. grandine tamen mollior est ex mixtione caloris in nube. De albat autē ex frigore in eius superficie domināte. z modico calore nix in aquā resoluta tā a duricie q̄ ab albedine defacili immutatur

¶ Tūc ibi (Nebule potentia) Octaua questio est. ppter quid nebule potentia est. **¶** Ubi notandū. q̄ nebula est impressio facta ex resolutione nubū in aquā pluuialem resolutoriam. vt dicit Aretio. pmo methecororū. Vapores em sic resoluti per singulas particulas aeris diffusi nebule lam gignūt z inducūt. que q̄ro terre est vicinior tanto est obscurior spissior z frigidior. A terra vero magis eleuata magis est peruisa minus frigida z obscura. Quādo autē nebula a sole trahitur sursum totaliter mouet. et in materiā nubis redit. z ideo future pluuię est significatiua. Quando vero totaliter a radijs solis repercussa deorsum cadit z in suam redit originem deficit z euanescit. Unde purgato aere futuram prestat magis serenitatem. Aliqñ corrūpitur in vapores ex quib; generat. z tūc est multum nocua flor. Etā est germinantiū vinearū corruptiua. z diuersarū infirmitatū animalib; inductiua. latronib; z maleficis est pueniens. qz insidiarū ipsoꝝ est occultatiua. itinerantiū z peregrinantiū impeditiua. quia magna nebula z obscura que est incognita z incerta radioꝝ solis z aliarū stellarū est interceptiua. z ideo nauigantiū est periculosa z grauis. vt dicit Beda quia dum nebule obscuritas maris superficie occupat. vbi debeat nauis recte verti ignorat gubernator

¶ Tūc ibi (An virtus lapidū) Nona questio est. an virtus lapidū procedat ex complexione forme cum materia. Vel ex forma tm vel ex materia tm. **¶** Pro quo notandū. q̄ lapis est ens mixtum ex quattuor elementis. in quo est tria p̄siderare. scz materia lapidis. z hec est grossa viscositas seu humidum terrestrē. ita q̄ materia lapidis participat ista duo elementa. scz aquam terram z precipue terram. Huius signū est cū p̄prium sit terre substare aque. z omne genus lapidis proiectum ad superficiem aque tendat ad fundū. Ex quo apparet cum lignum ad superficie aque positum non cadat ad fundum. sed remanet in superficie. q̄ nō participat precise illud elementū quod substat aque. sed illud quod superest.

Disciplina scholarium.

aque. videlicet aerem. ¶ Querit aut̄ questio. an diuerse virtutes lapidūz
consequant̄ ipsos lapides rōne materie. vt dictum est. an rōne forme. an
rōne compositionis forme cum materia. ¶ Dicendū cū Auicenna. q̄ p̄
tus est sequela forme. ex parte em̄ materie progredi non potest. quia cum
omnes lapides eandem habeant naturāz sequeretur q̄ omnes haberent
eandem virtutem. Verbi gratia. q̄ omnes fugarent venena. concordas
rent discordes. attrahes
rent ferrum. ⁊ sic de alijs
virtutibz lapidum. De
quibz Albertus magnus
in suis tractat̄ mineralibz

simul. an ex vnus tm̄ incurfu ¶ Quid
pluuię dulcedo. ¶ Putei hyemalis

bus. Forma igitur que est natura principalis ⁊ per consequens principium
motus ⁊ quietis est quā virtus lapidum consequitur. Unde forma
substantialis lapidum est natura mouens ⁊ inclinans eos ad prias vir
tutes ad suas operationes exercendas. Unde sicut forma hominis mo
uet ipsum ad virtutem operatiuam eorum que nō operatur asinus Sic
forma magnetis ⁊ adamantis mouet ipsos ad virtutez operatiuam eorū
que non operatur cristallum vel margarita. Nec autē questio in ge
nerali p̄posita potest specificari hoc modo. An virtus adamantina proce
dat ex parte materie tm̄. vel ex parte forme tm̄. vel ex parte p̄positionis for
me cum materia. Patet responsio. q̄ attractio sequit̄ virtutē adamantis
virtus autē p̄sequit̄ formā ⁊ non materiam.

¶ Tūc ibi (Quid pluuię dulcedo) Decima questio ponebat. que
sit pluuię dulcedinis causa. ¶ Pro quo notandū. q̄ calidū adueniens
humido duo facit. vel ipsum adurit. vt caliditas solis per continuam ac
tionem in aquas maris ipsas adurit. ⁊ ex hoc causatur amaritudo ip̄si
us maris. vel non adurit. sed digerit ⁊ decoquit attrahens ⁊ eleuans hu
miditates subtiliores ex aquis ad aerem ipsas calefacit. ex qua digestio
ne ⁊ decoctōe dulcedo relinquit̄. Et hoc modo aque pluuiiales efficiuntur
dulces. Hinc est q̄ modica pars pluuiialis aque humectās segetes plus
recreat suscitāt ⁊ fructificat. q̄ si multū aque fontalis aut fluuiialis super
ipsas sp̄geret̄ aut funderetur

¶ Tūc ibi (Putei hyemalis) Undecima questio ponebat. p̄pter
quid fontes in hyeme sunt calidi. in estate vero frigidi. Videmus enim
fontes in hyeme fumare. talis autē fumatio attestatur fontium calorem.
Huius ratio est. quia frigus vehemens ⁊ excellens tangens terre super
ficiem inuenit in ipsa caliditatem in estate per poros terre receptam. agēs
do autem in ipsam caliditatem depellit eam ad interioza ⁊ ad terre visces
ra. in quibus est reseruata ipsa aqua ex qua fontes ⁊ fluuij generantur.
Hec autem caliditas resistit actioni sui contrarij. scilicet frigiditati. ex qua
quidem resistentia ipsa caliditas fortificatur. Nam contrarium a gens in
suum contrarium si inueniat resistentiam in ipso sua virtus minoratur et
virtus alterius contrarij fortificatur. Et hoc modo relinquitur caliditas
in aquis fontium tempore hyemali. Huius simile est. quia in hyeme dum

Boetius de

manus vehementer est in frigidata si apponat igni vehemens calor agit in
vehemens frigus quod est in manibus. Frigus autem calido resistit. et per hoc
et magis resistit magis fortificatur. et hoc modo pringit. manū pari ma-
iorem pūctionem. sed tamen per prinuam ignis applicatiōem tandem frigus
expellitur. Sed frigus in hyeme circūstans toti terre calidum susceptum
in terra depellit ad eius inferiora. Et sic calidum resistens fortificatur per
anhiparistatim. Præterea huius alia ratio esse potest. quia tempore bru-
mali poti terre constri-
guntur. ita quod calor terre
santummodo per fontes
valet euaporare. Sed re-
pore estiuāli poti terre ca-
lore solis aperiuntur. quibus apertis caliditas terre inclusa valet exalare. et
quia terra naturaliter est frigida. absente calido frige facit venas et fontis
um meatus. Hinc etiam trahitur causa cur homines in hyeme sunt cele-
rioris digestionis quæ in estate

caliditas. estiuālis rigiditas **¶** Ubi
sus triplex emissio **¶** Colozū cōcretio

¶ Tunc ibi (Ubi sus triplex emissio) Duo decima questio queret
bar. Cur sit triplex visus emissio. quod est intelligendum. Cur quedam
animalia acute. quedam acutius. et quedam debiliter vident. Sed potius
us intelligendū est de diuersis dispositiōibus linee ducentis visum super res
visibilem. Nam omnis visio est secundum triplicem lineam ad modum trianguli vel pyra-
midis constitutam. quarum due procedunt ab oculo. et extenduntur super duas
extremitates visibiles. et tertia est per modum basis imaginande protens
se ab vna extremitate visibilis ad altam extremitatem eiusdem. Conus enim
illius figure imaginari debet in oculo. basis autem in re visa. Et si contra ras-
dios visuales pringeret concurrere ante. quæ ad oculum possent peringere.
propter nimiam visibiles a visu distantiam. contingeret visibile non vide-
ri. Et ad perfectam visionem tria exiuntur. scilicet organum. verbi gratia pup-
pilla oculi ut sit determinate disposita. et quod medium sit illuminatum. et
etiam quod obiectum sit in determinata distantia situatum. aliter enim visum cir-
ca visibile iudicando contingeret errare. Nam quanto obiectum visibilis
plus distat ab oculo. tanto concursus radiorum siue linearum visualium cō-
stituit angulum acutorem. et per consequens tanto res visa apparet mi-
nor. Hinc est quod sol apparet parue quantitatis. cum tamen sit maior tota ter-
ra. E conuerso vero quanto visibile est propinquius oculo tanto cōcursus
radiorum visualium constituit angulum obtusorem. Et per consequens tunc
visibile maius apparet

¶ Tunc ibi (Colozum conerctio) Ultima questio proponebat per
pter quid sit colozum discretio. **¶** Ubi notandum est quod color secundum Aristotle-
telem in de sensu et sensato est extremitas perspicui in corpore terminato.
Non enim dicitur quod sit extremitas corporis simpliciter. sed potius extremi-
tas perspicui. hoc autem dicitur quædam corporis qualitatem. Dicitur autem
extremitas perspicui quia color apparet in extremitate. Et dicit in corpo-
re terminato vel determinato. ad differentiam corporum indeterminatorum

Disciplina scholarium

Sicut enim in corporibus indeterminatis aliquis est color. ille tamen non est in eis ratione perspicuitatis. aut ratione pure transparentie. sed ratione alicuius terminationis. Sic autem in corporibus indeterminatis. Verbi gratia. in aqua vel in aere lumine dicitur actus corporum interminatorum. tenebre vero dicuntur privationes eius. sic quodammodo nigrum dicitur privationem respectu albi. quod est minoris perfectionis. minusque de natura lucis participat. Generant autem colores medij per extremorum colorum commixtionem. ita quod quilibet pars extremorum commisceatur partibus alterius.

¶ Cum igitur istarum questionum difficilis solutio animi mutationis non posset adimplere. vixi studuit predictis postpositis subiugari. Visis vndique virginibus in tedium ductus parentibus sic respondit. Improbo corruptas. lectos detestor aniles. Nil mihi cum feda virgine solus ero. Spre-

tisque predictis. utpote solutioibus difficilibus Ptholomei preceptis inquit de cetero insitam. Sed signorum gradus planetarumque discursus sine turris elevatione facili visu comprehendendi non possunt. Quid inquit de cetero faciam miserum est me esse hominem. utinam humanitates possem exuere. asineitatemque induere. specie permutata.

¶ Sit ergo discipuli summa magistratui subiectio. exercitij attentio. animi benivolentia. ingenij docilitas. spiritus luxurie cuius ratio. felicisque constantie debita professio

le insistere. Cum autem vidit quod gradus signorum et cursus planetarum de facili non poterat apprehendi sine turris elevatione. Dixit concludendo. quod faciam de cetero. miserum est me esse hominem. Utinam possem exuere humanitatem et induere asineitatem. specie permutata.

¶ Tunc ibi (Cum igitur) Hic Boetius enumeratis questionibus que descripte erant in sede Tractatus. ostendit quomodo fecit filius inconstantie. Et primo facit hoc. secundum concludit. ibi (Quid de cetero faciam) dicens sic Cum filius inconstantie in questionibus enumeratis proficere non poterat propter eorum difficultates studuit vixari. Et cum viderat multitudinem virginum ductus in tedium parentibus sic respondit. Improbo corruptas et ut patet in textu. Et concludit se magis solari velle quam ducere vixorem. Et tandem proposuit studere difficultes questiones Ptholomei. dicens se preceptis suis vel-

¶ Tunc ibi (Sit ergo)

Boetius de

Hic recapitulat seu epilogat recolligendo prius dicta dicens sic. Sit igitur summa discipuli subiectio erga magistrum. exercitij attentio. animi leniuolentia. ingenij docilitas. specierum luxurie euitatio. et felicitas constantie dabitur professio

¶ Explicit liber primus

¶ Incipit liber secundus

Hic incipit secundus liber et quartum capitulum in quo finem ostendit in proemio promissum determinat Boetius de sagaci scholarium provisione cum sint in partibus alienis. Et diuidit in tres partes principales. In prima premitit

De complexionibus quattuor humani corporis

Omnia siquidem superius expedita ad scholarium informationem sunt affixa. Nunc de corporis sagaci provisione

intentionem cum hoc declarando diuersitatem complexionum humane nature. In secunda ostendit que requirunt ad prouidentiam scholarium sagacem. ibi. (Felicitas autem discipuli) In tertia declarat requisita ad scholarium prouidentiam respectu corporis. ibi. (Cum autem in discrepans) Prima adhuc in duobus. primo enim premitit intentionem. secundo exequitur illud. ibi. (Cum corpus humane conditionis) dicens sic. Omnia in precedenti libro expedita per scholarium informationem sunt composita. scilicet in quibus debent informari. Et quomodo se habebunt erga magistros suos. Nunc autem in presenti secundo libro de sagaci prouisione eorum est breuiter tractandum.

Notandum hic. quod ex quo dicebatur in precedenti libri principio quod eius subiectus est aptitudo discipuli cognitionem veritatis recipiendi a docente. Ideo ad hanc aptitudinem omnia que in hoc libro determinantur applicanda sunt et reducenda. quod in hac parte determinate sic reducendum est. Ostenso in parte precedenti in quibus debita aptitudo discipuli doctrinam recipientis consistit. quia in processu ad scientias ordinato. Et in debita subiectione respectu docentis. que in tribus consistit. videlicet docilitate. leniuolentia. et attentione. Nunc autor tractat de provisione aptitudinis predictae necessaria. que ad eam amittitur. ipsamque inducit. Quoniam enim nobilitatem et aptitudinem multis indiget. Recte sicut mules ad actum militie exercendum indiget pluribus. videlicet armatura. feris. equis et alijs huiusmodi sibi necessarijs. Sic etiam homo pro vite sustentatione indiget victu et vestitu sibi congruis loco conaturali. Homines autem diuersarum sunt complexionum. et quidam minus. quidam vero magis ad scientiam sunt apti. quoniam anima corporis complexionem comitatur. ut dicit autor sex principiorum. Et quia hic agitur de aptitudine cognitionis veritatis recipiendi. etiam determinandum est de complexionem que ad ipsam amittitur. Complexio autem indiget nutrimento. Et si

Disciplina Scholarium.

studium exercere debeat. in diget loco. quia studium sapientie est priuilegiatum vel loco solitario magis sit aptum. Alia vero studia sicut militaria & architectonice &c. quia in publico conuenientius exercentur. Nutritum igitur & locus complexioni & studio organice obseruiunt. Nam sicut visus obseruatur in oculo. sic complexio in nutrimento. Unde simile est in medicina. Ipsa enim ex quo tractat de sanitate. primo ostendit in quibus sanitas consistit. quibus

uisione breuiter est transcurrendum.

¶ Cum corporis humani conditio fleumate. sanguine. colera. melancolia consistat suffulta. ab aliquo predictorum quemlibet necesse est elicere pre eminentiam. ¶ Melancolico

bus sanitas consistit. quibus in humorum ad equatione ad inuicem postea determinat de his que ad sanitatem amminiculant eamque inducunt & cōseruant. sicut sunt humorum euacuatio supfluoꝝ. dietā congrua. & alia huiusmodi. Sic recte procedit Boetius. postquam dixerit minatur de his in quibus

aptitudo discipuli consistit. tam tractat de illis que ad talem amminiculant. Et hec sunt conuenientia loci. studij. & mensura alimēti cuiuslibet apta.

¶ Tunc ibi (Cum corporis humani) Hic Boetius exequitur intentum ostendendo diuersitatem complexionum. Et diuidit in duas. primo facit hoc in generali. secundo in speciali. ibi (Melancolico vero) dicens primo sic. Cum natura humana composita sit ex quattuor humoribus. scilicet fleumate. sanguine. colera. & melancolia. necesse est quemlibet hominum habere pre eminentiam in vno predictorum

¶ Notandum hic. quod complexio humani corporis quattuor humoribus. melancolia. scilicet fleumate sanguine & colera suffulta. est firmata siue sustentata. Unde de necesse est quemlibet hominem ab aliquo predictorum accipere pre eminentiam. scilicet vel in sanguine. vel in fleumate seu in alijs duobus. Et est humor ut hic sumitur corpus humidum in corpore animalis generatur aptum naturam nutrire corpus. & est quadruplex ut dictum est. Et quia secundum Aristotelem secundo de generatione ex eis sumus & nutrimur. Ideo cessante humore in corpore animalis sequitur eius desiccatio

¶ Secundo notandum. quod complexio potest sic describi. Complexio est conmixtio seu comixtio secundum magis & minus dominans. abcedens et recedens ab extremis ad medium non simpliciter. sed quo ad nos. Vel sic. Complexio est dispositio extrinseca vel sufficienter apparet significans causas intrinsecas consimiliter se habere. Vel sic. Complexio est dispositio alicuius de quattuor humoribus resultantibus ex quattuor elementis ad inuicem secundum proportionem inequalitatis. ¶ Tunc ibi (Melancolico vero)

¶ Hic in speciali determinat de complexionibus. Et diuidit in quattuor secundum quod quattuor sunt complexionēs. partes patebunt. Et primo determinat de melancolica complexionē. dicens sic. Melancolico timori & tardis

Boetius de

tati subiecto. necessarium est studere in loco secreto et anguloso. ubi non fit
unt magni strepitus. ubi etiam non est lux intensa. Et gaudebit modica
saturitate. cauendo sibi de serotina comestione. gaudebitque potibus me-
diocribus ad nature sue subsidium. prout labor studij requirit. potest recu-
pere potum plenarie et alia. et foueri ad mensuram. ne nimia studij proterui-
tas generet in ipso thymum et pectoris strictitudinem et anhelitus

Notandum hic. quod com-
plexio melancolica est qua-
do mixtum ex quattuor
elementis componitur seu
humoribus ubi humor ter-
re predominatur alijs hu-
moribus in mixto existe-
ntibus. Et ideo sic ille hu-
mor est frigidus et siccus
sic talis complexio frigi-
da et sicca terre assimilatur.
Sunt autem melancoli-
ci inferius grossi. superius
autem apparent macule-
ti. eo quod melancolicus finit
humorem melancolicum

est complexionatus. Melancolia vero est humor terreus et grossus natu-
ram hominis deprimens in naturam terream. Unde melancolici sunt ter-
re comparabiles. Terra autem inter omnia elementa est plus materialis pro-
pter quod etiam dicitur ferre omnium elementorum. Ideo etiam melancolici maxime sunt
grossi et minime agiles. Et propterea dicuntur etiam subiecti pigricie.
Sunt etiam timorosi. timor enim opponitur audacie. Audacia vero est ira que
dam accensa principaliter propter bonum. Ira enim est accensio sanguinis
circa cor. Cum igitur melancolici sunt humoris grossi. eo quod sunt natura-
liter frigidi et siccus. ideo calor eorum non habet virtutem accendendi san-
guinem. propter quod sunt timidi. Debet etiam eos studere in locis secre-
tis et angulosis. quia secundum Aucennam. immunitas a materia reddit nos
intelligentes. Sed melancolici sunt maxime materia onerati. unde impe-
ditur circa sensus omnis virtus intelligendi. eo quod necesse est quecumque intel-
ligentemphantasmata speculari. ut patet per philosophum tertio de anima. ideo de-
bet esse in locis secretis. Vel etiam quia timidi sunt. ideo ad loca secreta
fugiunt. Vel etiam quia valde sunt materiales. difficulter recipiunt im-
pressionem alicuius cognoscibilis. propter quod facilliter possunt impedi-
ri. ideo nullatenus circa se strepitum pati possunt. Debet etiam melanco-
licus precauere nimiam saturitatem. quia cum sit grossus ex saturitate ni-
mia grossi humores et pessimi possunt generari. et sic fieret omnino inhabi-
lis. Cum etiam naturaliter sit frigidus ne ex defectu caloris naturalis ni-
mius cibum maneat indigestus. et sic corpus grauet. Debet etiam precauere ces-
sam tardam. quod somnum sit digestio humorum. congregatio. Neque humor generat

vero timor pigricieque subiecto sub lo-
cis secretis et angulosis. strepituque ca-
rentibus. lucisque parum recipientibus stu-
dere est opportunum. Saturitatemque de-
clinam. seramque precauere cenam. potibusque
mediocribus gaudere ad nature sub-
sidium et prout studij desiccatio exigit

disciplina scholarium

tus ex cibo abundanter excessiue sive in somnū ad cerebrū ascendit ipsū destructuendo. ¶ Consequēter notandū q̄ melancolicę p̄plexionis signa sunt. Nam melancolicus est inuidus. infidelis. fallax. inconstātis animi tardus in omnib; factis. inordinarum habens appetitū. diligit enī esse solus. est timidus dum homines dētē inspīcere. etes ē ingenio. plures habens carnes. multū bibit. q̄ siccus naturaliter. parū comedit. quia non

plenaria potus receptione ad mensuram confoueri. Ne nimirū studij proteruitas thysum generet. anbelansq; thobracis strictitudinem

¶ Fleumaticus vero licet strepitu rugientib; edibus lucisq; capacissimū studij preceptis potest informari. potuliscq; plenioribus p̄r sustentari. ciba

augmentari. Et sic plus appetit et plus potest q̄ sine his Et sunt hec signa in his metris contenta. Inuidus et tristis cupidus de excessu tenacis. Nō ex pers fraudis. timidus. luteisq; coloris. ¶ Nota. thysus ē p̄sumptio corporis naturaliter humectatis ex alteratōe corpis pueniens. Un̄ thysici per fleumas emissionē p̄sumunt. sic q̄ vit̄ cutē sup ossa obtrinet Un̄ lauro cibo p̄nt vitā plongare. Thozax ē pect̄ vel lorica. ¶ Tūc ubi (Fleumatico)

¶ Hic ostēdit p̄prietates fleumatici. Et vult q̄ fleumaticis p̄r informari doctrinis in locis clamorosis et capacissimis lucis Potestq; foueri multis portis et nutrirī diuersis varijsq; cibarijs. Et si liceat dicere potest se mel in mense actum venereum exercere

¶ Notandū hic q̄ fleumatico potest informari documētis studij in locis clamorosis. q̄ frigidus est et humidus. Dorus autē est calor et siccitas in ductiuus. Si enī confricet ad corp̄ calor generat. Quia igit̄ frigidus est motus q̄ est actus studendi difficilior est in maiori strepitu. qui sensum mouet. et ita calor in eo intendit. et quodāmodo humor supfluus dēgerit. Habet enī fleumatico sanguine non ita nobile sicut colere Et ideo nō facilliter p̄strepitū in actu studij impedit. Strepitū tñ nō p̄mouet. sed impedit speculationē intellectualem. Est autē fleumatica complexio quādo aliquod mixtū componitur ex quatuor elementis sive quatuor humorib; naturam elementorū cōsequentib;. ita q̄ humor aqueus alijs p̄dominat humonibus. Unde fleumaticus est frigidus et humidus sicut aqua. Et naturaliter omnes mulieres fleumaticę sunt complexionis. Signa autem

potest digerere ratione frigiditatis. parum appetit coitus. Nilq; vel parum potest. quia frigidus est et siccus. Si vere vult appetere. cibaria calida et humida puluerosa. seu tene piperata sumat. bonūq; vinū aut potū calidū poterit. aut esset breuioris vite. Sic enī ratio calor in abis et portis existens calor naturalis augmentatur. Et ratione humiditatis nutritivales humidū radicale incipit

Boetius de

perque cognoscit rheumaticus sunt hec. Est albi coloris. carnosus. parua ossa respectu sue carnis habens. facie pinguis. non cito irascit timidus. et non letus ratione frigidi constringentis. multum comedit. minus bibit. tardus est in factis suis. capillos habet molles et rectos. multum continuare potest coitum. quia humidus. parum tamen appetit quia frigidus. Si vero multum appetere velit bibat fortia uina. comedat cibaria calefactiua. sic confortabit in eo calor naturalis

De signis et proprietatibus rheumatici dantur hec metra. Hic somnolentus piger in sputamine multus. Est huius sensus hebes. pinguis. facie color albus. Et ratione humiditatis cito ad discunt. sed male retinent. et ratione frigiditatis tarde loquuntur. Et nam ratione frigiditatis parum appetunt coire. ratione autem humiditatis multum possunt.

Tunc ibi (Sanguineus vero) Hic ponit proprietates sanguinei dices sic. Sanguineus autem complexio est nobilior inter ceteras studere potest in omni

loco. et sepe eludendo questiones incorporare grauissimas non tamen in hoc est semper perfidendum. Scientia enim melius a quocumque acquiri potest studendo quam ludendo. et dicitur delectabilibus uis cibariis et potibus subtilioribus

Notandum hic. quod sanguinei sunt naturaliter calidi et humidi. quia facilliter recipiunt et recepta retinent. quod propter aptissimi sunt ad disciplinam. Unde sanguinea complexio est quando mixtum aliquod ex quattuor complexionibus elementis. ubi aer et virtus eius predominat alijs elementis. Vel ubi sanguis nature aerealijs humoribus ab alijs discussis elementis in mixto predominat alijs elementis. ideo hec complexio est calida et humida aeri complexionibus parabilis. Signa huius complexionis sunt. scilicet quod est letus. cantans. largus sensus liberalis. amabilis. medioriter rubet coloris. pius. constans. moderatus ad virtutes naturaliter inclinatus. non multum loquens. nec nimis tacens sed facilius facta. non habet appetitum inordinatum. uult conuiuere sodalibus bonis. faciei non rugose. multum appetit propter caliditatem. et multum potest propter humiditatem. vii. Largus. amans. hilaris. ridet. rubet coloris. Cantans carnosus. satis audax. atque benignus

Tunc ibi (Colericus vero) Hic ostendit conditiones colericas. et

risque omnigenis confoueri. uenereoque accessu si fas est dicere mensuram pro molliore

Sanguineus vero cuius complexio nis fauorabilior propago est omnibus sitibus ac cibariis potest adaptari. quem ludendo sepius grauissima questione non uimus confoueri quasi obliquantibus hircis parietes solus occillaret. non tamen in hoc sepe est confidendum. Hunc autem cibariis omnigenis gratissimis. potibusque lenientibus decet hilarari

disciplina Scholarium

Primo facit hoc. secundo subiungit quandam cautam. ibi (Cauendum est aut) tercio remouet dubium. ibi (Si aut qualitraris) Primo dicit sic. Colericus qui est pallide faciei studebit in loco solitario. ne bilem. id est ira in fundat propter nimium strepitum in suam societatem. Ne etiam venerabiles magistratū ledat maiestatem. Et subdit dicens. Quamtu vitanda est lesio magistratus. Potest etiam colericus vti siue sustentari cena grati. etiam

¶ Colericus vero pallidule effigiei plerumque subiectus solitudini semper supponatur. ne nimij strepitus auditu bilem in totam effundat cohortem sicque magistratus venerabilem ne ledat maiestatem. Quis magistratus lesio est vitanda. Hunc cena grandiori nouim⁹ sustentari. potiusq; fortiori deliniri Cauendum autem est ne litis horror a ministracione potus istius ravidū mentibus extrahat. Si autem

litus. id est nosce teipm. ¶ Notandū hic. qd complexio colerica est quando mixtu componit ex quatuor elementis siue humoribus. sic tamen qd humor igneus alijs humoribus in eo p̄dominat. Signa autem per que cognoscit hec complexio sunt ista. ipm esse pallidum sicut est cinereus. quod actionem calidi sup humidū consumptū significat. etiā fortiter bibit et plus qd comedit gracilis. non carnosus. facies eius macra. et cito irascit. iraq; eius cito transit. audax est. preceps in omnibus factis. in tremore immoderatus. quasi nullum timens loquendo. capillos habens duos et nigros. superiora eius sunt grossa. ossa magna. nervos et musculos habens duos. Nobilis et veloc est et non piger. quia caloris est faciliter mouere omnia membra prodigus est semper dans. circumstantias non attendens. multum appetens. quia calidus. parum potens. quia sicus Unde si vratur humidis cibarijs et calidis. vtpote pullis iuuenibus in recenti aqua decoctis. hec nature eius possunt suffragari. Signa hec iam dicta habentur in his verbis. Hirsutus fallax irascens prodigus audax. Astur⁹ gracilis sicus croceiq; coloris ¶ Si quis dicat Averroys super de celo et mundo habet qd omnia mixta habent p̄dominiū a terra. ideo mouetur ad centrum ratione grauitatis. Videtur ideo qd omnia mixta sunt meli⁹ solida. Dicit ad hoc duplex est p̄dominiū elementorū in mixto. Quod

am et potu forti. ¶ Subiungit quandā cautela dicens. maxime est cauedū ne litis horror in potus ministratōe. mētib⁹ ravidū extrahatur. ¶ Et vltimo remouet dubium sic incidens Cum sit dictū de quatuor cōplexionib⁹ posset aliquis dicere. quomodo nos habere poterim⁹ dictarū complexionū cognitionem. Remouendo dubium hoc dicit Boetius. si ignoraueris assignare q̄itates cōsule philosophos speculatiuos seu medicos. et sic fit mētib⁹ intimatū. quorofo

Boetius de

Dam enim sumit finem qualitatem tamen aliud vero finem quantitates molis. Dicitur enim Averrois intelligit de quantitate molis. quia in omni mixto terra hoc modo predominat. Dicitur enim debet esse firmum et non cito frangibile. cuius causa est terra. Sed dictum auctoris intelligitur de qualitate predominio. Unde aliquando qualitas terre predominat alijs. aliquando qualitas et operatio ignis. et sic de alijs proplexiombus. Hoc igitur modo complexionones sequuntur specificationem et numerum.

Consequenter notandum. quod nunquam due complexionones in ambabus proprietatibus opposite simul esse possunt in eodem. ut fleuma cum colera. et melancolia cum sanguine. nisi in gradu fracto. Et quod contraria simul eadem inesse non possunt. finem tamen esse

remissum istis quattuor humores tunc in uno congregantur. Et qui habent symbolum ad invicem facilius in vice componi possunt. ut fleuma cum melancolia. quia communicant. Sed melancolia et sanguis ad invicem componi non possunt. quia in ambabus qualitatibus seu proprietatibus differunt. Et similiter colera cum fleumate facilius componi non potest. cum etiam in ambabus qualitatibus repugnent. Quia igitur quattuor complexionones prae caetera raro pure et simplices reperiuntur. sed sepius permixtae. ideo dinoscere earum complexionones non est puerile. Quae tamen proplexiō in unoquoque genere potest minime capi potest aliquo modo per signa antedicta

Nota quod complexio sanguinea. quia calida est et humida assimilatur aeri. venti. vento australi. et inter planetas ioui. ac inter etates hominis iuventuti. Haec enim omnia calida sunt et humida. Fleumatica vero complexio assimilatur aequae inter elementa. hyemi inter partes anni. fauonio inter ventos. lune inter planetas. et etiam sepius muliebri. Haec enim omnia frigida sunt et humida. Colerica proplexiō assimilatur igni. sub solano. estati. et etate virili. et inter planetas soli. Haec enim omnia calida sunt et sicca. Sed melancolica assimilatur terre. autumno. boreae seu vento septentrionali. saturno. et decrepitu. quoniam haec frigida sunt et sicca.

Notandum quod triplex est colerica. scilicet combusta. temperata. et melancolica. Combusta viget in hominibus nigram habentibus faciem. quasi a solaribus radijs combustam. Et tales sunt multi rethelles de facili ad iram commouentur. et cum inebriantur sunt furibundi. Temperata autem colera viget in hominibus pallidam et aliquid rubeam habentibus faciem. Et sunt tales discretiores in mente. et frequenter furiosi non multum segnes. Colera autem melancolica viget in hominibus luculentam faciem habentibus. et sunt homines semper tristes

qualitatis assignate ignorans sic societas theoreticos consulat. sequitur sic cognoscatur. pluribus vero mentibus intimatum est gnoto solitas

De reuerentia discipuli erga magistrum et quibusdam alijs

Felicis vero discipuli discretio magistratum subiecti gaudeat

disciplina scholarium

se habentes varias imaginatōes pharasticas. Et de tali intelligit litteras
¶ Tūc ibi Felicitas autē discipuli etc. In hac scda pre ponit qd dā preprū
generale. Et pmo facit hoc. scdo dicitū suū magis restringit. ibi (Si autē dis
cipulus) Adhuc pma diuidit in duas. pmo ponit doctrinā. Scdo cōtra
detractōre exclamar. ibi (Quid em detractore nequus) Primo dicit sic. Dis
cretio felicitas discipuli gaudeat se subijci magistratū. et metuendo eū dili

**Eumq; metuendo diligat. fidelis exi
stat ne sub piccurate dilectōnis obten
tu Albinus existat detrahendo**

**Quid enim detractore nequus? Ut ma
gistratus detractore etiam si mille fue
rint. Venienti autem magistro as
surgat pro loco et tempore ipsum salu
tando inclinet. eumq; si iubeat assequa
tur. Mansioni quoq; eius si potest
se inserat cohabitando. vt sic castiga
tus nō solum se remordeat. verū etiam
si locus affuerit ad eum confluat dili
genter inquirendo. Si autē discipulus**

dū ppter habitacōis distātiā. et quōq; ppter alterius rei cām. tūc habeat dis
cretas cedulas lateri suo promptas. quib; diligenter impmar qd sibi expē
sum fuerat a magistro. ¶ Notandū hic. qd Felix discipulus gaudenter se
magistro suo subijcere ipsumq; timere debet. Nā qd nō timet nō obedit. et
si nō obedit non est subiectus. Nō autē sic debet timere ipsum sicut fur parti
bulum. sed vt debitos honores sibi impendat. et eius mandato se subijci
at. ipsum in nullo commouendo. Ipsum etiam diligere debet. quia si non
diligat ipsum. precepta sua non custodit sed contemnit. Talis autem con
tempus subiectionem impedit. Debet autem discipulus debitam exhib
tendo magistro reuerentiam tempore et loco assurgere. Non quidem om
ni tempore. quia non dum studio est impeditus. nec omni loco. quia nō in
scholis vel locis studij. Et si potest discipulus cōmorabitur magistro suo.
ne solus in studio se remordeat. Tunc autem quis se remordeat dicitur
in studio. quando proprio intellectu ad aliquid acquirendū laborat. qd
per se inuestigare non sufficit. Discipulus em quandoq; magnos circa ma
teriam aliquam facit labores super qua facilliter posset a magistro suo ex
pediri. Si autem cum magistro suo moram habere non posset. habeat dis

Boetius de

diccas in quibus dubia emergentia conscribat. tempore vt oportuno eorum solutioem suo a magistro inquirat.

Nota dicitur dicitur a dicitamen. et ycos custo dia. vñ Clerice dicitur ca lateri sic semper amica. Nam sine dicitra vix retinebis ita. Item vox audita perit. littera scripsit pra maner. Sed obijces ret quis. hoc est contra commune prouerbius scilicet. Lordi nō carre rē.

Dicit ad hoc q̄ ista non opponitur potest enim primo dubium notificari et dicitur inscribi et post modum intellectui. Et sic non solum dicitis est commendandus. sed etiam intellectui.

Postq̄ Boetius ostēdebat p̄ceptum quoddam obseruandū in dicitulis propter apritudinem recipiendi cognitionem veritatis a docente. Hic in ista tertia parte ostendit quedam alia p̄cepta. Et diuiditur hec pars in duas. nam primo ponit illa p̄cepta. secundo declarat eorum causas. **¶** (Ne arto copii mucor)

Primo dicit sic. Cum igitur connexio studentium seu scholarium fuerit eorum. ita q̄ habeant p̄positum in simul morandi p̄ tempus vnus anni aut circiter. tūc conueniens est q̄ iuxta eorum facultatem festinent sibi procurare copiam salis frumenti lignorum et copiam vindemie. Sal q̄dem et ligna in estate. frumenta et vna in autūno. et in capricorno congerit carniū. Hoc em̄ maxime consentaneum est sanitati. Et assignat causam. ne muscor arto copii inficiat anhelitum. et ne etiam vinū insipidum cordis secreta confundat. et ne etiam sequatur rancor carniū. Et ne fetor tritice inclusus corumpat intestina. et ne lignorum defectus perahat mēbra. et etiam quod peius est ne continua infirmitas sequatur.

Notandum hic q̄ sicut philosophum in politicis. homo viuens solitarie aut est deus aut bestia. Ratio est. quia est adeo rudis q̄ de nullo curā gerit. Et hic bestia nominatur. Non em̄ viuūt vt homo. eo q̄ vite intellectu non insudat. aut est adeo perfectus felicitate mellitracozia q̄ nullo indiget. Et sic deus. id est diuinus esse dicitur. vnde homo naturaliter est animal politicum et ciuile habitans inter alios homines. vt sic h̄

magistro suo semper vt necessarius est nequeat exhibere presentiam. tum propter mansionis sue distantiam. tum propter alterius rei cām. dicitas lateri suo semper promptiores habeat cedulas vt quibus diligenter imprimat quod conscientie proprie nouerit intinatum eiusq̄ explicite inquirat dubitatum.

Quia autem indiscrepanz conueniensq̄ affuerit cōmēsalium connexio annua vel circiter sicut p̄positum commorandi voluntas. Salis autem lignorumq̄ in estate fragmenta Autūni copiam vindemie tritura. capricorni cō

Disciplina scholarium

mines sibi inuicem suppleant defectus. Docet autē hic autor qualiter scholares sibi prouidebunt in diuersis varios eorum defectus suppleantibus; nam contracta societate congrua scholaris prouisionem facient in nutrimentis et alijs ad usum vite necessarijs. vt in sale lignis carbonibus uino frumento. et alijs huiusmodi corpus conseruantibus. complexionem iuuantibus et ad apritudinem intencam amminiculantibus

geriem carniū. Quod proficiens sanitatisq; consentaneum sibi facultatem in unum componere. Ne artocopi mucor anxionarius anbelicum infirmet. Et ne uini insipidi acor cordis secreta confundat. carniū laniste rancor salisq; tritura fetor inclusus intestina corumpat. lignorumq; defectus mēbra contrahat et quod deterius est quottidianis incurfibus ingrossetur anxionarius ¶ Magna uero discipuli cōmoditas est prout facultas suppedit necessaria magistratui exhibere ne dum eius inhiat exequutioni rerum

uini. et mucor panis. vñ? Carnis rancor. acor uini. mucor quoq; panis ¶ Itē nō miser hic fertur in cuius sepe popina Huscidus est panis. caro rancida pendula uina

¶ Tūcibi (Magna uero discipuli rē) Hic Boetius continuando ppositum suū ostendit quid expediat magistro et discipulo dicens Magna uero cōmoditas discipuli vt suam iuxta facultatem magistro suo. puidesq; ac de vite necessarijs. ne tempore quo sibi intendere deberet instruendo circa rerū uenaliū curas se habeat occupare. Subdit. exclamatorē dicens. (Quod absurda est egestas) id est paupras magistrarus.

¶ Notandum hic. q. magna in hoc consistit discipuli cōmoditas vt iuxta sue facultatis exigentiam suo prouideat magistro de vite necessarijs. Sic enim tanto potest fidelius per eum informari. immo nunq; sibi facere poterit condignam laborum recompensam. Unde sicut filiam

¶ Item notandum q. vnusquisq; mēsis sua p̄pria habet exercitia. vt p̄ in his uersibus a ianuas rō consequenter enumerando. Porro ligna cresmo. de vite superflua de mo. Do gramen gratas mihi fuit flos mihi praezum. Welles inclino. segetes rego. uina p̄pino. Semē humi iacō. mihi p̄paleo sies mihi maeto.

¶ Item pro uocabulis textus notetur p̄mo q. artocopus dicit ab artos grece quod est panis latine et copos labor quasi panis cum labore factus ad opus domini sui. Unde. Est artos panis quod probat artocopus

¶ Itē rancor dicitur carnis proprietates Acor

Boetius de

propter substantiam quam assumpsit a parentibus non sufficit eis reddere equalens. Sic nec discipulus magistro pro scia ab eo sibi ministrata. In fine enim cuius de philosophis in ethicis. Dicitur parentibus et magistris non potest reddi equalens. Faciat igitur discipulus magistro suo iuxta facultatis exigentiam laborum recompensam. sed in vite necessariis subueniendo. Nec (ut dicitur autor in textu) rpe instructio scholarium victualium procuratori habeat intendere. ut fructus scholastici perveniat minoramentum. nam pluribus intentus minor est ad singula sensus etc. Tunc ibi (Loricum autem vetularum etc.)

Hic agit de pueris quibus adhaerent inferioribus dices sic felix discipulus abstinere se a frequentate lorice et vetularum accessu. imo quanto talis rarior tanto salubrior. Subiungit eam dices. Ne ve rule et lorice permissis domum eius accedere suggerant famulantibus seu sustulane aliqua quibus fieret ei de pauparato seu diffamario. quoniam raro reperitur delitas servientium et in periculo postaria. Subdit exclamacionem dices. Ne seducenti mancipio cui dilectio domini plenarie confidit. immo talinihil fedius seu ingratus valet inveniri

Notandum hic. quod studentes sibi providebunt congrua de familia tam quo ad sexum muliebre quam etiam masculinum. Et pro eam de cura domestica sublevari scholasticis aeribus tanto efficacius valeant inhare. licet enim ipsi indigeant mulieribus, non tamen eas debent artrahere. quia cum mulier naturali rerum sit meretrix. ne lorice ad suum veniens mancipium ipsum alliciendo malassebi persuadeat. quibus bona sui forsitan dilapidarentur

Notandum circa vocabula textus. quod agon agonis. vel ago onis dicitur locus belli. ab a quo est sine et gonus angulus. quasi sine angulo. quia fieri solet sine angulo. quia in rotundis locis. Sed secundum Huguitonem venit a verbo ango angis angere. Unde agonizare. id est certare. Unde agonista. id est pugil vel certator

Item mancipium idem est quod famulus. et dicitur a manus et capio. quod servus debet esse captus manibus. id est potestatis sui domini. ita quod suis preceptis obediat. quod si non fecerit verus non existit servus.

Tunc ibi (Hospitium mundum etc.) **H**ic declarat Boetius servitium fidelium servorum declarando cum hoc exemplariter significacionem servi nequam ac infidelis. dicens sic. Servus fidelis hospitium domus

venialium indulgeat comparationi quod absurda est magistratus egestas.

Loricum autem vetularumque remotio quod summopere apprecianda est earumque accessus quanto rarior tanto salubrior. Nec dum venerit aliquid suggerat inquinatum. vel a mancipio extrahat quod permollitum. quoniam mancipiorum raro reperitur clementia. rarioque in agone constantia. Ne seducenti mancipio in quo confidit plenaria dominantis

disciplina scholarium

mini sui seruabit mundum et thoral dealbatum. Hec em̄ sunt signa fidei
lis serui. Oppositum autem est de mancipio detrahenti. ¶ Tunc ibi

Dilectio quid tali fedius est. quid tanto
grauius. Hospitium mūdum. suppel/
lex mundata. thoral dealbatum. man
cipij prudentia rerū exitus p̄siderantis
sedulitati dominice semper assistentis
decenti vultu sunt cōponenda. Quid
mācipio detrahenti crudelius est.

Lūctos terreat infelix elymas ab eli/
mando dictus. nomen ex re contra/
bens. qui cum nycostrati munera sus/
cepisset. primo ei vultu seruiuit blan
diori omnia ad nutum amministrans
fidelisq; per om̄ia existens. fideliozem
se esse promittens. Quicquid vero ny
costrati possidebat fidelitas. ipsius cō
missus est infidelitati. quid plura. cum
nequissimi Elimatis infelix puiden/
tia cuncta prouidisset sibi suppeditari
carnium alimenta. piscium fomenta
ceterarūq; rerum venalium commer/
cia. om̄ia in duplo q̄ essent apreciata
dominice auribus intimabat. Sic
q; totius substantie hausit incremen

ta sunt genera seruorū fugiendorum. scz subtrahentiū. Unde hic Boet
ius nos edocuit. Sc̄ndum est bilinguū. Unde Boetius satis recte
erat in textu proxime sequenti. ibi Seruus aut̄ bilinguis. Tertium est ser
uorum crudelium. vnde in textu immediato sequenti iam allegatum text

Lūctos terreat. ¶ Hic
declarat exemplariter p̄
dicta de quodā seruo qui
vocabatur Elymas qui
habebat dominū qui vo
cabat Nycostratus. Ite
autē Elymas primo in
trans hospitium dominī
sui exhibuit se fidelem. et
promisit se in post adhuc
feliciozem. Et sic domi
nus suis om̄ia sua bona
cōmisit sibi disponenda.
Quod vidēs dice? Ely
mas dixit se in duplo pl̄
expēdisse in reb; vsu hu
mano necarijs q̄ rei veri
tas habebat. Quo do
minum suum in summa
traxerat paupertate. cre
ditorūq; in exclamatio
nem diurnam. Nichilq;
menti amarius impūni
poteest. Maxima autem
penuria dominī. sui serui
in cognitionem eum pers
duserat. Tandemq; eū
super suo errore increpa
bat. quod dicitur elymas
dum audiuerat in verba
proūpens contumeliosa
dominū suum inefecite
Corpusq; dominī sui ny
costrati cambus dimisit
deuorādū. Tūc Boetius
us exclamando dicit. O
q̄ detestabile factum p̄
ditoris impietas perpe
trabat. ¶ Hora q

Boetius de

rum. *ibi* (Seruorum quidem crudelitate) ¶ *Tūc* *ibi* (Seruus alie bilinguis zc.) ¶ *Hic* Boetius reprobatur secundum genus seruorum vitiosorum dicens sic. Seruus bilinguis procul expellatur. et nequitia ipsius instante statim deponatur. et si consanguinitatis linea fuerit coniunctus

¶ *Tunc* *ibi* (Seruorum siquidem) Tangendo secundum genus seruorum fugiendorum quo innuitur causa vitiationis secundi generis pmissi seruorum fugiendorum. Dicit sic. Vultos incidere videmus periculosa per seruorum crudelitates. ¶ *Tūc* *ibi* (Creditoribus autem summa adhibeat zc.) ¶ *Hic* ostendit utilitates acquirēdi creditores. Et primo facit hoc. sed ostendit modū acquirēdi socios. *ibi*. (Pudēs pō scholarz) Dices primo sic. Summa dicit comendatio est creditoribus exhibenda Et rpe p̄fixo mutuarii restituentum pro posse. De clarachoc dicens. multū dulcis est transactio creditoris. Et vicinorū lufi fragij exhibitio scholari non multum in necessarijs abundanti ¶ *No* eādū hic q̄ scholares suo p̄ posse creditoribus se exhibebunt veraces. p̄ eos em̄ actio discentis crebro adiunat Nisi in scholabus longinquis studentibus in partibus p̄ creditores aliquotiens fieret subuentio. multum occuparet ep̄is repariādo et p̄ sequeus suis a studijs impedirent. q̄re congruū est. imo summe conueniens seruare fidem

Tūc *ibi* prudentis vero scholaris ¶ *Hic* ostendit modū acquirēdi socios fideles et eligendi. Et primo facit hoc. Secundo ostendit eius utilitatem. *ibi*. Quis dulci

et in creditorū diurnā exclamationem Quia nihil amarius. imprimē ve creditoris insanie. maxima vero nycostrati penuria eū in mācipij erroris cognitionē p̄duxit. Tandem tarde euz elimitem super errore suo cōuenit. Quo auditō statim in contumeliosa verba prorupit. dñiq̄ in visceribus mucronē sepe liuit. et qd̄ prius omiserat seenez asportauit. dominiciq̄ corpus canibus ad deuorandū reliq̄t. Ecce q̄ detestabile pro ditoris impietas scelus perpetravit

Seruus bilinguis procul expellatur et ipsius imminente nequitia statim deponat. licet consanguinitatis proximitate coniunctus existat. Seruorū siquidem crudelitate multos sociorum vidimus incurrere iacturas. Creditoribus autem summa adhibeat dicit comendatio. dieq̄ p̄fixo debiti semper pro posse solutio. Scholari vero cui pleno cornu copia nō arrisit. D q̄.

disciplina scholarium

Dulcis est creditoris trāfactio affiniuz
q̄ suffragij exhibitio. Prudentis vero
scholaris p̄stantia semp aliquo p̄sorte
gaudeat speciali. cui possit propriam
detegere p̄scientiā. q̄ nubila existēte for
tuna diligenter subueniat. Morboq̄
ingruente se sedulū exhibeat Et si tetra
moris caligo affuerit sup̄stitēs facul
tes disponat. si vero viuus euadat.
ab eo possit sustentari. pasci. liniri. cō
solari. cubatum duci. diuersis etiam
partibz procurari. Vigente vero vali
tudine libellis gaudeant p̄mutatim q̄
stūcūlis certatim p̄mēdabili etiā recoz
datione gradatim castigatōnis felicita
te conuersum diuersis ac varijs ioco
rum generibus dulciter obsequendo
Sicq̄ inter eos mutue dilectōnis ma
neat integritas. vt p̄mēni t̄pis ros in
stillans. in medio inūdās. in fine vero
inebrians existat. Quid dulcius. q̄d
preclarus. quid certe melius. Prestan
tis em̄ amoris nulla fauoris est adep
tio. Inuidia vero si secum quid e
uenerit scilicet in discendo grauissi
ma est. Simpliciter autem propriū
hoc ē nulla rōnabili de cā t̄nc p̄rij corpis est p̄summatius z mortale perij
¶ Notādū h̄ q̄ prudēs scholaris p̄sortiā imbit cū socio suo sibi fideli

us. dicens sic. Quilibet
scholaris prudens semp
aliq̄ socio gaudebit cui
p̄riā detegere possit cō
scientiam. Et si fortuna
fuerit nubila inde possit
consolari. Et si morbo
p̄ueniat ab eo in sibi ne
cessarijs p̄t̄uari. et si vi
am carnis vniuerse ingre
atur. per eū facultates su
permanētes fideliter dis
ponantur. Sicq̄ ad cor
poris peruenerit valirus
dinem. possz ab eo nutriti
ri p̄olari z cubatū duci.
Si vero vigeat sanitate
p̄stina. gaudeat eū eo p̄
mutatim questioibz dis
putatiue. Etiam si opus
fuerit in moribz ab eo di
rigat Ac etiā tempore z
loco p̄gruis iocorū gene
ribus ab eo recreari. quo
mutua dilectionis ineq̄
gritas inter eos videbit
manere Hoc etiā modo
q̄ primo erit instillans. se
cūdo inūdans et vltimo
inebrians Tūc ibi Quid
dulcius. quid p̄clari? zc.
¶ Hic ostēdit vtilitatē
predicorū dicēs. Quid
est dulcius. quid p̄clari
rius. quid ve melius. q̄
talis amicorū constantia
nulla immo fauoris adep
tio tali potest esse meli
or. Subdit si iter eos ve
nerit inuidia. s̄m q̄d vide
licet in discendo. talis est
gratuita et bona. si vero
simplr̄ inter eos venerit.
S. iij.

Boetius de

tus propriam posset deregere conscientiam. Hoc enim tam ad corpus videlicet quam etiam ad scientiam. Ad corpus quidem. ut si fortuna fuerit minus prospera subueniat ei in temporalibus. Si preueniatur egritudine. manus sibi porrigat adiutricem. Sicut terra mortis affuerit caligo. ut superstitiosos disponat facultates. Si vero conualeseat ut eum sustentet. pascat. liniat. et consoletur. Quo ad scientiam quidem. videlicet ut permutatum gaudium deant libellis repetitione dubiorum et errorum castigacione tam in moribus quam in scientiis. solaciosis etiam iocis ad honestatem spectantibus sibi inuicem obsequantur. Debent enim solaciosis iocorum generibus honestate mutuo obsequi. quia

autoris consumptiua est.

Am me parentis prudentis eius colloquio ut assolet diebus paucis permittens consolari atque

reuerentem

tranquilla requies vite humane est necessaria. Per ipsam enim spiritus qui vitam hominis ducit et vehetant recreatur. Hec autem requies in iocis quodammodo consistere videtur. eo quod iocus quieti assimilatur. ut ait yppocras. Demus licentiam iocis sicut damus licentiam quieti. Quies autem est necessaria curis et studii virtutis et scientie impediunt. Per iocum igitur cure depelluntur. Subdit Boetius in textu quod integritas socialis dilectionis manebit ad modum rosis generata. ut ros primo nocens tunc instillat in medio invidat seu crescit. in fine vero inebriat. Sic scholaris cum socio amicitiam contrahens. paulatim eam auget. et ultimata inter eos perfecte amicitie integritas consistat. non enim cito debet generari et cito corrumpi. sicut de stipula incensa cito ignis generatur et cito deficit. Sed paulatim debet generari. ut sic permaneat in corrupta. Amicus enim summo querendus est opere. Nullus enim sine amicitia vivere eligeret. reliqua bona omnia habens. per habetur octava ethice corum. Nichil enim tam aptum tanquam conveniens ad res secundas et aduersas. Ideo dixit philosophus quidam. Amicitia est desiderabile nomen. refugium felicitatis. miserie reuelatio. que est indeficiens et.

Item notandum hic. quod duplex est inuidia. scilicet secundum quid et simplex. Inuidia secundum quid est que venit propter legitimam rationem. ut si quis scholaris plura sciret. et alius invideret cogitans se etiam tantum velle addiscere sicut et ille. talis inuidia gratuita esset et meritoria. Simplex autem inuidia est que non venit propter rationabilem causam. Ut verbi gratia. si quis aliter invideret propter bona eius opera seu famam laudabilem. talis inuidia proprium presumit auctorem. et est peccatum mortale.

Hic Boetius ostendit exemplariter quomodo scholaris qualiter si viderem habebit socium dicens sic. Cum discretio parentum meorum miserat me athenas causa studii promittens consolari eius colloquio paucis diebus prout fieri est consuetum. tunc inuentum ibi socium unum nomine favoneum. non quidem a vento denominatum. sed a favore. quod multum erat

Disciplina scholarium.

fauorabilis Qui cū me primo inspexisset scire fatigatū diuersa p̄siderā
tem ⁊ crebro suspirante q̄siuit de qua gente ⁊ patria essem. Duxitq; me se/
cū causa p̄solandi. ⁊ q̄siuit a me an ibi p̄pter studiū venissem. q̄siuit etiam
cuius rōnis ⁊ artis essem. Post tres vero dies ostēdit mihi noia vicorū
dicens sic. hic florent diuinationes chaldeorum hic manifesta viget gloria
P̄tholomei. hic clara veritas Aresto. h̄ probata Platonis diuinitas. h̄
Xenonis cōcretio. ⁊ sic de alijs. vt p̄3 in textu.

nas ob cām studij me misisset. vni cuj
vite mee inueni custodē noie Fauoneū
nō a vento sed a fauere denoiatū. Sic
cū me primo inspexisset itinere fatiga/
tus. diuersa cōsideratē. creberrime sus/
pirātem quesuit. cuias essem. secunq;
me adduxit curialiter cōsolās breuiter
inquirēdo. si ob studij causam illic ve/

epicureorū quorū p̄nceps erat Leucippus. Quesuit igit̄ fauoneus cuius
secte erat Boetius. Et ponit̄ ibi augiporū. Et venit a noie augustus
et portus. P̄sagta autē dicunt̄ futurorū diuinationes. que ex p̄iunctione
seu concursu astroꝝ cognoscunt̄. in quib; chaldei studierūt. erant autem
apud eos inuente. P̄tholomeus autē multū viguit in astronomia. iō dicit̄
tur glā h̄ est glōsa scia astronomica ipsius P̄tholomei. Arestonica vero
scientia vocat̄ sincera veritas. eo q̄ falsitati est impermixta. Vñ commen/
tator ait. qui recedit ab Aresto. recedit a veritate Platonī autē attribuitur
cōprobata diuinitas. Plato em̄ p̄ ceteris philosophantib; p̄mo oim̄ i ce/
lestiū intelligentiā ⁊ prime cause cognitionē videt̄ se erecisse. Erat em̄ Pla/
to Socrates discipulus q̄ morib; insudauit. Sed Plato in celestium cog/
nitionē intellectū erexit. Vñ ⁊ Socrates sup̄primendo se signū albū in/
sinu habere p̄sperit. q̄ de sinu suo euolando volatu celum penetravit. se p̄
volatum erigendo. Socrates experiens nouit̄ somniū illud alicuius fo/
re p̄sagūz. certo igit̄ tēpore transacto. quā philosophie intendens assū/
dus p̄siderationib; subtilior extiterat. primo naturas rez generabilium
inquirendo. Deinceps in cognitionē corpōꝝ celestium ingenium subleua/
uit. nec ibi sistebar. sed naturam celi penetrando de prima causa ac intelli/
gentijs altissimas habebat p̄p̄lationes. ¶ Notandū ibi (Xenonis
concretio) q̄ Xeno geometer erat q̄ voluit p̄bare circū posse quadrari.
sicut recitat cōmentator ⁊ Aresto. p̄mo posterorū. Arguebat em̄ sic. In q̄
cunq; genere contingit reperire magis ⁊ minus. in eodem est reperire eō/
q̄ illud est cōmune principium ad omnes scientias. Sicut etiam illud in

¶ Notandū h̄. q̄ fauo/
neus Boetii diuersis i/
uolutū curis crebro sus/
pirantē cur̄ cēt professio/
nis vel secte curialit̄ iter/
rogauit. Tunc em̄ t̄p̄is
sic adhuc sunt tres erāt
secte principales scz stofs/
corum quorūz p̄nceps
erat socrates. Sed quā
socrates non scripsit nisi
de morib; . iō Platonis
voluit suscipere tractatū.
Alia erat secta paripa/
theticorū quorūz p̄nceps
erat Aresto. Tercia fuit

Boetius de

quodcumque genere contingit reperire extrema. in eodem contingit et mediam
reperire. Hoc autem principium communi speculatur ad geometriam zeno applicabat per ipsum
probando speciales conclusiones. quod non est faciendum. Nam per principia communia conclusio-
nes communes probari debent. Communis enim effectus communem requirit causam.
Et speciales alicuius scientie conclusiones debent probari per specia-
lia principia. Processit enim zeno sic minorem subsumendo. Sed con-
tingit reperire circulum
quadrato maiorem et es-
tiam minorem. ergo con-
tingit reperire circulum
quadrato equalem. Di-
citur ergo in littera zeno-
nis concretio. hoc est prin-
cipiorum communium ad
conclusiones proprias con-
iunctio vel copulatio
Unde concretio potest
hic dici premissarum ad
conclusionem intellectu-
alis coniunctio vel copu-
latio. ¶ Alterius di-
citur hic in textu (Peri-
bonij dilectio) quia Pe-
ribonius de amicitia et dilectione librum quendam conscripsit. Aliqui
tamen textus habent delectio. quod est intelligendum quod peribonius om-
nia principia deleuit. dixit enim quod non contingeret contradicere. Et quia
supra contradictionem aut affirmationem et negationem fundant omnia
principia. ideo deleuendo contradictionem omnia principia deleuit.
¶ Alterius dicitur (Pythagore promissio) Unde promissio eius fuit hos
mines bene et virtuose viuentes post exitum corpus corpora nobilia debe-
re ingredi. Et per talem transformationem depurari ut ad sedes celestes
fierent habiles. Sed hominibus male agentibus quandam promissit pe-
nam. scilicet post mortem eorum transcorporari. corpora ignobilia scilicet pecudum
ingrediendo. ut per continuam transcorporationem ad penitentiam res-
picerentur. et ad sedes sidereas habitarentur. Dixit enim animam com-
parari ad corpus sicut nauam ad nauum. Naua enim potest ingredi di-
uersas naues. ergo anima etiam potest ingredi diuersa corpora. Hoc au-
tem reprobarum est ab Aristotele. non enim est omnino simile de naua et
nauis. et de anima et corpore. Est autem bene simile quo ad hoc. quod sicut naua
regit nauem. sic anima regit corpus. Dissimile tamen est in hoc. quia
sicut domesticatio non potest fieri per quecumque instrumenta. nec etiam ars
aliqua alia. Verbi gratia. non per fistulas et huiusmodi. Sic nec anima
potest migrare de corpore in corpus. Comparatur namque anima ad cor-
pus velut artes ad instrumenta. sicut igitur non contingit vnamquamque
artem operari per vnum quodque instrumentum. Sic etiam non contin-

disciplina scholarium

git animam que est corporis instrumentū quod licet corpus intrare. De
inceps per (ylios Homeri) troiana historia ab Homero descripta intelli
gitur. Per anxiomata vero Dichali regulas et propositiones difficiles
quas Dychalus supra musicam compilauit intelligimus. Has em̄ cū
moreretur in capsa eburnea depingi fecit. et eisdem sepulcro suo imponi
iussit. que post longa tempora fuerunt inuente. et anxiomata fuerunt ap
pellate. ab angō angis angere. eo q̄ intellectum anxiauerunt seu impedi
uerunt studentium. Per

tagore promissio. Homeri ylios. et

labor theseos. Euclidis theorema/

ta. Et Dichali anxiomata. Dare/

tis apozimata. Zocratis scrutinia.

Areopagi efficacia legū peritia. ypo/

dromij cōfusa glia Circi victoria. Pa

lestre potētia Lestus fulminatio. Dis

siliūm telaio. Flautarum exclamatio

(Zocratis scrutinia) in
telligitur principia que
percutando s̄m viā sen
sus et experientia ab Zoc
crate fuerunt inuenta.

Unde Zocras fuit me
dicus peritissimus. Per
scrutabatur enim omnes
venas hominum. Ipse
enim fuit primus medis
cus qui corpus hominis
fecit membratim dis
sectari separando corp⁹
a venis. vt perciperet me
atus omnium venarum.

¶ Cum autem dicitur.
(ypodromij confusa glo

ria) intelligendum est q̄ ypodromium erat locus in quo exercitabantur
cursus equorum. Unde et velocitate cursus vnus equi pre alio equitas
confusam gloriam consequeretur. Dicitur etiam (Daretis apozimata)
Unde daretis faciles propositiones et communes facilliter intelligibiles
compilauit. Unde vocantur huiusmodi apozimata. hoc est apertiones
eo q̄ animū auditorū p̄ eorum claritatem aperiant

¶ Item areopagus dicitur ab ares quod est virtus et pagus villa vel
locus aut campus. quasi locus vel campus virtutis. Et sic vicus arthen
ensis vocabatur vbi philosophi studebant. Unde areopagita magister il
lius vicij. Item palestra palestre. dicitur ludus vel locus luctandi. Et dis
citur a palim quod est motus vel mobilitas. Item missile media correps
ta dicitur sagitta a mitro tis tere. quia mittitur in hostes

¶ Nota ibi (Euclidis theoremata) q̄ theos grece est timor vel des
us latine. Unde theoro theoras theorare. id est videre. quia deus omnia
videt. vel est considerare diuina. Unde hoc theorema theorematice. id est
elegans vel aperta verborum descriptio vel regula. Unde regule geome
trice dicuntur theoremata quasi apertiones. quia mentem lectoris aperis
unt. Et hoc theorisima theorisimatis pro eodem. Scdm̄ alios tamen the
oremata dicuntur propositiones per se note

¶ Ubi notādū q̄ Euclidis p̄mo sciam geometricā adinuenit. Et p̄missis

Boetius de

ppones p se notas ex qb̄ speculari cōclusiones posteriores. Prīmo enim ostendit quid punctus quid linea. ⁊ tales terminos notificat. Et ex illis colligit pprias ppones illius scientie. ⁊ h̄mōi theozemata vocatur. Item circa hunc textū Coree puentio ¶ Forandū q̄ corea d̄r circulus cuius centrū est dyabolus. Et etimologizat quasi coriens ad eternā damnationē. Unde tractus Aug. sic inquit. Velius est fodere vel arare dos minicis dieb̄ q̄ coreas ducere. Unde dicit x̄ps ad hominem. tu habes

in capite serēū de florib̄. ego autē coronā spineam tu chyrothecas habes in manib̄ ⁊ ego clauos de figos. tu in albis vestib̄ tripudias. ⁊ ego derisus p te ab Herode ad pilatum missus fui indutus alba veste. tu tripudias saltādo cū pedib̄. et ego pedib̄ laboraui. Ego p te extēsa habui brachia i cruce. tu i coreis brachia extendis ad modū crucis in obprobriū meū. Ego in cruce dolui. tu in cruce exultas. tu habes lac̄ et pect̄ in signū inanis glorie ⁊ luxurie. ⁊ ego lassus p te habui pforatus

Tūc tibi (Cum ergo hec ⁊ alia) ¶ Hic ostendit Boetius docu-

menta que dederat sibi fauoneus dicens sic. Postq̄ ista et plura alia fauoneus mihi intinasset interrogauit que esset facultas mihi ⁊ quāris sufficeret expensis. Et cuius discipline mentis intentio esset p̄mprior. Quibus omnibus per ordinem responsis instillauit auribus meis documentum memoria dignum. scilicet q̄ diligenter insisterem paritati pecunie. ne inutiliter ipsa dilapidata confusus pudore cogerer repatriare. Adhuc aliud mihi instillauit documentum. scilicet q̄ si me inserere vellem doct̄ erinis alicuius magistri diligenter inspicere deberem si esset bene moris geratus. Et si artium liberalium vbertate polleret. Et remota negligentia suorum scholarum promotioni intenderet. q̄d q̄ viderem cuius esset professionis. Et sic eum diligenter audirem. Et posito q̄ esset bonus licet balbutiens non ab eo recederem. vel si apparentia tantum in ipso fuerit que mentes stultorum assolet retinere sicq̄ retrogradus efficeret. Subiungit causam. Velius est enim informari fructu balbutientis. scilicet regioſo. q̄ seducētis dulcore cecitatis gloriari. Subdit dicens

inueniente preuagatio. coree conuentio.

¶ Cū ergo bec et alia multa fauonei intinasset liberalitas. que nā mihi cēt facultas quesuit. quāteq̄ expēse loculi mihi posset sufficere nūmositas. Et iusq̄ discipline promptior esset mētis intētio. oib̄ sibi per ordinē responsis q̄sdaz memorie dignū amicis auribus instillauit q̄ scilicet paritati pecunie insisterē diligenter. quoniam pudori consentaneum est stulte commissā dilapidare. Cogenteq̄ pecunie necessitate pudore confusum me repatriare.

disciplina scholarium

Fideliter p dictū Fauoneū plurimis instructus in secretis. mansi in stu-
dio atheniēti octodecim annis semper anhelās ad superiora q̄stracūq; eti-
am mala exp̄tus eram. Subiūgit causam sic dicens. Nō est dignus dulco-
ris. i. dulcedinis acūmine. qui amaritudinis grauiamine nequit inuisari.
Subiūgit se semp discipline Aristotelis z Herodiani insudasse. aliorum
q; scintillas p̄horum menti diligenter cōmendasse

Norandū hic. q̄ scitētia est arbor altissima. cuius radix amarissima
fructusq; dulcissim⁹. cuius
uis amaritudinem q̄ abs-
horret. dulcedinem non
gustabit. Ideo dicitur
in textu. Nō est dignus
dulcoris acūmine q̄ ama-
ritudinis nequit inuisari
ri grauiamine. Cui cōso-
nat illud meruisse. Dul-
cia non meminit qui non
gustauit amara. Et que
nō student sunt illis gar-
dia rara. ¶ Secūdo
notandum. pudorizq; cō-
sentaneum est commissū
stulte dilapidare vitio p̄-
digalitaris insistēdo. ¶
de prodigalitas est habi-
tus inclinans ad super-
excedendum seu superab-
bundandum in latiorib;
expensis et pecuniarū cō-
sumptibus. vel in defes-
ctu exceptionis. vt custo-
des et retentiones. Unde
prodigalitas non tantū
liberalitati opponitur s̄m
superabundantiam. imo
etiam et s̄m defectum.
quia sicut est possibilitas
excessus darōnis et in cō-
sumptibus pecuniarum

Aliud etiā nō a via ratiōis exorbitans
ppaliauit. vt si alicuius discipline inse-
rerē. me pus diligenter inspicerē. si bo-
nis morib; obediret. liberaliūq; artius
vbertate tutius polleret. Remotaq;
oī in negligētia suozū p̄motioni indul-
geret. Cuiusq; p̄fessionis esset. vt p̄ tri-
duū cū diligenter audirē. cūcta etiam
p̄siderarē. vt si bonus licet balbutiēs
nō t̄m ab eo recederē. vel si nouerca ce-
citas subtilitatis simuloacro stultozum
aures detinuisset retrogradus effice-
ret. Malo siquidē balbutientis licet te-
dioso fructu deliniri. q̄ dulcore sedu-
centis cecitatis gloriari. Fideliter autē
bis z alijs secretis instructus duobus
annis de viginti dēptis athenis cōua-
lui. Quicquid mali exp̄tus erā ad boni
fastigia semp anhelans. Nō est autem

ita potest esse defectus in retentionib; z custodia earum. Verum tamē p̄-
digalitas magis respicit superabundantiam in donando q̄ defectum in re-
tentione. Recte sicut liberalitas p̄ncipaliter et magis respicit donationem
pecuniarum q̄ defectum retentionis earum. vt patz per Aristotelē. quin
eo ethicozū in p̄ncipio. Et s̄m Eustatium triplex est modus prodigozū
rum. quidam est prodigus qui debite accipit et recipit. indebitē tamen z
abundanter consumit. Alius est prodigus qui non dat nisi quod oportet.

Boetius de

ita q̄ nō deficit nisi in retentionibus Et quilibet istorum potest dici sumus prodigus. Sed alius est modus prodigiorum. qui propter aliqd̄ honorabile vel etiam delectabile prosequendum sua bona consumit. Et talis prodigus dicitur in textu.

Notandum insuper q̄ prodigalitas est vitium et malicia. quia est habitus inclinans ad excessum et superabundantiā in sumptibus pecuniarū

In hanc enim acceptio- nem prodigalitaris con- sentiunt cōiter morales.

vñ q̄ ipsa ad vitia dispo- nit. vitium et malicia dicit̄ p̄t. p̄ serū sumpta p̄t di- ei parū vitia. nisi aliqd̄ malū eū ea sit admixturā

Ostensa superius sag- gaci. p̄uisione scholarium ostendit Boetius impe- dimēta q̄ talē. p̄uisione impediri Et cū hoc dat remedia p̄ra hmoi im- pedimēta. Et diuidit p̄- sens ps in tres. Nā p̄mo facit hoc. sc̄do enūerat il- la impedimēta. ibi (Luz scholaris egestas) et ter- cio dat cautelas p̄ra ta- lia impedimēta. ibi (Pa- rentū deestabilis) P̄ri- mo dicit sic. Ne simplici- tas presentis libri ob sit facultati paupertatis. et ne sua confundat despes- ratio. et ne solacii puatio affligat dignū duximus examini cōmittendū qd̄ nature cūctorū cōmune sequit̄. **T**ūc ibi (Luz scholaris egestas rē)

Hic enumerat im- pedimēta. et potest p̄- sens ps diuidi in tot par- tes quot ponit impedimēta. partes patebūt. Dicit igit̄ primo sic. Cum paupertas scholarium multis. pueniat modis. aliquando p̄pter parentum tenacitatē. aliquando ex paupertate. aliq̄n ex eorū morte. aliq̄n p̄pter eorū absentia. aliq̄n p̄pter vitia et nouerice instantiam. q̄nq̄ ex milicari incuria. fratris primogeniti. q̄nq̄ ex instantia sororis desponsande. q̄nq̄ ex iurā

dignus dulcoris acumine qui amari- tudinis nequit inuisari grauiamne.

Herodiani Aristotelisq̄ discipline sp̄ adherens. aliorūq̄ scintillulas dilige- ter menti cōmendauit

De paupertatis penuria moderāda.

Ne paupertatis facultate p̄sentis. No- peris deroget simplicitas. con-

fundat desperatio. affligat desolatio

Quid cūctorū nature cōe dignū duxi- mus examini cōmittendū. Tū scho-

laris egestas diuerso procedat intuitu

Tum p̄pter affiniū tenacitatē. Tum propter eorū inūdantis procelle penu-

riam. Tum p̄pter eorū mortē vel p̄sen- tie carentia. Tū p̄pter alterius vitricē

vel nouerice iuuaninis obstantia. Tū p̄pter p̄mogeniti fratris militie incuria

Tū p̄pter germane nubilitatis instan- tia. Tū p̄pter familiaris versutia ad-

tes

Disciplina scholarium

stra informatōe familie. p̄terea dignū duximus dare p̄siliū z remediū p̄tra talem paup̄tatē. Tūc ibi (Parentū, detestabilis)

¶ Hic ponit remedia p̄tra p̄dicta impedimenta. Et p̄rest p̄sens pars diuidi in tot partes quot ponit remedia. partes p̄rebit̄ Primo d̄t sic Si parentes fuerint nimis tenaces. id est duri siue auari. tūc filius instat te diolis allocutionibus. Si autem hoc nō sufficiat. tunc fletibus tempestiuis aut falsis promissionibus vt acceptabilibus musculis debet eos deli-

ustionis. generali scemate perusi dig nū duximus p̄sulendum. Parentū detestabilis et adunca tenacitas p̄cum instantia p̄mollitur. tediousq; affati bus plerūq; dissoluit. fletib; tēpestiuis delinitur. promissis fallacibus excatur. Vnusculus affectuosis dissoluitur. adulatione si tempestiua fuerit. p̄foratur Si nimis solidat̄ adamantina licet tenacitas fuerit exemplari com monitu discutit. Aliorūq; rogatibus excitatur Inuidantis procelle penuria per laboris incrementa propriū ob temperanda est scriptitando. trituras colendo. arca mūdando. ad tempus seruiendo. Si tamen ingeniosa scribendi facultas per lucruz coegerit voluptariū necessitatis stimulum inbibere. Lauchdū est aut̄ ne deliciosus mentem exercet. appetit̄ lucrū eneruet syrenosum. cōiter scribentium prodigat̄arozq; fidelis defraudet adulatione

multa mibi inuitit̄ incōmoda. virtutis decemēra sub herodiano dū stuz ouerā. qm̄ deficiēte auxilio paterno conabar ego Boetius mitigare pau

nire. et perforatur adulatione si tempestiua. i. cōs uenies fuerit. Si aut̄ ista tenacitas adhuc nimis fuerit solidata aliorū debet p̄cib; deliniri

¶ Tūc ibi (Inuidātis) Hic ponit remediū contra paup̄tatem. que pro uenit ex penuria parentum. Et diuiditur hec pars in tres. Primo em̄ facit hoc. scdo remouet dubiū. tercio adducit sc̄entiam. p̄tes p̄rebit̄. ca legantur partes simul

Dicit sic. Si parētes nimis fuerint depaup̄erati tunc scholaris p̄no vtrur labore scribendo. laz borando. domos mūsdando. mendicando. ad tempus seruiendo. Sed iste modus scribendū nō fiat nimis deliciose ne licrum syrenosum eneruet et sic scribens non debet esse prodigus. quia scriptozes raro inueniuntur fideles. ita q̄ non sic etiā adulator. sic deberet per scripturaz dilapidare ac quisita. Subdit exemplum quo declarat q̄ nimia scriptozuz adulatio socios defraudat. dices sic. Nequitia glebionis

Boetius de

perare. Tutius em̄ noui onus subire paupertatis q̄ repatriādo lōḡ itis
neris arripe inuitus labores. Tuncq̄ glebionis nequitia magis parentis
bus meis intimauit me pestiferis scriptorū sedib; imbui. lucroq; seducen
ti diurnus gloriari. Cū igitur parentis intentio ad malū prior sit. q̄ ad
bonum paterno p̄iubar subsidio consuero. Donec exitus acta probass;
Nec etiam cessauit amē
tia. Nec in vllō profecit
precum instantia. immo
traditoris nequitia vsq;
post biennium durauit.
nō enī remansit inultra
¶ Tunc tibi (Obsequio
interea) Hic remouet
dubiū dicens sic. si paup
scholar; nequeat sibi ob
tinere fauorem parentis
per verba iocosa. potest
quandoq; per verba mi
natoria suā delinire pau
pertatem. vt fert iocun
da proculi transactio

¶ Tunc tibi (Germanic
ci) Subdit remediū
contra paupertē q̄ puenit
ex parte fratris militat;
incuria di. sic Fratris mi
litatis incuria. i. negligē
tia delinēt bono mediā
te finone vel corrigat p
amicorū suorū amonitio
nē. vel rep̄mat vecordia
¶ Tunc tibi (Germanice
nubilib;) ¶ Hic docet
remedium contra paup
tates ex parte sororis nu
bilib; dicens sic. Succur
rendum est sorori dum
modo ap̄ta est ad despō
sandum. ne eius virgini
tas polluat̄ur indigno
pollice. Subdit facien
do exclamatiōem ¶ q̄
sororis professio p̄udo
ris est laudanda siue cō
mēdādae q̄ p̄rarij cō
missio dolēda. uno velut

familiaris sinistraq; visu vel auditu
ebibebat quicquid scribentis dextera
pmollitur. Glebionis nequitia nō ob
stante parētele gratia. ¶ q̄ tuz disce
di incōmodo duz virtutisq; detrimentum
mibi cōsulit sub herodiano militanti.
deficiēteq; plerūq; paterni census cin
gulo more p̄tapatō. merore paupertatis
cautius duxi mitigādum. Aliquid im
primendo tutius est degere q̄ longi la
boris itinera repatriādo inuitus arri
pere. affinitib; intimauit neq̄tia glebi
onis me pestiferis scriptorum sedib;
imbui. lucroq; seducenti diurnus glo
riari. Ad malum quippe plerumq; pa
rentum intentio prior igne intrinseco
enaporantē. solitoq; priuauit subsidio
priusq; exitus acta probasset nō decli
nauit amentia. p̄cū autē in nullo profecit
instantia. Post bimātū delatoris noto
ria traditio remāsit. s; nō inultra rece
lit. Obsequio interea si neq̄at consola
ri facultas nimis deroget tactuq; tem
pestiuo comminatur tenacitas. vt io
cosa proculi transactio. Germanicite

Disciplina Scholarium.

pulpe amputatio pudore plena totam deturpat faciem. Declarat hoc et
enplariter de quodam dicto Symachus. qui fuit filius secundus The
stinantis incuria exemplari debilitet
eulogio. ipsiusq; ppinquitatis amoni
tu corrigat versutia. v' reprimat amen
tia. ¶ Germanice nubilib; annis affi/
ni q̄torius obtemperandū est. ne p in
curie vitiū rosa premula pollice carpa
tur indigno. D q̄ sororis p̄mendāda
est pudoris p̄fessio. dolendaq; p̄trafū
p̄missio. velut vultū deturpantis pu/
dore plena pulpe resectio Obteperan
de germanitatis insignia secūdi Theo
phraſti Symachū filiū Jcomiciū non
sub silentio obmittēdū est Qui utroq;
parentū vniuerse carnis vias ingresso
imminētis ifamie germane incōstatiā
dotis hūficio maritauit. Sedq; mea/
tibi fortune obnixē p̄mendauit Elyzie
marito naufragio surrepto Symachū
fratrē suū soroz insequit Elyzia in mul
tis seruiēdo simulacra cūcta meritorū
Symacho ministrabat. naz pprie car
nis illecebus cū decēt facultas florem
secreti p̄ponebat. Valuit em̄ incu/
rie vicio clam Elyzia succūbere q̄ fra/
mento sapienti. ne diligentia p̄cesse pecunie iram generet. z ne postea al
terius p̄fluctus casum p̄ferat Et q̄qd fiat sub his caute conferendum est

ophraſti qui sue subue
nit sorori. quod sub silen
tio nō est obmittendum
qui quide; Symachus
parētib; suis mortuis
dedit sorori sue omnem
substantiā hereditariā;
causa repellendi incons
stantiam eminentis ins
famie eiusdem. seq; com
mendauit fortune meas
tibus. Postq; autem sor
roz sua Elyzia per nau
fragium suo p̄uabatur
marito reddidit frī suo
parē vicem. deditq; sibi
bona plurima in multis
sibi obsequendo. immo
dum in post incidēbat ī
Symacho fratre suo in
pauperratem ppria defici
ente facultate carnis il
lecebris secreta florem ex
ponebat. Valuit em̄ vi
cio incurie clam succū
bere q̄ seyuua fraterne cō
stantie fedus disrumpes
re. nec ab inceptis retro
grada permansit. donec
inchoata sine terminaue
rat idoneo. Tunc ibi
(Tenacitatis)

¶ Hic ostendit docu
mentū contra egestatem
que prouenit ex concessa
pecunia. z p̄mo facit hoc
secūdo declarat per exem
plum. ibi (Quid de cal
uo milite) dicens sic.

Subueniendum est doz
mellice dilectioni docu

Boetius de

ne modica rex tenacitas vultū post obstipet rubore. *Declarat p. file. Rā magna dinoscunt edificia ex scintillule vnius lesione sustinere ruinam*

Tunc ibi (Quid de caluo milite) Subdit de clarando per exemplum quō ptingebat quidam q̄ alteri concessit pecunias dicens Quid calua frons senserit in vtro lumine sapientie coronato cognoscitur per sequentia. Ipse enim faciendo aditū suę malicie sumpsit secuz anphoram pecunia plenaz quā veste secū portabat. Eāq̄ fidelitati serui sui commiserat. ipso aut̄ animo mutāte dictā anphorā ab eo cui ipsam cōmissit postulabat. *Loc⁹ vestro siue seruus cui fuerat cōmissa indigne hoc sustinens pcutiebat caput dñi sui cū anphora adeo q̄ ipsum leserat q̄ nullo modo potuit sanari. postea vero cum idem dñs edera debebat coronari. inueniebat in capite suo lesura per anphoras sibi facta. Un̄ tunc sibi totiq̄ progeniei eius confusio generabatur.*

Tunc ibi (Sic igit) Hic Boetius consolatur paupertatem dicens sic paupertas erit tuta. modicis contenta sustinens audacter imputationes. *Afferans. sp̄ ad altiora. Obediens omnibus. tarda ad obloquendū p̄p̄ra ad famulandū. fidelis in seruitio. fauorabilis in verbis. cordis tymositate carēs. Opositus eū et⁹ sc̄q̄ supbia in ea vituperat. Subdit cautēā circa prius dicta. quia*

terne fedus pstantie se viua dirūpere nec ab inceptis retrograda permansit quicq̄ inchoata sine terminauit idoneo **D**e paupere. scholari qualiter se habere debet in obsequio prestando

Tenacitatis industrie rudimēto aduersioni zc. domestice succurrendū ē ne mutuate pecunie diligentia bilē infundat. Alteri⁹ veri cōflicte sum pferat. q̄cqd̄ sub his fiat caute pferendū ē. ne pusilla rex tenacitas vultū ruboris in postez obstipet *Tabulata plerūq̄ fortia vni⁹ scintillule lesione ruere dinoscunt* **Q**uid de caluo milite luce sapie p̄dito senserit caluities cognoscit. q̄ p̄meuo militie flore transitū faciēdo āphorā q̄ndā sub birtholaten tēsecū detulit. mācipijq̄ grē p̄menda uic statuz leui p̄mutato alterius vicē elegit cohorti. *Nulla q̄z fictili cocū puenit rixē rācorisq̄ freno dissoluto indigne coc⁹ rācorē pferēs caluiciei fictile incussit. q̄ lz postmodū bedera decorata null⁹* **D**e cetero succicōnerio in p̄stinū

Oppositus eū et⁹ sc̄q̄ supbia in ea vituperat. Subdit cautēā circa prius dicta. quia

Disciplina scholarium

disit prius q' paupras erit prompta in famulatu. ergo subdit hie cauda
dicens. licet a multis retributio laboris destituatur. ab aliqb; tamē vtique
fauoris adeptio impetrabitur. Unde sepe vnicō die acquiritur. qd' anni
totius percurfu perducit nequitur. Et hoc a dulatoris officio consortioq;
deractoris pro loco et tempore exterminatis

¶ Unde notandum circa textū expeditum. q' adunca tenacitas seu illi
potuit reuocare lesionē ex incussu ficti
lis sibi stirpiq; pbra cōtribēdo ¶ Sit
igit' tuta paupertatis facultas. munda. p
uocq; cōtenta. incurfus viriliter pferēs
ad summas p' anbelans. omnibus obe
diens et p'mpta famulatu. ad obloquē
dum tarda. fidelis. obsequio integra.
dulcisq; in colloquio. cordis tumosi/
tate carens. qm' eius oppositum cum
ea morari semp' appreciatur. Licet em̄
a multis destituat' laboris retributio

literalitas summo p'ere ē
vitanda. Quoniam sibi
cur in diuitijs et pecunijs
is quātum ad expositio
nem dationē et p'sumptio
onem contingit deficere
Sic etiam quātū ad res
tentionem acceptionem
et eay custodiam contin
git excedere. Habitus
vero ad hoc inclinās di
citur illiberalitas. et huius
iusmodi habitus est viti
osus. Quadruplex em̄
assignari potest modus
circa istam materiā. Prī
mo p'ingit errare in dan
do minus q' oportet. et
in deficiēdo in donatio
nibus. Ex quo defecta

sequit' destructio amicitie. tales em̄ illiberales a cūctis odiunt. liberales ve
ro per contrarium maxime amant. Ideo sic Boetius q' liberalitas red
dit hoies maxime honoratos. Patet ergo q' maximus defectus et vitios
sus est in donationibus per quas amicitia corrumpitur. Secundo illibe
ralitas quodamō videtur esse deformis nature. et eius documentis cons
trariari. Nā in aialis nutritōne cū natura habeat sufficientiam alimēti p
suis p'ius cōseruatione. ipsa ordinat sup'flūū ad generationē sibi sillis. Illi
beralis vero per contrariū facit. qz sup'flua q' nō sunt necēria p' sui conser
uatione retinet et custodit indigenti nō cōmunicando. Ideo illiberalitas
non insequit' regulas et documenta nature. Preterea per defectū in dona
tione efficit' hō inciuilis et incōmunicatiuus. Hoc aut' est p'ra naturā ei
quā homo naturaliter est animal politia et ciuile. sicut habetur p'mo po
litice. Inciuilis aut' fm' materiā et formā aut' p'ra est. aut' melior homie
Patet. qz ad ciuilit' cōmunicandū oportet habere aliquā congruentia
beniuolentiam et amicitia ad ipsos ciues vel alios. Ita at nō possunt cō
muniari vel conseruari nisi per aliquale bonoz suoz largitionē et cōicationē
Et etiam in defectu expensarū. et expōne circa suā p'p'riā sustentationem.
Nam hō naturaliter tenetur ad sup'fluis dilectione decentem et conuers
sationē honestā. S; aliqui liberales deficiunt in expōis circa seipos non

Boetius de

audentes sibi de proprijs pecunijs necessaria procurare, vel fm necessitate nature, vel fm decentiam status. Et in isto videt maximus defectus & error. Est etiam error in defectu expōis in hoc q̄ homo frustratur proprio fine quem desiderat & intendit, & ita seipsum decipit. Nam per h̄mōi retentio nem seu tenacitatem maxime & feruenter homo desiderat dirari. Sed per talem defectum efficitur pauper. Nam diues est ille qui super pecunias dominatur, & eis vitatur ad finem in quē sunt ordinate. Nam esse diuites magis consistit in vti q̄ in possessione, vt dicit Aristot. Et Seneca. Non q̄ parum habet, sed q̄ plus cupit pauper est. Sed homines in expensis deficientes pecunijs subijciuntur, nec habent diuitias, sed magis diuitie habent eos, quia habere vno modo dicitur quod ē ducere aliter fm suum impetū & naturā, sicut febris febricitantem. Sic et diuitie ducunt illiberalem fm propriū impetum. Ideo illiberalis est seruitus conditionis, & etiam inuitis. Ratio, q̄ virilis homo debet sup oia bona dominari, que sunt ordinate ad sibi subseruendum. Sed per illiberalitatem homo seipsum subijcit pecunijs, ideo tenax & illiberalis est vitis sine conditionis. Error etiam contingit in excessu acceptionis & acquisitionis scientiarū. Sunt enī aliqui ita acceptiui q̄ non curant vnde decus venirent diuitie. Sumerent enī a pauperibus & indigentibus, quibus deberent de proprijs subuenire. Immo aliqui sunt ita acceptiui q̄ vilissimis officijs pro pecuniarum acquisitione se exponunt, sicut tortores & latinarum mūdatores. Immo aliqui sunt ita acceptiui vt etiam cōtra iusticiam aliena bona rapiunt & surrūpiunt modo quocunq̄. Quisimodi s̄ raptores homicide fures symoniaci, & sic de alijs. Error etiam contingit in vniuerso custodiēdo, quia per hoc proprio fine pecunie priuantur, scilicet vsu suo. Præterea custodia pecuniarū est multipliciter periculosa propter fures, ppter tyrannos, ppter reges tēporales, qui sepe manus apponunt. Ideo dicitur primo ethycorū, q̄ pecunie cū labore acquirunt & cū metu custodia diuidentur. Illiberales vero etiam ppter illiberalitatem tendūt ad impossibile, scilicet ad satian dum appetitū diuitiarū, qui insatiabilis est. Sicut pater per doctri nā Salomonis dicentis. Diuitiarū appetitus nullo est termino prefinitus, sed crescit in infinitum. Et quia illiberalitas est vt adamantina tenacitas adeo est detestabilis & nocua, ideo summo pere est vitanda.

Secundo notandum, q̄ identificando tenacitatem cum illiberalitate, queri possit, an illiberalitas etiam auaricie posset identificari. Ad quod dicendum cum sancto Thoma in secunda secunde, q̄ auaricia dupliciter considerari potest. Uno modo vt est habitus inclinans animam & affectum ad multas diuitias siue pecunias possidendas, sic q̄ non preferat earum amorem amorī diuino, vt scilicet propter diuitias non velit alijs quid facere contra deum & proximum. Et illo modo auaricia est eadem

Disciplina scholarium.

num illiberalitate. z sic auaricia nō est pctm̄ mortale. Secūdo mō p̄t capē auaricia p̄ habitū inclinante animū z effectū hoīs ad abūdiātiā z vilitatē et bonoz exteriorū nō curando vnde cūq; habeat. imo volēdo aliena rapere vel detinere. Luliusmodi est vsurarius z simoniacus. Et hoc mō auaricia opponitur iusticie. z est ex genere suo pctm̄ mortale. Et licet ipsa hoc modo presupponat z comitē illiberalitatem. nō t̄i a dequate cōtrariatur

**Delatorisq; cōsortio pro loco negotio
q; temporis exterminatis**

illiberalitati q; etiā versat̄
circa bona aliena. Istō ḡ
modo nō est eadē cū illi
liberalitate. Unde in textu
ponit̄ nubo qd̄ oli erat
actiū. Unde in euāgelio. Neq; nutent neq; nutentur. Natheti. xxi. sed
modo est neutrapassiuū p̄tē p̄tēns ad mulieres. vt nubo tibi. i. marij
tor tibi. Inde nubilus. Scena tis. d̄ nobilitas honor dignitas corona
ornamentū ordo imaginū nobilitū. Vncus a um. d̄ curius ab ynco cas
tare. Sed hic vncus ci. est instrumentū curiū ad aliqd̄ rapiendū aptum.
Tritura a tero d̄ messis. Unde triturare grana d̄ palea. conterendo se
gregare. Syren id est tractus. a q̄ syren qd̄dā monstrū marinū. qd̄ sui cā
tus dulcedine nauas attrahit z submergi facit. Inde syrenic⁹ a um. id
est dulcis delectabilis vel periculosis. Unde syrenosus. i. plenus attractu
et periculo. Saucio as are dicit̄ vulnerare percutere. Inde dicitur saucio
a um per synecopam. id est sauciatus vel etate consumptus. Bimatus
ui. id est duoz annoz spaciū Bimatus as are d̄ duplicare. Bimatus a um
id est duoz annoz. Hederare p̄t deriuari ab heres es ere. qz arborib; ad
heret. z sic dēter aspirari. Vel dicit̄ ab hedus di. qz heda p̄pter lactē abū
dantiam in escā a veterib; p̄tebat. Eulogium ab eu qd̄ est bonum. et
logos sermo d̄. Pulpa d̄ caro sine pinguedine. Et ponit̄ etiam p̄ adula
tione z delectatōe. His vltis p̄sequēter de tenacitate seu illiberalitate p̄
cōparatiōē ad pdigalitatē p̄siderandū est. qz illiberalitas simplex ē p̄
ior pdigalitate. qz pdigalitas trib; modis facilliter curabilis z sanabilis
est magis ipsa illiberalitate. Primus sumit̄ ex parte egestatis. quia diffi
cile est ex nulla parte recipientem z sup̄abundanter expendentem suā tem
poralem substantiam ditari vel diuitem remanere. Statim cū substan
tia temporalis ipsum derelinquit. z sic instigabit̄ aut instigabatur a natu
ra ad magis z magis retinendū. eo qz ipsum de aliquo viuere oportet. Et
vrgens necessitas siue paupertas ipsum pungit z cōmouebit ad desisten
dum a superfluis donationib;. z etiā ad aliqd̄ derinendū z p̄ se retinendū.
P̄terea cum ipse totum dederat non habebit quid dare vel expendere.
ideo cessabit a tali datione. sed p̄teritum est de illiberali. Illiberalē vero
impossibile est quodāmodo depauperari. cū p̄tine accipiat z custodiat.
Ideo ab egestate illiberalis nullo mō est curabilis. Patet etiam hoc secū
do ex parte senectutis. quia etas senectutis est plurib; commodis subiecta.
Ideo natura pungit z inducit hominē ad sibi p̄uouidendum ne sub
stantia temporalis sibi deficiat. quia videt se impotentem. Dicit̄ est qz de
quanto plus senescit de tanto plus cupit z inclinatur ad desistendum a

Boetius de

superfluis dationibus. Ideo illiberalitas augetur per ista motiua. Prodigalitas vero de facili curatur. Communiter enim dicitur quod alijs vitijs seculis necentibus sola auaricia iuuuencit. Tercio modo hoc idem patet ex parte dicitaminis rationis. Nam prodigus directe appetit honestum. saltem verum vel apparens. Sed appetitus illiberalis magis tendit ad bonum vile. modo facilius sanatur appetitus tendens ad honestatem inordinatam quam tendens ad vile. Quia appetitus vtilis non est terminatus. sed cresecit in habitum. Patet hoc idem secundo principaliter. quoniam illud vitium est peius quod habet ortum ex affectu vtilis quam quod procedit ex affectu honestatis. Sed prodigalitas oritur ex affectu honestatis. Illiberalitas vero ex affectu vtilis. ergo illiberalitas est peior prodigalitas. Alio modo patet. quia vitium peius est quod oritur ex maiori noctio. Sed honestum est magis appetibile et facilius allicitur quam vile quod non habet rationem appetibilis secundum se. Honestum vero sua vi nos trahit. et sua dignitate nos allicit. ut vult Tullius. Preterea vitium illud peius est quod magis contrariatur medio virtutis. sed illiberalitas magis contrariatur benignitati et liberalitati quam prodigalitas. quia illiberalitas contrariatur libertati in simpliciter non dando. Sed prodigalitas in non dando sicut oportet ergo etc. Amplius illiberalitas perducit hominem ad peiorem vitam quam prodigalitas. ergo est peior ea. Tener consequentia. quia ex habitudine ad consequentiam possumus arguere alicuius actus malitiam. Antecedens patet. quia illiberalitas ducit ad omnes filias auaricie et iniusticie. scilicet ad simoniam. furtum. et homicidium. condemnationem innocentium. Et partim ad ydolatriam. et ad mechandum propter lucrum. Sicut ergo illiberalitas est peior prodigalitate. sic etiam actus illiberalitatis est peior actu prodigalitate. Nam dare cui non oportet est minus malum vel melior operatio quam non dare quibus oportet. Probat hoc Bernardus odonnis primo. quia non dare quibus oportet oritur ex appetitu inordinato pecunie seu boni vtilis. quo aliquis appetit pecuniam propter se non auendo eam dare vel expendere. Iste autem appetitus est inordinatissimus et contra naturam vtilis. et vile non debet appeti propter se. sed propter usum. Sed dare cui non oportet oritur ex appetitu honestatis saltem apparentis. Et ideo illa a parentia honestatis excusat et minuit peccatum licet non totaliter auferat. Preterea illiberalis peccat in bonos. quia non dat bonis quibus dare oportet. Sed prodigus peccat in malos dando scilicet quibus non oportet. modo primum est grauius quam secundum. Etiam prodigus multos diligit. Illiberalis autem nullum neque etiam seipsum cum non sit ausus que sibi sunt necessaria expendere.

¶ Notandum vltimo quod multis occasionibus quis moueri potest ad dandum renascitatem vel illiberalitatem extirpando. Primum propter dationis honestatem. nam per dationem diuine honestatis et bonitatis noticia inest nobis. maxime per hoc scilicet quod deus dedit omnibus esse et vere. licet his clarius. illis vero obscurius. ut habetur primo celsi. Hec diuine bonitatis per dationem aliquid accrescit. Ideo non dat propter incrementum bonitatis. sed propter honestatem operis. Preterea dare videtur

Disciplina scholarium

tur potissima operatio inter operationes nature. Sed natura nullus in-
uale opus operatur. quia dirigitur ab agente infallibili non potenti ex-
rare. ergo etc. Maior patet. quia generare sibi simile et communicare se

De triplici statuum genere quos
oportet discipulum cognoscere.

QUam ad magistratus excellentiaz
bone indolis iuuenis velit acce-
dere necessarium est. vt tria genera sta-
tuum quos innuit Aristoteles in assi-
gnatione probabilitatis diligenter in-
telligat. Sunt autem quidam vehe-
menter obtusi. Alij mediocriter. Ter-
cij excellenter acuti. Nullum vero ve-
hementer obtusorum vidimus vnq̃
philosophico nectare inebriari. Istis
vero ars mechanica gaudeat maritari.
Mediocribus autem politica.

Excellenter vero acutorum tres inue-
nimus partitōes. Quorum primi excellēter

suo ibi (Istis siquidem) Prima in duas diuiditur. nam primo facit qd
dictū est. secundo ostendit qui sunt scientijs applicandi. ibi (Nullū vero)
Primo dicit sic quādo iuuenis bone inquisitionis et puenientis dispositō
nis proponit acquirere apicem. i. dignitatē magisterij. tūc necessariū sibi
est vt consideret tria statuum genera qui innuuntur ab Aristotele in assi-
gnatione pbabilitatis. Illa em̄ debent principaliter considerari. Et sub-
dit ponens diuisionem. q̄ q̄dam sunt homines vehementer obtusi. quorū
dam mediocriter. et tercij excellenter acuti. Et tunc applicat illos ad scien-
tias speciales dicens sic. De numero vehementer obtusorum nunq̃ vidi-
mus aliquem inebriari nectare philosophico. Sed istis gaudeat ars me-
chanica maritari. Et mediocribus politica. Tūc ibi (Excellenter vero)

est quodammodo dare.
quod tamen est principa-
lissima operatio nature.
vt patet secundo de anis-
ma. per hoc em̄ generās
maxime assimilatur pris-
mo enti. Potest etia3 q̄s
occasionari ad dandum
propter aliquod delecta-
bile acquirendum. sicut
aliqui dant meretricib3.
Vel propter complacen-
tiam et delectationem in-
turpibus operibus in il-
lis q̄bus dant. Sic q̄s
dat hūstrionib3 adulatorib3
cātorib3. et sic de alijs.
Et finaliter ppter quan-
cunq̃ aliam voluptatem
et propter honorem pro-
pter vanam gloriā vel p-
pter alteri nocere

In hac parte osten-
dit Boetius quas
liter sic procedendū ad
apicem magisterij. Et ad
tercij ostendit talem inos-
dum ponit quasda diuis-
siones valentes sibi ad
propositum. Secundo
exequitur de proposito

Boetius de

Ne ponit sub diuisione ultimi mebrum. Et diuiditur hec pars in duas
Nam primo ponit talem diuisione. Secundo remouet dubium. ibi (De
diocritatis autem) Adhuc prima in duas. nam primo facit quod dicitur
est. secundo ostendit quibus scientijs sunt a plicandi ibi paulo post (Ex
cellenter acutis) dicens sic. De numero excellenter acutorum triplex inue
nitur gradus. quidam enim dicuntur excellenter acuti. quidam medio
criter et alij excellentis
sine acuti. Tunc subdit
quibus scientijs isti sunt
applicandi dicens. q ex
cellenter acutis arridet
yconomica. mediocribus
couenit physica z practi
ca apothecarioz. Et ex
cellentissime acutis con
uenit ipsa philosophia q
facit noticiam vniuersa
lium et cognitionem sin
gularium. Ista enim est
domina truiualium. z po
tentia quadruualium.
Subdendo dicit q felix
est exhibitio illius. Et
tunc ultimo remouet du
bium Possit em aliquis
querere. An mediocriter

acuti Alij mediocriter Tercij excellen
tissime acuti. ¶ Excellenter acutis ar
ridet yconomica. ¶ Mediocribus vero
sub lunari globo physica apothecario
riusq practica. ¶ Excellentissime acuti q
maxime notos fm philosophia vocat
Arestoteles vniuersaliu p experimen
ta singularium arridet cognitio. Hec
triuualiu domina. quadruualiu po
na Et q felix est exhibitio. ¶ Mediocri
tatis at extrema particio bonosq per

acuti acquirere possint perfectionem in philosophia. Et respondet Boe
tius q sic. z hoc consumpto flore iuuentutis

¶ Notandū hic. q probabile sic definitur fm Arestotele primo topico
rum. Probabile est qd videtur omnibus aut pluribus vel sapientibus. et
his vel omibus zc. Et tanguntur obtusi per hoc qd dicitur oib. nam qd omni
bus patet tene capiunt rudes. Mediocres tangunt per hoc qd dicitur pluribus
Et maxime acuti per hoc tanguntur qd dicitur sapientibus. Vel sic definitur
fm Boetium in topicis suis. Probabile est quod videt omnibus vel
pluribus vel maxime notis. atqz precipuis. vel vnicuiqz artificii fm eius
facultatem. vt medico de medicina. naute de nauibus

¶ Item notandū. q status hic appellat gradus. habet aut gradus sicut
ri in certo ordine. Et ideo in statibus quendam oportet ponere ordinem
Sunt enim quidam vehementer acuti fm aptitudinem ingenij et inge
niosi. alij mediocres. z alij vehementer obtusi. Acuties est dispositio ali
cuius ad virtutem penetrandam. z est accommodata ad intellectū vel in
geniū. Quātū em sufficit ad pns talis ē differentia inter sensum z intelles
etā. qz sensus stat in superficie rez. sensibilū z nō reflectit. nec ptingere ite
riora rez. Intellectus aut non sic stat. sed recognoscit interiora. z non so
lum exteriora seu superficialia. Propter hoc dicitur habere virtutes pene

disciplina scholarium

gratiā qua occulta nature penetrat. Unde actio acuti est penetrare. et quod excellenter ingeniosi sufficiunt penetrare ea que latent in profunditate rerum. ex hoc dicitur vehementer acuti. Qui autem non possunt penetrare naturas rerum et occulta indagare. sed solummodo superficialia et sensibilia cognoscere dicitur vehementer obtusi. Mediocriter autem acuti dicuntur qui in quibusdam possunt penetrare rerum naturas speculando

fectos sibi comparauit quandoque licet cum honore magistratus et sudore ditati sunt flore consumpto iuuentutis

In quibusdam vero deficiunt. ita quod ad speculationem precipue entium diuinorum pertingere non possunt

Consequenter notandum. quod Albertus magnus capitulo ultimo primi libri de intellectu et in

telligibili finem facultatem nature intellectualis que est in hominibus que etiam intellectus diuisionem. de qua etiam precipue Aristoteles et Auicenna ac eorum sequaces faciunt mentionem. Sunt enim quidam intellectus plus continuo tempore conuerti. Et hi in formis imaginandis et sensui sunt immixti. Quidam vero sunt plus separati. et quidam medio modo se habent. Quidam etiam vires imaginandi vel aliquid per sensus percipiendi non habent. Et primi quidem intellectus sunt obcuri. nisi accipientes nisi cum magno labore. et oportet ut doceantur per exempla sensibilia. et tales aut sunt impossibiles. aut difficiles ad intellectum diuinorum et per se manifestorum. que in prima philosophia traduntur. Et vocantur mali ingenij a vulgo seu obtusi. Secundi autem aut per se aut ex parua doctrina nati sunt intelligere omnia. qui intellectum agentem non habent quasi efficientem per abstractionem intellectuam. sed habent eum quasi pro forma per quam animus intelligibilis cuncta operatur. Et hic vocatur ab Auicenna intellectus sanctus siue mundus. Ab Aristotele autem diuinus intellectus appellatur. hic enim leui studio ad prophetias accipit illuminationem. et ad superiorum veram interpretationem. Tertius autem intellectus est qui facilliter iuuatur studio et doctrina ad intelligendum rationem prophetica quam diuina. Sed tertius iuuari non potest aliqua ratione. eo quod neque se paratus est. neque habet instrumenta quibus iuuetur operibus anime sensibilis. Et hoc aliquando contingit ex vitio complexionis. aliquando ex fluctu diuine. non ex tollendo se ultra sensibilem acceptionem

Notandum consequenter quod moralis scientia aut est de bono hominis finem se. aut est de bono eius respectu multitudinis. Si primum sic est monastica. que est pars scientie moralis. tractans de modo viuendi vnus finem se. Et dicitur a monos quod est vnum et ycos custodia vel scientia. quasi scientia tractans de custodia vel regimine vnus pro se. Per antonomastice autem est excellentiam. monastica dicitur ethica. Ethicus enim idem est quod moralis. et ethica idem est quod moralitas. Si est de bono hominis respectu

Boetius de

multitudinis hoc est dupliciter. vel est respectu multitudinis domesticæ et sic est yconomica. **U**nā yconomus vel economus penultima correpta dicitur tam pecuniarū q̄ frugum. et generaliter omnium que possidentur dispensator. Inde dicitur yconomica. Dicitur autē yconomica s̄m quosq̄ dam ab ycos quod est custos vel scientia. et onos familia. quasi scientia tractans de regimine familie. Vel dicitur ab economo dispensatore. Est em̄ yconomica dispensatiua de familia. et de his que ad domum perti- nent. Si vero est de bono hominis respectu multitudinis ciuilis. sic est politica. Dicitur autem politica a polis q̄ est ciuitas. vel a polis quod est pluralitas et ycos custodia vel scientia. quasi scientia tractans de regimi- ne vel custodia ciuitatum et regionum. Est autem differentia vt polis vrb̄ set pluralitas dicitur. vii^o. Vrbs est dicta polis. dico ad plurima po- lis. Quo ad ipsam yconomiam et politicam.

Hic est sciendum q̄ naturale ē homini viuere in societate. quia homo naturaliter est animal politicum et ciuile. q̄ Primum patet quadruplici via. Prima sumitur ex victu quo homo indiget. Secūda ex vestitu quo regitur. Tercia ex remotione prohibentium per quam ab hostibus libera- tur. Quarta ex disciplina et sermone per quem instruitur. Cum em̄ viue- re homini sit naturale. omnia illa que faciunt bene viuere et sine quibus nō potest sibi in vita sufficere. sunt homini naturalia. Inter omnia autē que faciunt ad sufficientiam vite humane est societas. Naturaliter ergo ho- mo est animal sociale. Patet hoc primo ex victu. quo homo indiget. Ho- mo em̄ inter cetera animalia meliorem habet tactum et complexionē. ideo inter omnia animalia indiget cibo diligentius et artificialius preparato. Natura enim alijs animalibus quasi sufficienter nutrimentum amministrat. Verbi gratia. animalibus non ex rapina viuentibus. cuiusmodi sunt oues boues et amministrat herbas. quibus absq̄ alia preparatione sufficiunt ad nutrimentum. Animalibus vero ex rapina viuentibus. vt lupis leonibus. et ceteris talibus ex alijs bestijs sufficienter alimentū administrat. Natura igitur in omnibus alijs animalibus sufficienter nutrimentū am- ministrat. quia non habent complexionem ita puram et ad medium redug- tam sicut homo. ideo non indiget cibo ita depurato sicut homo. Alijs ergo animalibus sufficienter cibaria prout sunt a natura preparata absq̄ artificiosa coctione et preparatione amministrantur. Et quia homo com- plexionem habet puriorem indiget alimēto preparato seu depurato. **U**n- de frumentum quod a natura producitur et si animalibus esset sufficiens nutrimentum. homini tamen non sufficeret in cibum nisi prepararetur et de- puraretur. Ideo ex eo panis efficitur et coquitur vt congruus cibus efficia- tur. Ad hec autem vna sola parua non sufficit societas. Ideo vt homo vi- ctus ratione sibi sufficiat in vita. indiget societate. vt vnusquisq̄ suppleat defectum. Et sicut dicitur est de frumento sic de alijs cibarijs est intelligēdū. **¶** Secūda via ad idem sumitur ex parte indumentorum. quibus ho- mo regitur. Sicut enim natura alijs animalibus prouidet in victu. sic et in vestitu. Bestie em̄ et aues naturaliter videntur habere indumentum la- nam videlicet et pennas. homini autem natura non sufficienter prouidet

disciplina scholarium

in vestitu. Ex quo cum homo est nobilioris complexionis quam alia animalia a frigiditate et intemperie magis habet offendi quam alia. Cum igitur nullus sufficiat sibi ad victum et vestitum congruum sine alterius societate. sequitur quod homo naturalem impetum habet ad hoc quod sit animal sociale. Tercia via ad idem sumitur ex remotione prohibentium prout ab hostibus et inimicis defenduntur. Natura enim aliquibus animalibus ad sui tuitionem dedit cornua. ut bobus. quibusdam dentes. ut lupis canibus. aliquid vngues. ut visis et leonibus. aliquibus corporis agilitatem. ut leporetibus et huiusmodi. Sed natura non dedit homini tanquam excellentiori animalis cornua vel vngues ad sui tuitionem. sed dedit ei manum que (sicut philosophus in de moribus animalium et tercio de anima) est organum organorum. Nam per manum organa et quicquid facit ad defensionem valemus fabricare. Ergo si naturale est homini desiderare conseruationem vite. cum homo solitarius non sufficiat sibi ad habendum victum et vestitum. ad fabricandum arma sibi et organa per que a contrariis defendatur. naturale est ei ut desideret viuere in societate. Quarta via sumitur ex disciplina per quam instrumur. nam alia animalia sufficienter inclinantur ad opera sibi debita ex instinctu nature absque instinctione preecedente. Sicut aranea debite telam facit ex instinctu nature. dato quod nunc quam alias araneas vidisset repulisse. Et sic est de hirundine respectu nidificationis. Non autem sic est de homine. ille enim non sufficienter est instructus a natura ad opera sibi debita. ob id natura homini dedit loquelam sive sermonem. ut per sermonem homines se invicem doceant. ut vnus ab alio disciplinam recipiat. et quia hoc fieri non potest nisi cum alijs viuamus. ideo naturale est homini cum alijs viuere et esse animal sociale.

Quinta autem sit animal civile et politicum duplici via inuestigari potest. Prima sumitur ex parte sermonis. et est iam tacta. Alia ad hoc idem sumitur via ex parte impetus naturalis. nam omnia animalia naturalia habent impetum ad seruandum ea que insunt sibi a natura. quare natura etiam dedit homini naturalem impetum ad seruandum ea per que possit sibi in vita sufficere. Hoc autem contingit per communitatem civilem. eo quod ciuitas debet esse contentiuam omnium que ad vitam sufficiunt. Licet autem homo est animal naturaliter sociale et civile. eo quod quendam habet impetum et aptitudinem ut civiliter et socialiter viuat. tamen philosophus primo politicorum triplicem tangit causam cur quosdam contingit non civiliter viuere. Prima est fortuna. Secunda nimia prauitas. Tercia nimia bonitas. Ex fortuna quidem. quia nimium sunt pauperes. non possunt civiliter viuere. sed coguntur ciuitates exire et agros colere. Secundum propter quod aliquis efficitur incivilis nimia prauitas esse potest. eo quod prauam appetitum habent corruptum et voluntate perversam. quare nequeunt civiliter viuere. Et sicut lege ideo exiit ciuitatem et expellitur. Tercio aliquis non civiliter viuat propter nimiam bonitatem. Quia enim ciuilitas et diuialis est bona et quatenus homini. ut homo. Sunt autem quedam tante perfectionis ut eis non sufficiat viuere ut homo. sed diuinitatem et ciuilitatem renuentes. perfectionem aliquam vitam. Licet enim nubere et civiliter viuere bonum sit. tamen non nubere et incivili-

Boetius de

zet viuere causa literius vacandi premlationi melius est. Sic ergo hos
mo naturaliter est animal ciuile et sociale. non obstante q̄ p̄tingit aliquos
non ciuilliter viuere. Q̄ em̄ non ciuilliter uiuit aliquis. aut ex paupertate
vel fortuna sibi hoc accidit. Quod nisi sic fiat. vel est talis bestia et scelerat̄
tus sine iugo nolens legem. nec potens societatem sustentare. Vel est qua
si deus. id est diuinus vitam eligens altiozem. Propter quod primo poli
tiorū scribitur. Nō potens alijs p̄municari nulla est pars ciuitatis. S;̄
vel est bestia vel est deus. Inter homines autem uiris diuinit ingenio acu
tissimis cognitio singularium per experimentalem acceptionem vniuersa
lium arridet. Et hic modus in syllogisando contingit. ibi em̄ vniuersalia
accipiuntur tanq̄ nota. et proceditur adcludendum aliquod ignotū. vel
etiam econuerso cognitio vniuersalium arridet per experimentalem cog
nitionem particularium. Modus autem iste p̄tingit ex premissis. Nam
p̄clusiones notificantur per premissas. premissa autē per principia et max
imas. Principia autē et maxime p̄ se nota accipiuntur per sensum et per expe
rimenta sensibilia. Unde per experimenta ammiratōes et memoria p̄mo
accesserunt homines ad indagandum physicam veritatem. Ideo d̄t ph̄
losopus. q̄ p̄ter ammirari ceperūt philosophātes philosophari. hos acu
tissimos quibus hec arridet cognitio vocat Aristoteles maxime notos
fm̄ philosophiā. eo q̄ maxime sunt abiles ad acquirendam physicam cog
nitionem. mediocres tamen excellenter acuti studere habent in physica
et ad altiores etiam p̄tingere possunt scientias. sed scientie complementū
nō tam cito attingūt sicut excellentissime acuti. imo oportet eos cōtinuis
laborib; studij insudare. et consumpro tempore iuuentutis ad perfectio
nem illorum possunt pertingere. Unde Plato docuit q̄ post quinquagin
ta annos virtutes sensitiue deficiunt. virtutes vero intellectuales vigos
rem et incrementū recipiūt. Unde Aristoteles p̄mo de anima d̄t. Si
senex acciperet oculos iuuentis. videret vtiq; vt iuuenis. Anima igit̄ em̄
se non antiquatur vel senescit. aut in viribus naturalibus deficit. nisi pro
quanto ex ineptitudine et imbecillitate organozum procedit. Accedente
autem senectute virtutes intellectuales depurantur et illustrantur. Hui
us exemplum ponit Algazel dicens. Dum sapiēter consilia inquirere vo
lumus senes sapientes et in multis expertos accedimus. Et in hoc quos
dammodo dimosci potest virtutes intellectuales et sensibiles esse diuers
sas. Nam si essent eedem. crescente vna cresceret et alia. Cuius oppositū
dictum est. Ergo bene dicitur in textu. mediocres posse exrollat̄ magis
sterium altioris scientie q̄ physice. flore iuuentutis consumpro et al̄s non
quā tunc virtutes intellectuales in speculando sunt vigorosio
res. Ita etiam mediocribus practica apothecariorum. Practica autem
dicitur a p̄axis grece quod est opus latine. et practici isti cyrurgici appel
lantur. a cyros quod est manus. et ycos scientia. quasi manualis scientia
eo q̄ vulnerum curatio et alia huiusmodi de quibus tractat cyrurgia. euz
manu exercentur ¶ Sed excellenter acutis arridet yconomica. que est
domus ac familie gubernatiua. Proportionabiliter enim sicut physica
gaudet mediocrib; . Et etiā apothecariorū practica. Sic yconomica gau

disciplina scholarium

det excellenter acutis. Vehementer autem obtusi. ut dicitur est. ad omnem premam philosophice veritatis sunt inepti. Ideo mechanica seu manualis scientia his gaudeat maritari. Tunc tibi. (Istis siquidem etc.) Hic Boetius ponit quedam documenta. preparamentum ad decorum status magistratus faciendum. Et diuiditur hec pars in tot pres quor autor ponit documenta. partes patebunt. Adhuc prima in duas. Nam primo ponit quoddam documentum.

Istis siquidem hoc modo oriendum est primo ut sciat quisque ad tanti quoniam ministerii pertinet reuerentiam ut quesita exprimere noscat. et ne scriptorum commissioni se totaliter committat. ut Lucretius qui cuiuslibet questionis propositae sibi nodum inquirendo dimisso comitatu sedulus ad libros confluerebat. Secundo ut librorum copiam sine acciperet exercitationi. ut cum opus fuerit eos consulat. nec omnino eis credat ut Ariogrio qui Montani sui magistri dictis tantum profusus est. quod omnem verbulum ab ore ipsius progressum quaternis exarabat. et tanquam sacrum estimabat. Nilque aliud magistrum vicem obtinens in scholis predicabat. Unde multoties pudore confusus abibat. quippe miserimum est ingenium semper vti inuentis et nunquam inueniendis Stultiusque est

committat libris. Et hoc declarat exemplo dicens. quod hoc accidit Ariogrio qui Montani sui magistri dictis tantum profidebat quod omne verbum ab ore suo progressum libro inscribebat. et tanquam sacrum estimabat. Et cum idem magistrum accepit dignitatem. nihil aliud in scholis predicabat quam verba sui magistri. Et sic multoties confusus pudore abibat. Et tunc exclamat dicens sic. Dissertimus hinc

secundo declarat per exemplum. lib. 1. Et Lucretius) Primo dicit sic. volens sublimari ad decorum magistratus. primo scire debet quod et quor pertineat tanti ministerii ad reuerentiam et ut exprimeret sciat ea que noscitur. et ne se totaliter committat librorum inspectioni. Et hoc declarat per exemplum de Lucretio dicens. quod ille inquirendo modum. id est. dissolutionem cuiuslibet questionis propositae obmissa societate ad libros suos eurrebat. Tunc tibi (Secundo ut librorum copiam)

Hic ponit secundum documentum valens ad dignitatem magistratus. Et diuiditur hec pars. Nam primo facit quod dicitur est. secundo ponit exemplum. et tercio adducit commune proverbum. Partes patebunt. Dicit ergo sic. Volens promoueri ad dignitatem magistratus acquirat sibi copiam librorum ad quos recursum habere possit dum potest non cum totam intentionem

Boetius de

est ingenij semp vti inuenientis. nunq̄ aut̄ inueniēdis. Et adhuc stultius est
oīno p̄dentiā habere in dictis magistror̄. Et p̄t̄ discipulus credere donec
rōnabiliter melius sentiat zc. ¶ Tūc ibi (Tercio vt) Hic ponit tercū
um documentum circa statū magisterij dices sic. Volens magistralem ac
quirere dignitatē habebit in secreto aliquos socios q̄s edocebit. et libros
eis leget. et p̄ consequēs
alios documentis infor
met. vt illo mō sciat intel
lecta. scitaq; exp̄mere et
vsum p̄parare. ¶ Hic p̄o
parat magisteriū. Nam
docere alios est facultas
pp̄ie industrie. i. solerrie.
¶ Tūc ibi (Quarto vt
hos) Hic ponit quartū
documentū. Et p̄mo fas
cit hoc. secundo declarat
per exemplū. ibi (Ut fla
uius) Et dicit. volēs ac
quirere dignitatē magis
tratus. z qui futur⁹ est
rector̄ alliciet sibi socios
vt cū fuerit oportunitas
magistrādi gaudere pos
sit de intrinseco illorum
aspectu. Subdens caus
sam sic d̄t. Quid turpi⁹
est q̄ post tempus incep
tionis solus permanere
sicut Flauius. Nam t̄pe
ob gener̄ sui imperiū z
gaze domis. Iris opulen
tiā. i. abūdantiā estimas
uit sibi cuncta subiugari
Sed t̄pe p̄meui concur
sus elapso raro aliquem
repperit sodalem. Et sic
minis eos cōstringere p̄
ponebat. ¶ Tūc ibi.
(Quinto vt quorū zc.)
¶ Hic ponit quintū do
cumentū z est tale. Vo
lens magistrari pambū
labit peripareice scho
las illorū a quib; p̄moueri p̄t. Curtaliterq; d̄z opponere z remodere p̄o

magistratus orationib; oīno confidere
Sed primo est credendū donec vide
atur quid magister sentiat. postea fin
gendum est eūdem in docendo errasse
vt sic forte reperire queat qd̄ commisse
obijciat sedulitati. ¶ Tercio vt quos
dam habeat quos secrete edoceat. li
brosq; legat. alijsq; rudimentis infor
met. vt sic intellecta sciat. scitaq; exp̄ri
mere discat. in expressione vsum cōpa
ret. v̄sus aut̄ magisteriū pp̄inet. Alios
nanq; docere proprie facultas est indu
strie. ¶ Quarto vt hos aliosq; sibi alli
ciat. vt cū magistrādi oportunitas affu
erit. eorum intrinseco gaudeat aspectu
Quid turpius est q̄ primo inceptiōis
tempore solus destitui. Ut flauius q̄
ob sui generis imperiū. gazeq; domi
nātis opulentia. cunctos sibi credidit
subiugari. T̄pe p̄o p̄cursus elapso ra
ro repperit sodalem qui legi conductio
nis adhesit. licet inuitus minas omni
genas regaliter addendo generositati

disciplina scholarium

rentientes. Et etiā fm tps exigentiā rñdere dñ. Ne si nimia affuerit taci-
tarnitas sue imputet ignorantie vel arrogantie. Subdit, auroz se multos
vidisse p̄fufos p̄pter p̄teruitatē responsionū. Tñ nō est dīcentis incitare

psentaneū est propter duplicem affini-
tatis partitionez magistrantis saltem
ad tempus fouere presentia. Quinto
ut quozū gratia coronandus est ⁊ fauo-
re illozū scholas peripatetice obam-
bulet. curialiterq; opponat. p̄teruien-
tesq; acriter remordeat. diligentiusq;
pro tpe respondeat. ne si muta fuerit
volūtas ignorantie imputet cecitati vel
arrogantie temeritati. Multos liqui-
dem ob respōsionis p̄teruitatez specu-
lantū licet inuue audiuimus frui pre-
cipicio. Non enim dīcentis est pro-
bris contumeliosisq; affatibus regen-
tem incitare. Nec licet summa fami-
liaritate coniunctus si fuerit docentis

regente p̄bris et affatib;
contumeliosis. Reliq; cla-
ra sunt in littera

Norandū hīc q; di-
uersis de causis magister
nō se totaliter cōmittere
dñ libris. videlz p̄pter lib-
rozū amissionē. ne scz lib-
ris amissis scia totalit̄
ter amittat. Ne ergo cō-
ringat hoc. necessariū est
sciētiam imp̄mere cordi.
Unde Lordi non carte
tradas que noueris arte
Et si carta cadit tecum
sapientia vadit. Secun-
dō p̄pter p̄fufiones tollen-
dam. Non em̄ magister
qualibet in argumentati-
one seu rñsione libroz ac-
cedere p̄t. Etiā ex libris
statim non p̄t debite ad-
sensibilia rñdere. Tercio
p̄pter opinionū nouitatē
et diuersitatē nō est lib-
bris p̄tentus p̄fidenduz

Item norandum q;
volens ad magistrales p̄-

moueri dignitatez. p̄uidebit sibi de libris sue exercitationi necessariis. ea
de causa. qz nō om̄ia possunt imp̄ri. hoc est memorie viuaciter commē-
dari. Opus est ergo librozū habere copiam. vt tempus cum affuerit eos
valeat p̄fulere. nō etiā p̄prio est semper confidenduz ingenio. Dicit em̄
Auerrois tercio de celo. q; nimia ingenij confidentia frequēter fecit Aui-
cennā errare. imaginationi etiā nō est credendum. quōntā impossibiliz
est. vt dī p̄hs tercio de anima. Cōmunit̄ tñ scientia p̄ūno acquiritur a li-
bris studendo vel doctrinā auditu p̄cipiendo a magistro. Om̄is em̄ do-
ctrina intellectiua fit ex p̄existenti cognitōe sensitiua. vt habet in p̄mo po-
steriorū. Sapientia em̄ sine experimēto haberi nō p̄t. Unde qz iuuenes ca-
rent experientia. ideo p̄udentes esse non possunt. Dicit tñ Albertus maz-
gous q; anteq; aia fuerit in cognitōib; profundata. nō accipit nisi per sensū
sum et imaginationem. Cum vero p̄fundata fuerit redit ad habendū sui
ipsius ⁊ aliarum rerum diuinarum scientiam nobilissimā

Boetius de

Frem notandū q magistrandus quosdā habebit clam ab eo instruen-
dos. pmo ppter habitus scientifici acquisitōem. scz pmo ad sciam pceden-
do. deinde ppter habitus acq̄siti radicātōem. z sic sem p̄ studebit. Aliorū
erem informatio p̄prij est intellectus eruditio. Prouerbialiter em̄ dicitur
docet aliū instruit seipsum. Ad magisteriū em̄ pcedendo p̄miserendum est
studiū. hoc est vehemens animi applicatio ad sciam acquirendā. pmo vsus
studij. secūdo aliorum in
formatio. Unde qz dicitur
scipulus studet p̄ppter
sciam adeptas ratificans
daz. ac disciplinam infor-
mandā. ideo exercitium
magistrandi est necessari-
um. Exercitiū em̄ facit in-
tellectū p̄paratū seu pro-
nūciare. p̄mpte. s. intellij-
gendo arguēdo z respon-
dendo. Et generaliter in
omni actu studiose porē-
tem. iuxta illud Victorii
ni. Natura facitabilem.
ars facilez. vsus vero po-
rentem

Frem notandum q magistrandus allicere stu-
debit notos et ignotos.
vt dū magistrandū rēpus
affuerit. eorū intrinseco
gaudeat aspectu. Regis-
men em̄ ciuitati erit com-
parabile. Unde ciuitas
simp̄m in p̄conomicis
est domorū pluralitas p̄dijz z possessionibz abūdās ad bñ viuēdū ordina-
ta. Sicut igitur ciuitas hec requirit. sic regimē sociorū multitu dinē necessaria
magistro pcurando expostular. Debet autē ad gradū magisterij pcedens
socijs vri triplici de cā. videlicet cā legēdi. cā opponēdi. et cā disputandi seu
rūdendi. ¶ Itē dicitur magistrandus frequērare scholas z obambulare perij
p̄terice. quorū gratia z fauore sperat p̄mendari. obseruando etiā singula
q̄ in littera cāgun̄t. opponat em̄ z rūdēbit mō peripaterico. Un̄ peripare-
ticā ad vtrāqz p̄tē p̄tradictōis arguere p̄sueuerunt. Sic em̄ de facili h̄itas
inuenit. Un̄ Aresto. peripatericorū p̄nceps ait. ponētes vtrāqz p̄tradictō-
nis p̄tē de facili speculabimur qd̄ verū qd̄ falsum. Un̄ peripatericus dicitur
a
peri qd̄ est circū. z poros qd̄ est calcans vel ambulans. quasi circū calcans
vel ambulans. qz Arestoteles deambulās disputare solitus erat

Ric Boetius ponit sp̄tale documentū. Eduxidit̄ hec ps i tres. pmo

ipsius secretis nisi iussus debet inbia-
re. iussus vero inuite. Nōne Fotini p̄-
ternitas zenocratis serinea apuit et p̄-
us edocta publice inspererit. seqz ma-
gistrari credidit. si oēm zenocratis ab-
stulisset mineruā. Qua ablata zenocra-
tes desijt a magisterio Fotinus abla-
tis vri nesciens frenesi laborauit gran-
diori. p̄prioqz discipulus p̄situs labo-
ri alieno nunq̄ inuidebat honori.

De cōpositione moruz in accessu
ad magisterium et postea.

Um autē dies summe pmo-
tionis affuerit breui scemate
p̄pendiosoz affatu venerāda

Disciplina Scholarium

em ponit documentū. Secūdo addit quādam cautelā. ibi (Caute tamē)
Tercio declarat per exemplum. ibi (Turpe em est) Sed legantur pres
sumul. Et de sic. cum fuerit dies promotionis maxime vt magistrandus
compendioso gaudebit sermone in collatione socioꝝ. Et procedat ad in
crementa magistralis ho

cōmendē socioꝝ collectio. Sicqꝫ ad
honoris initialis incrementa intrepide
procedendum est decenti ornatu. festi
no apparatu. si facultas suppetit cun
ctis ad libitum p̄fessionis eius dē splen
dide pcuratis. Caute tñ consideran
dū. cautiꝫqꝫ inuestigandū est an ma
gisterij elatōem. vt primi anni discurs
sus p̄p̄tia si opus fuerit possit sustenta
ri facultate. Turpe em est tanti nomi
nis reuerentiā prima fronte mendica
re. vt Scruonio. qui om̄ibus ad ma
gisteriū pertinentibus venerabiliter ex
quitis luce tertia cepit mendicare. tā
ti vero nominis ausus moꝝ cum peni
tuit. Quid em̄ mirum quasi instantā
nec delusus abcessit. tanti honoris fa
stigia de cetero nunqꝫ confessus Q̄
felicis exitus venerāda est cōmendatō

natur visui non videbit. generaliter em̄ sensibile postū supra sensum non
facit sensationē. Preterea si nimis remoueret a visu itez nō videret. eo qꝫ
cōtingeret radios visuales cōcurrere an̄ oculi contactum imaginationem
p̄spectiuoꝝ imitando. imaginando visionē fieri. sicut figura pyramidalis
cuꝫ basis est res visa. conus vero in oculo. Relinquit qꝫ visibile vt des
bite videatur. nec dehet nimis elongatū esse neqꝫ visui nimis coniunctꝫ
sed mediū est seruandum. Sic et sermo magistri nec dehet esse nimis p̄of
usus ne tedio p̄urter aures audientū. Nec etiā nimis breuis ne obscuꝫ

noris decenti ornatu festi
stino apparatu. Et si fas
cultas superat socioꝝ p̄
curabit conuiuium solē
ne. Et ponit cautelā cir
ca conuiuiū dicens qꝫ cau
te prospiciendū est vt bo
na primi anni sufficiant
Turpe est em̄ mendica
re prima fronte fm qꝫ ac
cidit Scruonio. qui ter
cio die incepit mendica
re peractis venerabiliter
singulis ad magistratꝫ
pertinentibus. vnde nū
qꝫ de cetero tanti nomi
nis excellētiā andebat
confiteri. Subdit ergo
Boetius finaliter sic dis
cens Q̄ venerāda ē fe
licis exitus cōmendatio.
¶ Notandum hīc. qꝫ
magistrandus tante pro
motionis ad gradū ma
gisterij scemate breui. vt
bonūqꝫ ornatu vti des
bet. Dicit em̄ p̄hs in pos
litica sua. qꝫ talis dehet eē
sermo magistri ad discip
pulos qualis erit distan
tia inter visum et visibile
Unde si visibile superpo

Boetius de

nitatem secum contrahat. Breuitas ergo sermonis est seruanda que au-
dientem delectat atq; audientium intellectum illuminat

Postq; ostendit Boetius que ad magistrum sunt necessaria hic profectur de his que conueniunt alicui scilicet ad gradum magistratus profectus. et primo premit-
tit intentum. secundo illud exequitur. ibi (Magistroz talis habet diuisio) Et primo de sic. postq; expedita sit q; pertinet ad scholarium in forma-
tione. et hoc debito docendi modo obseruato. Non enim curauimus rectorem confundere breuiloquio nec aliquem confundere curabam? sermone prolixo. Nunq; enim sermone faciliore sum? perusi. Subiungit causam. quonia; liber iste nedum discretis sed etiam ignaris et rudibus est copulatus. Sunt igitur obscuritates h; postponende. Hunc vero in presentia capitulo ad uenerabilem magistrorum dignitatem est accedendum quomodo se; seruantur curiam fuerint. priorum. et si de facto alios regerent

¶ Tunc ibi (Magistroz talis) hic exequitur intentum ponendo triplicem magistrorum diuisi-
onem. Et primo facit hoc. secundo ponit qualidam doctrinas a quolibet rectore obseruandas. ibi (Tantum namq;) dicens sic. Triplex est magistrorum diuisio. quidam enim habitant in duabus ciuitatibus magis excellentibus. ut sunt roma et athe-

De qualitatibus magistrorum

Expeditis autem que ad scholarium eruditorem sunt digesta. dilucidandi moderatone obseruata nec angere lectorem breuitate curamus nec dilatio confundere. nunq; lucidiori leuiori; scemate perusi. Quam non solum discretis. uerum etiam rudibus enigmatis serie postposita commendat. Nunc ad magistrorum uenerandam maiestatem peruenit ubi est Magistroz talis habet diuisio trina. Quidam tantorum duabus urbibus ce-
teris fulgentioribus. rome scilicet et athenis morantes. ulterius nequaquam precedentes in quantum fortuna succedit altius uenerant. Alij obmittentes predictarum fastigia. opidozum adiacentium quoniam emolumenta. Tum propter nouerca discipline egestate. Tum propter natalis patrie dulcorem renitente Tum istorum quoque aliorum quodam rone pulcre denotationis imperium assumunt ut honorificentur. Alij rone intelligentie. ne ignorantia eorum confundat. Tercij subtili speculantes pro-

Disciplina Scholarium.

ne nunq̄ ulterius pcedētes. sed q̄dū vixerint ibi pseuerantes inq̄stima fortuna saltem eis succedit. z ibidem multum cōmendantur. Sunt etia; et alij predicarum ciuitatum homines dimittētes. qui post gradus ma-

pter vtriusq; partis incrementa magistraalia contrahunt paludamēta. Talij nanq; quicumq; venustatis assumpte debitis officij velut emolimēta prosequi in honestate morū vniversa oportet. vt polleat preclarus. vt scilicet in sermone sit verax. in iudicio iustus. in cōsilio puidus. in cōmisso fidelis. cōstās in vultu. pius in affatu. virtutibus insignis. bonitate laudabilis existat.

Si quid vero contrarij accidat humane fragilitatis appetitui solet accidere conuersatione etiam sit bonus. Nulla siquidem res magis perniciosa discipulo q̄s vita magistri cōtumeliosa. Infusa em̄ sepiissime corrumpti videmus ex fetido vase. quoniā vas fetidum corrumptit aquas. Sic sciētia in vita magistri viciosa corrumptitur et vilescit.

¶ Hec autē predicta ad aīme docētis informationem digesta sunt. Nunc de ceteris primarijs videam. Nō dico

te existat. Et si oppositū eueniat. h̄ humane accidere solet fragilitati. Etia; bonus erit in pueritate. Nō qm̄ nulla res discipulo est tā nociua sicut p̄uersa magistri vita. Vñ res infusa fetido vase statim corrumptit z tali vase pariformiter scia in vita m̄gri viciosa corrumptit z vilescit. ¶ Tunc ibi. (Hec autē) Hic in sp̄ali ponit doctrinas ad rectore pertinentes. Et diuiditur. nā p̄mo p̄mittit intentū. secūdo illud exequitur dices sic s̄ scripta sunt.

gisterij adeptionem in ciuitatibus circumiacentibus lucra querunt. Tūc propter egestate sciētie contrariā. cum propter dulcorē patrie natalis. Itē quidā magistrorū gradū assumunt magistrālē. propter denominationē. vt scilicet magistri vocentur z venerentur ab alijs. Alij rōne intelligentie. ne se ignorantiā pfundā. Et alij subtilius explorates rationes vtriusq; dictorū vt videlicet altius nominēt. z vt scientiam acquirant.

¶ Tunc ibi. (Taliū nāq; q̄cūq;) Hic ponit q̄sdam doctrinas pertinentes ad statū magisterij. Et diuidit in duo. nā p̄mo facit hoc in generali. secūdo in sp̄ali. ibi. (Hec autē) Primo dicit Quicumq; magister adipisci velit assūpte honorabilitatis incrementa. scilicet magisterij z debiti officij oportet q; vārijs luceat. in moribus preclarus. Nō sit se; mēdax. et q; sit rectus siue iustus in iudicio. circūsp̄ctus in cōsilio. fidelis in p̄missis. cōstans in facie. pius in alloquio. Virtutibus insignis et laudabilis in bonitate.

Boetius de

posita ad docentis informatōem quo ad seipm. Hunc autem dicere voluimus de alijs primarijs. non primo primis. sed secundo primis.

¶ Tūc ubi (Tenet q̄q̄)

Hic exequit intentū pōnēdo pprietates quas rector respectu suoz scholarū hātere tenet dices sic. Doctor p̄mo tenet eē p̄ritus māsuetus rigidus fener nō negligēs nō supbus Declarat istas pprietates dicens. Rector erit eruditus. oportet em̄ vt prius discat q̄ alios doceat. Etiam tenetur esse expertus in arte triuiali.

Quonā est absurdus et iniquū indoctos preferri doctis Et nouellos i doctrinis p̄ferri antiq̄s et ignaros p̄ferri litteratis Declarat secūdu dices. Rector debet esse mitis. quonā superbiam discipuloz aliquotiens sustinere oportunū est. Declarat exemplariter de quodam magistro qui noīa batur franco. qui nō vtebatur māsuitudine. imo ipse suspendit se laqueo propter irrefrenabile suorum scholarium supbtaz qui sua vti volebāt nobilitate. Velius tamen ei fuisset. q̄ mansuetudine vsus fuisset. Declarat secūdu dicens. q̄ magister debet eē rigidus in scholarium aspectu. quia rigore vti inter scholares ē comodissimū. scilicet q̄ rector imponat errantibus vindictā. et q̄ soluat lites sophistarum. reprimatq̄ oblatrantes et insurgentes in eum. Et q̄ proteruentes atq̄ rebelles castiget. Et totam faciat determinationem dyalecticam. ¶ Declarat quartum dicens

p̄mo q̄dem p̄mis. sed de secūdo p̄mis differendū est. ¶ Tenet q̄q̄ doctor q̄q̄ eruditus esse. māsuetus. rigidus. antiquus. nō negligēs. nō arrogās. Sic inquā eruditus. Prius em̄ optz q̄ discat q̄ doceat. Triuū em̄ compatione nouimus assistentem doctrine Valde em̄ absurdum est et iniquū vt imperiti peritis. nouelli antiq̄s. rudes preferretur emeritis. Māsuetus. qm̄ discipulorum elationē patit quandoq̄ oportunū est. Magister franco immansuetudinis p̄deat in exemplū. Qui ob discipulorū suoz nobilitate sua vtētū irrefrenabilem arrogantā laq̄o se suspendit. Sapientius em̄ egisset si mansuetudine vsus fuisset. Rigidus sicut sit doctor. In scholarium enim amplexu rigore vti comodissimū est. vt scilicet errantibus vindictam imponat. sophistarū lites dissoluat. oblatrantes remordeat. obloquentes reprimat. proteruentes castiget. totaq̄ determinationem dyalecticam faciat. Antiquus em̄ nō

disciplina scholarium

¶ magister erit senex. non quidē in annis. sed perpetua in scientia. si tamen
vtrūq; affuerit. scz q; tam in annis sit antiquus. et etiam in sciētia tanto sa-
mior erit conditio regendi. ¶ Tuncibi (Non negligens) ¶ Hic des-
clarat quincum dicens. q; doctor non erit negligens. quoniam constantia
magistri est mater in omni opere. Negligentia vero nouerca est cuiuslibz
doctrinae et discipline. Oportunius em̄ esset scholari mechanicis artibus

annis. sed perpetua scientia. si vtrūq;
affuerit sanior erit conditio regendi.

¶ Non negligens existat doctor. qm̄
sicut in vnoquoq; opere mater inueni-
tur constantia. Ita vniuerse doctrine
et discipline nouerca est inconstantia
vel negligentia. Oportunius em̄ esset
arti mechanice deservire q̄ negligentis
iugo onerari. Nō arrogans quoniam
vixit pauperum scintilla extinguitur
arrogantia magistrantis. voluntasq;
discendi a diuitibus sequestratur. Quo-
niam arrogantis magistri sedulitas
vnq; fideliter neminem instruit. Hi
sunt quid quod sciunt docere humi-
liter contemnunt. et quod recte sapiūt

seruire q̄ negligentis ma-
gistri iugo onerari. Hic
de ponit sextum. scilicet q;
magister nō erit supbus.
quia ingenium pauperis
scholaris licet subtile ex-
tinguitur per superbiam
magistri regentis. volun-
tasq; discendi a diuitibus
sequestratur. Quoniam
arrogantis magistri sedulitas
frequenter assiduitas
nunq; visa est aliquē
instruere fideliter. Sub-
dit declarando proprie-
tates superbientium dis-
cens sic. Hi sunt superbi
qui spernūt docere humi-
liter quod prius didice-
runt. Quodq; recte sa-
piunt non possunt recre-
ministrare. In altitudi-
ne em̄ positi discentium
mētes despiciūt. nec cau-
sam scientia ipsorum res-
ferunt in deum. sed priā
in se respiciūt excellentiaz
Hi etiam fimbrias dila-
tant. habitusq; magnifi-

cant magistrantes. In publicis spectaculis eminentiora querūt sedilia. ab
omnibz nomine rabbi. id est magistri querentes salutari. Tales siquidem a
bonorum scholarū collegio relegari debent

¶ Nota duplex assignatur causa in textu. quare quidam magistrorum
in studijs generalibus non perseuerant. Una est paupertas. indigentibus
enim melius est dicari q̄ philosophari. Alia est dulcor natalis patrie. In
triplici fine magistri regunt scholas. Quidam vt pulerum nomen scilicet
magisterij adipiscantur. Alij vt per continuum studium et exercitium. p̄
priū perficiant intellectum. Tercij propter vtrumq;. videlicet ob ma-
gisterij dignitatem. et intelligentie perfectionem. Magistrandi ergo hos
vnozem magisterij et fructum consequi volentes. sicut scientijs sic et hone-

Boetius de

illis moribus debent efflorescere. Unde Socrates dixit prius esse insudam
dam moribus. in quibus docetur qualiter enormes passiones refrenari
possunt et sedari. ne regulam recte rationis impendant. et consequenter in
tellectum alijs scientijs posse inuari. Quorum enim ratio absorpta est in
inferno. horum in tellectus non est clari luminis receptivus. Sedant igitur
primo passiones. vt ipsi sedatis scientiarum contemplationi insistere
valeamus. Magister constans in vultu et voluntate esse debet. Nam
quicquid volitas appetit seu intellectus percipit
sup hoc vultus quandam facit attestacionem. Ideo
vultus quoddam est signum anime. Unde philosophi
sonomi dicunt omnem philosophiam principaliter
in vultu esse considerandam. Unde monstrum in corpore
frequenter est monstrum in anima. Unde
eudrois. Omnis diuersitas que est in corpore
est propter diuersitates potentiarum anime. Po
nitur autem in littera paludamentum. et est vestis
ex cocco et purpura qua utebatur rex vel imperator
ad ostendendum manifestum bellum in proximo
esse futurum et ponitur pro indumento magistrati. quo
veniunt reges. Quicunque autem rem magistrorum debet
re vultu prosequi fructus magistratus. in honestate morum vniuersa debet
lucere. Vires autem hominum sunt varij. quidam laudabiles et quidam
vituperabiles existunt. Unde primo de moribus iuuenum tam laudabilibus
quam vituperabilibus est videndum. Deinceps de moribus senum tam laudabilibus
quam vituperabilibus tractandum est compendiose.

¶ Iuuenes autem primo sunt moris laudabilis. quia sunt literales. Secundo
quia animosi et bone spei. Tertio quia sunt magnanimi. Quarto quia non
maligni moris. Quinto quia sunt misericordes. Sexto quia sunt verecundi.
Sunt autem iuuenes literales. eo quod non sunt experti indigentie. et bona que
possident proprio labore non acquisuerunt. Quilibet cum maiori diligentia
retinet suas facultates. quando propter indigentiam mala aliqua passus est
vel quando illas facultates propria industria vel labore acquisit. quia quod

recte ministrare nequeunt. Quoniam
in fastigio positi merentium. mentes
despiciunt. Nec in datorem scientie
causam referant. Sed propriam in se
respiciunt excellentiam. Hi sunt qui
sumbrias dilatant. philacteria magnifi
cant. In publicis spectaculis eminent
tiora querunt sibi sedilia. ab omnibus
rabbi nomine salutari desiderantes
Talis siquidem omnis bonorum col
lectio iure sodalitatis ablato a se re
ligauit. . . .

disciplina scholarium

tum labore acquiritur diligentius retinetur. Sūt etiam iuvenes bone spei
quod plus secūdo rhetorice triplici probat ratio. Primo. quia paucorum ex
perti sunt nō in multis passi sunt repulsam. ideo oīa credūt obtinere. Sūt
etiam bone spei. quia in eis multum abūdat calor. Cordē igitur et alijs mē
bris inflammatis ex calore in membris corū existenti sunt bone spei et ant
mosi. Rursum iuvenes parum vixerūt in preterito. et sūm cursum naturę
lem debent multum viuere in futuro. Cum igitur memoria sit respectu p
teritorum. et spes respectu futurorum. parum viuūt memoria. multum au
tem viuūt spe. Tercio cōtingit eos esse magnānimos. nam ex hoc aliquis
est magnānimos quia dignificat se magnis. et ingerit se ad faciendum ma
gna. Iuvenes ergo cum sine liberales anūsi et bone spei nō habent unde
retrahantur quin fiant magnānimi. Specialis ad hoc ratio est. quia iuue
nes sunt calidi. sed calidus est superferri. ergo iuvenes semper volunt super
ferri et excellere. Inter cetera autem per que homo alijs videtur superferri
et excellere est honor et gloria. Iuvenes ergo quia sunt calidi cupiūt ex
cellere. et maxime desiderant honorem et gloriam. et per consequens sunt
magnānimi. cuius proprie natura boni esse videtur. Quarto iuvenes
sunt laudabiles. quia non sunt maligni moris. Dicitur enim esse non mali
gni moris. quia non credunt alios esse malos. immo vt plurimum cre
dunt omnes homines esse bonos. Cuius ratio est. quia inexperti de ope
ribus aliorum iudicant de factis hominum ea que vident in seipsis. Ideo
dicitur secūdo rhetorice. quod pueri sua innocentia alios mensurant. Sicut
enim ipsi sunt innocentes. sic et alios innocentes esse credunt. Quinto quia
iuvenes sunt misericordes. Ex hoc enim maxime confurgit misericordia
cum credimus aliquos indigne pati. quare si iuvenes sua innocentia ali
os mensurant credentes eos indigne pati de facili ad misericordiam com
mouentur. Sexto iuvenes sunt erutescitiui et verecundi. quilibet enim
timet perdere quod nimis affectat. Erutescentia autem et verecundia
est timor ingloriationis. cum ergo iuvenes (quia calidi sunt nimis) aspi
sectent excellere. timēt etiam ingloriari. quare etiam de facili erutescunt.
¶ Et sicut iam numerauimus sex mores iuuenum laudabiles. sic nume
rare possumus sex vituperabiles. quos etiam tangit philosophus secūdo
de rhetorice. Primo enim iuvenes sunt passionum insequutores. Secūdo
de facili sunt vertibiles. Tercio sunt nimis creditiui. Quarto sunt nimis
cōsumetiosi. Quinto sunt mendaces omnia quodammodo pertinaciter
asserentes. Sexto in actionibus nō habent modum. sed omnia faciunt
valde inmoderate. Sūt enim iuvenes primo passionum insequutores. et ma
xime insequuntur concupiscentias circa corpus. sunt enim incontinentes
et venereorum insequutores. Quod duplici de causa contingit. nam cum
iuuēnes sint per calidū. corpore aut calefacto naturaliter fit venereorum ap
petitus. ideo corporis dispositio iuuenem inatrat ad venereorum concupis
centias. Rursum hoc idem contingit. quia quasi in omnibus nostris actionibus vel
sequimur passionē vel rōnem. Et quomōdum ratio vigeat in nobis. tanto
magis passio vigoratur. Iuvenes ergo quia sunt inexperti. non videntes in
collectu et prudentia magis regitur passione quā rōne. quare vt plurimum
passionū sunt insequutores. Secūdo de facili sunt vertibiles. nam aīa fertur

Boetius de

corporis plexionem. sicut ergo in corporibz iuuentū humores sunt in ma-
gno motu. sic iuuenes habent volūtates et cupiscentias valde verabiles.
Ideo sedo rhetorice dicitur quod iuuenes acute cupiscunt. sed cito saturantur. ve-
hementer volūt. sed de facili pmutant. Tercio iuuenes sunt nimis crediti
ui quod duplici rōne p̄t p̄ringere. p̄mo quia nō sunt maligni moris. Nā nō
purant alios esse malos. sed sua innocentia alios mēsurāt. Cū ergo natu-
le sit vt quis de facili credat quem nouit esse bonū. Iuuenes credentes ho-
mines innocentes esse de facili omnibus credūt. Rursus hoc idem ex in-
experientia p̄ringit. nam iuuenes existentes inexperti ad pauca respicien-
tes de facili iudicant. Unde prouerbialiter dicitur quod q̄ modica nouit cito iudi-
cat. ergo iuuenes quia nō sunt multozū experti statim cuius eis aliqd negotiū
exponit ad multa respicere nō volūt. eo quod sunt multozū ignari. statim de il-
lo negotio iudicant. et sic esse credunt vt eis preponitur. Quarto sunt con-
tumeliosi. appetit enim maxime excellere. quia ergo uiderit eis quod excellant
contumelias inferūt. et de facili contumeliosi sunt. Quinto sunt mendaces.
et quodammodo omnia pertinaciter asserunt. quia enim sunt inexper-
ti seipsoz ignozant. et se omnia scire putant. De omnibus respondent. vo-
lunt videri scire. ideo de facili mentiuntur. Postq̄ mentiti sunt appetent
gloriam in mendacio sunt mendaces. Cogitant enim se esse ingloriosos
si appareat sic non esse vt asserunt. Sexto in suis actionibz nō habent mod-
um. sed omnia faciūt valde. odūt valde. et generaliter omnia faciūt valde.
Cū p̄cipue iram et cupiscentiā habent vehemētes. Nam ira et cupi-
scentia semp̄ vehementes sunt nisi p̄ rōnem moderentur. ergo quia iuue-
nes magis viuūt passione q̄ rōne nō habent cupiscentias moderatas. s̄
omnia faciūt valde. Senē etiam mores quidam sunt laudabiles et qui-
dam vituperabiles. Quatuor laudabiles numerare possumus. P̄-
mus est. senes habent concupiscentias remissas et moderatas. Secundus
est. sunt miseratui. Tercius dubia non pertinaciter asserunt. Quartus
nihil agunt valde. Concupiscentia enim senum maxime circa venerea est
moderata et temperata. Nam corpore existente calido seu calefacto fit in-
citatio venereozum. ergo per locum ab oppositis. corpore infrigidato fit
remissio concupiscentiarum. Constat enim quod cupiscens venerea per appe-
tū extendit se in alia. sed appetitus senis magis constringitur in seipso.
ergo senes ratione frigiditatis constringuntur in seipsis. vt habeant con-
cupiscentias remissas et moderatas. Et hoc etiam patet. quomodo se-
nes sunt illiberales. Nam per illiberalitatem dupliciter peccari potest.
Primo si vltra q̄ dicitur ratio teneat quod habet. Secundo si preter ra-
tionem concupiscat habere que non habet. Senes autem magis peccat
per illiberalitatem in retinendo ea que habent. q̄ in concupiscendo inde-
bitē ea que habent. quia per frigiditatem magis constringuntur in seip-
sis q̄ extendunt se ad alia. Cum igitur nulla sit actio anime in qua ani-
ma non vtatur aliquo organo corporeo. sicut in opere artificiali. variatio
organo variatio fit operis. Sicut autem in actionibz anime corpore trās-
mutato anime sequitur corporis complexionem. Infrigidato autem cor-
pore anima per appetitū inclinatur. vt sequatur modum frigiditatis. Et
quia frigidum constringitur et cōdensatur. et remittitur in semetipso. ideo

Disciplina scholarium.

senes ratione frigiditatis concupiscentias habent remissas. Secundo senes sunt misericordes. Sed (vt ait philosophus) non propter eandem causam senes et iuuenes sunt miseratiui. Quia iuuenes propter amicitiam. senes autem propter imbecillitatem. Quilibet enim miseretur super amico suo et super eum quem indigne putat pati. Ergo iuuenes sunt amicitiarum amatores sua innocentia mensurantes. Estimant enim omnes esse bonos. vel quia amatiui amicitiarum. Preterea quilibet existens in imbecillitate vel in defectu desiderat vt alij sibi compatiantur et ei misereantur. propter hoc de facili inclinatur vt illi misereatur. Et ita senes propter imbecillitatem. quia vellent alios compati et eis misereri. de facili miserentur alijs. Tercio senes nihil dubium pertinaciter affirmant. vt ait philosophus secundo rhetorice. Senes enim vixerunt multis annis. et viderunt se multo citius decipi. ideo non audent aliquid pertinaciter asserere timentes se decipi. Ideo ait philosophus qd senes omnes dubij sententia apponentes quasi nihil forte nihil fixe pronunciantes. Ideo senes nihil agunt valde. Sed in operibus suis videntur esse temperati. Sicut enim iuuenes quia in eis abundant concupiscentie et passiones tendunt in extremum et agunt valde. Sic senes qui habent passiones et concupiscentias remissas vt in plurimum agunt moderate. Post sunt etiam numerari sex mores senum vituperabiles. Primo sunt nimis increduli. Secundo sunt valde suspiciosi. Tercio sunt timidi et pusillanimes. Quarto sunt illiberales. Quinto sunt difficilis spei. Sexto non verecundantur. sed sunt in erubescitui. Sunt enim senes primo increduli. quod ob experientiam contingit. In multis namq; experti sunt cognoscentes homines in multis mentiri. ideo non de facili credunt estimantes alios esse deceptores. Ideo secundo rhetorice dicitur. qd senes multis annis vixerunt et in pluribus sunt decepti. ergo propter hanc experientiam contingit eos incredulos esse. Secundo senes sunt suspiciosi. Quecumq; enim vident vt in plurimum suspiciantur mala. et in deteriorem partem inferunt. Videntur enim senes contrario dispositi iuuenibus. quia pueri sua innocentia alios mensurant. et omnia in meliorem partem referunt. credentes omnes homines esse bonos. Senes vero e conuerso. quia multis annis vixerunt. et in multis peccauerunt. facta aliorum fm ea que fecerunt in seipsis mensurant. propter quod vt in plurimum credunt alios esse malos. in peiorem partem eorum referentes opera. Unde secundo rhetorice dicitur. qd senes quia vixerunt multis annis. esse non potest quin in multis peccauerunt. ideo sunt mali et suspiciosi. scilicet omnia in deterius referentes. Tercio senes sunt pusillanimes et timidi. Sicut enim in eis deficit humor et calor. ita deficit in eis cor et vita. Ideo sunt timidi et pusillanimes. Timidi. quia in eis calor naturalis deficit. Quicunq; enim e naturaliter frigidus oportet qd sit naturaliter formidinosus. Quarto senes sunt illiberales. quod tripliciter contingit. primo ex defectu vite. secundo ob experientiam temporis. tercio. quia non viuunt spe. sed memoria. Unde anima vt in plurimum sequitur corporum complexionem. Sicut ergo senes. in proprijs corporibus deficiunt in humoribus et in vita. sic videtur ipsis qd cura etiam defi-

Boetius de

evant. Timentes ergo defectum pati, illiberales sunt. Rursus sunt illiberales propter experientiam temporis. Quia enim multis vixerunt annis, credibile est eos passos fuisse multas indigentias. Timentes igitur indigentiam pati illiberales sunt. Contingit etiam eos illiberales esse, quia magis vivunt memoria quam spe, cogitant enim se multum vixisse in preterito, et parum victuros in futuro. Et quia memoria est preteritorum, spes vero futurorum, ideo non vivunt spe, nec confidunt de his que debent acquirere in futuro, sed vivunt memoria confidentes de his que acquisierunt in preterito. Funt igitur illiberales acquisita non defacili tribuentes. Quinto scilicet male spei, nihil enim bene sperant, sed circa omnia se credunt deficere. Nam spes est futurorum, memoria preteritorum. Ex quo ergo senes multum vixerunt in preterito, et parum se credunt victuros in futuro, ideo in sperando deficient, et modica se cogitant facturos. Non enim vivunt ad electantur in sperando, sed magis memorando, ergo sunt difficilis spei. Sexto sunt in verecundia et inercitacium. Nam quia senes sunt illiberales, magis curant de vili quam de honesto. Et ita magis student ea que important vilitatem quam ea que requirunt status honoris. Cum ergo verecundia sit timor in honorationis, non competit senibus, quia ipsi magis cogitant de vili quam de honesto. Unde causa quare quis est verecundus (ut dicit philosophus) est hec, quia petit haberi in honore et honestus reputari. Senes autem sicut deficiunt in vita et in humoribus ac calore naturali, sic deficiunt animo non curantes reputari quare contingit eos esse inverecondos. Posset etiam vna assignari causa que est communis ad omnia tacta. Senes enim sunt frigidissimi. Frigidus enim est consipare et constringere, ergo senes et frigiditate consipantur et retrahuntur in seipsis, et redduntur quasi immobiles ut nihil audeant, nihil credant, nihil sperent, non curent excellere nec reputari. Illis tam moribus iuuenum quam senum, tam laudabilibus quam detestabilibus, de facili patent mores eorum qui sunt in statu. Sunt enim illi in statu qui mediant inter senes et iuvenes. Unde quicquid laudabilitatis in iuuenibus vel senibus reperitur, in eis qui in statu sunt esse potest. Nam non sunt nimis calidi ut iuvenes, nec nimis frigidi, ut senes, sed tenent medium inter utrosque. Ideo sunt timidi ubi timendum est, et audaces ubi audendum est. Similiter quia non omnium in experti ut iuvenes, nec in tot decepti ut sunt senes. Ideo nec omnibus credunt, ut faciunt iuvenes propter inexperientiam, nec omnino discredunt ut faciunt senes, eo quod in multis senes sunt decepti, sed medio modo se habent. Ideo secundo rhetorice dicitur, quod qui sunt in statu, nec sunt omnibus credentes, nec omnibus discredentes, sed magis secundum veritatem iudicant. Amplius non sunt intemperati, ut iuvenes, nec formidolosi et inutiles ut senes. Sed ut dicitur secundo rhetorice, sunt viriles in temperantia, et temperati in veritate. Universaler ergo dicamus quod quicquid laudabilitatis in senibus vel iuuenibus reperitur, in his qui sunt in statu potest reperiri. Et quicquid vituperabilitatis in senibus vel iuuenibus reperitur ab his qui sunt in statu potest excludi. Sic igitur loquendum est de moribus hominum, non tamen hec omnino habent necessitatem, quia

Disciplina Scholarium

Tenes possunt esse liberales et magnanimi. Iuvenes etiam possunt esse et perati et stabiles. Sed hec intelligenda sunt secundum quandam prouidentiam et inordinationem quo ad cursum et ordinem naturalem

¶ Consequenter notandum. quod magister in sermone verax esse debet. Unde de veritate consistit in quadam adfectione rei intellecte ad intellectum. dicens ergo plus quam sit in re. a veritate ratione superabundantia discedit. Si vero ea que sunt neget et minora proficit a veritate recedit ratione defectus. Cum igitur mendacium sit fugiendum. qui non sunt veraces nec ostendunt se tales quales sunt. reprehensibiles sunt. Nec magister ergo reprehensibilis existat. verax autem debet esse. A veritate autem aliquid deuiant per superabundantiam. ostendentes se verbis et factis maiores quam sunt. Et tales iactatores appellantur. Aliqui ab ea delectantur per defectum fingentes de seipsis aliqua vilia. que ipsis non insunt. vel negantes de seipsis aliqua. que tamen eis insunt. Et hi despectores vel irrisores possunt appellari. Veritas igitur mediat inter ironiam et despectionem et iactantiam moderans despectores et reprimens iactantiam. Magister igitur debet esse verax. non enim debet fingere se benignitatem habere vel scientiam quam non habet. nec debet concedere sibi inesse malitiam quam sibi inesse non credit. Veritas tamen principaliter est circa reprobationem iactantiam. et ex consequenti circa moderationem et despectionem. Ideo plus secundo ethycoꝝ capitulo de veritate ait. Declinare in aliquod minus. et dicere de seipsis minora quam sunt non est prudentis.

¶ Notandum ibi (Mansuetus) quod quod in passionibus ire et in appetendo punitiones et vindictas contingit superabundare et deficere. oportet ibi assignare virtutem aliquam reprimentem superabundantiam et moderantem defectus. Et hec est mansuetudo. Sicut enim fortitudo mediat inter timores et audacias. sic mansuetudo mediat inter iram quam cupimus vindictam. et irascibilitatem per quam condonamus mala nobis illata. Unde sicut fortitudo reprimunt timores et moderat audacias. sic mansuetudo reprimunt iram et moderat irascibilitates. licet autem mansuetudo esse habeat circa iram et irascibilitates. principaliter tamen est circa iras. Nam primo et principaliter intendit reprimere iras. Ex consequenti autem intendit moderare passiones oppositas ire. Est enim nobis naturale ut ex malis nobis illatis vindictam appetamus. Et quia proprium malum vix potest esse ita modicum quin videatur nobis multum ratione affectionis ad nosmetipsos. Ideo non solum naturaliter inclinamur ut velimus punire mala nobis inferentes. sed etiam quod dāmodo naturale est nobis appetere vindictam ultra condignum. Unde est enim nobis quod malum illatum sit malum quam est in re veritate. et ita iniuriatores nostros plus puniri volumus quam secundum iustitiam puniendi sunt. Difficile est igitur reprimere iras. et non appetere punitiones iniuriarum ultra quam ratio dicat. Plus res igitur peccant in appetendo plus. Pauci vero in appetendo minus. Propter quod si virtus est principaliter circa magis difficile. sequitur quod mansuetudo principaliter opponatur ire. et intendat iras reprimere. Ex consequenti autem opponit irascibilitati et intendit eam moderare. Quod patet ex vi nominis. Nam nomen mansuetudinis ire temperamentum nominat. Unde mansuetus est qui sibi manu assuetus. ¶ Tunc ibi. Cum autem bone inquisitionis

Boetius de

Dicitur quibusdam documentis generalibus circa actus et conditio-
nes magistrorum. hic ponit quedam documenta magis specialia.
Et diuiditur hec pars in tot pres quor ponit documenta specialia. Pars
tres parebunt. Adhuc prima diuiditur in tres. Nam primo ponit primū

documentū. secūdo red-
dit causam eiusdem. ibi
(Quoniam si magistra-
tus) Tercio declarat di-
ctum suū p exemplū. ibi
(Sed non vt assuerus)

Et primo dicit sic. Quan-
do aliqs denouo intrat
scholas causa legendi. p-
mo apparebit maturus
facie et primā incipiet lec-
tionem tempore matut-
no incipēs submissa vo-
ce et expressa declaratione
ascendendo paulatim.
neminemq; expectabit
magna nisi vigeat opor-
tunitas. ¶ Tunc ibi

(Quis si magistratus)
Reddit causas sui dicit.
scz q; magister neminem
debet expectare tempore
legendi dicens sic. Si di-
ligentia magistri aliquos
expectare velit discipu-
los vltra debitam legen-
di horas. tunc presentes
purbabit discipulos rā-
core pigriciei. Et senet-
ipsum destruet rācore ira-
cundie. Cum autem di-
scipulus dormitionis ar-
tifer nouerit diligentiam
magistri sui. aut tūc de tetero
manius comparebit. aut
pudore confusus sui magistri
in eius obprobrium dormitabit
¶ Tunc ibi (Sed non vt
assuerus poeta etc.)

¶ Hic declarat quod prius dixit p exemplum dicens. Non est facien-
dum prout dicit Assuerus poeta. de quodam dromone. quem nequit exci-
tare in risum pigricia dromonis sui discipuli. Illo vero dormiente cōsue-
to more vsq; ad primā vnguibus scabris dulce faciendo canticū per men-
bra. et oculis lippientibus lucem explorantibus quesuit ne peragerentur
res matutini laboris in scholis. Item quesuit etiam ne rubor aurore

De modo exercendi

Quam autem bone inquisitionis
tyro legendi causa scholas intra-
uit rigore extrinsecus assumpto. Con-
siderandum est vt aurore tempore con-
tinuo submissa voce incipiat. ore ro-
tundo mediocriter ascendendo nemi-
nem nisi maxima vigeat necessitas ex-
pectando. ¶ Quoniam si magistratus
diligentia aliquos vltra debiti tem-
poris spacium expectare presumpse-
rit. hos siquidē pigriciei rācore cōfun-
det neq; rancore se cōminuet. Cū autē
pigriciei discipulus dormitatonis ar-
tifer magistri nouerit sedulitatem aut
maturius festinabit. aut pudore con-
fusus in eius obprobrium dormitabit
¶ Sed non vt Assuerus poeta fece-

Disciplina scholarium

confunderetur rubor: lucis diei. hoc est verū nec esset dies Socijs autem suis dicentibus q̄ nondū esset dies expleuit mediam partem diei continue p̄ somnū agēdo grās deo. q̄ maluit sanū habere caput fatuus q̄ infantū

et peritū. Et si meridianis q̄nq̄s cōtingebat eius interesse disputationib⁹ natiū. i. naturalē nesciens excedere morē. i. consuetudinē naso vigilante stertebat. Affinibus socijsq̄ suis ob ip̄ortune coactionis sonū redia faciebat. Duz autem aliqui sua acciperet olera hūlco ore. id ē ap̄erto oculos somno cōmisit. man⁹ vero eius licet immūda in scutella aliqd̄ capiebat. s̄ somnus ei multū erat nociuus dum cibaria q̄ sūt in carcerare. q̄ dūz euigilauit nihil in scutella inuenit. q̄ per socios suos oia fuerat exhausta. ¶ Concludedo d̄r Boetius ¶ Martiane socioꝝ rum charissime ad quas creditis hunc peruenisse vestra hoc nouit dilectio quasi dicat ad nullum p̄ uenerat fructum. ¶ Florandum h̄ primo q̄ tyro onis d̄r nou⁹ miles. nouiter electus ad militiam. et vsus iam in oleuit quemlibet dignitatem adeptum seu artē tyroem appellare. Et sumitur ī proposito pro nouo magistro Tyro igitur bone inquisitionis tē

porē aurore submissa voce. rotūdo ore medio crīter ascendendo neminem nisi vigeat necessitas expectando. suam inchoabit lectionem. Dicitur nos rante tempore aurore. q̄ tunc virtutes sensitiue legentium r̄ audientium magis sunt disposite. ac minus occupate exteriorib⁹. ¶ Illa hora Tyro suam inchoabit lectionē. ¶ In tēpus matutinū cum sol orit̄ aurore. notatur

Goetius de

Sol enim suo calore multos attraxit humores incoſumptos quoscumque autem
rem plendidi aliquid videtur per humidum grossius ipsum apparet rubeum sicut
flamma viridium lignorum. Ergo sole oriente quod humores mediant inter visum
et solem apparet sol rubicundus. Debet etiam Tyro incipere rotundo ore et
melius possit percipere suum discipulis explicare. rotunda namque figura in
ter ceteras capacissima est

et perfectissima. vox enim a
magistro prolata ore ro-
tundo in aere circulariter
ter recipitur. et ergo circu-
lariter accipitur ab audi-
tu. Nam sonus suas spe-
cies multiplicat per inun-
dationes circulares recte
sicut lapis pieci in aqua
Et ergo perfectus conce-
ptio magistri habeat. ro-
tundo ore ac remissa vo-
ce (ne per nimium strepitum
discipulus impediat) ty-
ro suas inchoabit lectio-
nem. Non debet etiam
quicquam sine causa necessa-
ria expectare. quod discipu-
li patres per longa expec-
tantes tempora attendere
tur. et quodammodo ad iras
promouent. ne propter dia-
turnam expectationem ipse
met tyro possit turbari
et nec legendo duci in merorem. Etiam quia discipuli somnolenti pudor
re sunt confundendi deridendi. ac a suis sociis subsannandi. Et per consue-
quens aut maturius festinabunt. aut saltem pudore confusi proprium dor-
mitabunt in scandalum

Notandum insuper quod scholares proponentes multum studere sive
diligere non debent multum dormire. quod ex continuo somno multa oriuntur vitia
Per somnum enim nullus reddit bonus vel malus ut habet ex libro ethyco-
rum. Felix enim nihil differt a misero per dimidium vite. videlicet per tempus somni
Somnus autem ordinat in refectionem spirituum sensitivorum per continuos
labores fatigatos. Unde somnus est ligamentum sensuum exteriorum. Sani-
sibus enim exterioribus spiritibus sensitivis depauperatis somnus adest in co-
rum recreationem. Item notandum quod Promo elegit sibi ignorantiam sa-
ni capitis potius quam sapientiam capitis insani. Secundum autem veritate vir-
tus et sapientia quolibet bono corporis est preferenda. Unde melius est habere
animam fulcitam scientia quam corpus ornatum indumentis. Corporis enim
ornamenta auferri possunt. anime vero ornamenta. quod ultimo dicitur virtus

perida aliquid in vase prendebat. Sed so-
por eius corpori nocivus erat dum ei
baria incarceratione quesivit. Ad quem
fructus maturitatis Marciane socio-
rum charissime creditis hunc evenire
vestra siquidem novit discretio.

De modo disputandi solvendi et dilucidandi

Differetial causa cum doctor meri-
dianus adierit studium. precauere
dum est ne sophistico polleat appara-
tu. nec tetrus moneatur difficultatibus
sed studiosa premeditatione omnibus ar-
matus intrepidus ineat lites easque fa-
cili mente componat. Etiam quod quisque ob

Disciplina scholarium.

les et scientie difficulter auferri possunt. Hinc est q̄ Aristotle. vitam con-
templatiuam perulit vire operatiue. Homo proprium nomen est. vsus
autem iam inoluit q̄ quislibet tardus et somnolentus taliter potest appel-
lan. ¶ Tunc ibi (Differendi causa zc.)

fecerit. ita memorie disponat. vt dete-
gendi tēpore a via rationis nō recedat
Sed ordine cōpetenti enumerato di-
lucidandi moderatione assumpta ex-
plicitate dissoluat. Si vero maxima dis-
cretorū mentibus vt a solet dubitatio
Differendo contigerit. studijs vtendū
est deliberando. Et q̄ naturalib; mo-
tib; mens exagitata dictauerit scien-
tie. in crastinū differendū est. Eodēq;
modo si difficillimū qd̄ premeditatus
q̄s fuerit. dissertatōi p̄medādū est. Fa-
cilis em̄ differēdo plerūq; difficulta-
tis scintillula reperit̄. q̄ si studij obser-
uatōni cōmitteret. Qm̄ non in altero
tū. vt d̄ Aristotle. inq̄sitiō est veritatis
¶ Animaduertendū est etiam q̄ trib;
modis vt solet dissertatōib; discreto-
rum cognitio flouis siquidē et inuisita-
tis editionib; gliari. veteribus certisq;

aliq̄d difficillimū disputando incidet̄ p̄positā nō tangens q̄sitiōe. Hec
difficultas speciale tangit̄ materiā. Super illa igit̄ spēale hātemus dispu-
tationem. discretiores cōuocando quoscuq;. vt ipsa adeo melius dilucis
daretur. Facilis em̄ differendo difficultatis scintillula plerūq; reperitur
q̄ si studij obseruationi committeret̄. Non em̄ (testē pho) in altero tū ve-
ritatis est inq̄sitiō Tūc ibi (Animaduertendū est) Sic ponit q̄d

Posito pus modo
obseruando in les-
gendo. hic ponit moduz
magistro obseruandū
tempore disputandi. Et
primo facit hoc. secundo
ponit quoddaz incidēs
ibi (Animaduertendū
est) Et dicit primo sic. si
quis doctor studij inie-
rit causa disputatōis me-
ridiane cauebit sibi ne ip-
se sophistice arguat. nec
retras. i. obscuras diffi-
cultates moueat dispu-
tādo. sed bñ p̄meditabit
quid velit arguere. ita q̄
sit promptus in soluēdo
Et si quis aliquā moue-
rit instantiam cōmenda-
bit eam taliter memorie
ne soluēdi tēpore a via
veritatis recedat. sed ordi-
ne cōpetenti posito et
assūpta moderatiōe ma-
nifestandi. dissoluat eaz
explicitate. Siq; difficultis
intricatio disputādo ad-
uenerit. ad quā p̄tū re-
spōdere nō sufficeret. dis-
cat. super hoc dubio des-
literationem vsq; in cras-
tinum habere volumus
vt tanto melius decidit
valeat. Silt si dubium

Boetius de

dā incidēs seu notabile. Et diuidit in plures ptes fm q̄ plura ponit noſ
tabilia. Et de sic, magistri discreti tribi solēt vti modis disputādi. Aliqñ
em solēt pponere noua aliqua z inaudita quibz gloriānt. Secūdo antiq̄
et p̄mnia solent eis res
nouare. Et tercio antiq̄rū
dicta q̄ ab vlti recesserūt
solēt renouare. z discipu
los illis informare. So
lētqz vti talibz quasi per
seip̄os fuerint inuenta.
Et si hos obseruando
modos norauerint recto
res scholares in illis des
lectari. instruant eos in il
lis adeo diligentius cō/
mittendo ea archischo
la. h̄ est magis intelligē
ti inter suos scholares.
vt ipse iuxta series suere/
cordatōnis fideliter eos
informet. Et si talis scho
laris non sufficiat totali
commendare memorie.
tūc inscribent talia scedu
lis vel cartis. Et subdit.
Magnū vero fomentū
utilitatis in his colliget.
Tūc ibi (Et ad horū)
Nec ponit doctrinā que
spectat ad scholares ad
magistratus apicem spe
rantes puenire dicēs sic.
vt scholarz ad summita
tem huiusmodi magiste
rii pueniat. qui in dispu
tationibz q̄ fluctus ē ex
eritate sedulus immora
bit studio. siqz sollicit̄
puiderē sibi studij sui tē
pore d̄ loco solitario. Da

to etiā q̄ sanguinec eēt p̄pletionis. ne circūuentū clamore cōfundat. vel
strepitū ob ambulantiū ipediat. nec etiā spūs sui vitales vllis videat̄ vin
culis p̄pediri. Tūc ibi (Honestati ho) Nec ponit aliud documentū p̄cer
nēs modū magistrat̄z dicēs sic. Vultū ē honorū p̄sentancū. vt m̄gr volēs
secrera studere solitari. t̄pe studij existat. ne fili. neq̄tie magistrū videns cō

discipulorū mentes palliare. vetustis/
simis etiam z inouatis tanqz a p̄p̄rijs
riuis manātibz credētū intelligētijs
exercitare. Et si quid horum triū dic
torum discipulorū sagacitatem oblec
tauerit archiscolari in iungendū est ve
eis recordatōis serie fideliter imp̄mat
vel exarandi diligentia cōmēdet. Ma
gnū siquidem utilitatis fomentū in
his colligetur. ¶ Et ad horū magistra
tus apicem proueniat discipulus stu
dio cōtinuitatis immorandum est. re
cessuicqz secretior licet sanguineus in
sistendum est ne strepitus assistentium
eum hebetet. vel emigrantium euz con
fundat. vinculis nullis vitales spūs
impedientibz. Honestati vero cōsentā
neū ē. vt secreta rumādo solitari. m̄gr
existat q̄ libellos extrahēdo p̄ntiā suā
cūctis exhibeat. Nōne detractōis fili.
m̄grī sedulitate libellos extrahēre af

disciplina scholarium

rinuitare studēdo aliqd meditareſ nephas. Sic videlz forte detrahendo
dicens. Ecce qualis est magister noster nullā p̄t exp̄mere p̄riculā nisi p̄ris
nue suos p̄sulat libros. ¶ **Tūc ibi** (Si p̄o p̄meo) **Hic** ponit alia q̄dam
documenta a rectore ser
uāda dicens sic. Si ma
gister p̄mo sui magisterij
tpe discentiū copiaz non
habuerit. nō dz ob id res
pescere. nec spe deposita
despare. Sz tāto diligen
tius studio inhiabit. seqz
strēnuū in p̄sictu exhibe
bit vt. cū pauē honorē
p̄tingere valeat. **Dultri**
em studio paucorū p̄orū
p̄funditatis delinēti
visi sunt intitulari frequē
ter. **Declarat** exemplari
ter de **Theofraſto**. q̄ ar
tifer subtilitatis paucorū
ornatu fuffile. speqz
defraudatus regendi cu
rā abiecerit incōsulte. tū
imo p̄sule. egisset si stu
dio inhielisset. **Seqz** p̄mē
dabile sic exhibuisset. **Frē**
aliud ponit exempluz de
eodē dicens. q̄ magister
Leontij iuuenū mulcorū
acq̄siuit p̄ortium dicens
pulcrius esse degere mul
torū consortio q̄ discenti
um ceru deſtituit.
Tūc ibi (Pietatiz p̄o)
Hic ponit sc̄dam doctri
nā seu aliud documentū
dicens. q̄ magistri debent
suis scholaribz pauperibz
bus diligēter sub eis mi
litatibz q̄nqz munera lar
giri cibaria seqz calceos ve
ſtimenta z h̄mōi si facult
tas suppetit. **Et** nedum
eis subueniēt auxilio. sed

etā p̄silio. **Subdit** cām. qm̄ nulla donatio dulcior est z honestior q̄ veris
q̄ sic scholaribz. **Est** em̄ honestius pauperē p̄souere scholarē q̄ rerū p̄dicē

Boetius de

tarū largitōez lenonibz porrigere aut meretricibz. ¶ Tūc ibi (Nubila lē-
ter) Ponit aliā doctrinā dicēs sic. Licet fortuna rectoris in pncipio sui re-
giminis sit obscura, nō tñ ob hoc desperabit, sed viriliter sufferre debet us-
que infortunij finē expectādo dulciore, nec faciat sicut Lorianus qui
primo infortunatus suū desperando regimen penitus dimisit. Hunc de-
post regimini scholarium seinuoluere intendens, sicq; magnam passus est
paupertatem

¶ Tūc ibi (Si autē ob
festiū ep̄is) Hic ponit
aliā doctrinā ostēdens
qualiter se habebit magi-
ster in societate dicēs. q
rector scholariū ob festi-
ui ep̄is instantiāz si loca
deliciarū visitare volue-
rit, tūc secū habere debet
nobilitates sue societatis
formaz eminentiores, ne
q̄si destitutus solatio re-
pūteretur nullus seu vilis
Ne sibi ptingat siltter si-
cut maroni bone puerla-
tionis magistro. Cui tē-
pore quodā dū spaciare
intēdebat, rustici q̄dā su-
puenerāt, vñ (soliuagus
q; tūc fuerat) indecēter
multū tractabatur

¶ Tūc ibi (Licet inq̄
in scholis) Hic remou-
et Boetius quoddāz
dubiū. Dico em̄ pus q
magister in scholis vter
rigore, dubitaret quis
vtrum et etiā extra scho-
las rigorosum se exhibe-
bit. Remouens hoc du-
biū de Licet magister in
scholis rigidus esse debe-
at extra tñ scholas hu-
milis erit et deuot⁹, quez
liber se salutando transmigrantiū. Iocūdus sermone, comes transmigrā-
ribz. Ericq; fidelis sermone secū cōmorantibz. Eric etiā cautus circa ca-
stitatem vicinis suis ne per ipsos diffametur.

¶ Nōrandū hic primo, q licet magister pmo magistratus tpe schola-
riū copiam non habuerit, idcirco non debet tepescere, nec spe deposita

q; vt decet cōcitato. Que sō p̄clarioz
natureq; suauior q̄ veris scholaribus
erogatio, p̄clarius em̄ est scholarē con-
foueri in q̄bz minima est donātis exhi-
bitio, maxima vero recipiētis p̄motio
q; hiltionū meretricūq; incurribz deli-
niri detestabilibz. ¶ Nubila licet quan-
doq; fortuna existat, nō tñ magistrātis
cura desperet. S; semp p̄sonaliter se
gerēdo et regendo. Incurtus viriliter
p̄ferat, dulcius expectādo. Prox Lō-
riandi pendēda trāfactio. ¶ Si autē
ob festiū ep̄is impulsūm deliciarū lo-
ca visitare placuerit sp̄ sui cetus nobi-
liozes specieq; eminentiores docentis
secū habeat discretio. Ne q̄si destitu-
tus solatio nullus videatur aut vilis.
Ne in periculū excitet Maronis sal-
tus feliciorū suozū cetu p̄uari indoluit
¶ Licet inq̄ in scholis rigidus existe-
re debeat, in gressu tñ salutādo deno-
tus permaneat. Serimone iocundus
transmigrātibz comes, alludētibz fide-
lis ammonitu p̄morantibus, castitate
cautus, ne supināciā nisi fetozem si q̄s
affuerit amicabilem ebibat affinitas.

Disciplina scholarium

evanescere. sed tanto diligentius studijs debet insistere. Unde studium
fm Tullium est vehemens animi applicatio ad aliquid perficiendus. fm
Macrobius autem studium est cura et sollicitudo vnam quamvis rem ad
sui finem deducens optimum. nec spe deponit cadere debet in desperatio
nem. Est autem spes certa expectatio future beatitudinis ex dei gratia et
meritis proprijs proveniens. Unde in hac definitione no sumitur certis
tudo p demonstrationis certitudinem. Spes em viatoris est cum certis
dine opinionis et non demonstrationis. Causa vero principalis hmoi ex
peccatois est dei gratia. sine meritis tm pprijs aliqua sperare spes non est.
vt ait Gregorius. sed presumptio. In hac quidem definitione no describit
tur spes vt est virtus. sed potius put est motus spei et no virtus. Spes
vero vt est virtus est audacia mentis de largitate concepta habitandi vitā
eternam per bona merita. Inter fidem autem et spem talis est differentia
Fides est de bonis et malis. spes vero de bonis tm. Conueniunt insuper. qz
tam fides qz spes de inuisibilibus sunt. Fides aut est de bonis sibi et qbus
cuqz alijs. spes vero est de bonis sibi tm

Secundo notandum. q in spe (vt comuniter ponitur) quatuor sunt
consideranda. ex quibz arguere possumus magistros scholarium recto
res et generaliter reipublice gubernatores debere esse bone spei. Primus
est. spes est de bono et no de malo. de malis naqz timor est. non autez spes
Secundum est. spes est de arduo. nam licet circa quodecuqz bonum possit
esse amor vel gaudium aut desiderium. spes tamen non est nisi circa bonū
arduum. Nullus em sperare dicitur aliquid nisi videatur sibi bonum ar
duum et difficile. Tertium est spes circa bonum futurum. de presentibus
em bonis no est spes. sed gaudium et delectatio esse possunt. Quartum
est. spes habet esse circa bonum possibile. quoniam nullus sperare habet cir
ca bonum impossibile. sed magis desperare. Hec autem quatuor. vides
licet bonum. arduum. futurum. et possibile. comperit magistris scholas
regentibus. ac vniuersaliter reipublice rectoribus. Debent em magistri bo
num scire et virtutes suorum discipulorum. ergo et bonum sperare debet
Rursum. bonum quanto comunius tanto diuinius. Cum igitur bonum
scholas regentium sit comune diuinum circa bona excellentia et ardua.
ideo non solum spectat ad magistros scholas regentes tendere in bonum
sed etiam quodammodo tendere debent in bonum arduum. Quanto em
maior est charitas. tanto plura ei contingere possunt. ergo maiori indiget
prudencia ac maiori consilio. Cum ergo consilium non sit nisi de rebus fu
turis. non quidem impossibilibus. quia de his nullus consiliatur. sed de
possibilibus. ergo decet magistros et vniuersaliter reipublice retores co
siderare bona. etiam illa non solum vt sunt ardua. sed etiam vt futura. et
vt sunt possibilia. ¶ Tunc ibi. (Extrema presentis voluminis etc.)

¶ Hec est vltimū capitulū presentis libri. in quo ponit Boetius quā
documenta ad statū magistrorū pertinētia. Et diuidit hec ps i duas. pmo em
ponit modū pcedendi magistrorū. ppter egestatē repellendā. Secdo ostendit
statū magistrī regentis in patria pua. ibi (Lū ob dulcoris) Adhuc
pma in quatuor. pmo ostendit de quibz vult docere. sed o exequit inrentū
ibi (Si ob egestatis) Tercio ponit quodqū documentū magistrī ad dis

Boetius de

epulos. ibi (Lū aut magistrātis) Quarto ponit quādam doctrinam. ibi (Animaduercendū est) p̄mo d̄t sic. Finalis p̄pilatio p̄ntis libri ē de magis-
tris q̄s egestas liberaliū disciplinarū nouerca fines inuadere p̄pellit alie-
nos. Et etiā de illis q̄s patrie natalis dulcedo reuocauerit. de ip̄is em̄ al̄i

qd̄ sub p̄p̄edio est dicen-
dū. ¶ Tunc ibi (Si ob
egestatis) Hic subdit in-
tentū suū dicēs sic. Luz
q̄s ordinē regēdi acquiri-
uerit cū egestatis repelle-
de. seruabit sibi p̄cepta
q̄ sequit̄. Deter em̄ par-
citati insistere q̄rū value-
rit magistratus salte hos-
nore saluo. Vestib̄ etiā
inhibite mediocribus.
Scholarū regimini p̄ci-
piuus indulgeb̄it Scho-
larib̄ p̄mo vultū oñdet
benignū. Parentib̄ ip̄so-
rum affatū benigniorem
Docendiq̄ aditū doce-
bit benignissimum. vt sic
corda necdū p̄molliat dis-
cipulorū. verū etiā parē-
tū acq̄rat pecuniā. famā
q̄ sic dilater Schole etiā
iura regaliter defendat.
ordinēq̄ docēdi p̄ edo-
ctū insequat. suisq̄ scho-
larib̄ aliquātulū adultē
se rigidū exhibeat. Ora
q̄ ip̄sorū ad p̄us recte lo-
quendū p̄ponat. digitos
q̄ eorū disponat ad scri-
bendū et ad modū docen-
di totaliter eos informet
rigore iusticie semp̄ p̄co-
mitante. vt sic nedum in-
doctrinis verū etiā r̄ i fa-
cetta erudiant. Locedat
q̄ eis t̄pe salte congruo
spaciū ludēdi nullo etiā
casu docēdi subtrahat
b̄nificiū. Sicq̄ p̄nuncē sup-
būq̄ aliquē inter suos
habuerit. dulciter eū cor-
ripiet exemplū mox ei
p̄ponendo. q̄b̄ sit rep̄men-
dus. nisi parentū assensu
virgis p̄curiat. vt sic ad
vulgē castigatus euadat.
vel salte desperatus p̄-
fusionē incidat in p̄hemena

De magistris lucrū querentib̄ pro-
pter egestatem

Extrema p̄ntis voluminis extat
p̄pilatio vt de magistrātib̄ quos
liberalib̄ nouerca disciplinis egestas
p̄p̄ulit inuadere fines alienos. Et de il-
lis quos natalis patrie dulcedo reuo-
cauerit. aliqd̄ sub p̄p̄edio dicam⁹. Si
ob egestatis repellende cām lucrū q̄rat
q̄s odorē dulcissimū. p̄siderādū est vt
saluo magistratus honore paricitati q̄s
tū q̄rat insistat. vestibulq̄ mediocrib̄
inhibet. scholarū regimini p̄cipuus in-
dulgeat. Puerisq̄ p̄mo vultū p̄beat
benignū. parētib̄q̄ eorū benigniorem
affatū. Docēdiq̄ aditū sp̄odeat benigni-
ssimū. vt sic nō solū corda puerozum
p̄molliat. verū etiā parentū pecuniam
extrahat. famamq̄ efferat popularem
Schole p̄o iura regalit̄ defendat ordi-
ne docēdi p̄us edocto putat̄. Eiusdem
etiā aliquātulū adultis se rigidū exhi-
beat. Ip̄sorū ora ad recte loquendū cō-
ponat. Digitos ad scribendū cōstrin-
gat. Ad legendū oīno informet rigore
iusticie p̄comitātē. Ut sic nō solū in do-
ctrina. verū etiā in facetta p̄ueniat. Lu-
dēdiq̄ spaciū tēpestiue p̄cedat. Docē-
diq̄ b̄nificiū nullo casu subtrahat. Si

disciplina scholarium

Tunc ibi (Lū autē magistrantis) ¶ Hic ponit aliā doctrinam quam obferuabit magister circa scholares sentio induratos. vagabūdos superbos & luxuriosos. dicens sic. Si magister scholarium rector habuerit scholares senes duros et instabiles in suis scholis. sic q̄ correctōne scholastica vti nequiverit. tūc lenibz arridebit. duris condolebit. et vagabūdis dilectōis apparatus gaudebit. Itē corrigit calamistratos. illos q̄ Capillos crispāt mediāte tali istrumēto. fūco p̄fulos lachrymis irrigare faciat. luxuriosos caute a scholā expellet. ne alij scholares reatus eiusdē participes efficiant. Tūc ibi (Adiuer) tēdū est autē rē.) ¶ Hic ponit aliā doctrinā per modū notabilis dicens sic. Rector scholarium erit fidelis circa illos vñ capit emolumenta. hoc est a quibz condignam accipit laborū recompensam. Et si querat quō se ipse poterit q̄ ipse circa tales fidelis existat. Respondet Boetius. q̄ p̄ operis exhibitionem hoc poterit discerni. Et si dicat quō modo sit ista operis exhibitio. Respondet q̄ in hoc fit vt magister conuocet suos subiectos loco et tpe congruis videns an sublectores eis fideliter intenderūt. Subdit in lra q̄ nō sp̄ est pfidentum cure sublectorum. ipsi em̄ quādoqz pmollēuntur muneribz discipulorum. & quādoqz tepescūt remunerationis desperatione. Et quāqz se fingent fideles nummū extorcent terrorem circa scholares et seueritate u

Tūc ibi (Sicuti vero) ¶ Hic ostendit de honore magistri scholarium rectoris. Et p̄mo facit hoc. Secōdo remouet dubiū ibi. Lanendū est etiā. Et dicit sic. Si magistro alicui cena fiat pauperior. ita q̄ aliquātulus vīuat in paupertate. tūc dūtaxat sollicitus erit ad pcuranduz familie sue et

Boetius de

libris necessaria. non se multos inuitando hospites, ut puta vicinos suos et mulieres. Subdit etiam, ne ipsi secreta sua reuelent si qua viderint vel audierint. Etiam ne vetula reuelent hospites de magistris paupertate, quia nihil est loquacius antiqua muliere. Non etiam erit idem nimis tenax, quia nimia tenacitas bone perarata fame. ¶ Tunc ubi (Laudendum est)

¶ Hic ponit cautela quam rector scholarium seruabit dicens se. Laudandum est ne rector scholarium permaneat alieni laborioso in regimine scholastico ultra tres annos, licet etiam copiam ibi scholarium habuerit et lucri, vel confederati amoris opulentiam, nisi saltem vigeat promotio honoris in amore vel facultatis illatio in honore. ¶ Notandum quod si magister rebelles habuerit scholares et maliciosos, tales sunt castigandi ac morum exemplis corrigendi. Nam terribilia exempla eis proponenda sunt, ut sic terreatur. Bonorum exempli applicentur, ut per ea ab bona alliciantur. Est autem socratis sententia quadruplici de causa homines fieri bonos. Quosdam a natura, quosdam ex assuetudine et consuetudine, quosdam per solationem per suam suam, alios vero per penam infligentem, unde Lausant esse boni physici mos suus, sicut pene. Unde pueri ab infantia ad bonos mores sunt instruendi. Quod via quod dupliciter venari potest. Prima sumitur ex parte naturalis delectationis. Secunda ex defectu rationis. Tercia ex penitentia ad malum. Quarta ex vitiatione habitus operis. Prima via sic patet. Nam secundum philosophum in ethicis. A deo naturale est nobis delectari, quod ab infantia delectari incipimus. Unde et pueri statim delectantur cum matrem sugere incipiunt. Si igitur nobis ab infantia accrescit concupiscentia delectabilium, etiam ab infantia illi est resistendum. Statim igitur cum pueri sermonum sunt capaces, bonis moribus instruendi sunt. Secunda via ad idem sumitur ex rationis defectu. Nam tanto magis aliquid sunt commouendi ad

deatur crudescit potestas. ¶ Sicuti homo felici paupertati misericorditer discedendum est, sic non minus ipsius eruditioni accedendum insistendum est. Cum autem cena affuerit pauperior, inestimabilis est eroganda facultas, familiaribus vicinitatibusque complicitibus inuere est porrigenda, ne familiaris vox reducet sua secreta detrahendo vel ne multiplicatis animum per daga animum per met aduertendo. Quid animum per scia facilius, per uera inutilius. In minimis percul absit rapacitas. Et fame nouerca aduica tenacitas. Laudendum est etiam ne illorum puerorum pulueri feculento plusquam triennis alludat ibidem. Licet maxima comitum gazeque affuerit affluentia confederati ve amoris opulentia, nisi honoris per motio vigeat in amore, vel facultatis in honore vigeat elatio.

¶ Hic ponit cautela quam rector scholarium seruabit dicens se. Laudandum est ne rector scholarium permaneat alieni laborioso in regimine scholastico ultra tres annos, licet etiam copiam ibi scholarium habuerit et lucri, vel confederati amoris opulentiam, nisi saltem vigeat promotio honoris in amore vel facultatis illatio in honore. ¶ Notandum quod si magister rebelles habuerit scholares et maliciosos, tales sunt castigandi ac morum exemplis corrigendi. Nam terribilia exempla eis proponenda sunt, ut sic terreatur. Bonorum exempli applicentur, ut per ea ab bona alliciantur. Est autem socratis sententia quadruplici de causa homines fieri bonos. Quosdam a natura, quosdam ex assuetudine et consuetudine, quosdam per solationem per suam suam, alios vero per penam infligentem, unde Lausant esse boni physici mos suus, sicut pene. Unde pueri ab infantia ad bonos mores sunt instruendi. Quod via quod dupliciter venari potest. Prima sumitur ex parte naturalis delectationis. Secunda ex defectu rationis. Tercia ex penitentia ad malum. Quarta ex vitiatione habitus operis. Prima via sic patet. Nam secundum philosophum in ethicis. A deo naturale est nobis delectari, quod ab infantia delectari incipimus. Unde et pueri statim delectantur cum matrem sugere incipiunt. Si igitur nobis ab infantia accrescit concupiscentia delectabilium, etiam ab infantia illi est resistendum. Statim igitur cum pueri sermonum sunt capaces, bonis moribus instruendi sunt. Secunda via ad idem sumitur ex rationis defectu. Nam tanto magis aliquid sunt commouendi ad

Disciplina Scholarium

bonos mores. quanto magis incitantur ad lasciuam. & quanto magis sunt
passionū insecutores. vt patz p̄ phm in ethicis. Sed in etate iuuenū hoj
mines sunt maxime lasciuī et passionū insecutores. ergo tunc maxime est
subueniendū. vt per monitiones debitas et correptiones conuenientes a
lasciujs retrahatur. Quare rōne sic occupatā et lasciujs refrenā
re debet. q̄ro quis magis inclinā vt sequat passiones. tantomagis indig
get dicamine recte rationis vt passiones refrenentur. ergo in etate iuuenū
li pueri sunt bonis moribz instruēdi. qz tūc magis ab vlu rōnis deficiunt.
et magis passionū sunt insecutores. ¶ Tercia via sumit ex p̄nitate ad ma
lum. nam cū aliqs est. p̄nus ad malū. oportz ipm multū assuescere in p̄tra
riū ne inclinē ad illud. vt in plurimū em hoies s̄m mores se hnt q̄si qdaz
p̄ga ad tortuositate inclinata. vū z Aresto. in ethicis docet nos hoc mō ad
bonos mores debere nos dirigere. q̄ mō dirigit z rectificat p̄ga tortuosa.
Volens igit p̄gā tortuosam rectificare vltra mediū rectitudinis in p̄tenz
p̄trariū habet inclinare. que sic inclinata redit ad mediū z rectitudinem.
Sic z nos qz obliquitatem et p̄nitatem habemus ad malum z ad delect
ationes illicitas. debemus p̄ multū tempus ab illicitis delectatōibz ab
stinere. vt hanc p̄nitatē ac malū valeamus deuitare. Immo sicut virga re
ctificāda ad partē p̄trariā vltra mediū trahitur vt possit redire ad mediū
Sic z nos fugiendo delectabilia debemus nos vltra mediū deflectere.
multas etiam delectationes licetas cauendo. vt facilius ab illicitis valeam
mus abstinere. Et quā tantam ad malum habemus p̄nitatem. oportet
nos per duritiam tempoz in contrariū assuescere. videlicet in bonum. vt
facilius hanc p̄nitatem possimus vitare. ab ipsa igitur infantia inchoā
dum est. vt relinquētes lasciuas sequamur bonos mores. ¶ Quarta via
sumitur ex vitiatione habitus contrarij. Nam quā iuuenes sunt molles z
ductibiles. si absqz freno permittantur statim lasciuas exequuntur. eisqz vi
tiosi habitus imprimuntur. Sicut in cera molli statim imprimitur forma si
gilli. Ne igitur iuuenes vitiosis habitibz informentur. statim ab infantia
sunt mouendi et corrigendi. vt per monitiones z correptiones debitas a
lasciujs retrahantur

¶ Notandū insuper et precipue quo ad illam particulā (Cum autē ma
gistrantis) qz quidam scholarū propter etatem sunt indurati. et his p̄sens
riendum est vt sentb. Alij vero p̄ maliciam ex naturali p̄plexione tractaz
duri sunt z obruti ingenij. et his compariendū est. Alij vero ex consuetudine
dine mala sunt indurati. et his simulacro falso p̄gandū est. Debet
em magister circa tales apparere tanqz mitis. verūtamē p̄bis aut p̄teribz
eorū correctiōi insistere debet. eo qz p̄nt a p̄posito remoueri. Et hi planeti
ste possunt appellari a noie planeta z a p̄bo sto Stār em vt planete. q̄ nūqz
stant sed semp mouent. Secūdi autem statuales appellatur a sto stas.
qz semp in eodē statu stant et permanent. nisi alicuius scientie adeptiōem
perfecte attingere possent. ¶ Consequenter nota. qz in minimis re
bus adunca tenacitas. nouerca fame magistris adesse non debet. inter
enim duo mala melius est magistros et generaliter reipublice rectores
esse prodigos q̄ tenaces parcos vel auaros. Quod triplici patet ratio.
Prima quia melius est aliquem informari morbo. curabili q̄ incurabili.

Boetius de

Prodigalitas autē est morbo curabilis. et hoc vel ex etate. nā q̄ sunt pdig^l in iuuentute. q̄n efficiūtur senes. et cum quādoq; veniūt ad senectutē vt in plurimū curatur eorū prodigalitas. et desinūt esse prodigi. Vel etiam ab egestate. nā qui prodigi sunt vt in plurimū egent. qz expense superabū dant redditibz. Experiendo igitur indigentiam a prodigalitate reuocantur. Ergo fm p̄m prodigalitas est morbo curabilis vel ab egestate vel ab etate. sed auaricia est morbo incurabilis. Nam quāto quis plus senescit. tanto magis auaricia iuuenescit. qz igitur zuententius est aliquē egros rare morbo curabili q̄ incurabili. inter duo mala minus malum est magis stros et vniuersaliter reipublice rectores. imo et quoscuq; esse prodigos q̄ renaces. ¶ Secūdo hoc idem patet. qz prodigalitas est magis p̄pinqua virtuti q̄ auaricia. nā liberalis non libenter recipit. s; libenter dat. quoz vtrūq; facit pdig^l. neutrū vero facit auar^l. Dif

feret ergo prodigus a liberali. qz pdigus nō dat vt debz. q̄bz detet. ⁊ cuius gratia detet. Lū igit pdigus nō sit amator pecunie. sicut nec liberalis. s; aliter pdigus liberalis fieri p̄t. Tercio hoc idē patz. qz pdigus multis p̄dest. auarus autē seu illiberalis vel tenax nulli p̄dest. imo sibip̄s neq; ē. Vinus igitur vitiosum est aliquē esse pdigū q̄ renacem.

Ista est secūda pars principalis huius vltimi capituli. in qua ostendit quō rectores in p̄pria patria regendo se habebūtur. Et ponit p̄mo talem doctrinam. si q̄s curam regendi in p̄p̄ijs assumpsit partibz. p̄pter delectatōes p̄p̄ie patrie. venerabiles parentū suoz aspectus insister pomposo affatu lauteq; et splendide sibi de necessarijs p̄uidebit. vestiūq; circa variationem erit p̄cipuus. Quoniā vestiū ornatu vna cum alijs ornatus plures maiorem vidimus consequi gloriā rei q̄ veritas exhibebat. ¶ Subdit. ornatu vestiū. fauor hoim. lepōs q̄ plures p̄pulerū magis stros eminio in doctrina p̄paratos excellere Homerum virū excellentem atq; venerabilē. Tūc ibi (Ordine docendi) Hic ponit alias doctrinas a rectoribz seruandas. dicens sic Ordine docendi p̄missio diligenter obseruato diligenter tollenda est voluptas damnosa ludoz vna et dānosā voluptas luxurie. vt qd raro p̄tingere solet honor p̄p̄ie patrie magistrī cōferat cōmendatōem. et q̄tō magis vite cōmendatio accreuerit. tantomagis fauori discipulozū est insistentū. vt eorum diuulgetur vocabus. qd eorum magister ore p̄p̄io nescierit exp̄mere. vt sic nedū morum videatur in dulcedine. verū etiam in scientiarū acumine. ¶ Notandū hic. qz cum magister curam regendi acceperit ob delicias dulcoris patrie. et venerabilis parentū aspectus in natalis soli p̄finio pomposo affatu insistentū est et sic de alijs in littera positis. Et aliq; vituperant. qz honorem suū non curant. Alij vero laudant honores non curando. quia humiles sunt. Curare igitur propriū honorem vno modo est laudabile. alio modo vituperabile.

Disciplina scholarium.

Nam non curare honorem videlicet non volendo facere bona opera honore digna vituperabile est. Detemus enim curare honorem. non ut sumus ambiciosi. nec finem nostrum ponendo in honoribus. sed agendo opera honore digna. Opera quæ de honore digna dupliciter possunt considerari. Vel ut nobis proportionata. vel ut sunt magno honore digna. Et ideo circa honores est duplex virtus. Una respicit honores medios cres. Et hec a philosopho dicitur honoris amatoria. Alia est que respicit honores magnos ut magnanimitas. Nam eadem opera possunt esse magnanimitatis et fortutis. Nam agens opera fortitudinis ut aggrediens pugnam. si fecerit hoc quia delectatur in talibus actibus fortis est. Si vero agat hec quia talia opera sunt magno honore digna magnanimus est. Sic etiam si quis agat opera castitatis. quia delectatur in eis castus est et temperatus. Sed si hec agit quia sunt magno honore digna magnanimus est. Ideo pericula bellica non sunt propria materia magnanimitatis. sed potius materia fortitudinis. Nec etiam delectabilia secundum sensum sunt propria materia magnanimitatis. sed potius temperantia. Propria igitur materia magnanimitatis est honor. Unde quicquid agit magnanimus illa agit ut sunt magno honore digna. Hinc magnanimitas quæ de ornatus omnium virtutum dicitur potest. Sicut enim magnificentia est ornatus liberalitatis. quia magnificus opera liberalitatis facit excellentioris modo quam liberalis. Sic etiam magnanimitas ornatus quæ de omnium virtutum opera enim virtutum sunt honore digna. Et sic magnanimus opera singularium virtutum operabitur. Inter autem magnanimitatem et honoris amantiam

Boetius de

hec est differentia. Quia opera aliarum virtutum ut sunt magno honore digna sic pertinent ad magnanimitatem. Sed ut sunt nobis ordinata. et ut ordinantur ad honores mediocres. sic pertinent ad virtutem que dicitur honoris amatiua. Unde honoris amatiua se habet ad magnanimitatem sicut formositas corporalis ad magnitudinem. Pueri enim si habent membra proportionata et conformia formosi quidem sunt. sed non pulchri. quia pulchritudo non est nisi in magno corpore. Sic et facientes opera mediocriter honore digna dicuntur honoris amatiui. Sed facientes opera magno honore digna magnanimi appellatur. Magistri igitur vel qui sunt honoris amatiui vel magnanimi. Etiam si necessitas eos urgeat causa lucris honoris necesse acquirere in natalis solis perfinitio regentes (in modum qui rangit in terra) se regere debent. ¶ Tunc ibi (Cum autem ratio morum quam facultatis etc.)

Hic Boetius ponit vltimam doctrinam seu cauendam a quolibet doctore seruandam. Et primo facit hoc. secundo declarat hoc in exemplo. ibi (Venerabilis Crathonis effigies) dicens sic. Quando commendatio rectoris siue laus venerit in publicum tam in moribus quam in artibus. prudentum est ne actus illicitus vel inhonestus circumdet caput magistrum. vel quod ad ulterium siue fornicatio confundat faciem eius. Et quod fetor malignitatis faciem non denigret. ne ros se vernum emittentes odorem videant expirare. et lilia adepta labore euanescere. Tunc ibi (Venerabilis Crathonis) ¶ Hic Boetius declarat exemplo quidam predicata propter fugam eorum. Et primo facit hoc. secundo ostendit finem non se potest perdere principio. ibi (Prima mea lilia) dicens sic. Facies laudabilis Crathonis magistri meritis. i. tristitie causam et augmentum dedit suis consociis. Etiam et alijs. qui eum dumtaxat semel viderant. quia ipse obdormiuit in habitaculis

malignitatis fetor faciem denigret. ne rose vernum emittentes odorem videant expirare. et lilia sudore quiescita decrescere. ¶ Venerabilis Crathonis effigies proprie facultatis concipibus. Alijs etiam qui eum aspectu vnicui attigerant meritoris causam prebuit et incrementum qui in questoris diversis ob eufrasie uxoris sue delicias dormiuit. In amplexando repertus capillis extractis verberare castigatus. vulnere laceratus sale fricatus. vana seruorum perfusus angulis eiectus. trabibus receptus. tandem lassatus torzonibus. genitalibus priuatus. sterquilino suppositus. trahentibus expositus. plebis abiectio. discipulorum desolatio. comilitonum exitio obprobrium. Crudum aut crudele. miserum aut miserum cunctis exitio spectaculum doloris. Affinitatisque gratia parate leges glia in nullo sibi proficientibus. ¶ Licet pimeua quibus salua fiat iudicia. Ultima tamen saporis alteri inquam meta premebunt. Et sic est finis

disciplina scholarium

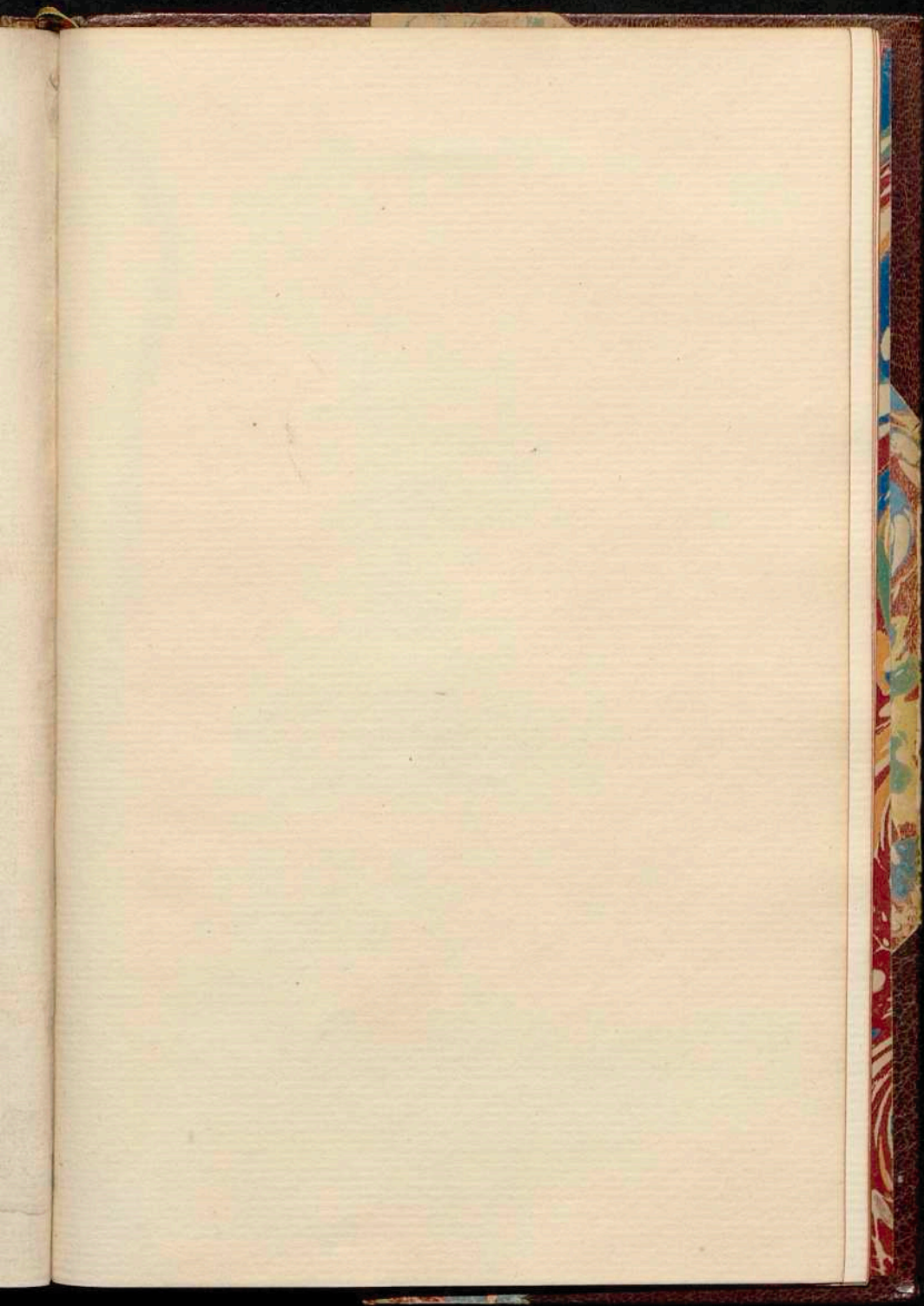
questoris ppter cufraſie vxoris ſue dicitias. Ipſeꝝ inuentus amplexãdo
talem capillis. i. crinibꝝ extractis. vertere caſtigatus. vulnere laceratus. ſaſ
le fricatus. vrina ſeruoꝝ ꝑſuſus. angulis ciecctus. trabibus receptus. tan
demꝝ torroꝝ laſſatus. i. fatigatus genitalibꝝ priuatus ſuis. ſterquil
nio ſuppoſitꝝ. trãſentibꝝ expoſitus. plebis abiectio. diſcipulis deſolatio. cõ
militonũ obprobrium. crudele atqꝝ miſer. cunctis exiitit doloris ſpecta
culum. affinitatis etiã gratia. parẽteleꝝ gloria in nullo ſibi ꝑſicientibus.

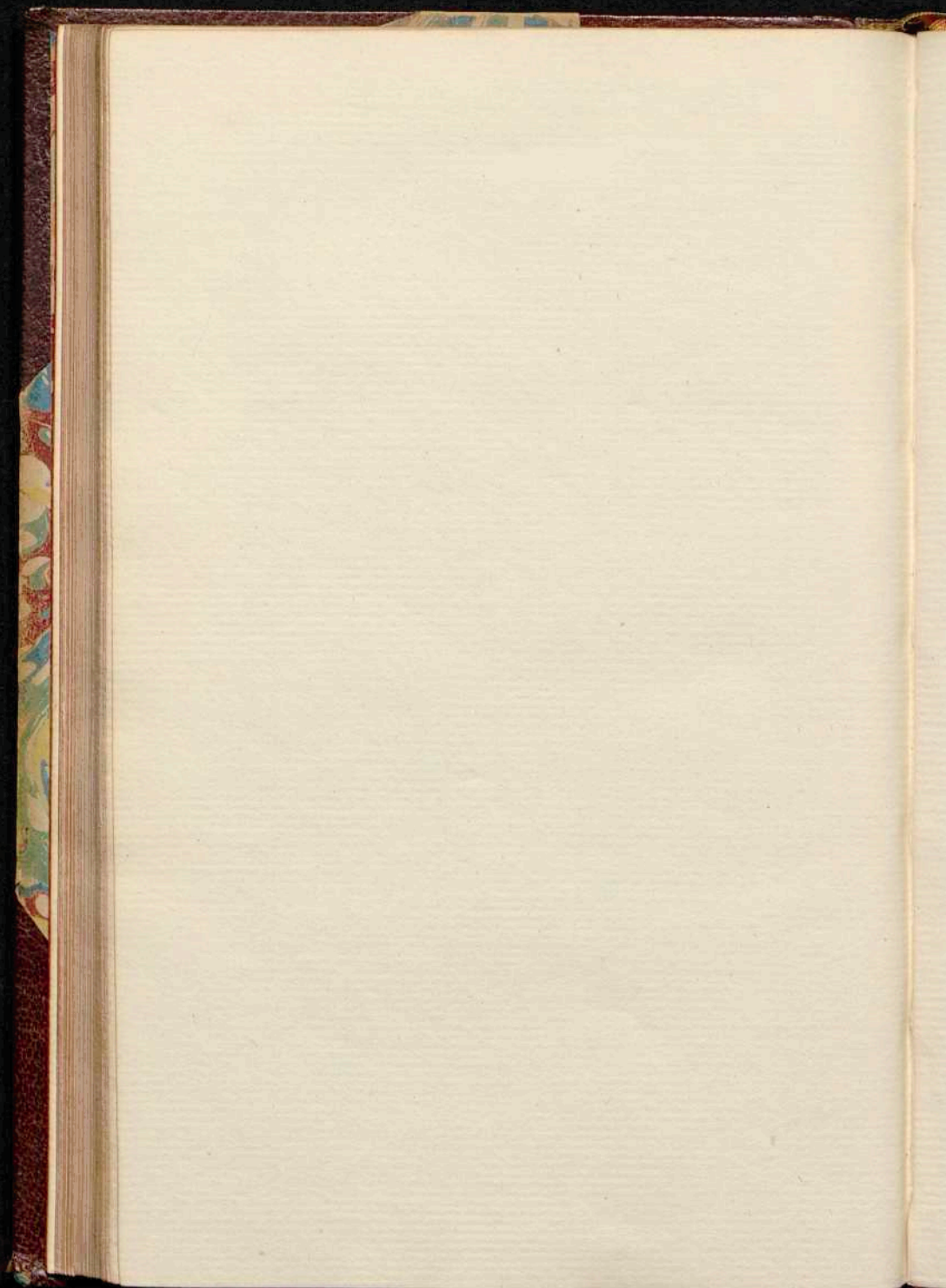
¶ Tũc ibi (Licet ꝑmeua qũqꝫ ſalua ſiant iudicia &c.) Sic Boetꝝ
oſtendit finem non ſemper ꝑncipio correſpondere dicens. Licet ꝑma
iudicia quandoꝝ fuerint ſalua. vltima tamen alterius ſaporis inquina
menta permanebũt. ¶ Notandũ hĩc. qꝫ luxuria octo habet ſpecies. qꝫ
rum due tanguntur in littera. videlicet inceſtus & adulterium. Prima eſt
ſimplex fornicatio. & eſt ſoluti cum ſoluta. Secunda eſt meretricium vage
luxuriando. vel cum publica concubendo. Tercia eſt adulterium. ſez alte
rius thori violatio. & dicitur quaſi ad alterius thorum acceſſio. Unde vir
et ſimiliter mulier tripliciter committit adulterium. Primo ſi vir vxora
tus cum ſoluta coeat. Secundo. ſi ſolutus cum maritata coeat. Tercio. ſi
vterꝝ ſit in copula matrimonij. & illud eſt grauius. Quarta ſpecies eſt
ſtuprum. quo virginalis integritas corrumpitur. vt patuit prius. ibi (A
luxurie ſeruoꝝ) De nãqꝫ ſpecies luxurie nedum a magiſtris. verum etiam
a quibuſcũqꝫ poculum ſcientie ſalutaris ſitientibus ſunt vitandẽ. Unde
luxuria multipliciter eſt nociua. Nam deo eſt contumelioſa. demonibus
placida. luxurioſis nociua. ꝑoximi ſcandalizatiua. ꝑꝑte anime damnati
ua. mentis inſatutiua. anxietatum generatiua. conſciẽtie amaratiua ho
minis defecatiua. & viliſſimo domino ſez carni ſubiectiua. Prouenit au
tem luxuria ex multis. ſez ex ocio & immoderata cibi & potus ſumpſione.
ex vctularum inſtigatiõne. ex ꝑꝑuo exemplo. ex mulierum aspectu & collo
quio. ex muſicalium inſtrumentorum ſono. ex turpiloquio. Octo tamẽ
contra luxuriam poſſunt assignari remedia. Primum eſt aqua lachrymarũ.
extinguens oĩm luxurie ſeruoꝝem. Secundum eſt cibi & potus ſubtractiõ
Tercium ab occaſionibꝝ luxurie elongatiõ. Quartũ extreme mortis cog
itatiõ. Quintũ vt de ſe nulla ſit ꝑſumptio. Sextum eſt frequens occu
pãtio. Septimũ ꝑꝑie carnis domatio. Octauũ eſt tẽtatiõis reſiſtẽtia.
et rebellio. His meditationibꝝ ſi Eratho vſus fuſſet in deſolatione diſci
puloꝝ ac obprobriũ cõmilitonũ non tam turpiter ſuccubiſſet.

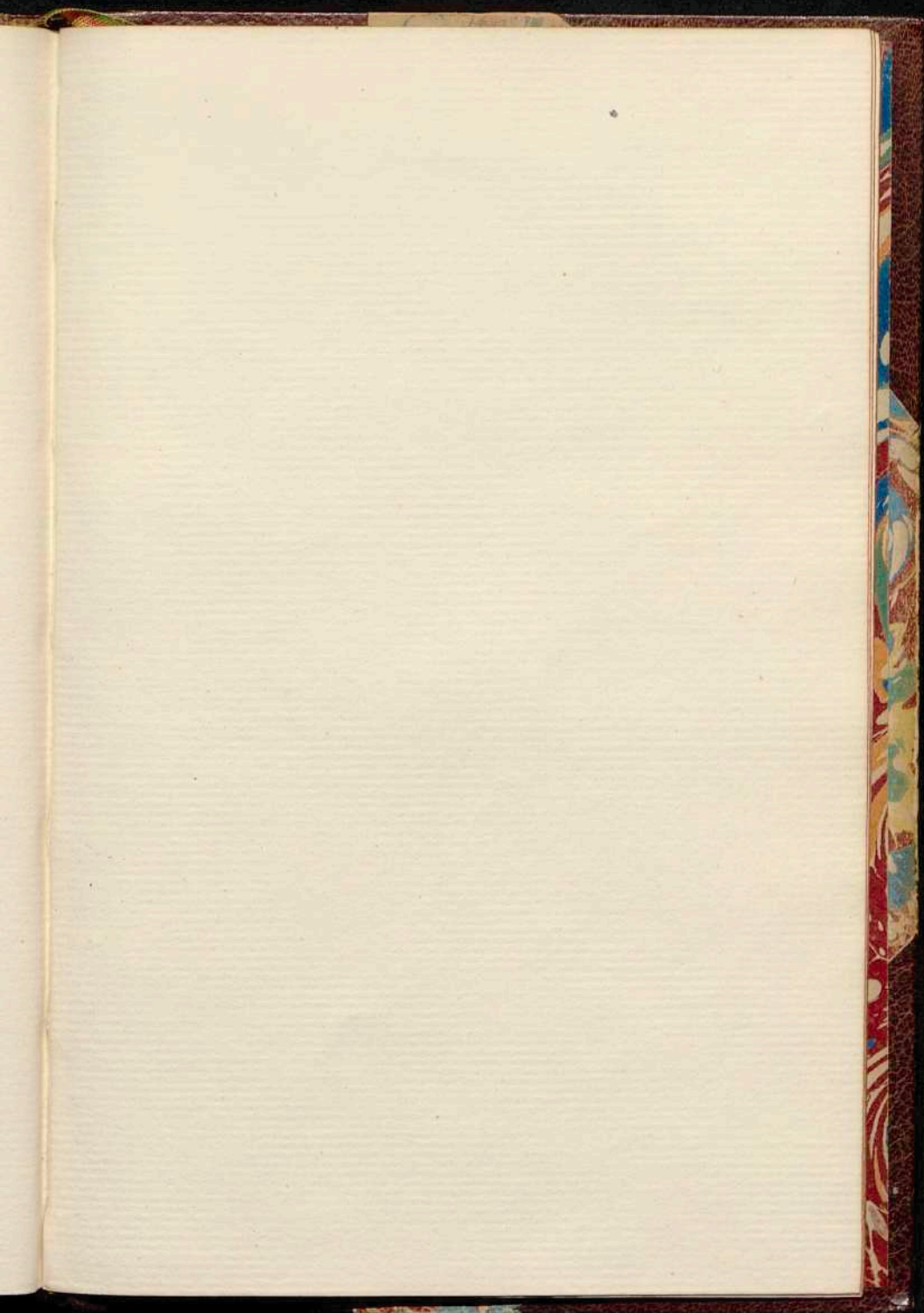
¶ Fine clauditur Boetius de diſciplina ſcholarium
cũ commento notatu digno fideliter necnõ di
ligenter in inſigni vniuerſitate Coloñ. impꝑſus
in officina ꝑre recordatiõis Henrici Quercell. An
no ſalutiferi virginalis partus. D. ccccj. menſis
Decembꝝ lucente die Otilie aſt Lucie.

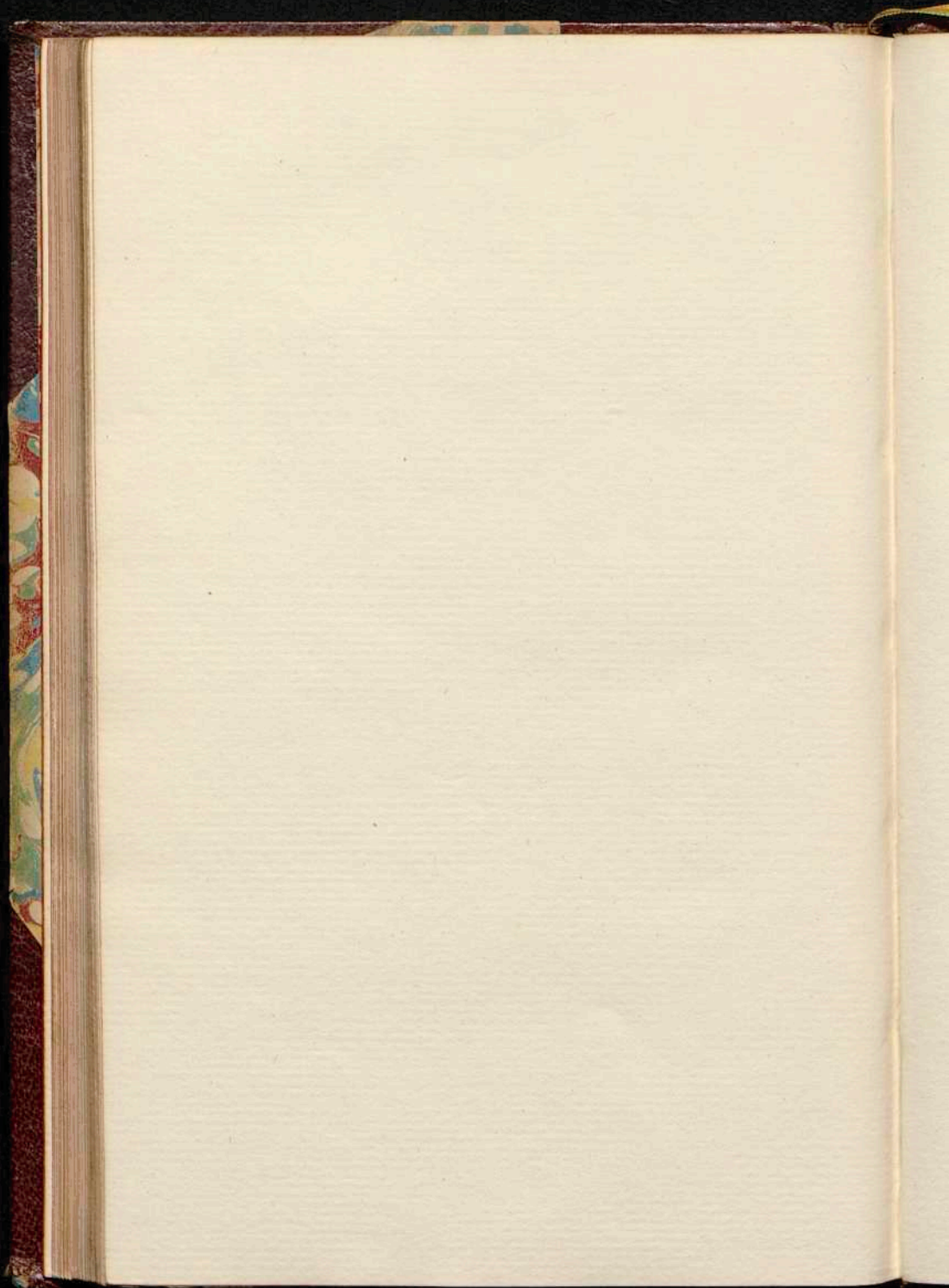
Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

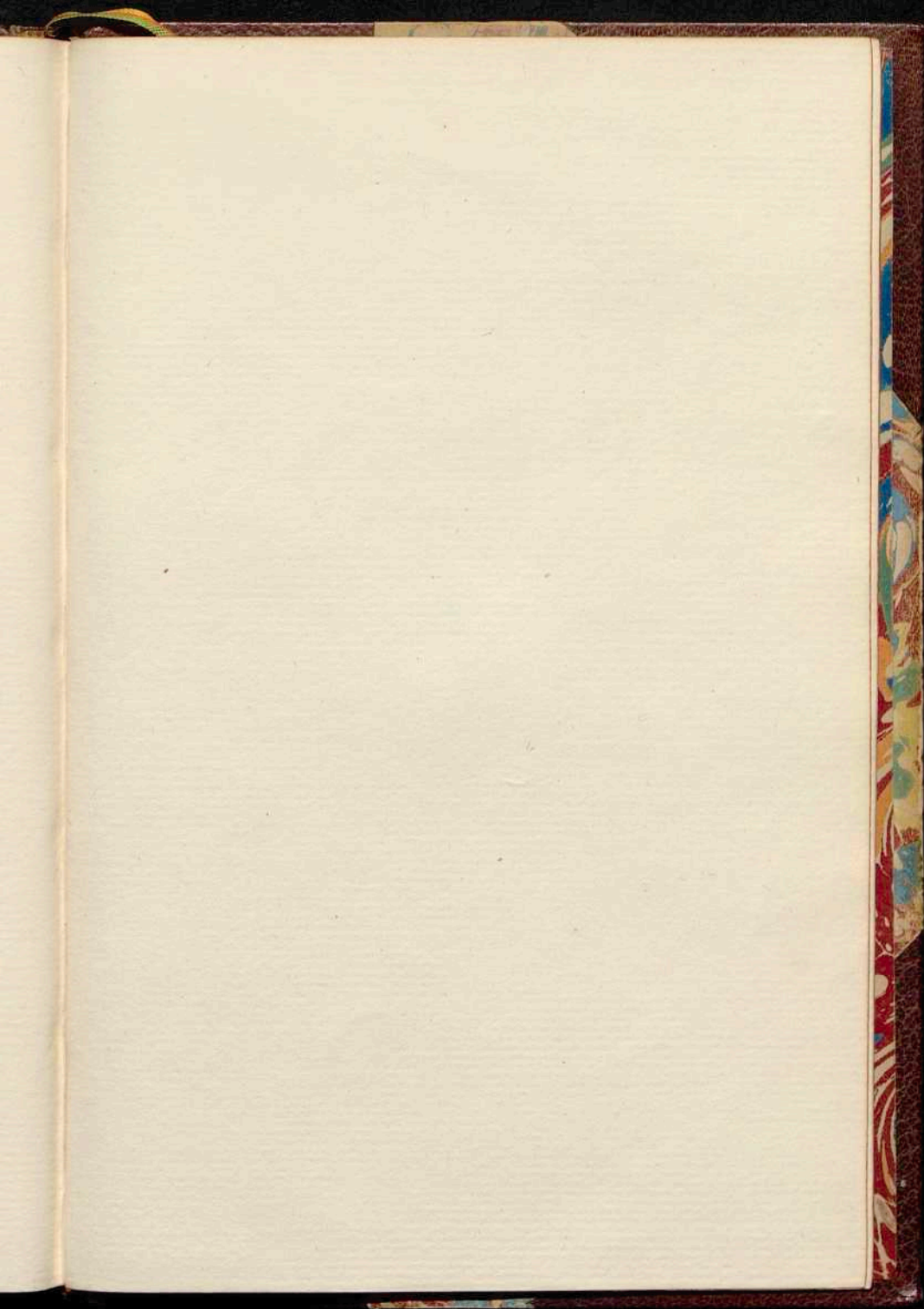
Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a signature or a small note.

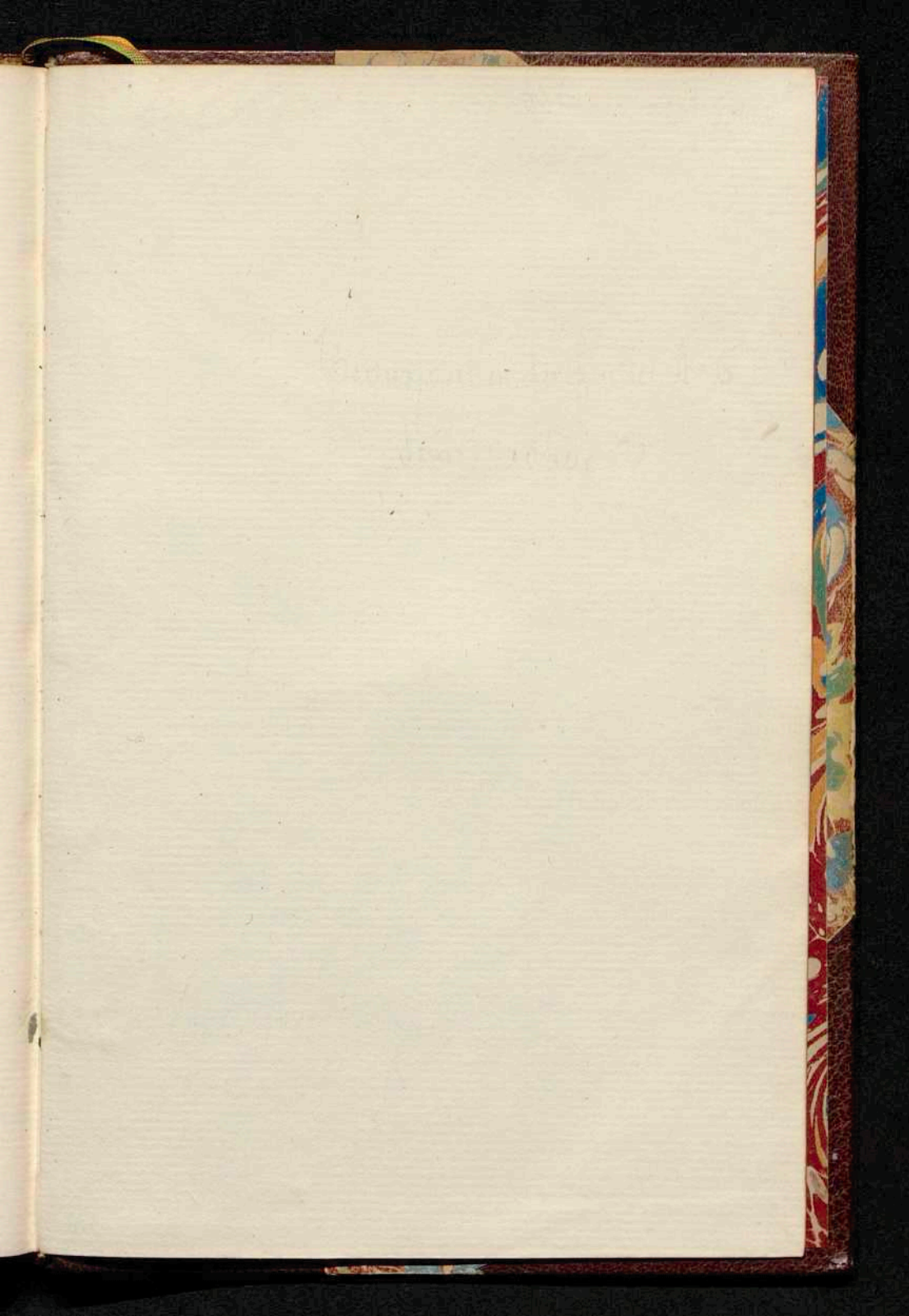

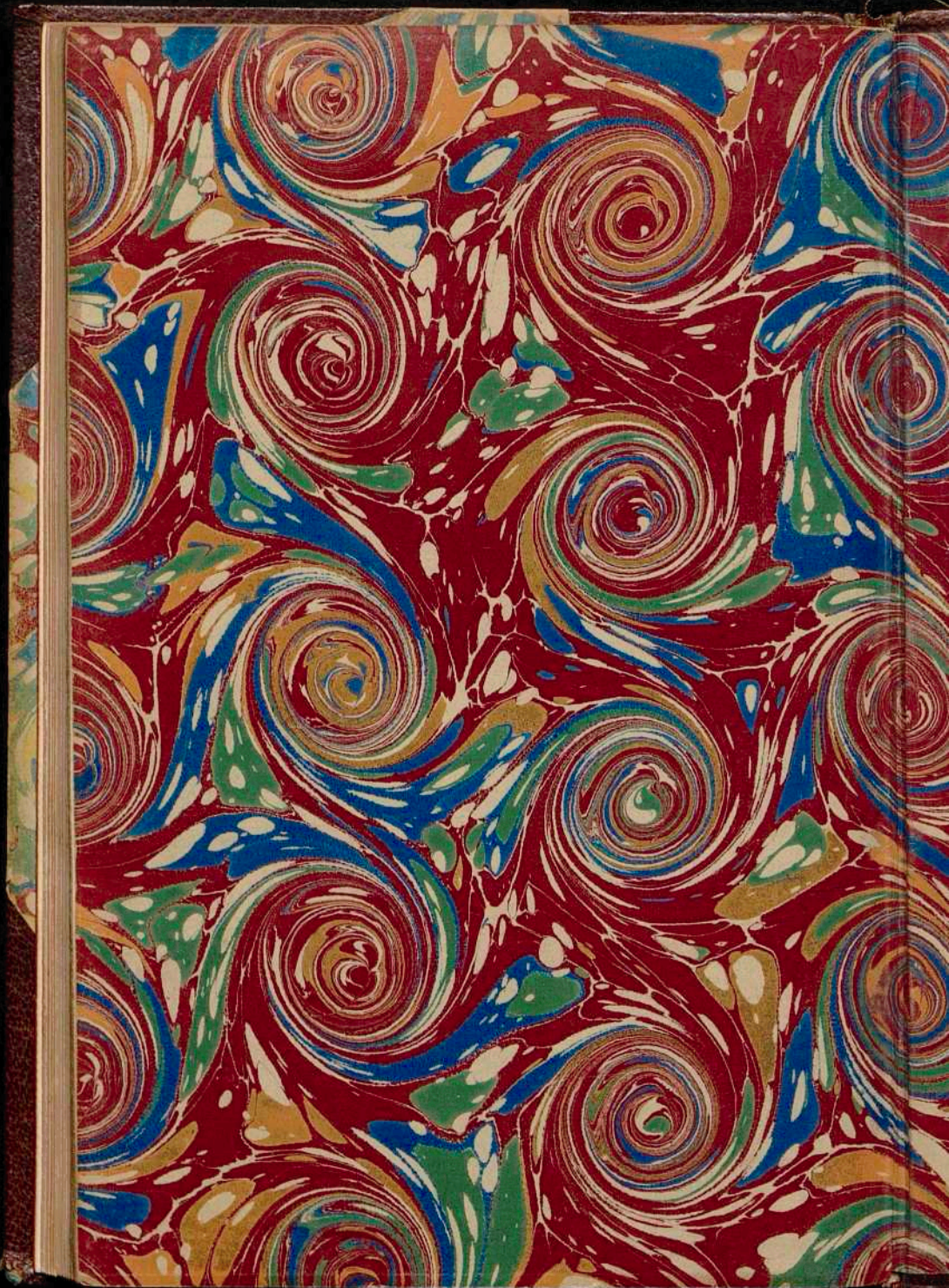

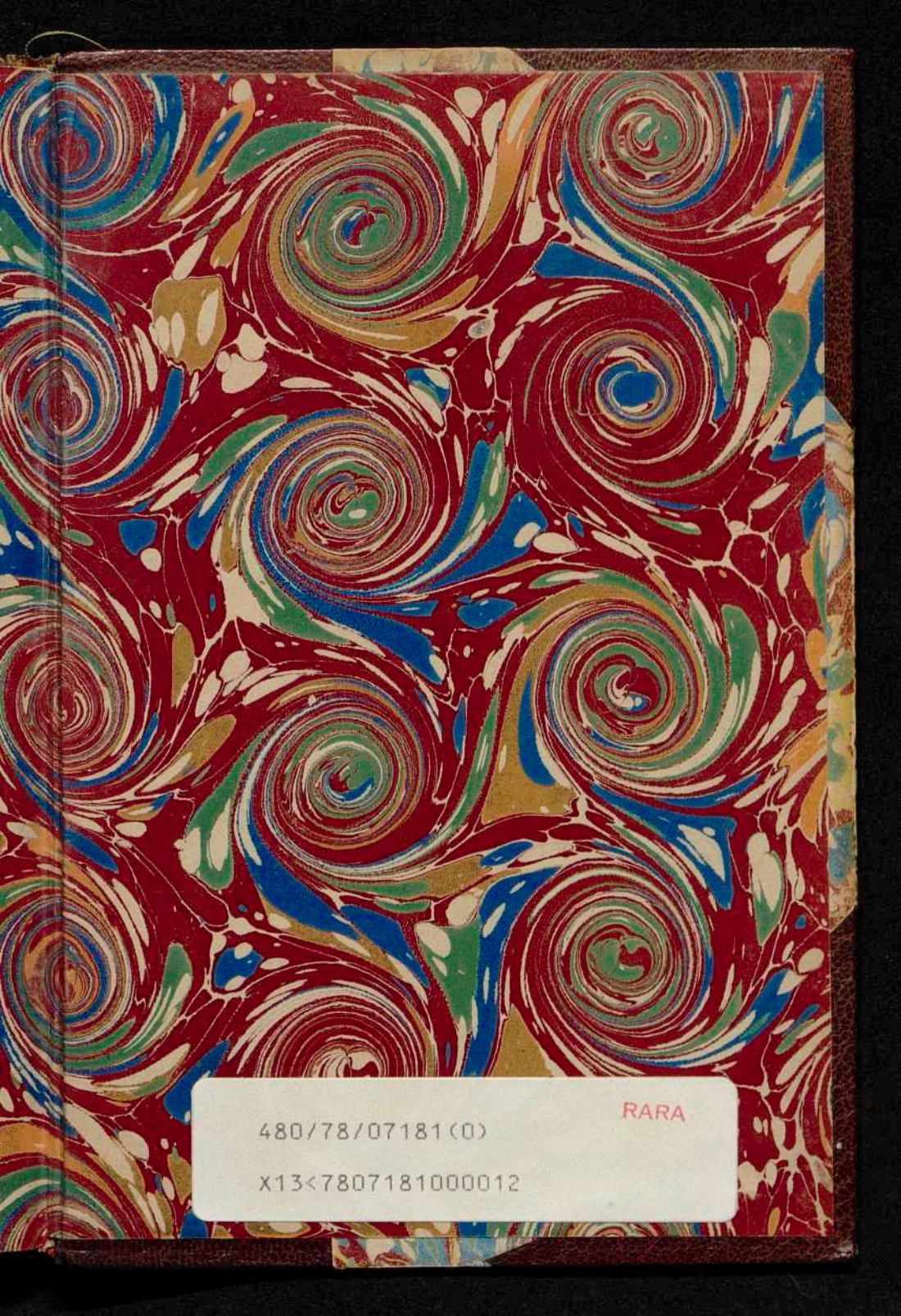

7

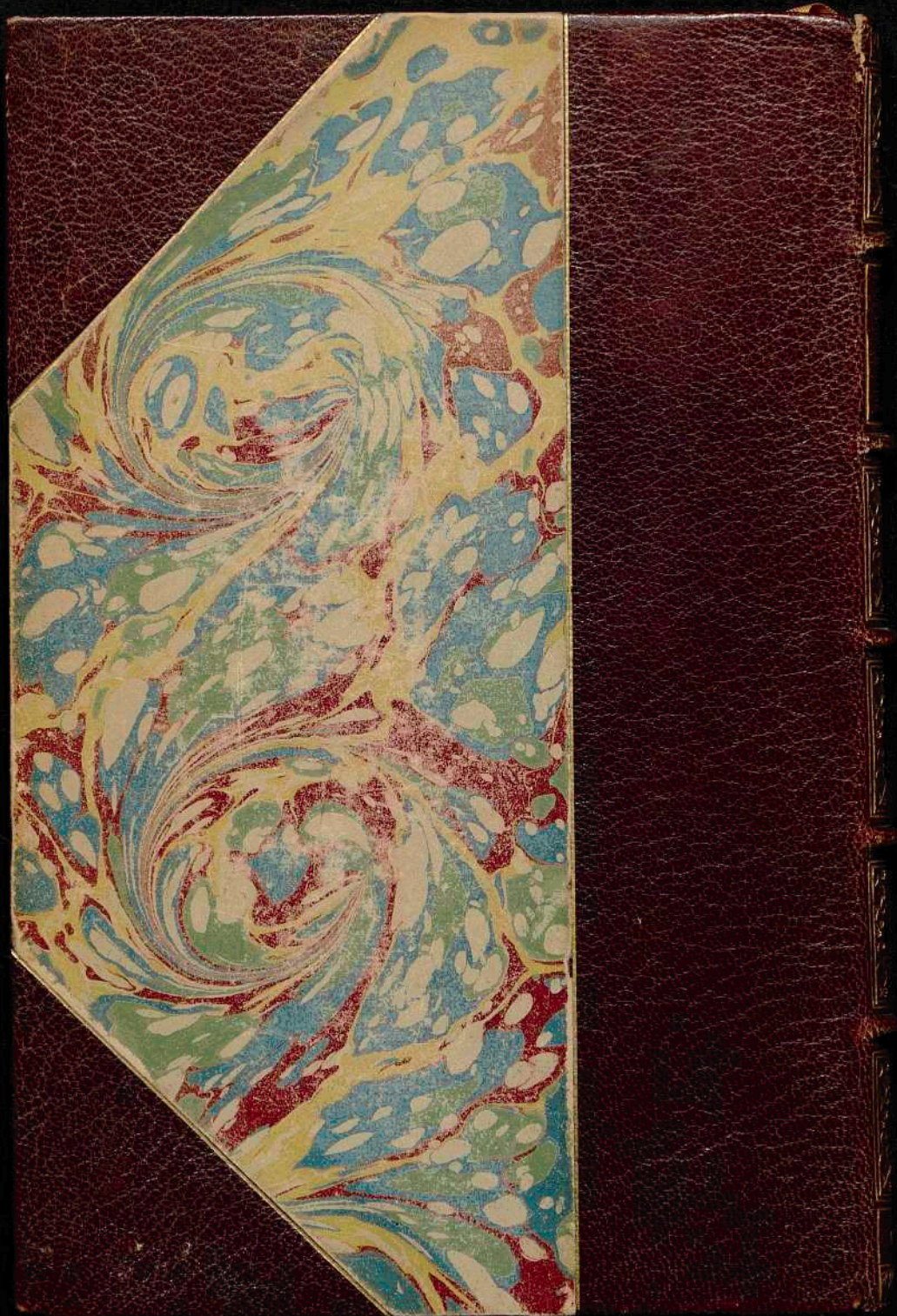

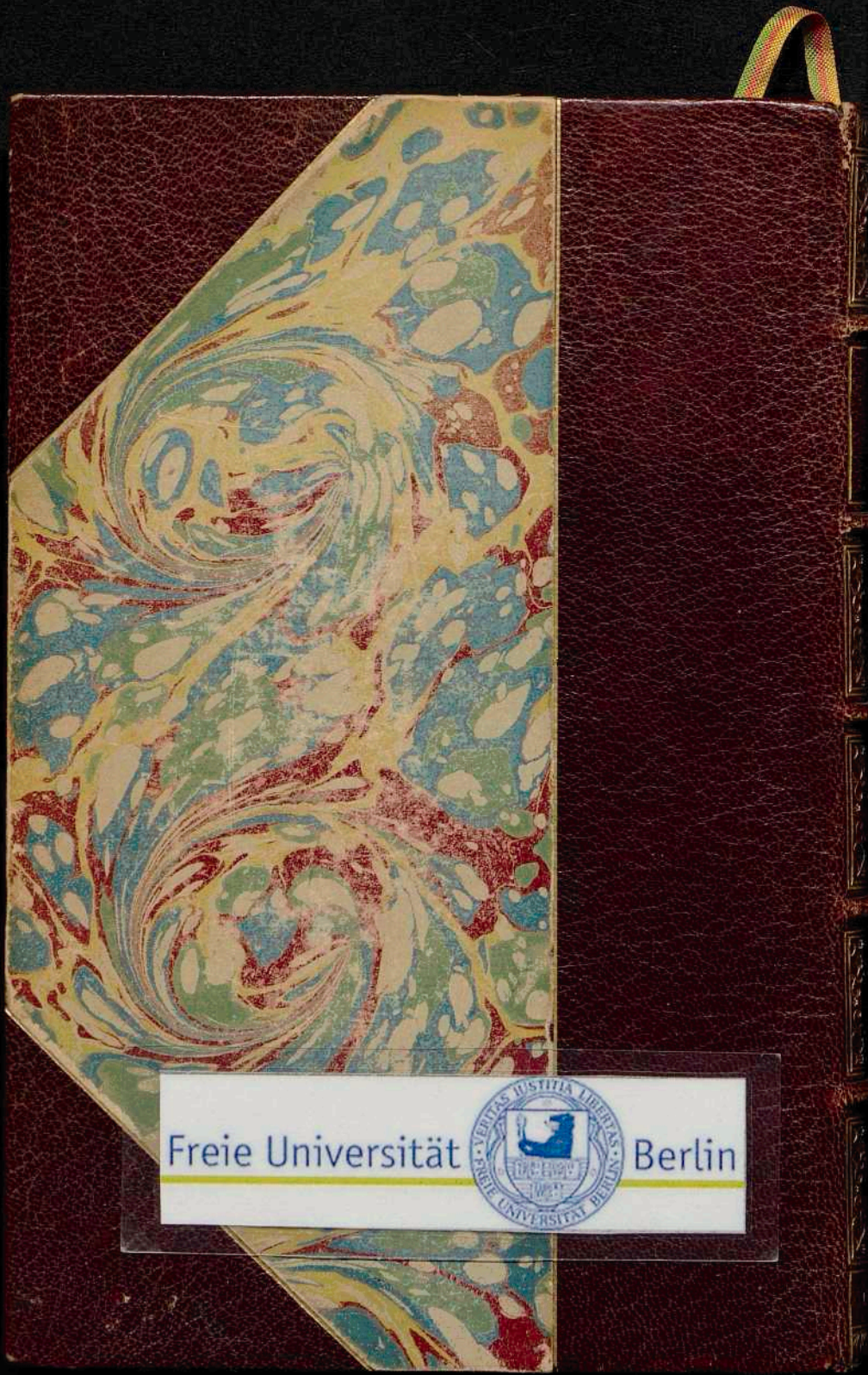

480/78/07181(0)

RARA

X13<7807181000012

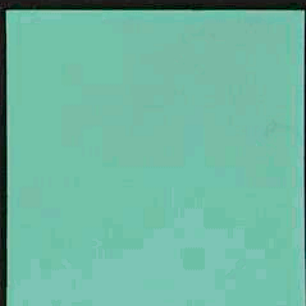
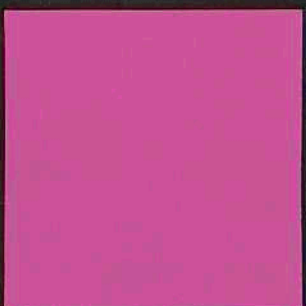
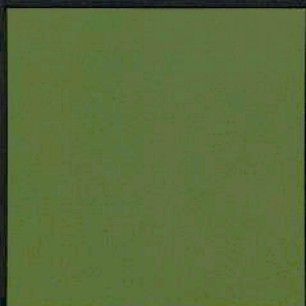
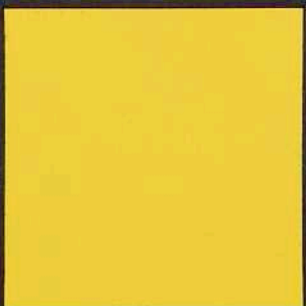
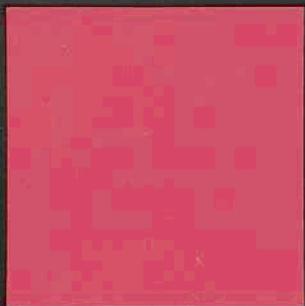
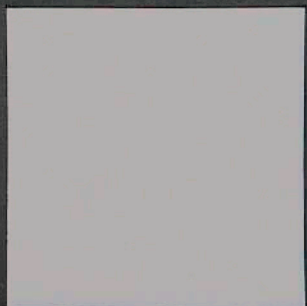
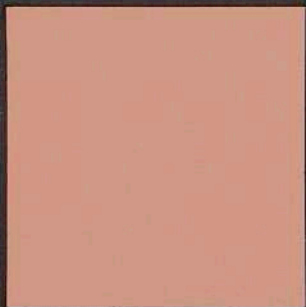
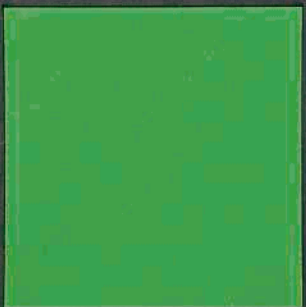
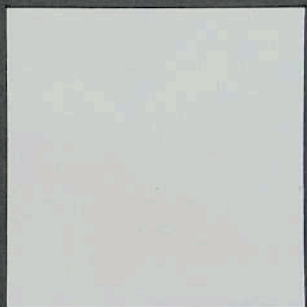
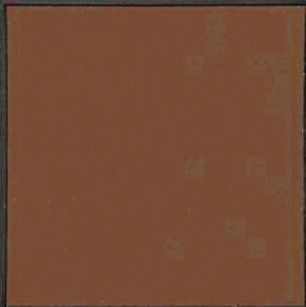
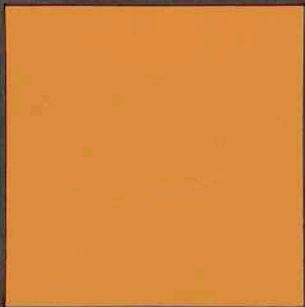
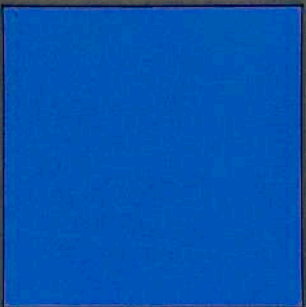
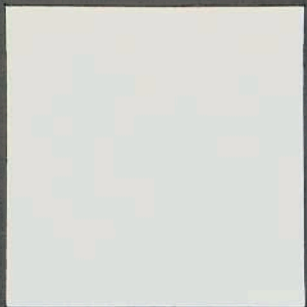

Freie Universität

Berlin

xrite

colorchecker CLASSIC

100mm